

วารสาร

สุโขทัยธรรมมาธิราช

VOL.38 NO.2 July - December 2025 ■ ปีที่ 38 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

- การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ ของเด็กนักเรียนซึ่งไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย (เด็กกระทัด G) : ศึกษาด้านความมั่นคงทางทะเบียนราษฎรของประเทศไทย
- การพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษาสาขาวิชาศิลปศึกษา ชั้นปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน
- การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้วิชาหลักการทางคณิตศาสตร์ เรื่องวิธีการพิสูจน์ โดยใช้การนำเสนอ มโนทัศน์แบบกว้างล่วงหน้าและการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิดสำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 1
- การพัฒนาและการวิเคราะห์คุณภาพแบบทดสอบความสามารถภาษาอังกฤษตามกรอบมาตรฐาน CEFR สำหรับนักศึกษาหลักสูตรภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
- การบริหารเมืองอัจฉริยะในระดับโลก: การสังเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จ
- การรับมือความเสี่ยงภัยธรรมชาติของชุมชนท้องถิ่นของประเทศไทย
- ความเจ็บปวดทางจิตใจของสตรีจากปัญหาความรุนแรงในครอบครัว
- รูปแบบการดูแลช่วยเหลือเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนสูงวัย ในระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- สิทธิและความเสี่ยงของศิลปิน: การวิเคราะห์กฎหมายลิขสิทธิ์ไทย ในบริบทของผลงานศิลปะ

ISSN 0857-6955

9 770857 695001

วารสาร
สุโขทัยธรรมมาธิราช

คณะกรรมการจัดทำวารสาร

รองอธิการบดีฝ่ายการศึกษา
สนับสนุนการเรียนรู้ และวิจัย
ศาสตราจารย์ ดร.ดุสิต เวชกิจ
รองศาสตราจารย์ ดร.สมคิด พรมจรรย์
รองศาสตราจารย์ ดร.สมใจ พุทธาพิทักษ์ผล
ศาสตราจารย์ ดร.น้ำทิพย์ วิภาวิน
รองศาสตราจารย์ ดร.อารยา ประเสริฐชัย
รองศาสตราจารย์กฤติกา จิวาลักษณ์
ผู้อำนวยการสำนักบรรณสารสนเทศ
ผู้อำนวยการสำนักพิมพ์
บรรณาธิการวารสาร
ผู้จัดวารสาร
ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ

บรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.น้ำทิพย์ วิภาวิน
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.จรรยา สุวรรณทัต
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.บุญเรียง ขจรศิลป์
ข้าราชการบำนาญ
ศาสตราจารย์กิตติคุณ สุมน อมรวิวัฒน์
ข้าราชการบำนาญ
รองศาสตราจารย์ ดร.ครรชิต มาลัยวงศ์
มหาวิทยาลัยศรีปทุม
รองศาสตราจารย์ ดร.ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์
มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์
รองศาสตราจารย์ ดร.ศรีศักดิ์ สุนทรไชย
ข้าราชการบำนาญ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิ่นณิษฐ์ ทักษิณกุล
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.สมเกียรติ วัฒนาพงษากุล
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นริศรัตน์ สีระสาร
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ผู้จัดการ

-

ฝ่ายจัดการ

หัวหน้าฝ่ายเผยแพร่และจัดจำหน่าย
นายยอดชาย สายสอน

ฝ่ายศิลป์

หน่วยศิลป์ สำนักพิมพ์
สำนักงาน
สำนักวิชาการ

บรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

รองอธิการบดีฝ่ายการศึกษา
และสนับสนุนการเรียนรู้

เจ้าของงาน

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
พิมพ์ที่

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราชมีวัตถุประสงค์เพื่อพิมพ์บทความด้านสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสาขาศิลปวัฒนธรรม สาขากฎหมาย การเมือง การปกครอง สาขาการศึกษา สาขาการพัฒนารวมชนและสังคม สาขาการสื่อสารและสารสนเทศ โดยมีกำหนดเผยแพร่ 2 ฉบับต่อปี ฉบับที่ 1 เดือนมิถุนายน ฉบับที่ 2 เดือนธันวาคม บทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ต้องผ่านการกลั่นกรองและประเมินคุณภาพจากกองบรรณาธิการวารสารสุโขทัยธรรมมาธิราชและผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 3 ท่าน แบบ double-blinded

คำชี้แจง

คำชี้แจงการเสนอบทความเพื่อพิจารณา

ตีพิมพ์ในวารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช

- ต้นฉบับบทความเขียนเป็นภาษาไทย ให้ระบุชื่อเรื่อง ชื่อผู้เขียน พร้อมรายละเอียดคือ วุฒิการศึกษา สถานที่ทำงาน หรือสังกัดเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ความยาวของบทความประมาณ 8-12 หน้ากระดาษ พิมพ์ขนาดเอ 4 ตัวอักษร Angsana New ขนาด 16
- บทความที่อยู่ในข่ายที่จะได้รับพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารเป็นบทความด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่มีลักษณะดังต่อไปนี้
 - บทความพิเศษ บทความทั่วไป บทความปริทรรศน์ บทความการศึกษาทางไกล บทความวิจัย บทความวิเคราะห์สถานการณ์ บทความหนังสือ ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการจัดทำวารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช
 - บทความวิชาการอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของวารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช
- บทความแต่ละบทความต้องมีบทคัดย่อภาษาไทยและบทคัดย่อภาษาอังกฤษ
- การจัดทำบรรณานุกรมและเชิงอรรถ (ถ้ามี) ตามระบบ APA (American Psychological Association)
 - เชิงอรรถอ้างอิง
 - แบบนาม-ปี ระบุนามผู้แต่ง ปีที่พิมพ์ และเลขหน้าของเอกสารที่ใช้อ้างอิงไว้ภายในวงเล็บต่อท้ายด้วยข้อความที่ยกมาอ้างอิง
 - แบบอธิบายความใช้วิธีลงรายละเอียดคำอธิบายไว้ตอนล่างสุดของหน้า โดยใช้เครื่องหมาย * กำกับท้ายข้อความ
 - บรรณานุกรมเป็นภาษาอังกฤษ และตามลำดับตัวอักษร ทั้งนี้ เนื่องจากวารสารอยู่ในฐานข้อมูล ACI (ASEAN CITATION INDEX) บรรณานุกรมภาษาไทยทุกเรื่องต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษ และวงเล็บว่า (in Thai) ดังตัวอย่างรูปแบบการเขียนบรรณานุกรม
- บทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ต้องผ่านการกลั่นกรองและประเมินคุณภาพจากกองบรรณาธิการวารสารสุโขทัยธรรมมาธิราชและผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 3 ท่าน
- บทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ต้องไม่เคยตีพิมพ์ที่ใดมาก่อน
- บทความที่ผู้เขียนเสนอเพื่อตีพิมพ์ในวารสารสุโขทัยธรรมมาธิราชต้องไม่มีการลอกเลียนผลงานทางวิชาการหรืออยู่ระหว่างการเสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอื่น
- ผู้เขียนต้องส่งต้นฉบับถึงบรรณาธิการวารสารสุโขทัยธรรมมาธิราชผ่านระบบออนไลน์
- วารสารสงวนสิทธิ์ที่จะเรียบเรียงและอาจปรับปรุงการนำเสนอบทความตามความเหมาะสมและความคิดเห็นของผู้เขียน กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นพ้องด้วย
- หากผู้อ่านพบเห็นบทความใดของวารสารที่มีการโจรกรรมทางวิชาการ โปรดแจ้งให้กองบรรณาธิการทราบ
- หากตรวจพบว่า มีการตีพิมพ์ซ้ำซ้อน ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว ผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ ถือเป็นกรรมสิทธิ์ของวารสาร ห้ามนำข้อความทั้งหมด หรือบางส่วนไปพิมพ์ซ้ำ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากกองบรรณาธิการวารสาร
- กองบรรณาธิการวารสารต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของเจ้าของผลงาน และผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ประเมินบทความแก่บุคคลอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความเพื่อตีพิมพ์
- กองบรรณาธิการต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนหรือเกี่ยวข้องกับเจ้าของผลงานและผู้ทรงคุณวุฒิผู้ประเมินบทความ
- ผู้ประเมินบทความต้องรักษาความลับและไม่เปิดเผยข้อมูลบางส่วนหรือทุกส่วนของบทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาแก่บุคคลอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ
- ผู้ประเมินบทความที่ไม่สามารถให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอย่างอิสระได้ ผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้กองบรรณาธิการวารสารทราบและปฏิเสธการประเมินบทความนั้น
- ผู้ประเมินบทความควรประเมินบทความในสาขาวิชาที่ตนเองเชี่ยวชาญ
- หากผู้ประเมินบทความพบว่า ส่วนใดของบทความมีความเหมือนหรือซ้ำซ้อนกับผลงานทางวิชาการอื่น ๆ ต้องแจ้งให้กองบรรณาธิการทราบทันที

Journal Board

Acting Vice-President for Education,
Learning Support, and Research

Professor Dr. Dusit Wechakit

Associate Professor Dr. Somkid Promjouy

Associate Professor Dr. Somjai Puttapitukpol

Professor Dr. Namtip Wipawin

Associate Professor Dr. Araya Prasertchai

Associate Professor Krittika Jiwaluk

Director, Office of Documentation and
Information

Director, Office of the University Press

Editor of STOU Journal

Manager of STOU Journal

Director, Office of Academic Affairs

Editor

Professor

Dr. Namtip Wipawin

Sukhothai Thammathirat Open University

External Editorial

Professor Emeritus

Dr. Chantha Suwannathat

Dhurakij Pundit University

Professor Emeritus

Dr. Boonreang Kajornsri

Retired government official

Professor Emeritus Sumon Amornwiwat

Retired government official

Associate professor

Dr. Kanchit Malaivongs

Sripatum University

Associate professor

Dr. Laddawan Pechroj

Rajapruk University

Associate professor

Dr. Sarisak Soontornchai

Retired government official

Assistant professor

Dr. Punnawit Tupawimol

Sukhothai Thammathirat Open University

Associate Professor

Dr. Somkiat Watanapongsakul

Sukhothai Thammathirat Open University

Assistant professor

Dr. Nareerut Seerasarn

Sukhothai Thammathirat Open University

Manager

-

Management

Head of Publicity and Distribution Section

Mr. Yodchai Saisorn

Art Department

Art Department Office of the University Press

Office

Office of Academic affairs

Publishing Editor

Acting Vice-President for Education and

Learning Support

Owner

Sukhothai Thammathirat Open University

Printed at

Office of the University Press

Sukhothai Thammathirat Open University Journal aims to publish articles in social sciences related to : Art and Culture, Economics and Business Administration, Law, Politics, Government, Education, Community and Social Development, Communications and Information by publishing 2 issues per year : June and December. All published articles have to be reviewed and evaluated of quality from the editorial board on Sukhothai Thammathirat Open University Journal and at least 3 peer reviewers by double-blinded system.

Instruction

Instruction to Author in STOU Journal

1. The article should be written in Thai consisting of article title, author name, education background, workplace in Thai and English. Length of the article should be 8-12 A4 page, with Angsana New, 16 point.

2. Scope of the article should be written in the fields of Humanity and Social Science with the following types:

2.1 special article, general article, review article, distance learning article, research article, situational analytical article, book review with permission of STOU Journal Committee are welcome;

2.2 other articles which are in the scope of STOU Journal objectives.

3. Each article must have Thai and English abstracts.

4. References and footnotes (if any) should be written based on APA (American Psychological Association) in English.

4.1 Footnotes

1) name-year type (author name, publish year, and page (s) in blanket and followed with cited statements.

2) * with explanatory statements at the lowest part of the page.

4.2 References

All references must be written in English alphabetically. Since this Journal is in ACI (ASEAN CITATION INDEX), all references must be translated into English followed with (in Thai)

5. Prior to publish, all articles have to pass quality screening from the editorial board of STOU Journal and then through at least 3 peer reviewers.

6. All articles must never be published anywhere.

7. All articles being published must not have any plagiarism or are in the process of being published in other journals.

8. The author must submit any article to STOU Journal editor through Journal online submission.

9. Journal reserves the right to remix and adapt any articles appropriately and the editorial board do not have to agree with author's opinions.

10. If any readers have seen plagiarism in other articles, please notify the editor.

11. If any duplicated article has been conducted, it must be under author's responsibility. All published articles are under journal ownership. Any article parts or entire article could not be reprinted unless permission is granted by the editorial board.

12. The editorial board must not disclose author information and peer reviewers to any non-relevant persons during the reviewing process.

13. The editorial board must not have any conflict of interests or relevant to authors and peer reviewers.

14. Peer reviewers must keep confidentiality and do not disclose some parts or entire article to any non-relevant persons during the reviewing process.

15. Peer reviewers who could not give any comments or suggestions freely have to notify the editorial board and refuse to review the article.

16. Peer reviewers should review any article under their specialty.

17. If any peer reviewers found any article which is similar or duplicate with other articles, they have to notify the editorial board immediately.

สารบัญ

วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช ปีที่ 38 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2568

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม5
น้ำทิพย์ วิภาวิน

บทความวิจัย

การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ ของเด็กนักเรียนซึ่งไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย (เด็กรหัส G) : ศึกษาด้านความมั่นคงทางทะเบียนราษฎรของประเทศไทย6
ธนพจน์ วิเวก
สุธี อยู่สถาพร

การพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษาสาขาวิชาศิลปศึกษาชั้นปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน22
ประทีป สุวรรณโร

การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้วิชาหลักการทางคณิตศาสตร์ เรื่องวิธีการพิสูจน์ โดยใช้การนำเสนอมนทัศน์แบบกว้างล่วงหน้าและการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิดสำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 43
วราภรณ์ สุดสงวน
ภควดี สุดสงวน

การพัฒนาและการวิเคราะห์คุณภาพแบบทดสอบความสามารถภาษาอังกฤษตามกรอบมาตรฐาน CEFR สำหรับนักศึกษาหลักสูตรภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่61
รชฎ นุเสน
กนิษฐ์ ดีहनอ
พะเยา นุเสน
สลิลลา ศรีรัตนบัลล์

การบริหารเมืองอัจฉริยะในระดับโลก : การสังเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จ81
เทพศักดิ์ บุญยรัตพันธุ์

การรับมือความเสี่ยงภัยธรรมชาติของชุมชนท้องถิ่นของประเทศไทย 104
บัญญัติร์ ใจลานันท์
เกศสุดา สิทธิสันติกุล
อังคณา จุติสีมา
ดิษฐ์เดช ราชแพทยาคม
ภาณุ อุทัยศรี

ความเจ็บปวดทางจิตใจของสตรีจากปัญหาความรุนแรงในครอบครัว 126
สุดาวรัตน์ มนัสสกุล

รูปแบบการดูแลช่วยเหลือเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนสูงวัยในระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 140
สุชอรุณ วงษ์ทิม
นิธิพัฒน์ เมฆขจร

สิทธิและความเสี่ยงของศิลปิน: การวิเคราะห์กฎหมายลิขสิทธิ์ไทยในบริบทของผลงานศิลปะ 157
นวภู แซ่ตั้ง

Table of Contents

Vol. 38 No. 2 July-December 2025

Editorial

Editorial	5
<i>Namtip Wipawin</i>	

Research Articles

The Protection of Constitutional Rights and Freedoms of Students Without Civil Registration Status or Thai Nationality (G-Code Children) : A Study on Thailand's Civil Registration Security	8
<i>Thanapote Wiwek</i>	
<i>Suthee Usathaporn</i>	

Development of Learning Behavior for First Year Student in Art Education Program by Using Activity - Based Learning.....	24
<i>Prateep Suwanro</i>	

Development of a Learning Management Plan for the Subject of Principle of Mathematics on Methods of Proof Using Advance Organizer Presentation and Think-pair-share Learning for 1 st year Students ..	45
<i>Warakorn Sudsanguan</i>	
<i>Pakawadee Sudsanguan</i>	

Developing and Analyzing a CEFR-Based English Proficiency Test for Students in English Programs at Chiang Mai Rajabhat University.....	63
<i>Rachod Nusen</i>	
<i>Kanit Deenor</i>	
<i>Phayao Nusen</i>	
<i>Salila Sriratanaban</i>	

Global Smart City Governance: A Synthesis of Success Factors.....	83
<i>Theppasak Boonyarataphan</i>	

Coping with Natural Disaster Risk of Local Community of Thailand	106
<i>Banjarata Jolanun</i>	
<i>Ketsuda Sitthisuntikul</i>	
<i>Angkana Jutisima</i>	
<i>Dittidej Rachapattayakom</i>	
<i>Phanu Uthaisri</i>	

Psychological Pain of Women with Domestic Violence Problems	127
<i>Sudarat Manaskul</i>	

A Supporting Model for Elderly Learner in Bachelor Degree of Sukhothai Thammathirat Open University.....	142
<i>Sukaroon Wongtim</i>	
<i>Nitipat Mekkhachorn</i>	

Artists' Rights and Risks: An Analysis of Thai Copyright Law in the Context of Art	158
<i>Nawapooh Sae-tang</i>	

ห นั้ า บ ร ร ณา ธิ ก า ร

SUKHOTHAI THAMMATHIRAT OPEN UNIVERSITY JOURNAL

วารสารสุขุขทัยธรรมมาธิราชมีวัตถุประสงค์เพื่อตีพิมพ์และเผยแพร่บทความด้านสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรม กฎหมาย การเมือง การปกครอง การศึกษา การพัฒนา ชุมชนและสังคม การสื่อสารและสารสนเทศ เพื่อประโยชน์ทางวิชาการและการเผยแพร่องค์ความรู้ บทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ผ่านการกลั่นกรองและประเมินคุณภาพจากกองบรรณาธิการวารสารสุขุขทัยธรรมมาธิราช และผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้น ๆ

ในวารสารฉบับนี้มีบทความที่น่าสนใจหลายเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้และบูรณาการความรู้ ในหลายรูปแบบเช่น บทความวิจัย เรื่อง การพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษาสาขาวิชาศิลปศึกษา ชั้นปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้วิชาหลักการทาง คณิตศาสตร์วิธีการพิสูจน์โดยใช้การนำเสนอโน้ตสโน้ตแบบกว้างล่วงหน้าและการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิดสำหรับ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 การพัฒนาและการวิเคราะห์คุณภาพแบบทดสอบความสามารถภาษาอังกฤษตามกรอบ มาตรฐาน CEFR สำหรับนักศึกษาหลักสูตรภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ และ รูปแบบการดูแล ช่วยเหลือเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนสูงวัยในระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช และด้าน การบริหารรัฐกิจเช่น เรื่อง การรับมือความเสี่ยงภัยธรรมชาติของชุมชนท้องถิ่นของประเทศไทย การบริหารเมือง อัจฉริยะในระดับโลก : การสังเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จ รวมทั้งได้นำเสนอการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีทางด้าน จิตวิทยา ได้แก่ บทความวิชาการ เรื่อง ความเจ็บปวดทางจิตใจของสตรีจากปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

นอกจากนี้ยังมีบทความที่เผยแพร่องค์ความรู้ด้านนิติศาสตร์เช่น เรื่อง การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ตามรัฐธรรมนูญ ของเด็กนักเรียนซึ่งไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย (เด็กรหัส G) : ศึกษา ด้านความมั่นคงทางทะเบียนราษฎรของประเทศไทย และเรื่อง สิทธิและความเสี่ยงของศิลปิน: การวิเคราะห์ กฎหมายลิขสิทธิ์ไทยในบริบทของผลงานศิลปะ

กองบรรณาธิการวารสารสุขุขทัยธรรมมาธิราชหวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทความที่นำเสนอในวารสารฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจ หากท่านใดมีบทความวิชาการหรือบทความวิจัยที่สนใจจะเผยแพร่ สามารถส่ง บทความได้ตามเวลาที่กำหนดดังปรากฏอยู่ในเว็บไซต์ของวารสารสุขุขทัยธรรมมาธิราช และหากมีข้อคิดเห็นเพื่อ การพัฒนาและปรับปรุงวารสารให้ดียิ่งขึ้น กองบรรณาธิการยินดีน้อมรับ ด้วยความขอบพระคุณยิ่ง

บรรณาธิการ

การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ตามรัฐธรรมนูญ ของเด็กนักเรียน ซึ่งไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎร หรือไม่มีสัญชาติไทย (เด็กรหัส G) : ศึกษาด้านความมั่นคงทาง ทะเบียนราษฎรของประเทศไทย

ธนพจน์ วิเวก

คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

สุธี อยู่สถาพร

คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

Received : April 1, 2025

Revised : December 8, 2025

Accepted : December 30, 2025

บทคัดย่อ

รัฐธรรมนูญถือเป็นกฎหมายสูงสุดที่กำหนดหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลซึ่งอยู่ในเขตอำนาจรัฐ แต่ในกรณีของประเทศไทย การคุ้มครองดังกล่าวจำกัดอยู่เฉพาะ “ปวงชนชาวไทย” ซึ่งหมายถึงบุคคลที่มีสัญชาติไทย ส่งผลให้เด็กที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย (เด็กรหัส G) อาจไม่สามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานได้อย่างเท่าเทียม แม้รัฐจะเปิดโอกาสทางการศึกษาแก่เด็กกลุ่มนี้ผ่านมาตรการของกระทรวงศึกษาธิการและมติคณะรัฐมนตรี พ.ศ. 2548 แต่ยังคงมีข้อจำกัดทางกฎหมายที่กระทบต่อการคุ้มครองสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเด็กกลุ่มนี้อยู่มาก

ผลการศึกษาพบว่า เด็กที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎรยังคงเผชิญข้อจำกัดสำคัญหลายประการ ได้แก่ การไม่ได้รับความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ เนื่องจากไม่อยู่ในความหมายของ “ปวงชนชาวไทย” ตามมาตรา 4 และมาตรา 25 การไม่อาจถูกบันทึกให้อาศัยอยู่ชั่วคราวตามพระราชบัญญัติการ

ผู้รับผิดชอบบทความ : นายธนพจน์ วิเวก อีเมล 66130654@dpu.ac.th

ทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 การเผชิญความเสี่ยงต่อการถูกผลักดันออกนอกราชอาณาจักรตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 และการตกอยู่ในสภาพที่อาจเข้าข่ายการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 นอกจากนี้ การผลักดันเด็กกลุ่มนี้ออกนอกประเทศยังอาจขัดต่อพันธกรณีระหว่างประเทศ เช่น อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและกฎบัตรอาเซียน สะท้อนให้เห็นว่ากรอบกฎหมายภายในและกระบวนการทางทะเบียนยังไม่สามารถรองรับปัญหาด้านสถานะบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงทำให้การคุ้มครองสิทธิในการศึกษา การเข้าถึงบริการพื้นฐาน และการมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังมีข้อจำกัดเชิงโครงสร้างอย่างชัดเจน

โดยสรุป บทความนี้เสนอให้ปรับปรุงกฎหมายและนโยบายด้านทะเบียนราษฎรและสัญชาติให้สอดคล้องกับมาตรฐานสิทธิมนุษยชนสากล ควบคู่กับการพัฒนากลไกคุ้มครองเด็กไว้สถานะให้รัดกุมและเป็นธรรมมากขึ้น รวมถึงส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐ ภาคประชาสังคม และองค์กรระหว่างประเทศ เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของเด็กรหัส G มีความยั่งยืน และเสริมสร้างความมั่นคงทางทะเบียนราษฎรของประเทศไทยอย่างสมดุล

คำสำคัญ : สิทธิและเสรีภาพ / รัฐธรรมนูญ / เด็กรหัส G / ความมั่นคงทางทะเบียนราษฎร / สถานะทางทะเบียนราษฎร

The Protection of Constitutional Rights and Freedoms of Students Without Civil Registration Status or Thai Nationality (G-Code Children) : A Study on Thailand's Civil Registration Security

Thanapote Wiwek

Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University

Suthee Usathaporn

Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University

Abstract

The Constitution serves as the supreme law that guarantees the protection of individual rights and liberties within a state's jurisdiction. In Thailand, such constitutional protection applies primarily to "Thai people," referring to those who possess Thai nationality. Consequently, school-aged children who lack legal status in the civil registration system or possess no nationality (G-code children) may not fully enjoy fundamental rights. Although the Thai government has expanded educational opportunities for these children through ministerial measures and the 2005 Cabinet Resolution, legal restrictions continue to impede the protection of their rights and human dignity.

The study finds that non-registered and stateless children face several significant limitations. These include the lack of constitutional protection, as they do not fall within the meaning of "Thai people" under Sections 4 and 25 of the 2017 Constitution; the inability to obtain temporary residence registration under the Civil Registration Act B.E. 2534 (1991); vulnerability to deportation under the Immigration Act B.E. 2522 (1979); and exposure to exploitation that may constitute offenses under the Anti-Trafficking in Persons Act B.E. 2551 (2008). Furthermore, deportation of these children may

Corresponding Author : Mr. Thanapoj Wiwek, Email : 66130654@dpu.ac.th

conflict with Thailand's international obligations, including the Convention on the Rights of the Child and the ASEAN Charter. These circumstances highlight structural deficiencies in domestic laws and administrative mechanisms concerning nationality and civil registration, which restrict access to education, essential services, and equal protection of human dignity for this group.

In conclusion, the research recommends legal and policy reforms concerning nationality and civil registration to better align with international human rights standards. It also calls for strengthened protective mechanisms for stateless children, alongside enhanced inter-agency cooperation involving government bodies, civil society, and international organizations. Such measures are necessary to safeguard the rights and liberties of G-code children sustainably while reinforcing Thailand's civil registration security in a balanced and equitable manner.

Keywords : Rights and Freedoms / Constitution / G-Code Children / Civil Registration Security / Civil Registration Status

1. บทนำ

รัฐธรรมนูญถือเป็นกฎหมายสูงสุดของแต่ละประเทศ และในรัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศจะมีแนวคิดเรื่องการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่อยู่ในประเทศของตน เนื่องจากการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หากละเลยหรือไม่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล อาจส่งผลต่อการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วย สำหรับรัฐธรรมนูญของประเทศไทย ตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับถาวรและรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวมาแล้วรวมทั้งสิ้น 20 ฉบับ โดยการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญของประเทศไทย ได้มีการกำหนดไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 ซึ่งบัญญัติไว้ใน หมวด 2 ว่าด้วยเรื่องสิทธิและหน้าที่ของชนชาวสยาม ตั้งแต่มาตรา 12-15 หลังจากนั้น เป็นต้นมา การจัดทำรัฐธรรมนูญแต่ละฉบับ ผู้ร่างรัฐธรรมนูญได้ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเสมอ คำว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ปรากฏเป็นครั้งแรก ในรัฐธรรมนูญไทยฉบับปี พ.ศ. 2540 โดยได้นำแนวคิดตามกฎหมายรัฐธรรมนูญเยอรมันและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนสากลมาใช้เป็นหลักการพื้นฐานของหมวดสิทธิและเสรีภาพ และเป็นจุดเริ่มต้นของพัฒนาการด้านสิทธิมนุษยชนในกฎหมายไทยอย่างสำคัญ และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันของประเทศไทย ได้บัญญัติหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย รวมถึงการคุ้มครอง

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ใน หมวด 1 บททั่วไป มาตรา 4 ซึ่งกำหนดว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง” นอกจากนี้ หมวด 3 ว่าด้วยเรื่องสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา 25 และมาตรา 26 ของรัฐธรรมนูญ ยังได้กำหนดว่า “สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยนั้น นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะกระทำการนั้นได้ และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพ เช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น” และ “การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้”

จากข้อกำหนดข้างต้น การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญของปวงชนชาวไทย ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้ให้ความหมายของคำว่า “ปวงชนชาวไทย” ซึ่งหมายถึง ผู้ที่มีสัญชาติไทย ซึ่งการได้มาซึ่งสัญชาติไทยเป็นกระบวนการที่กำหนดโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 วิธีหลัก ได้แก่ การได้สัญชาติโดยหลักกำเนิด (Jus Soli & Jus Sanguinis) การได้สัญชาติไทยโดยการแปลง

สัญชาติ (Naturalization) การได้สัญชาติไทย โดยการฟื้นสัญชาติ (Reacquisition of Thai Nationality) เมื่อบุคคลมีสัญชาติไทย ก็จะได้รับ การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญในฐานะ ประชาชนชาวไทยทั้งหมด เช่น สิทธิในการได้รับการ ปฏิบัติอย่างเสมอภาค สิทธิในการได้รับการศึกษา ขั้นพื้นฐาน สิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุข เสรีภาพในการประกอบอาชีพ เป็นต้น

นอกจากปวงชนชาวไทยที่มีสัญชาติไทยแล้ว ยังมีบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งได้แก่ เด็กนักเรียนที่ไม่มี หลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย (เด็กรหัส G) ซึ่งหมายถึงบุคคลที่ไม่มีเลขประจำตัว 13 หลักตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎรของ ประเทศไทย แต่ได้รับการขยายโอกาสทางการศึกษา ให้สามารถเข้าเรียนในโรงเรียนไทยได้ ซึ่งมีกฎหมาย ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้เด็กทุกคนในประเทศไทย มีสิทธิได้รับการศึกษาโดยไม่คำนึงถึงสถานะทาง ทะเบียนราษฎรหรือสัญชาติ และมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 5 กรกฎาคม 2548 เห็นชอบให้ขยายโอกาส ทางการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียน ราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย ปัญหาสำคัญของเด็ก กลุ่มนี้ ได้แก่ ไม่ได้รับความคุ้มครองสิทธิและ เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ เนื่องจากไม่ใช่ “ปวงชน ชาวไทย” ตามหมวด 1 มาตรา 4 และหมวด 3 มาตรา 25 ไม่ได้รับการรับรองให้อาศัยอยู่ชั่วคราว ในประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติการทะเบียน ราษฎร พ.ศ. 2534 มาตรา 38 วรรคสอง อาจถูก ส่งตัวออกนอกประเทศ ตามพระราชบัญญัติ คนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 มาตรา 54 อาจเข้าข่ายการ แสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ ตามพระราชบัญญัติ ป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551

มาตรา 6 และอาจละเมิดพันธกรณีระหว่างประเทศ ตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็ก และ กฎบัตรอาเซียนอีกด้วย

จากปัญหาดังกล่าว บทความนี้จึงมีแนวคิด ที่จะศึกษาการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของเด็ก นักเรียนที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎรหรือไม่มี สัญชาติไทย (เด็กรหัส G) ด้านความมั่นคงทาง ทะเบียนราษฎรของประเทศไทย เพื่อหาแนวทางใน การแก้ปัญหาต่อไป

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวคิดพื้นฐานและทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ตามรัฐธรรมนูญของเด็กนักเรียนซึ่งไม่มีสถานะทาง ทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย (เด็กรหัส G) ด้านความมั่นคงทางทะเบียนราษฎรของประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบหลักกฎหมาย ที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ตามรัฐธรรมนูญของเด็กนักเรียนซึ่งไม่มีสถานะ ทางทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย (เด็กรหัส G) ด้านความมั่นคงทางทะเบียนราษฎรของประเทศไทย เปรียบเทียบกับต่างประเทศ
3. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับ การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญของ เด็กนักเรียนซึ่งไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎรหรือ ไม่มีสัญชาติไทย (เด็กรหัส G) ด้านความมั่นคงทาง ทะเบียนราษฎรของประเทศไทย
4. เพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหา บทสรุป และข้อเสนอแนะ การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตาม รัฐธรรมนูญของเด็กนักเรียนซึ่งไม่มีสถานะทาง ทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย (เด็กรหัส G) ด้านความมั่นคงทางทะเบียนราษฎรของประเทศไทย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยฉบับนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงประวัติศาสตร์กฎหมาย (Historical Legal Study) โดยใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นหลัก ซึ่งมุ่งเน้นการวิเคราะห์กฎหมาย เอกสารทางวิชาการ และกรณีศึกษา ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของเด็กนักเรียนที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย (เด็กรหัส G) ด้านความมั่นคงทางทะเบียนราษฎรของประเทศไทย โดยทำการศึกษาวิเคราะห์จากเอกสารปฐมภูมิ อันได้แก่ รัฐธรรมนูญ กฎหมายระดับพระราชบัญญัติ กฎกระทรวง ระเบียบกระทรวง กฎหมายระหว่างประเทศ และเอกสารทุติยภูมิ อันได้แก่ ตำรา หนังสือ รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการ และเอกสารอื่น ๆ รวมถึงการศึกษาจากกรณีปัญหาตัวอย่างที่เกิดขึ้นจริงที่ผู้เขียนได้ปฏิบัติงานในพื้นที่ ได้แก่ (1) โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 6 อำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง รัับนักเรียนที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎรและไม่มีสัญชาติไทยเข้าศึกษา จำนวน 126 คน แต่ถูกเจ้าหน้าที่รัฐไทยผลักดันกลับสู่ต่างประเทศต้นทาง (2) มูลนิธิบ้านครูน้ำ อ.เชียงแสน จ.เชียงราย รัับเด็กไม่มีสัญชาติมาเรียน แต่ถูกเจ้าหน้าที่รัฐไทยผลักดันเด็กไร้สัญชาติจำนวน 19 คน ถูกส่งกลับเชียงราย ถูกออกการเรียนและผลักดันกลับประเทศพม่า และ (3) ปิดศูนย์การเรียนมิถตาเยะ บางกุ้ง ต.บางกุ้ง อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี

4. ผลการวิจัย

จากการศึกษากรณีเด็กที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎร หรือไม่มีสัญชาติไทยในระบบการศึกษาของไทย พบว่ามีประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับ

การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของเด็กเหล่านี้ ที่ยังคงเป็นปัญหาด้านกฎหมาย นโยบาย และการบังคับใช้กฎหมาย โดยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สิทธิทางการศึกษาและการเข้าถึงระบบการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติ โรงเรียนและมูลนิธิหลายแห่งพยายามเปิดโอกาสให้เด็กไร้สัญชาติได้รับการศึกษาโดยใช้รหัส G ตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ อย่างไรก็ตาม การที่เด็กเหล่านี้ไม่มีเอกสารทางทะเบียนราษฎรทำให้เกิดข้อจำกัดด้านงบประมาณและการสนับสนุนจากรัฐ กรณีของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 6 จ.อ่างทอง ที่รัับเด็กไร้สัญชาติ 126 คนเข้าเรียน โดยไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐ เนื่องจากไม่มีเอกสารรับรองสถานะส่งผลให้เด็กถูกผลักดันออกจากประเทศ และบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องถูกดำเนินคดี

2. บทบาทของเจ้าหน้าที่รัฐและผลกระทบต่อเด็กไร้สัญชาติ การบังคับใช้กฎหมายคนเข้าเมืองอย่างเข้มงวดส่งผลให้เด็กจำนวนมากที่เข้ามาในประเทศไทยโดยไม่มีเอกสารต้องถูกส่งกลับประเทศต้นทาง เช่น กรณีมูลนิธิบ้านครูน้ำ แสดงให้เห็นว่าแม้เด็กเหล่านี้จะได้รับโอกาสทางการศึกษาและศาสนา แต่ก็ยังถูกควบคุมตัวและส่งกลับ เนื่องจากถูกมองว่าเข้าเมืองผิดกฎหมาย

3. การปิดศูนย์การเรียนมิถตาเยะ บางกุ้ง จ.สุราษฎร์ธานี ด้วยเหตุผลด้านความมั่นคงสะท้อนปัญหาเชิงโครงสร้างของประเทศไทยที่ยังไม่มีนโยบายและกฎหมายรองรับสถานะของศูนย์การเรียนสำหรับเด็กไร้สัญชาติ ทำให้การดำเนินงานอยู่ในพื้นที่สีเทาทางกฎหมายและเปิดช่องให้หน่วยงานความมั่นคงใช้ดุลพินิจสั่งปิดได้โดยไม่ผ่านกระบวนการตามหลักนิติธรรม ส่งผลให้เด็กกว่า 2,000 คนต้องหยุดเรียนกลางคัน ถูกตัดสิทธิการศึกษา เสี่ยงต่อการแสวงหาประโยชน์ และเพิ่มความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้าง

ทั้งที่รัฐธรรมนูญและอนุสัญญาาระหว่างประเทศรับรองสิทธิในการศึกษาอย่างชัดเจน ปัญหานี้สะท้อนความล้มเหลวของระบบทะเบียนราษฎรที่ไม่ครอบคลุม การประสานงานรัฐที่ขาดเอกภาพ และการใช้เหตุผลด้านความมั่นคงโดยไม่มีมาตรฐานรองรับ จึงจำเป็นที่รัฐต้องกำหนดสถานะทางกฎหมายของศูนย์การเรียน ระบบพิสูจน์ตัวตนที่เหมาะสม และกลไกกำกับดูแลที่สมดุลระหว่างการคุ้มครองสิทธิเด็กกับความมั่นคงของรัฐ เพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิในอนาคต

4. ความขัดแย้งระหว่างหลักสิทธิมนุษยชนกับความมั่นคงของรัฐ แม้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและกฎหมายการศึกษากำหนดให้เด็กทุกคนในประเทศมีสิทธิในการศึกษาโดยไม่เลือกสัญชาติ แต่การตีความกฎหมายคนเข้าเมืองที่เข้มงวดส่งผลให้เด็กไร้สัญชาติไม่สามารถเข้าถึงสิทธิทางการศึกษาได้อย่างแท้จริง ความมั่นคงทางทะเบียนราษฎรของไทยเป็นประเด็นสำคัญที่รัฐให้ความสำคัญมากกว่าสิทธิของเด็กไร้สัญชาติ ส่งผลให้เด็กจำนวนมากถูกตัดสิทธิทางการศึกษาและเผชิญกับความไม่มั่นคงในชีวิต

5. อภิปรายผล

งานวิจัยเรื่อง “การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญของเด็กนักเรียนที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย (เด็กรหัส G) : ศึกษาด้านความมั่นคงทางทะเบียนราษฎรของประเทศไทย” ได้สะท้อนให้เห็นถึงประเด็นสำคัญเกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษา และปัญหาด้านความมั่นคงทางทะเบียนราษฎรของไทย ซึ่งสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ความไม่สมดุลระหว่างหลักสิทธิมนุษยชนกับมาตรการด้านความมั่นคงของรัฐ จากกรณีศึกษา

ที่นำเสนอพบว่า มีความขัดแย้งระหว่างหลักสิทธิมนุษยชนที่คุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของเด็กทุกคน รวมถึงสิทธิในการศึกษา ตามรัฐธรรมนูญไทยและพันธกรณีระหว่างประเทศ กับนโยบายความมั่นคงของรัฐที่ให้ความสำคัญกับการควบคุมคนต่างด้าว และการป้องกันปัญหาการเข้าเมืองผิดกฎหมาย กรณีของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 6 และมูลนิธิบ้านครูน้ำ แสดงให้เห็นว่า แม้ผู้เกี่ยวข้องจะมีเจตนาที่ดีในการให้เด็กไร้สัญชาติได้รับการศึกษา แต่ก็ต้องเผชิญกับมาตรการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวด โดยเฉพาะพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 ที่มุ่งเน้นการผลักดันคนต่างด้าวออกจากประเทศมากกว่าการจัดการศึกษาให้แก่เด็กเหล่านี้ ในทางตรงกันข้าม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 10 การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกัน มาตรานี้จึงเป็นกลไกที่ทำให้ทุกคนที่อยู่ในประเทศไทย ไม่ว่าจะไม่มีสถานะทางสัญชาติใด ได้เข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเท่าเทียมและมีคุณภาพ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า นโยบายของรัฐยังขาดความยืดหยุ่นและไม่สามารถรองรับความเป็นจริงของปัญหาได้ การแก้ไขปัญหาคควรมุ่งเน้นไปที่การปรับกฎหมายให้มีความสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนมากขึ้น

2. ผลกระทบจากการปิดศูนย์การเรียนรัฐต่อเด็กไร้สัญชาติ กรณีการปิดศูนย์การเรียนมิตตาเยะบางกุง ส่งผลกระทบโดยตรงต่อเด็กไร้สัญชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาการขาดแคลนนโยบายที่เป็นมิตรต่อการศึกษาของเด็กกลุ่มเปราะบาง เด็กไร้สัญชาติกว่า 2,000 คนต้องหยุดเรียนกลางคัน ทำให้พวกเขาสูญเสียโอกาสทางการศึกษาและอาจเพิ่มความเสี่ยงต่อการเข้าสู่วงจรแรงงานผิดกฎหมาย หรือปัญหาการค้ามนุษย์

สาเหตุของการปิดศูนย์เรียนรู้มาจากประเด็นด้านความมั่นคง เนื่องจากการร้องเรียนเรื่องการขบถของเพลงชาติเมียนมาในศูนย์การเรียนรู้ ซึ่งรัฐมองว่าเป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาตามหลักสิทธิมนุษยชน การเรียนรู้เกี่ยวกับรากเหง้าทางวัฒนธรรมไม่ควรเป็นปัจจัยที่ทำให้เด็กถูกปิดกั้นโอกาสทางการศึกษา ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า การปิดศูนย์การเรียนรู้โดยไม่มีมาตรการรองรับทางเลือกทางการศึกษาที่เหมาะสม เป็นการละเมิดสิทธิเด็กและสะท้อนถึงปัญหาการขาดความเข้าใจเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย

3. ความล้มเหลวของระบบทะเบียนราษฎรและผลกระทบต่อสิทธิทางการศึกษา จากข้อมูลเชิงประจักษ์พบว่า ปัญหาหลักของเด็กไร้สัญชาติในประเทศไทยคือการขาดเอกสารทางทะเบียนราษฎรซึ่งส่งผลกระทบต่อโอกาสทางการศึกษา สิทธิขั้นพื้นฐาน และคุณภาพชีวิตโดยรวม กรณีของเด็กกลุ่มรหัส G เป็นข้อสะท้อนถึงความขัดแย้งเชิงโครงสร้างระหว่าง “สิทธิ” กับ “สถานะทางกฎหมาย” ในระบบทะเบียนราษฎรของไทย กล่าวคือ เด็กที่เข้ามาในประเทศไทยแต่ไม่สามารถพิสูจน์สัญชาติได้ยังคงไม่มีแนวทางที่ชัดเจนในการขึ้นทะเบียน แม้จะมีความเชื่อมโยงกับประเทศไทยในทางข้อเท็จจริงก็ตาม

เมื่อปราศจากเอกสารรับรองตัวบุคคล เด็กเหล่านี้จึงถูกตีความตามสถานะทางกฎหมายว่าเป็น “ผู้เข้าเมืองผิดกฎหมาย” โดยอัตโนมัติ และถูกจำกัดสิทธิในการเข้าถึงบริการภาครัฐ แม้ว่าในมิติของสิทธิมนุษยชนและหลักการคุ้มครองเด็ก เด็กควรได้รับความคุ้มครองโดยไม่เลือกปฏิบัติ การที่รัฐกลับเลือกใช้มาตรการผลักดันออกนอกราชอาณาจักร แทนการกำหนดนโยบายรองรับ เช่น มาตรการขึ้นทะเบียน

อย่างเป็นระบบ หรือกระบวนการพิจารณาการให้สัญชาติในกรณีที่มีเหตุสมควร สะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มที่รัฐให้ความสำคัญกับมิติความมั่นคงของรัฐมากกว่าสิทธิขั้นพื้นฐานของเด็กในดินแดน

แม้ตัวบทกฎหมายที่ใช้บังคับจะมีได้มีข้อบกพร่องโดยตรงในเชิงหลักการ แต่ช่องว่างที่ปรากฏขึ้นเกิดจากการที่กฎหมายยังไม่ได้ออกแบบกลไกเฉพาะเพื่อรองรับเด็กที่ไม่มีเอกสารใด ๆ ในขั้นต้น ทำให้เด็กจำนวนหนึ่ง “ตกหล่น” จากระบบทะเบียนราษฎรและต้องดำรงชีวิตอย่างไร้สถานะในสังคม อันเป็นผลโดยตรงจากความไม่สอดคล้องระหว่างข้อกำหนดทางกฎหมายกับข้อเท็จจริงทางสังคม

การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงควรเริ่มจากการพัฒนาระบบการขึ้นทะเบียนบุคคลที่เข้ามาในประเทศไทยให้มีความชัดเจน โปร่งใส และสามารถคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนควบคู่ไปกับหลักอำนาจอธิปไตยของรัฐ เพื่อให้เด็กทุกคนสามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานได้อย่างแท้จริง และไม่ถูกทิ้งให้กลายเป็น “คนไร้ตัวตน” ในระบบกฎหมายไทย

4. การศึกษาพบว่า ภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) มีทิศทางในการจัดการปัญหาเด็กไร้สัญชาติที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ภาครัฐมักดำเนินการภายใต้กรอบของกฎหมายคนเข้าเมืองและนโยบายด้านความมั่นคง ส่งผลให้เด็กไร้สัญชาติถูกมองในฐานะ “บุคคลผิดกฎหมาย” มากกว่าจะถูกพิจารณาว่าเป็น “กลุ่มเปราะบาง” ที่ควรได้รับการคุ้มครองและการสนับสนุนด้านสิทธิขั้นพื้นฐาน ในทางกลับกันองค์กรพัฒนาเอกชน เช่น มูลนิธิบ้านครูน้ำ รวมถึงสถานศึกษาในพื้นที่ต่าง ๆ ทำหน้าที่สำคัญในการเปิดโอกาสทางการศึกษาและเป็นกลไกช่วยเหลือเชิงมนุษยธรรมต่อเด็กกลุ่มนี้ แม้ต้องเผชิญกับแรงกดดันจากการบังคับใช้กฎหมายของรัฐก็ตาม

อย่างไรก็ดี แม้ภาครัฐจะมีนโยบายและมติคณะรัฐมนตรีที่กำหนดให้เด็กทุกคนในประเทศไทย เด็กไร้สัญชาติสามารถเข้ารับการศึกษได้ แต่ข้อกำหนดดังกล่าวยังเป็นเพียงมาตรการ “เข้าถึงการศึกษา” โดยไม่ได้แก้ปัญหาสถานะทางทะเบียนราษฎรหรือสถานะทางกฎหมายของเด็กอย่างเป็นระบบ จึงไม่อาจถือได้ว่าเป็นแนวทางที่ครอบคลุมต่อปัญหาเด็กไร้สัญชาติทั้งหมด เนื่องจากเด็กเหล่านี้ยังคงเผชิญความไม่มั่นคงในชีวิต และอาจถูกตีความว่าเป็นผู้กระทำผิดกฎหมายเข้าเมืองอยู่เสมอ

ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่า การแก้ไขปัญหาเด็กไร้สัญชาติไม่อาจดำเนินการโดยหน่วยงานรัฐฝ่ายเดียว แต่จำเป็นต้องสร้างกลไกความร่วมมือกับภาคประชาสังคมเพื่อกำหนดแนวทางที่มีความเป็นธรรม ครอบคลุม และเคารพหลักสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะการจัดทำระบบทะเบียนราษฎรและการกำหนดสถานะทางกฎหมายที่ชัดเจน เพื่อให้การเข้าถึงการศึกษาและสิทธิขั้นพื้นฐานอื่น ๆ สามารถเกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืน

5. ปัญหาด้านการเข้าถึงการศึกษา จากกรณีศึกษาที่น่าเสนาะ เช่น กรณีโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 6 และศูนย์การเรียนมิถิตาเยะ พบว่าการขาดเอกสารทางทะเบียนราษฎรของเด็กเหล่านี้เป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้เด็กไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาที่เหมาะสมได้ แม้ว่าจะมีความพยายามจากหลายฝ่าย เช่น ครูและหน่วยงานที่รับผิดชอบในการให้โอกาสเด็กกลุ่มนี้ได้เรียนหนังสือ แต่การที่เด็กไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎรหรือไม่เป็นพลเมืองไทย ก็ทำให้การขอรับสิทธิในโครงการต่าง ๆ เช่น รหัส G และการได้รับการสนับสนุนจากรัฐเป็นไปไม่ได้ การศึกษาเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงความไม่สมดุลในระบบการศึกษาของไทย ที่ทำให้เด็กกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติไม่ได้รับสิทธิพื้นฐานในการเรียนรู้ ซึ่งเป็น

ปัญหาที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาทางการศึกษา และโอกาสทางสังคมของเด็กกลุ่มนี้ ประเด็นดังกล่าวสะท้อนข้อถกเถียงในเชิงนโยบายว่า รัฐไทยมีภาระหน้าที่ต้องจัดการศึกษาให้แก่ “ทุกคน” หรือจำกัดเฉพาะ “พลเมือง” และงบประมาณของรัฐมีความเพียงพอที่จะรองรับเด็กไร้สัญชาติหรือไม่ ซึ่งเป็นคำถามเชิงโครงสร้างที่ผู้วิจัยจำเป็นต้องวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ประเด็นที่ควรศึกษาเพิ่มเติม ได้แก่

5.1 รัฐได้จัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาสำหรับเด็กไร้สัญชาติโดยเฉพาะหรือไม่ หากพบว่าไม่มีมาตรการจัดสรรงบประมาณที่ชัดเจน ย่อมชี้ให้เห็นข้อเท็จจริงว่านโยบาย “ให้เรียนได้” เป็นเพียงหลักการเชิงสิทธิมนุษยชน แต่ไม่ได้รับการสนับสนุนในเชิงงบประมาณอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งทำให้โรงเรียนและบุคลากรต้องแบกรับภาระแทนรัฐโดยปริยาย

5.2 งบประมาณรายหัวปัจจุบันสำหรับเด็กสัญชาติไทยมีความเพียงพอหรือไม่ หากงบประมาณสำหรับเด็กไทยยังไม่เพียงพอ การรองรับเด็กไร้สัญชาติย่อมเป็นความท้าทายเชิงการคลัง ซึ่งจำเป็นต้องพิจารณาบริบทความเป็นไปได้ทางงบประมาณของรัฐควบคู่กับหลักสิทธิมนุษยชน

5.3 ผลกระทบระยะยาวของการที่รัฐไม่ลงทุนด้านการศึกษาสำหรับเด็กไร้สัญชาติ เช่น ความสูญเสียทางเศรษฐกิจในอนาคต การเพิ่มขึ้นของแรงงานนอกระบบ หรือความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้าง ซึ่งอาจมีต้นทุนทางสังคมสูงกว่าเมื่อเทียบกับการลงทุนด้านการศึกษาดังแต่ต้น

ดังนั้น การแก้ไขปัญหาการเข้าถึงการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติจำเป็นต้องพิจารณาทั้งด้านสิทธิมนุษยชนและด้านงบประมาณควบคู่กัน พร้อมทั้งพัฒนากลไกทางทะเบียนราษฎรที่ชัดเจน เพื่อไม่ให้เด็กกลุ่มนี้ถูกทิ้งไว้ภายนอกกระบวนและขาดซึ่งโอกาส

ทางการศึกษาซึ่งถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานตามกฎหมายระหว่างประเทศและพันธกรณีในประเทศไทยให้ไว้

6. ผลกระทบจากการดำเนินการของภาครัฐ การดำเนินการของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการผลักดันเด็กไร้สัญชาติกลับประเทศต้นทาง เช่น ในกรณีที่เกิดขึ้นกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 6 และมูลนิธิบ้านครูน้ำ แสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างนโยบายด้านความมั่นคงของชาติและการคุ้มครองสิทธิของเด็ก การส่งเด็กกลับประเทศพม่าโดยไม่มีทางเลือกที่เหมาะสมทำให้เด็กขาดโอกาสในการเรียนรู้และเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ นอกจากนี้ การดำเนินการเช่นนี้ยังสร้างความวิตกกังวลในสังคมเกี่ยวกับสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ผลกระทบจากการปิดศูนย์การเรียนรู้มิติตาเย๊ะในจังหวัดสุราษฎร์ธานีก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่สะท้อนถึงการที่เด็กกลุ่มนี้ไม่ได้รับการดูแลตามสิทธิที่พึงมีตามรัฐธรรมนูญ เมื่อเกิดการร้องเรียนจากสังคมและปิดศูนย์การเรียนรู้ ทำให้เด็กกว่า 2,000 คนต้องหยุดเรียนกลางคัน ซึ่งส่งผลกระทบต่ออนาคตของเด็กในระบบการศึกษาไทย แม้ว่าบางสิทธิในรัฐธรรมนูญอาจจำกัดไว้แก่พลเมือง แต่รัฐยังมีพันธกรณีทั้งในระดับภายในและระหว่างประเทศในการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ที่อยู่ในเขตอำนาจของตน โดยเฉพาะเด็ก การส่งเด็กไร้สัญชาติกลับประเทศต้นทางจึงต้องถูกพิจารณาภายใต้กรอบการประเมินความเสี่ยงและหลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก หากการดำเนินการขัดต่อพันธกรณีหรือขาดกระบวนการคุ้มครองที่เพียงพอ รัฐต้องเผชิญกับการตรวจสอบทั้งภายใน (ศาล หน่วยงานอิสระ) และภายนอก (กลไกสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ) เพื่อให้การใช้อำนาจอุดคัดคล้องกับหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิของผู้ที่อยู่ในดินแดนไทย

7. ข้อท้าทายด้านการบังคับใช้กฎหมาย กฎหมายคนเข้าเมืองที่มุ่งเน้นการควบคุมการเข้าเมืองของบุคคลที่ไม่มีเอกสารที่ถูกต้อง แม้ว่า จะมีการดำเนินการตามกฎหมาย แต่ผลลัพธ์ที่ตามมา อาจทำให้เด็ก ๆ ที่ไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาหรือสิทธิพื้นฐานได้ถูกทิ้งไว้เบื้องหลัง และการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวดในบางกรณีทำให้เด็กเหล่านี้สูญเสียโอกาสในการพัฒนาและใช้ชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี นอกจากนี้ การขาดมาตรการที่ชัดเจนในการคุ้มครองสิทธิเด็กไร้สัญชาติจากภาครัฐ ยังสร้างความไม่มั่นคงในการดำเนินชีวิตของเด็กกลุ่มนี้ การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงต้องการการปรับปรุงนโยบายที่มีความยืดหยุ่นมากขึ้นและเข้าใจในสถานการณ์ที่แท้จริงของเด็กที่ไม่มีเอกสารทางทะเบียนราษฎร

8. การผลักดันเด็กกลุ่มนี้ออกนอกประเทศ อาจจะขัดกับหลักการห้ามผลักดันกลับ (Non-refoulement) ซึ่งเป็นหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่ห้ามรัฐส่งตัวบุคคลกลับไปยังประเทศหรือดินแดนที่เขาอาจเผชิญ อันตรายร้ายแรง เช่น การประหารชีวิต การทรมาน การปฏิบัติที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม หรือภัยต่อชีวิตและเสรีภาพ หลักการนี้ถือเป็น “กฎจารีตประเพณีระหว่างประเทศ” (customary international law) ที่รัฐต้องเคารพแม้ไม่เป็นภาคีอนุสัญญาผู้ลี้ภัย 1951 โดยบัญญัติไว้ชัดเจนในข้อ 33 ของอนุสัญญาว่าด้วยสถานะผู้ลี้ภัย ค.ศ. 1951 และยังได้รับการตอกย้ำผ่านสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนอื่น เช่น อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมาน (CAT) หลักการนี้มุ่งคุ้มครอง “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” โดยห้ามรัฐผลักดันผู้อพยพหรือผู้ลี้ภัยกลับไปสู่สถานที่ที่มีความเสี่ยงอันตราย แม้บุคคลนั้นจะ “ไม่มีสถานะทางกฎหมาย” ในประเทศที่เขาอยู่ก็ตาม ทำให้ non-refoulement

เป็นหลักการพื้นฐานที่สุดของการคุ้มครองผู้ลี้ภัยและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระดับสากล

งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยยังคงมีปัญหาในการคุ้มครองสิทธิของเด็กไร้สัญชาติ เนื่องจากการให้ความสำคัญกับความมั่นคงของรัฐ มากกว่าสิทธิทางการศึกษา นโยบายที่เข้มงวดและขาดความยืดหยุ่นส่งผลให้เด็กหลายคนถูกตัดออกจากระบบการศึกษาและเผชิญกับความไม่มั่นคงในชีวิต การแก้ไขปัญหาจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคประชาสังคม และองค์กรพัฒนาเอกชน เพื่อนำไปสู่แนวทางที่เป็นธรรมและยั่งยืนในการคุ้มครองสิทธิของเด็กไร้สัญชาติในประเทศไทย

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 แนวทางในการแก้ไขปัญหา ประเด็นที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ

ควรแก้ไขบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

หมวด 1 บททั่วไป มาตรา 4

จาก “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง **ปวงชนชาวไทย**ย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน”

เป็น “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง **บุคคล**ย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน”

ในทางรัฐธรรมนูญ การใช้คำว่า “บุคคล” ไม่ได้หมายความว่าคนต่างชาติหรือบุคคลไร้สัญชาติ จะได้รับสิทธิในระดับเดียวกับ “ปวงชนชาวไทย”

ทั้งหมด หากหมายถึงเพียงการรับรอง สิทธิมนุษยชนพื้นฐาน ตามมาตรฐานสากลเท่านั้น เช่น สิทธิในชีวิต สิทธิที่จะไม่ถูกเลือกปฏิบัติ กระบวนการยุติธรรม ที่เป็นธรรม รวมทั้งสิทธิของเด็กตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ไทยเป็นภาคี

ขณะเดียวกัน สิทธิที่สะท้อนอำนาจอธิปไตยของรัฐ เช่น สิทธิเลือกตั้ง การออกเสียงประชามติ การดำรงตำแหน่งในราชการ หรือสิทธิที่สงวนแก่คนไทยโดยเฉพาะ ยังคงจำกัดเฉพาะ “ปวงชนชาวไทย” ตามถ้อยคำของรัฐธรรมนูญโดยชัดแจ้ง และไม่ได้รับผลกระทบจากการใช้คำว่า “บุคคล” แต่อย่างใด

ด้วยเหตุนี้ การรับรองสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานแก่ทุกคนที่อยู่ในดินแดนไทย จึงไม่ทำให้อำนาจอธิปไตยของรัฐลดทอนหรืออ่อนลง เพราะอำนาจอธิปไตยยังคงเป็นของประชาชนชาวไทยในทางการเมืองโดยสมบูรณ์ ทั้งในการกำหนดรัฐบาล ออกกฎหมาย และกำกับทิศทางการปกครองประเทศ ส่วนการคุ้มครองบุคคลที่มีเชื้อคนไทย เป็นเพียงการรับรองมาตรฐานขั้นต่ำของความเป็นมนุษย์เท่านั้น ไม่ใช่การให้สิทธิทางการเมืองหรือสถานะในทางรัฐศาสตร์ที่อาจกระทบต่ออำนาจอธิปไตยของชาติ

หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา 25

จาก “สิทธิและเสรีภาพของ**ปวงชนชาวไทย** นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำกรนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพ เช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็น

อันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิ หรือเสรีภาพของบุคคลอื่น”

เป็น “สิทธิและเสรีภาพของบุคคล นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะใน รัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ใน รัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิ และเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความ คุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือ เสรีภาพ เช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็น อันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิ หรือเสรีภาพของบุคคลอื่น”

6.2 แนวทางในการแก้ไขปัญหา ประเด็น ที่เกี่ยวกับเด็กนักเรียนที่ไม่มีสถานะทาง ทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย (เด็กรหัส G)

ควรแก้ไขบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

หมวด 1 บททั่วไป ความมุ่งหมายและหลักการ มาตรา 6

จาก “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อ พัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับ ผู้อื่นได้อย่างมีความสุข”

เป็น “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อ พัฒนาบุคคล ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับ ผู้อื่นได้อย่างมีความสุข”

หมวด 2 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา มาตรา

จาก “การจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคล มีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษา ขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่าง ทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย”

เป็น “การจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคล รวมถึงเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทยหรือไม่มีสถานะ ทางทะเบียนราษฎร มีสิทธิและโอกาสเสมอกันใน การรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บ ค่าใช้จ่าย”

การแก้ไขมาตรา 10 เพื่อขยายสิทธิด้าน การศึกษาให้ครอบคลุมเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทยหรือ ไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎร แม้เป็นข้อเสนอที่ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักมนุษยธรรมและพันธกรณี ระหว่างประเทศ แต่อาจไม่สามารถดำเนินการได้อย่าง ไร้ข้อขัดแย้ง เนื่องจากต้องพิจารณาความสามารถทาง งบประมาณของรัฐไทยซึ่งสืบมาจากภาษีของ ประชาชนไทย การขยายสิทธิให้บุคคลที่มีเชื้อคนไทย โดยสมบูรณาจกก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อ ผู้เสียภาษี และส่งผลให้สิทธิหรือคุณภาพของบริการ สำหรับเด็กไทยถูกลดทอน ขณะเดียวกัน หลายประเทศ ก็ไม่ได้ให้สิทธิทางการศึกษาฟรีแก่ผู้ไม่มีสัญชาติหรือ คนต่างชาติในระดับเทียบเท่าพลเมืองของตน จึง สะท้อนข้อเท็จจริงว่า สิทธิทางสังคมเป็นสิทธิที่รัฐ สามารถจำกัดได้เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของคน ในชาติ อีกทั้งการให้สิทธิอย่างไม่จำกัดอาจส่งผลต่อ หลักอำนาจอธิปไตยของรัฐไทยที่ต้องสงวนสิทธิ พิเศษบางประการให้แก่พลเมือง ดังนั้น ข้อเสนอ ใด ๆ เกี่ยวกับการขยายสิทธิการศึกษาจึงควรตั้งอยู่ บนความสมดุลระหว่างการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน ของเด็กทุกคนกับภาระงบประมาณ ความเป็นธรรม ต่อคนไทย และความจำเป็นเชิงอธิปไตย โดยอาจ

จำกัดสิทธิในลักษณะขั้นต่ำหรือกำหนดเงื่อนไข เฉพาะกลุ่ม แทนการขยายสิทธิที่เสมอกันโดยเด็ดขาด ซึ่งจะทำให้ข้อเสนอมีความเป็นไปได้และสอดคล้องกับหลักกฎหมายมหาชนมากขึ้น

ควรแก้ไขบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534

หมวด 5 ทะเบียนบ้าน มาตรา 38 วรรค 2

จาก ให้ผู้อำนวยการทะเบียนกลางจัดให้มีทะเบียนประวัติสำหรับคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยอื่นนอกจากที่บัญญัติไว้ตามวรรคหนึ่งตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

เป็น ให้ผู้อำนวยการทะเบียนกลางจัดให้มีทะเบียนประวัติและรับการรับรองให้อาศัยอยู่ชั่วคราวในประเทศไทย สำหรับคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย อื่นนอกจากที่บัญญัติไว้ตามวรรคหนึ่งตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

6.3 แนวทางการแก้ไขปัญหา ประเด็น ที่เกี่ยวกับความมั่นคงทางทะเบียนราษฎรของประเทศไทย

ควรแก้ไขบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522

หมวด 6 การส่งคนต่างด้าวกลับออกไปนอกราชอาณาจักร มาตรา 54

จาก “คนต่างด้าวผู้ใดเข้ามาหรืออยู่ในราชอาณาจักรโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือการอนุญาตนั้น สิ้นสุดหรือถูกเพิกถอนแล้ว พนักงานเจ้าหน้าที่จะส่งตัวคนต่างด้าวผู้นั้นกลับออกไปนอกราชอาณาจักรก็ได้”

เป็น “คนต่างด้าวผู้ใดเข้ามาหรืออยู่ในราชอาณาจักรโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือการอนุญาตนั้น สิ้นสุดหรือถูกเพิกถอนแล้ว พนักงานเจ้าหน้าที่จะควบคุมตัวเพื่อรอพิสูจน์สัญชาติ หรือส่งตัวคนต่างด้าวผู้นั้นกลับออกไปนอกราชอาณาจักรก็ได้

หมวด 7 เบ็ดเตล็ด มาตรา 57

จาก “เพื่อประโยชน์แห่งพระราชบัญญัตินี้ ผู้ใดอ้างว่าเป็นคนมีสัญชาติไทย ถ้าไม่ปรากฏหลักฐานอันเพียงพอที่พนักงานเจ้าหน้าที่จะเชื่อถือได้ว่าเป็นคนมีสัญชาติไทย ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้นั้นเป็นคนต่างด้าวจนกว่าผู้นั้นจะพิสูจน์ได้ว่าตนมีสัญชาติไทย”

เป็น “เพื่อประโยชน์แห่งพระราชบัญญัตินี้ ผู้ใดอ้างว่าเป็นคนมีสัญชาติไทย ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจสอบหลักฐานการมีสัญชาติไทยของบุคคลดังกล่าวก่อน ถ้าไม่ปรากฏหลักฐานอันเพียงพอที่พนักงานเจ้าหน้าที่จะเชื่อถือได้ว่าเป็นคนมีสัญชาติไทย ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้นั้นเป็นคนต่างด้าวจนกว่าผู้นั้นจะพิสูจน์ได้ว่าตนมีสัญชาติไทย”

ควรแก้ไขบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551

หมวด 1 บททั่วไป มาตรา 6 (นิยามของการค้ามนุษย์)

จาก “การแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบตามวรรคหนึ่ง หมายความว่า การแสวงหาประโยชน์จากการค้าประเวณี การผลิตหรือเผยแพร่วัตถุหรือสื่อลามก การแสวงหาประโยชน์ทางเพศในรูปแบบอื่น การเอาคนลงเป็นทาสหรือให้มีฐานะคล้ายทาส การนำคนมาขอตาน การตัดอวัยวะเพื่อการค้า การบังคับใช้แรงงานหรือบริการตามมาตรา 6/1 หรือการอื่นใด ที่คล้ายคลึงกันอันเป็นการขูดรีดบุคคลไม่ว่าบุคคลนั้นจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม”

เป็น “การแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบตามวรรคหนึ่ง หมายความว่า การแสวงหาประโยชน์จากการค้าประเวณี การผลิตหรือเผยแพร่วัตถุหรือสื่อลามก การแสวงหาประโยชน์ทางเพศในรูปแบบอื่น การแสวงหาผลประโยชน์จากการนำพา

บุคคลต่างดาวเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อการศึกษา การเอาคนลงเป็นทาสหรือให้มีฐานะคล้ายทาส การนำคนมาขอราน การตัดอวัยวะเพื่อการค้า การบังคับใช้แรงงานหรือบริการตามมาตรา 6/1 หรือการอื่นใด ที่คล้ายคลึงกันอันเป็นการขูดรีดบุคคลไม่ว่าบุคคลนั้นจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม”

หรือ อาจจะมีการเพิ่มนิยามเกี่ยวกับ “การค้ำมนุษย์ทางทะเลเบียนราษฎร” หมายถึง การนำบุคคลเข้าสู่ทะเลเบียนราษฎรโดยมิชอบเพื่อวัตถุประสงค์การการศึกษา เป็นต้น

7. กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความช่วยเหลือและการสนับสนุนจากหลายฝ่าย ข้าพเจ้าขอแสดงความขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุธี อยู่สถาพร อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย ที่ให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงบทความ ข้าพเจ้าขอขอบคุณภาควิชานิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายมหาชน คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ที่ให้การสนับสนุนด้านข้อมูลและทรัพยากร

ที่จำเป็นต่อการดำเนินการวิจัย รวมถึงผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่สละเวลามีส่วนร่วมในการศึกษานี้ รวมถึงผู้ที่ให้กำลังใจและสนับสนุนตลอดระยะเวลาการทำงานวิจัย สุดท้ายนี้ ข้าพเจ้าหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาหรือการพัฒนางานในอนาคตได้

นอกจากนี้ รัฐควรมีนโยบายและกฎหมายที่ชัดเจนเกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติ รวมถึงแนวทางปฏิบัติที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันระหว่างเด็กเหล่านี้กับสังคมไทย ควรพัฒนากลไกการขึ้นทะเบียนเด็กไร้สัญชาติที่เกิดขึ้นในประเทศไทย เพื่อให้สามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานโดยไม่ต้องเผชิญกับการถูกผลักดันออกจากประเทศ ควรมีการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของเด็ก รวมถึงแนวทางในการช่วยเหลือเด็กไร้สัญชาติให้ได้รับการศึกษาที่เหมาะสม ภาครัฐควรร่วมมือกับองค์กรพัฒนาเอกชนในการกำหนดนโยบายที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดแนวทางแก้ไขปัญหาในระยะยาวต่อไป

References

- Anti-Trafficking in Persons Act, B.E. 2551 (2008)*. (2008). Royal Thai Government Gazette. (in Thai)
Anti-Trafficking In Persons Division. (2008). *Anti-Trafficking in Persons Act, B.E. 2551 (2008)*.
Thai Law Publishing. (in Thai)
- Association of Southeast Asian Nations. (2007). *ASEAN charter*. asean.org
- Baan Kru Nam Foundation. (2022). *Report on the situation of stateless children and barriers to education access in Thailand*. (in Thai)
- Civil Registration Act, B.E. 2534 (1991)*. (1991). Royal Thai Government Gazette. (in Thai)
- Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2560 (2017)*. (2017). Royal Thai Government Gazette. (in Thai)
- Department of Provincial Administration. (1991). *Civil Registration Act, B.E. 2534 (1991)*. Legal and Land Office. (in Thai)
- Immigration Act, B.E. 2522 (1979)*. (1979). Royal Thai Government Gazette. (in Thai)
- Ministry of Education. (1999). *National Education Act, B.E. 2542 (1999)*. Kurusapa Printing House. (in Thai)
- Mitta Ye Learning Center. (2022). *Report on the impacts of closing learning centers for stateless children*. (in Thai)
- National Education Act, B.E. 2542 (1999)*. (1999). Royal Thai Government Gazette. (in Thai)
- Office of the Council of State. (1965). *Nationality Act, B.E. 2508 (1965) and its amendments*. Legal Bureau. (in Thai)
- Royal Thai Police. (1979). *Immigration Act, B.E. 2522 (1979)*. Legal Division of the Royal Thai Police. (in Thai)
- Thairath Wittaya 6 School. (2023). *Report on the enrollment of stateless students and its impact on school operations*. (in Thai)
- The Secretariat of the Cabinet. (2005, July 5). *Cabinet resolution on expanding educational opportunities for persons without civil registration documents or Thai nationality*. (in Thai)
- The Secretariat of the House of Representatives. (2017). *Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2560 (2017)*. National Assembly Publishing House. (in Thai)
- United Nations. (1989). *Convention on the Rights of the Child*. United Nations Office.

การพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ของ นักศึกษาสาขาวิชาศิลปศึกษาชั้นปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้ ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน

ประทีป สุวรรณโร

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Received : July 23, 2024

Revised : October 9, 2025

Accepted : January 13, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษาสาขาวิชาศิลปศึกษาชั้นปีที่ 1 ก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน โดยการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน 2) ศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษาสาขาวิชาศิลปศึกษาชั้นปีที่ 1 ในพฤติกรรมที่เกี่ยวกับตนเอง พฤติกรรมที่สัมพันธ์กับผู้อื่น และพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับภาระงานรายวิชา หลังการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนหลังการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน มีแบบแผนการวิจัยแบบ The One Group Pretest - Posttest Design จำนวน 25 คน จากวิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน จำนวนทั้งหมด 5 แผน แผนละ 3 ชั่วโมง รวมทั้งหมด 15 ชั่วโมง แบบวัดพฤติกรรมการเรียนรู้ในรายวิชา 277 - 108 Composition of Art (องค์ประกอบศิลป์) ก่อนการจัดการเรียนรู้และหลังการจัดการเรียนรู้ และใช้แบบสอบถามความพึงพอใจหลังจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน ผลการวิจัยพบว่า คะแนนพฤติกรรมการเรียนรู้หลังคาบเรียนหลังจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน

ผู้รับผิดชอบบทความ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประทีป สุวรรณโร คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อีเมล prateep.s@psu.ac.th

สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 โดยมีระดับคะแนนพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ระดับคุณภาพมากที่สุด ($\bar{X} = 55.20$, S.D. = 2.41) และความพึงพอใจหลังการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรม เป็น ภาพรวมมีระดับคุณภาพมาก ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.43)

คำสำคัญ : พฤติกรรมการเรียนรู้ / กิจกรรมเป็นฐาน / ศิลปศึกษา

Development of Learning Behavior for First Year Student in Art Education Program by Using Activity - Based Learning

Prateep Suwanro

Faculty of Education, Prince of Songkla University

Abstract

This study aims to 1) develop the learning behavior using activity-based learning pre, during, and post class of first-year students in the Art Education program, 2) investigate the learning behavior affecting their self-behaviors, relationship with others and the attitude towards the curriculum after applying activity-based learning, and 3) measure the students' satisfaction after applying activity-based learning. The one group pretest-posttest design was applied to this study. By using random sampling, 25 students were chosen as samplers. The "Five three-hour" plans of activity-based learning, totaling 15 hours, were applied in this study. The researcher assessed the learning behavior before and after class within the 277-108 code Composition of Art subject. The process begins with the filling of learning behavior measurement form followed by the evaluation of the students' satisfaction after using the activity-based learning. The results found that the

Corresponding Author : Assistant Professor Prateep Suwanro, Faculty of Education, Prince of Songkla University, Email : prateep.s@psu.ac.th

learning behavior score of the after-class session using activity-based learning was .05 significantly higher than before the class, and the self-behavior quality was at the highest level ($\bar{X} = 55.20$, S.D. = 2.41). In addition, by using the activity-based learning, the satisfaction after class was observed to be of high quality ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.43).

Keywords : Learning behavior / Activity based learning / Art education

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ศตวรรษที่ 21 โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความรู้ใหม่ได้เกิดขึ้น การรับรู้ข้อมูลข่าวสารมีได้จากหลายช่องทาง ผู้คนสามารถหาความรู้ได้อย่างรวดเร็ว ผลจากการเปลี่ยนแปลงนี้ยังกระทบต่อระบบการศึกษา ทำให้การจัดการเรียนรู้ที่มาจากผู้สอนเพียงทางเดียวไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้อีกต่อไป ผู้สอนควรลดการสอนแบบ “บอกเล่า” และเลือกใช้กลยุทธ์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียน (Festus, 2013) ผู้สอนต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับผู้เรียน หรือการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง กล่าวคือ การให้ผู้เรียนเป็นผู้ค้นหาความรู้ด้วยตนเอง โดยผู้สอนเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียน หรือเรียกการจัดการเรียนรู้เช่นนี้ว่า “การเรียนรู้แบบ Active Learning” ผ่านการศึกษาค้นคว้า ลงมือปฏิบัติ รู้จักการแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิจารณ์ ทักษะการทำงานร่วมกัน ทักษะการสื่อสาร ทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ทักษะทางอาชีพและการใช้ชีวิต สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงและเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการเรียนรู้เพื่อปรับตัวเข้าสู่ยุคปัจจุบันที่เน้นเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนสำคัญในการดำรงชีวิต (ฐิตินันท์ ดาวศรี และคณะ, 2021) การช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามหลักสูตร โดยผู้สอนเป็นผู้จัดประสบการณ์ในชั้นเรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านการเรียนรู้ ซึ่งการที่ผู้เรียนจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้ได้นั้น ผู้เรียนต้องมีความสบายกายสบายใจ ได้รับการยอมรับ ผู้สอนต้องมีความเมตตา จริงใจและอ่อนโยนต่อผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดความรักในการเรียนรู้และนำสิ่งที่

เรียนรู้ไปประยุกต์ในชีวิตประจำวันได้ ถือเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญในการจัดการศึกษา (พิมพ์พัญทองกิจ, 2563) สอดคล้องกับ สราวุธ ชัยยง (2565) ที่ได้กล่าวถึงแนวคิดในการจัดการศึกษาระดับห้องเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนที่มีความแตกต่างหลากหลายในชั้นเรียนได้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสม โดยผู้สอนถือเป็นบุคคลสำคัญในการสร้างความเสมอภาคด้วยการเอาใจใส่ มีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับความสามารถทางปัญญาของผู้เรียน การปรับกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นกิจกรรมกลุ่มเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถหรือการใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันอย่างมีความหมาย ได้รับการสนใจเอาใจใส่ เห็นความสำคัญกับผู้เรียน โดยอาจารย์ผู้สอนเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการเรียนการสอน นอกจากต้องมีความรู้เชิงเนื้อหาวิชาที่สอนเป็นอย่างดีแล้ว ต้องเข้าใจธรรมชาติของผู้เรียน พร้อมทั้งต้องมีทักษะการสอนที่เยี่ยมอีกด้วย (เรณูมาศ มาอุ่น, 2559) ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียน ควรตัดทอนองค์ประกอบที่ไม่จำเป็นออกเพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้เรียนต้องแบกรับภาระงานมากเกินไป โดยให้คำนึงถึงกิจกรรมที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้เป็นองค์ประกอบสำคัญของการสอนและมีศักยภาพในการเรียนรู้ (Skulmowski, 2024) ดังนั้นการคัดเลือกรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนจึงเป็นโจทย์ที่สำคัญของผู้สอน เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทเหตุการณ์ต่าง ๆ สิ่งที่ต้องคำนึงคือ ความยืดหยุ่นของโครงสร้างเวลาเรียนรู้ ความหลากหลายของรูปแบบการเรียนและผู้สอนสามารถออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับทักษะการเรียนรู้ในยุคนี้ (ธานินทร์ อินทวิเศษ และคณะ, 2564)

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นสถาบันการศึกษาในการผลิตบัณฑิตออกไปเป็นครูที่มีคุณภาพ มีวิสัยทัศน์ไว้ว่าเป็นคณะชั้นนำในการผลิตและพัฒนาครูมืออาชีพอย่างสร้างสรรค์สู่การเป็นผู้นำที่ได้รับการยอมรับทั้งในระดับชาติและภูมิภาคอาเซียน และได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์ในการปรับรูปแบบการเรียนรู้ที่เสริมสร้างสมรรถนะสำคัญทางวิชาชีพ โดยส่งเสริมให้บุคลากรจัดการเรียนการสอนในรูปแบบ Active Learning และเชิงบูรณาการ (คณะศึกษาศาสตร์, 2567) หลักสูตรสาขาวิชาศิลปศึกษาเป็นอีกหนึ่งหลักสูตรที่ดำเนินการสอนภายใต้นโยบายของคณะศึกษาศาสตร์ที่จะพัฒนาหรือสร้างบัณฑิตให้มีความเป็นเลิศทางวิชาการเพื่อให้บรรลุผลตามยุทธศาสตร์ได้เน้นการเลือกรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่น่าสนใจจึงเป็นสิ่งสำคัญ ประกอบกับการที่ผู้วิจัยได้ประสบปัญหาในระหว่างคาบเรียนอันเนื่องมาจากที่ผู้เรียนต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการเรียนจากระดับมัธยมศึกษามาเป็นระดับอุดมศึกษาจึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการเรียนรู้ เช่น ความพร้อมของผู้เรียน การปรับตัวจากการเรียนในรูปแบบเดิมในระดับมัธยมศึกษา มาเป็นรูปแบบต้องช่วยเหลือตนเองมากขึ้นในการศึกษาระดับอุดมศึกษา รวมทั้งพฤติกรรม การเข้าห้องเรียนสาย ไม่สนใจกิจกรรม การสอน การจดจ่อกับโทรศัพท์ ล้วนแล้วมีผลต่อการเรียนรู้ทั้งสิ้น ดังที่ ราตรี เลิศหว่าทอง (2565) พบว่า ในการจัดการเรียนรู้ ผู้เรียนส่วนมากยังขาดทักษะการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจเนื้อหาการเรียนได้ด้วยตนเอง เช่น การค้นหาคำตอบ การคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหาและการตัดสินใจจนสรุปเป็นประเด็นได้ นอกจากนี้ยังพบว่าผู้เรียนขาดพฤติกรรม การเรียนรู้ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคล การทำงานเป็นทีม ความรับผิดชอบในงานที่ตน

ได้รับมอบหมายในรายวิชา ทำให้มีผลต่อการทำงานเป็นรายบุคคลและกลุ่ม ซึ่งกระทบไปถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน

จากที่กล่าวมาข้างต้น เพื่อให้สอดคล้องกับพันธกิจของคณะฯ ผู้วิจัยเห็นความสำคัญในการพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียนเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความอยากเรียนรู้ ดึงดูดความสนใจ โดยผู้วิจัยจะนำรูปแบบการสอนที่คำนึงถึงผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน (Activity – based learning) เป็นการจัดการเรียนรู้่อีกวิธีหนึ่งที่ผู้วิจัยมุ่งนำมาศึกษาเพื่อพัฒนาพฤติกรรมแก่นักศึกษาในหลักสูตรสาขาวิชาศิลปศึกษา จึงได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษาสาขาวิชาศิลปศึกษาชั้นปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน เนื่องจากหากพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษามีพัฒนาการที่ดีขึ้น จะส่งผลต่อประสิทธิภาพในการเรียน การวางแผน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย และคำถามการวิจัย

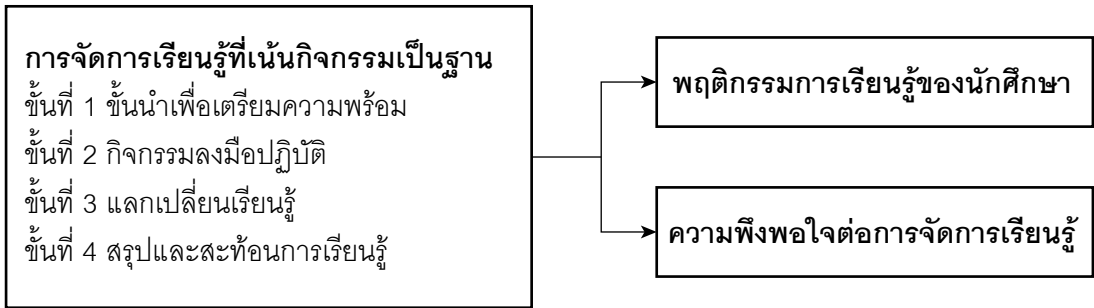
1. เพื่อพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษาสาขาวิชาศิลปศึกษาชั้นปีที่ 1 ก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน โดยการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษาสาขาวิชาศิลปศึกษาชั้นปีที่ 1 ในพฤติกรรมที่เกี่ยวกับตนเอง พฤติกรรมที่สัมพันธ์กับผู้อื่น และพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับภาระงานรายวิชา หลังการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนหลังการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน

ขอบเขตการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาสาขาวิชาศิลปศึกษา ชั้นปีที่ 1 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำนวน 25 คน โดยใช้เครื่องมือวิจัย 2 ประเภท ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้รายสัปดาห์ จำนวนทั้งหมด 5 แผน แผนละ 3 ชั่วโมง รวมทั้งหมด 15 ชั่วโมง 2) เก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้ แบบวัดพฤติกรรมการเรียนรู้ในรายวิชา และ แบบสอบถามความพึงพอใจหลังจัดการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเลขคณิตด้วยการทดสอบค่าที

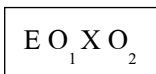
กรอบแนวคิดในการวิจัย

วงจรการเรียนรู้มี 4 ขั้น คือ ขั้นประสบการณ์จริง ขั้นสะท้อนคิด ขั้นสร้างแนวคิดนามธรรม ขั้นทดลองใช้ และได้พัฒนาเป็นการออกแบบกิจกรรมในชั้นเรียน ABL (Activity - Based Learning) อย่างแพร่หลาย โดยในทางปฏิบัติ ABL จะถูกออกแบบเป็นรูป โดยเริ่มจากโจทย์หรือสถานการณ์จริง แล้วลงมือทำเป็นรายบุคคลหรือกลุ่ม สะท้อนคิดและสรุปเมื่อได้แล้วจึงนำไปใช้และทดสอบซ้ำ โดยเน้นความสอดคล้องกับพัฒนาการของผู้เรียนและการประเมินผลทั้งเชิงกระบวนการและผลลัพธ์ (Kolb ,1984) การวิจัยนี้จึงกำหนดกรอบแนวคิดดังนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบแผนการวิจัยแบบทดลอง (Experimental research) โดยมีแบบแผนการวิจัยแบบ The One Group Pretest – Posttest Design ดังนี้

โดยที่ E หมายถึง กลุ่มตัวอย่างนักศึกษาสาขาวิชาศิลปศึกษาชั้นปีที่ 1

O₁ หมายถึง การวัดพฤติกรรมการเรียนรู้ ก่อนเริ่มคาบเรียน ระหว่างคาบเรียน และหลังคาบเรียน ของการจัดการเรียนการสอนแบบปกติ

X หมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน (Activity - base Learning)

O₂ หมายถึง การวัดพฤติกรรมการเรียนรู้ ก่อนเริ่มคาบเรียน ระหว่างคาบเรียน และหลังคาบเรียน ของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน (Activity - base Learning)

ก่อนดำเนินการศึกษา ผู้วิจัยได้ขอรับรองจริยธรรมการวิจัย จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ประจำวิทยาเขตปัตตานี และมีการดำเนินการตามกระบวนการอย่างเคร่งครัด

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

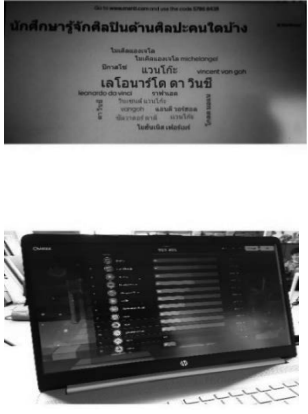
กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาศาสาวิชาศิลปศึกษา ชั้นปีที่ 1 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำนวน 25 คน ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purpose Sampling) ผู้วิจัยสังเกตพบว่า นักศึกษากลุ่มดังกล่าวอยู่ในช่วงการปรับตัวด้านการเรียน ระบบการเรียนในระดับอุดมศึกษามีพฤติกรรมที่ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้บ่อยครั้ง การเข้าห้องเรียนสาย การไม่ส่งงานตามกำหนดเวลา การไม่ทบทวนบทเรียน การขาดเป้าหมายและแรงจูงใจในการเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือวิจัยแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้รายสัปดาห์ โดยจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน รายวิชา 277 – 108 Composition of Art (องค์ประกอบศิลป์) จำนวนทั้งหมด 5 แผน แผนละ 3 ชั่วโมง รวมทั้งหมด 15 ชั่วโมง โดยแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นนำเพื่อเตรียมความพร้อม ขั้นที่ 2 กิจกรรมลงมือปฏิบัติ ขั้นที่ 3 แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ขั้นที่ 4 สรุปและสะท้อนการเรียนรู้ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน

ขั้นการจัดการเรียนรู้	ตัวอย่างกิจกรรมการจัดการเรียนรู้	ภาพตัวอย่างขณะทำกิจกรรม
<p>ขั้นที่ 1 ขั้นนำเพื่อเตรียมความพร้อม เป็นขั้นที่เตรียมความพร้อมของผู้เรียนก่อนเข้าสู่บทเรียนหรือกิจกรรมเตรียมความพร้อม โดยการกระตุ้นหรือสร้างแรงจูงใจ เตรียมความพร้อมด้านความรู้หรือด้านจิตใจ ก่อนเริ่มกิจกรรม</p>	<p>เตรียมความพร้อมด้วยการกระตุ้นแรงจูงใจผ่านการสร้างข้อตกลงร่วมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอนในกิจกรรม “สะสมแต้ม” เตรียมความพร้อมด้านองค์ความรู้ โดยทบทวนความรู้ผ่านกิจกรรม “ศิลปินที่ฉันรู้จัก” ในเว็บไซต์ Mentimeter และนำคำตอบมาเชื่อมโยงว่าศิลปินมีผลงานใดที่โดดเด่น วิเคราะห์ทัศนธาตุในผลงานกิจกรรม “ถามได้...ตอบได้” ในเว็บไซต์ Quizzes</p>	

ตารางที่ 1 กระบวนการจัดการการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน (ต่อ)

ขั้นการจัดการเรียนรู้	ตัวอย่างกิจกรรมการจัดการเรียนรู้	ภาพตัวอย่างขณะทำกิจกรรม
<p>ขั้นที่ 2 กิจกรรมลงมือปฏิบัติ เป็นขั้นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติผ่านเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับกิจกรรม ทั้งนี้กิจกรรมมีทั้งกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับองค์ความรู้หรือการปฏิบัติ สาริต</p>	<p>ผู้เรียนทำกิจกรรมด้านองค์ความรู้ทางศิลปะที่เกี่ยวข้องกับทักษะปฏิบัติทางศิลปะ เช่น กิจกรรม “ฉันทคิด” และกิจกรรม “เพื่อนคู่คิด” โดยจัดการเรียนรู้ร่วมกับการใช้เทคนิคเพื่อนคู่คิด (Think Pair Share) การสร้างสรรค์ชิ้นงานกลุ่ม “สร้างสรรค์ผลงานด้วยทัศนธาตุ” จัดการเรียนรู้ร่วมกับการใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมแรงร่วมใจ (Collaborative Learning) เพื่อฝึกทักษะปฏิบัติการทางศิลปะ</p>	
<p>ขั้นที่ 3 แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นขั้นที่ต่อเนื่องจากขั้นกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น โดยใช้องค์ความรู้หรือการฝึกปฏิบัติ เพื่อพัฒนาชิ้นงานหรือภาระงานต่อไป</p>	<p>ผู้เรียนนำเสนอผลงาน “สร้างสรรค์ผลงานด้วยทัศนธาตุ” ผู้สอนให้ข้อเสนอแนะ ผู้เรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยการชมผลงานกลุ่มอื่นจากกิจกรรม “ชมนิทรรศการ... สำคัญใจ” จากนั้นแสดงความคิดเห็นผลงานโดยให้แต่ละคนเขียนคำชื่นชมและคำแนะนำ เพื่อพัฒนาผลงาน และนำข้อเสนอแนะจากเพื่อนและผู้สอนมาปรับปรุงผลงานของกลุ่มตนด้วยการระดมสมอง (Brain Storming)</p>	

ตารางที่ 1 กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน (ต่อ)

ขั้นการจัดการเรียนรู้	ตัวอย่างกิจกรรมการจัดการเรียนรู้	ภาพตัวอย่างขณะทำกิจกรรม
<p>ขั้นที่ 4 สรุปและสะท้อนการเรียนรู้ เป็นขั้นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนสรุปองค์ความรู้ ทักษะที่ได้รับ หรือความเห็นอื่นจากผู้เรียนขณะปฏิบัติกิจกรรมในแต่ละขั้น และสามารถอภิปรายผลลัพธ์ที่ได้</p>	<p>ผู้เรียนสรุปองค์ความรู้ ทักษะ กระบวนการทำงานด้วยการบอกเล่าหน้าชั้นเรียน ในกิจกรรม “บอกเก่า...เล่าสืบ” หรือการสรุปและสะท้อนการเรียนรู้จากการสร้างสรรค์ผลงานด้วยวิธีการเขียนลงในใบงาน</p>	

ผู้วิจัยได้ศึกษาและออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ จากนั้นนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปตรวจสอบคุณภาพ โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน เมื่อคำนวณคะแนนเฉลี่ยมาเทียบเกณฑ์ช่วงคะแนนเพื่อตัดสินระดับคุณภาพ (Best, 1997) แผนการจัดการเรียนรู้คุณภาพในระดับดีมาก ($\bar{X} = 3.78$, S.D. = 0.058)

2. เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย

2.1 แบบวัดพฤติกรรมการเรียนรู้ในรายวิชา 277 – 108 COMPOSITION (องค์ประกอบศิลป์) ผู้วิจัยได้ศึกษาแบบวัดพฤติกรรมการเรียนรู้ในงานวิจัยของ ณัฐวุฒิ สุกุณี (2559) จากนั้นนำมาออกแบบข้อคำถามจำนวน 18 ข้อ ในรูปแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert, 1932) โดยมีทั้งข้อความทางบวกและข้อความทางลบ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เกณฑ์การให้คะแนนแบบวัดพฤติกรรมการเรียนรู้

ความถี่ของการปฏิบัติ	ข้อความทางบวก	ข้อความทางลบ
ทำเป็นประจำ	4	1
ทำค่อนข้างบ่อย	3	2
ทำนาน ๆ ครั้ง	2	3
ไม่เคยทำ	1	4

ตารางที่ 2 เกณฑ์การให้คะแนนแบบวัดพฤติกรรมการเรียนรู้ แบ่งเป็นข้อความทางบวกและข้อความทางลบ โดยระดับคะแนนข้อความทางบวก ได้แก่ ทำเป็นประจำ 4 คะแนน ทำค่อนข้างบ่อย 3 คะแนน ทำนาน ๆ ครั้ง 2 คะแนน ไม่เคยทำ 1 คะแนน และคะแนนข้อความทางลบ ได้แก่ ทำเป็นประจำ 1 คะแนน ทำค่อนข้างบ่อย 2 คะแนน ทำนาน ๆ ครั้ง 3 คะแนน ไม่เคยทำ 4 คะแนน

นำแบบวัดพฤติกรรมการเรียนรู้ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความเหมาะสมของเนื้อหาการใช้สำนวนภาษา ซึ่งมีค่าความเที่ยงตรง เท่ากับ 0.87

2.2 แบบสอบถามความพึงพอใจหลังจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐานในรายวิชา 277 – 108 Composition of Art (องค์ประกอบศิลป์)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลมี 3 ขั้นตอน คือ (1) ขั้นตอนการทดลอง (2) ขั้นการทดลอง (3) ขั้นหลังการทดลอง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(1) ขั้นก่อนการทดลอง ผู้วิจัยเตรียมเครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้รายสัปดาห์ แบบวัดพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษา และแบบสอบถามความพึงพอใจหลังการ

จัดการเรียนรู้ โดยนำแบบวัดพฤติกรรมการเรียนรู้ไปใช้ในกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มทดลอง แล้วนำมาหาค่าครอนบาคแอลฟา เท่ากับ 0.786 ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ หลังจากนั้นนำแบบวัดพฤติกรรมการเรียนรู้ให้กลุ่มทดลองคือ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 25 คน ทำก่อนจัดการเรียนรู้

(2) ขั้นการทดลอง นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผ่านผู้เชี่ยวชาญไปใช้จัดการเรียนรู้รายสัปดาห์ จำนวน 5 แผน แผนละ 3 ชั่วโมง รวมทั้งหมด 15 ชั่วโมง

(3) ขั้นหลังการทดลอง ให้ทำแบบวัดพฤติกรรมการเรียนรู้และแบบสอบถามความพึงพอใจหลังการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล/การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบวัดพฤติกรรมการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน โดยใช้ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเลขคณิตด้วยการทดสอบค่าที และแบบสอบถามความพึงพอใจหลังการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน ใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษาสาขาวิชาศิลปศึกษาชั้นปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน ประกอบด้วยผลการวิจัยทั้ง 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษาศิลปศึกษาชั้นปีที่ 1 ก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน โดยการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน แสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบพฤติกรรมการเรียนรู้ก่อนเริ่มคาบเรียน

การทดสอบ	คะแนนเต็ม	\bar{X}	S.D.	df	t
ก่อนทดลอง	72	50.28	5.53	24	2.60*
หลังทดลอง	72	53.68	6.26	24	

*p<.05

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบพฤติกรรมการเรียนรู้ก่อนเริ่มคาบเรียนระหว่างก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน พบว่า คะแนนพฤติกรรมการเรียนรู้ก่อนเริ่มคาบเรียนหลังจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐานสูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 สามารถกล่าวได้ว่า คะแนนพฤติกรรมการเรียนรู้ก่อนเริ่ม

คาบเรียน ก่อนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 50.28 ($\bar{X} = 50.28$, S.D. = 5.53) เมื่อผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน ปรากฏว่า ผู้เรียนมีคะแนนพฤติกรรมการเรียนรู้ก่อนเริ่มคาบเรียน หลังการจัดการเรียนรู้ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 53.68 ($\bar{X} = 53.68$, S.D. = 6.26)

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบพฤติกรรมการเรียนรู้ระหว่างคาบเรียน (คะแนนรวม 72 คะแนน)

การทดสอบ	คะแนนเต็ม	\bar{X}	S.D.	df	t
ก่อนทดลอง	72	51.08	6.04	24	2.72*
หลังทดลอง	72	54.72	6.14	24	

*p<.05

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบพฤติกรรมการเรียนรู้ระหว่างคาบเรียนระหว่างก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน พบว่า คะแนนพฤติกรรมการเรียนรู้ระหว่างคาบเรียนหลังจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐานสูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 สามารถกล่าวได้ว่า คะแนนพฤติกรรมการเรียนรู้ระหว่าง

คาบเรียน ก่อนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 51.08 ($\bar{X} = 51.08$, S.D. = 6.04) เมื่อผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน ผลปรากฏว่า ผู้เรียนมีคะแนนพฤติกรรมการเรียนรู้ระหว่างคาบเรียน หลังการจัดการเรียนรู้ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 54.72 ($\bar{X} = 54.72$, S.D. = 6.14)

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบพฤติกรรมการเรียนรู้หลังคาบเรียน

การทดสอบ	คะแนนเต็ม	\bar{X}	S.D.	df	t
ก่อนทดลอง	72	52.68	6.08	24	3.29*
หลังทดลอง	72	55.60	4.94	24	

*p<.05

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบพฤติกรรมการเรียนรู้หลังคาบเรียนระหว่างก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน พบว่า คะแนนพฤติกรรมการเรียนรู้หลังคาบเรียนหลังจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐานสูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 สามารถกล่าวได้ว่า คะแนนพฤติกรรมการเรียนรู้หลังคาบเรียน ก่อนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 52.68 ($\bar{X} = 52.68$, S.D. = 6.08) เมื่อผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐานปรากฏว่า ผู้เรียนมีคะแนนพฤติกรรมการเรียนรู้หลังคาบเรียน หลังการจัดการเรียนรู้ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 55.60 ($\bar{X} = 55.60$, S.D. = 4.94)

จากผลการศึกษาค้นคว้าพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษา ก่อนเรียน ระหว่างเรียน และ

หลังเรียน โดยการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน พบว่า ทุกช่วงการจัดการเรียนรู้ ผู้เรียนมีคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน ดังนั้น จากผลการศึกษาค้นคว้าจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน สามารถพัฒนาพฤติกรรมเรียนรู้ของนักศึกษา ศิลปศึกษาชั้นปีที่ 1 ก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียนได้

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษาสาขาวิชาศิลปศึกษาชั้นปีที่ 1 ในพฤติกรรมที่เกี่ยวกับตนเอง พฤติกรรมที่สัมพันธ์กับผู้อื่น และพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับภาระงานรายวิชา หลังจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน แสดงในตาราง ดังนี้

ตารางที่ 6 ผลการศึกษาพฤติกรรมที่เกี่ยวกับตนเอง

ช่วงการจัดการเรียนรู้	คะแนนเต็ม	\bar{X}	S.D.	ระดับคุณภาพ
ก่อนเริ่มคาบเรียน	24	17.08	2.14	มาก
ระหว่างคาบเรียน	24	19.04	2.78	มากที่สุด
หลังคาบเรียน	24	19.08	2.38	มากที่สุด
รวม	72	55.20	2.41	มากที่สุด

ตารางที่ 6 ผลการศึกษาพฤติกรรมที่เกี่ยวกับตนเอง หลังจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน ปรากฏว่า มีคะแนนในระดับคุณภาพมากที่สุด ($\bar{X} = 55.20$, S.D. = 2.41) สามารถกล่าวได้ว่า พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับตนเองช่วงหลังคาบเรียนมี

ค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 19.08$, S.D. = 2.38) รองลงมาคือ ช่วงระหว่างคาบเรียน ($\bar{X} = 19.04$, S.D. = 2.78) และช่วงก่อนเริ่มคาบเรียน ($\bar{X} = 17.08$, S.D. = 2.14)

ตารางที่ 7 ผลการศึกษาพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับผู้อื่น

ช่วงการจัดการเรียนรู้	คะแนนเต็ม	\bar{X}	S.D.	ระดับคุณภาพ
ก่อนเริ่มคาบเรียน	24	18.52	2.06	มาก
ระหว่างคาบเรียน	24	17.40	2.35	มาก
หลังคาบเรียน	24	18.60	1.73	มาก
รวม	72	54.52	2.46	มาก

ตารางที่ 7 ผลการศึกษาพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับผู้อื่น หลังจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน ผลปรากฏว่า มีคะแนนในระดับคุณภาพมาก ($\bar{X} = 54.52$, S.D. = 2.46) สามารถกล่าวได้ว่า พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับตนเองช่วงหลังคาบเรียนมีค่าเฉลี่ย

มากที่สุด ($\bar{X} = 18.60$, S.D. = 1.73) รองลงมาคือ ช่วงก่อนเริ่มคาบเรียน ($\bar{X} = 18.52$, S.D. = 2.06) และช่วงระหว่างคาบเรียน ($\bar{X} = 17.40$, S.D. = 2.35)

ตารางที่ 8 ผลการศึกษาพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับภาระงานรายวิชา

ช่วงการจัดการเรียนรู้	คะแนนเต็ม	\bar{X}	S.D.	ระดับคุณภาพ
ก่อนเริ่มคาบเรียน	24	18.08	2.81	มาก
ระหว่างคาบเรียน	24	18.28	2.07	มาก
หลังคาบเรียน	24	17.92	2.22	มาก
รวม	72	54.28	2.15	มาก

ตารางที่ 8 ผลการศึกษาพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับภาระงานรายวิชา หลังจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน ปรากฏว่า มีคะแนนในระดับคุณภาพมาก ($\bar{X} = 54.28$, S.D. = 2.15) สามารถกล่าวได้ว่า พฤติกรรมที่สัมพันธ์กับภาระงานรายวิชา

ช่วงระหว่างคาบเรียนมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 18.28$, S.D. = 2.07) รองลงมาคือ ช่วงก่อนเริ่มคาบเรียน ($\bar{X} = 18.08$, S.D. = 2.81) และช่วงหลังคาบเรียน ($\bar{X} = 17.92$, S.D. = 2.22)

ตารางที่ 9 ภาพรวม ผลการศึกษาพฤติกรรมที่เกี่ยวกับตนเอง พฤติกรรมที่สัมพันธ์กับผู้อื่น และพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับภาระงานรายวิชา

พฤติกรรม	คะแนนเต็ม	\bar{X}	S.D.	ระดับคุณภาพ
พฤติกรรมที่เกี่ยวกับตนเอง	72	55.20	2.41	มากที่สุด
พฤติกรรมที่สัมพันธ์กับผู้อื่น	72	54.52	2.46	มาก
พฤติกรรมที่สัมพันธ์กับภาระงานรายวิชา	72	54.28	2.15	มาก

ตารางที่ 9 จากผลการศึกษาพฤติกรรม การเรียนรู้ของนักศึกษาศิลปศึกษาชั้นปีที่ 1 ในพฤติกรรมที่เกี่ยวกับตนเอง พฤติกรรมที่สัมพันธ์กับผู้อื่น และพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับภาระงานรายวิชา หลังจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน เมื่อเปรียบเทียบคะแนนทั้งสามด้าน ปรากฏว่า ผู้เรียนมีระดับ

คะแนนพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ระดับคุณภาพมากที่สุด ($\bar{X} = 55.20$, S.D. = 2.41) รองลงมาคือ คะแนนพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับผู้อื่น ระดับคุณภาพมาก ($\bar{X} = 54.52$, S.D. = 2.46) และคะแนนพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับภาระงานรายวิชา ระดับคุณภาพมาก ($\bar{X} = 54.28$, S.D. = 2.15)

ตอนที่ 3 ผลศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนหลังการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน

ตารางที่ 10 ผลการศึกษาความพึงพอใจหลังการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน

คำถาม	\bar{X}	S.D.	ระดับคุณภาพ	อันดับ
ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้				
1. เนื้อหาที่เรียนเชื่อมโยงกับชีวิตจริง	4.08	0.64	มาก	10
2. เนื้อหาที่เรียนมีความต่อเนื่องเป็นลำดับขั้นตอน	4.20	0.65	มาก	6
3. นักศึกษามีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน	4.08	0.76	มาก	10
4. รูปแบบการเรียนการสอนแตกต่างจากที่เคยเรียน	4.00	0.82	มาก	14
5. มีการสรุปและอภิปรายในกลุ่มผู้เรียนและผู้สอน	4.16	0.62	มาก	9
ด้านบรรยากาศการเรียนการสอน				
1. นักศึกษามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมมากขึ้น	4.36	0.49	มาก	4
2. ความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาและผู้สอนมีความเป็นกันเอง	4.20	0.65	มาก	6
3. มีกิจกรรมหลากหลาย	3.96	0.79	มาก	15
4. นักศึกษาเกิดการเรียนรู้จากกิจกรรมที่เรียน	4.20	0.65	มาก	6
5. นักศึกษามีอิสระในการแสดงออก	3.80	0.96	มาก	18
ด้านการเรียนการสอน				
1. ใช้สื่ออุปกรณ์เหมาะสมกับเนื้อหา	3.88	0.67	มาก	16
2. ผู้สอนมีการจัดเตรียมเครื่องมือและสื่อการเรียนการสอน	4.04	0.68	มาก	13
3. ผู้เรียนมีส่วนในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสื่อ	3.84	0.75	มาก	17
4. ผู้สอนมีการแนะนำให้ไปค้นคว้าหาความรู้ต่าง ๆ ด้วยตนเอง	4.60	0.50	มากที่สุด	1
ด้านการวัดและประเมินผล				
1. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินตนเอง	4.48	0.51	มาก	2
2. ผู้เรียนชอบการจัดการเรียนรู้แบบใช้กิจกรรม	4.28	0.61	มาก	5
3. ผู้เรียนมีความภูมิใจในผลงานตนเอง	4.08	0.64	มาก	10

ตารางที่ 10 ผลการศึกษาความพึงพอใจหลังการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน (ต่อ)

คำถาม	\bar{X}	S.D.	ระดับคุณภาพ	อันดับ
4. ผู้เรียนนำความรู้จากการเรียนโดยใช้กิจกรรมเป็นฐานไปประยุกต์กับวิชาอื่นได้	4.40	0.58	มาก	3
ภาพรวม	4.15	0.43	มาก	

ตารางที่ 10 พบว่า ผลการศึกษาความพึงพอใจหลังการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นภาพรวมมีระดับคุณภาพมาก ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.43) โดยข้อคำถามด้านการเรียนการสอนที่ว่า ผู้สอนมีการแนะนำให้ไปค้นคว้าหาความรู้ต่าง ๆ ด้วยตนเอง มีคะแนนความพึงพอใจเฉลี่ยสูงที่สุด มีระดับคุณภาพมาก ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.50) รองลงมา คือ ด้านการวัดและการประเมินผล ในข้อคำถามที่ว่า ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินตนเอง มีคะแนนความพึงพอใจระดับคุณภาพมาก ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.51)

ในส่วนข้อเสนอแนะจากผู้เรียน ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น ดังนี้ การทำงานกลุ่มมีทั้งคนที่ช่วยและคนที่ไม่ช่วยทำงาน, อยากให้มีการเรียนการสอนที่ฝึกปฏิบัติต่อไป, อยากให้มีกิจกรรมที่ผ่อนคลายก่อนเริ่มเรียน และอยากให้ผู้สอนเพิ่มช่องทางการส่งงาน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ มีประเด็นและข้อสังเกตที่น่าสนใจนำมาอภิปราย สามารถอภิปรายตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. การพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษาสาขาวิชาศิลปศึกษาชั้นปีที่ 1 ก่อนเรียนระหว่างเรียน และหลังเรียน โดยการจัดการเรียนรู้

ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน เพื่อพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วยขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด 4 ขั้นตอน ขั้นที่ 1 ขั้นนำเพื่อเตรียมความพร้อม ขั้นที่ 2 กิจกรรมลงมือปฏิบัติ ขั้นที่ 3 แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ขั้นที่ 4 สรุปและสะท้อนการเรียนรู้ ทุกช่วงการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน ผู้เรียนมีคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน กล่าวได้ว่า พฤติกรรมการเรียนรู้หลังคาบเรียนมีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด จากการสังเกตและสัมภาษณ์ผู้เรียนเพิ่มเติม มีข้อสังเกตที่เป็นประเด็นน่าสนใจ คือ หลังจากคาบเรียนในแต่ละครั้ง ผู้เรียนจะต้องรวมกลุ่มเพื่อทบทวนบทเรียนหรือทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ เนื่องจากมีข้อตกลงร่วมกันของห้องเรียน คือ หากเป็นคาบเรียนเกี่ยวกับทฤษฎี ผู้สอนจะมีกิจกรรม เช่น เกมตอบคำถาม ซึ่งบางคาบเป็นการเล่นเกมเป็นกลุ่ม คะแนนที่ได้จะเท่ากันทั้งกลุ่ม หรือหากคาบใดมีการปฏิบัติ กลุ่มใดที่ร่วมกันทำภาระงานให้สำเร็จจะได้รับแต้มสะสมคะแนน ซึ่งต่างจากการเรียนการสอนก่อนหน้านี้ที่ไม่มีแรงจูงใจหรือสนุกสนานเช่นนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิลุบล เกตุแก้ว และคณะ (2567) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยการเปรียบเทียบพฤติกรรมการเรียนรู้ใช้การจัดการเรียนรู้ที่เน้น

กิจกรรมเป็นฐานก่อนและหลังการทดลอง พบว่า ก่อนจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน นักเรียนมักจะเข้าห้องเรียนสาย นักเรียนไม่มีแรงจูงใจในการเรียนไม่จัดการกับภาระงานที่ได้รับมอบหมาย และไม่มีเป้าหมายในการเรียน แต่เมื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน นักเรียนมีพฤติกรรม การเรียนรู้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น อาทิ เข้าห้องเรียนตรงเวลา นักเรียนใช้โทรศัพท์มือถือให้เป็นประโยชน์สำหรับทำกิจกรรมในห้องเรียนแทนการเล่นโซเชียลมีเดียที่ไม่จำเป็น เนื่องจากกิจกรรมที่จัดขึ้น มีความท้าทายและต้องการทำให้สำเร็จ เช่นเดียวกับการศึกษาของ ทิพย์วรรณ สุขใจรุ่ง วัฒนา และพิทักษ์ สุพรรณโณภาพ (2563) ได้ศึกษา แนวทางการพัฒนาพฤติกรรม การเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร พบว่า สองในสี่ปัจจัยสนับสนุนพฤติกรรม การเรียนของนักศึกษา คือ บรรยากาศการเรียนการสอนและปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน และงานวิจัย ณัฐวุฒิ สกฤณี และอัมพร ม้าคะนอง (2560) ได้ศึกษา พฤติกรรม การเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้การจัดการเรียนการสอนที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน พบว่า พฤติกรรม การเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ ในช่วงก่อนเข้าเรียนระหว่างเรียนและหลังเลิกเรียน ของนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นกิจกรรมเป็นฐานมีพัฒนาการพฤติกรรม การเรียนรู้ที่ดีขึ้น ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐานสามารถพัฒนาพฤติกรรม การเรียนรู้ของผู้เรียนได้ ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์

2. การศึกษาพฤติกรรม การเรียนรู้ของ นักศึกษาสาขาวิชาศิลปศึกษาชั้นปีที่ 1 ในพฤติกรรม ที่เกี่ยวกับตนเอง พฤติกรรมที่สัมพันธ์กับผู้อื่น และ พฤติกรรมที่สัมพันธ์กับภาระงานรายวิชา หลังการ จัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน พบว่า มีผล

คะแนนเรียงลำดับในแต่ละด้าน ดังนี้ ลำดับรวมเฉลี่ยมากที่สุด คือ พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับตนเอง รองลงมา คือ พฤติกรรมที่สัมพันธ์กับผู้อื่น และ พฤติกรรมที่สัมพันธ์กับภาระงานรายวิชา ซึ่งมี ประเด็นที่น่าสนใจ คือ จากการทำแบบวัดพฤติกรรม การเรียนรู้ด้านพฤติกรรมเกี่ยวกับตนเองมีผลคะแนนมากที่สุด ($\bar{X} = 55.20$, S.D. = 2.41) จากการสังเกต ของผู้วิจัยพบว่า ในระหว่างการจัดการเรียนรู้ที่เน้น กิจกรรมเป็นฐาน ผู้เรียนมีพฤติกรรม การเรียนรู้ที่ เปลี่ยนแปลงไป อาทิ ผู้เรียนตอบคำถามด้วยความรู้ อย่างฉะฉาน มีหลายคนต้องการตอบคำถาม และ ผู้เรียนมีความกล้าแสดงออกมากยิ่งขึ้น สังเกต ได้จาก ผู้เรียนที่ไม่เคยออกมานำเสนองานหน้า ชั้นเรียน เมื่อเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนรู้ ผู้เรียน สามารถก้าวข้ามความไม่กล้าแสดงออกของตนเอง และออกมานำเสนองานหน้าชั้นเรียนได้ จากการ สัมภาษณ์เพิ่มเติม ผู้เรียนให้ข้อมูลว่า ตนเองอยาก พัฒนาทักษะการพูด จากต้นเทอมผู้เรียนไม่เคย ออกมานำเสนองานหน้าชั้นเรียน ผู้เรียนกลับมีความคิด ต่อตนเองที่เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจาก กิจกรรม การเรียนรู้ในห้องเรียนเปลี่ยนแปลงไป มีการเปิด โอกาสให้เพื่อนชื่นชมชื่นงานและการนำเสนอของ ตนเองได้ และให้ผู้เรียนคนอื่น ๆ สามารถให้คำแนะนำ เติงบวก เพื่อพัฒนาชั้นงานได้ สอดคล้องกับงานวิจัย ของ นิลุบล เกตุแก้ว และคณะ (2567) พบว่า การ จัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานมีกิจกรรมเกม ส่งผลต่อพฤติกรรม การเรียนรู้ กล่าวคือ การจัดการ เรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐานมีความสุขและท้าทาย ผู้เรียน เช่นเดียวกับงานวิจัยของ ณัฐวุฒิ สกฤณี และ อัมพร ม้าคะนอง (2560) พบว่า หลังจากจัดการ เรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐานผู้เรียนกระตือรือร้นที่จะ หาความรู้หรือค้นพบความรู้ด้วยตนเองมากกว่ารอ ผู้สอนมาบรรยายในห้องเรียน สำหรับพฤติกรรมที่

สัมพันธ์กับผู้อื่น มีผลคะแนนในระดับมาก ($\bar{X} = 54.52, S.D. = 2.46$) และจากแบบสะท้อนคิด พบว่า “ผู้เรียนมีความรู้จากการทำกิจกรรม สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มเพื่อน และได้สนิทกับเพื่อนมากขึ้น ได้พัฒนาเทคนิคร่วมกันกับเพื่อน รู้จักการสื่อสารระหว่างเพื่อน ๆ ในกลุ่มและในห้องเรียน” และพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับภาระงานรายวิชา ผลคะแนนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 54.28, S.D. = 2.15$) พบว่าผู้เรียนส่งงานตรงเวลาเนื่องจากมีความเข้าใจในงานที่มอบหมายจากการทำกิจกรรมกลุ่ม สอดคล้องกับงานวิจัยของ เสกสรร สุขเสนา และ อุบลวรรณ ส่งเสริม (2561) พบว่า เมื่อนำการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐานร่วมกับแนวคิดห้องเรียนกลับด้านเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะพลเมืองอาเซียน ผู้เรียนมีแนวโน้มพฤติกรรมการเรียนรู้เปลี่ยนแปลงไปในทางบวก ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐานสามารถพัฒนาพฤติกรรม การเรียนรู้ของผู้เรียนในพฤติกรรมที่เกี่ยวกับตนเอง พฤติกรรมที่สัมพันธ์กับผู้อื่น และพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับภาระงานรายวิชาได้

3. ศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนหลังการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน พบว่า ความพึงพอใจหลังการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน ในรายวิชา 277 – 108 Composition of Art (องค์ประกอบศิลป์) ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ภาพรวมมีระดับคุณภาพมาก ทั้งนี้ มีข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพิ่มเติม สามารถสรุปได้ว่า การเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนอยากเข้าชั้นเรียนมากขึ้น เพราะอยากทำกิจกรรม ต้องการสะสมแต้มคะแนน อีกทั้งในกิจกรรมการเรียนรู้หลายกิจกรรม สามารถดึงศักยภาพของผู้เรียนและท้าทายทำให้

ผู้เรียนเกิดความรู้สึกลอยอยากเข้าเรียนและปฏิบัติกิจกรรมให้สำเร็จ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนาธิป บุปผามาศ (2566) พบว่า นักศึกษาคณะปฐมวัย ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน มีความพึงพอใจโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด นอกจากนี้ ญัฐวุฒิ สกฤณี และอัมพร ม้าคะนอง (2560) พบว่า พฤติกรรมการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ ในทางที่ดีขึ้น เนื่องจากนักเรียนมีความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน และ ทิพย์วรรณ สุขใจรุ่งวัฒนา และพิทักษ์ สุพรรณโณภาพ (2563) การจัดสถานที่เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนา ให้เต็มศักยภาพ ความสามารถ ความถนัด และความสนใจของแต่ละกลุ่มแต่ละบุคคล ได้ลงมือทำ ปฏิบัติจริง และมีบรรยากาศที่เหมาะสม มีแนวโน้มที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้เรียน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 การจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐานมีความเกี่ยวข้องกับมิติของเวลา กล่าวคือ ทุกช่วงการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน ผู้เรียนมีคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมการเรียนรู้สูงกว่า ก่อนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน แสดงว่า ผู้สอนควรตระหนักถึงวิธีการจัดการเรียนรู้ที่จะส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ทุกช่วงของมิติเวลา

1.2 เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐานส่งผลต่อพฤติกรรมที่เกี่ยวกับตนเอง พฤติกรรมที่สัมพันธ์กับผู้อื่น และพฤติกรรมที่เกี่ยวกับภาระงานรายวิชา ดังนั้น ผู้สอนควรให้ความสำคัญกับวิธีการสอนที่ส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน

2.2 ควรมีการศึกษาตัวแปรอื่น ๆ ที่มีผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน เช่น สภาวะจิตใจ การจัดการตนเอง ความสัมพันธ์ของเพื่อนและครอบครัวที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการเรียนรู้

References

- Bubpamas, C. (2023). A Development of Innovation Creativity Skills of Early Childhood Teacher Students Acquired Activity Based Learning. *Social Science Research and Academic Journal*, 18(3), 63-78. Retrieved from <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/JSSRA/article/view/265644>. (in Thai)
- Best, W. (1997). *Research in Education (3rd ed)*. New Jersey: Prentice Hall Inc.
- Chaiyong, S. (2022). "Equitable Classroom" The Concept of Learning Management that Leaves No One Behind the Classroom. *CMU Journal of Education*, 6(3), 14-28. Retrieved from <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/cmujedu/article/view/252625/171365>. (in Thai)
- Daosri, T., Thipkonglad, P., Khemphong, P., Dubsork, S., Pengpis, S., Wisarutphaisan, W., & Phutiariyawat, J. (2021). The study of the learning management approach of school in the 21st century. *Journal of Social Science and Humanities*, 11(1), 61-76. (in Thai)
- Faculty of Education. (2567). *Development Strategy Faculty of Education, 2024-2027*. Retrieved from https://edu.psu.ac.th/?page_id=701#Mission.
- Festus, A. B. (2013). Activity-based learning strategies in the mathematics classrooms. *Journal of Education and Practice*, 4(13), 8-14. Retrieved from <https://core.ac.uk/download/pdf/234634479.pdf>.
- Katkaew, N., Suwanro, K., & Jehlaeman, W. (2023). The Development of Learning Behavior in Thai Subject of Ninth Grade Students by Using Activity-based Learning. *Journal of Saengkhomkham Buddhist Studies*, 9(1), 1-20. Retrieved from <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jsbs/article/view/261355>. (in Thai)
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitudes. *Archives of Psychology*, 22(140), 1-55.
- Loedwathong, R. (2022). Development of Learning Achievement and Learning Behavior in Groups Work by Active Learning Management of Grade 11 Students, Nongsangwitthayayon School, Under the Local Administrative Organization, Chaiyaphum Province. *Journal of Social Science Panyapat*, 4(1), 1-8. Retrieved from <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSSP/issue/download/17394/4764>. (in Thai)

- Maun, R. (2016). Effective Teaching and Learning Management in Higher Education. *Journal of Southern Technology*, 9(2), 169-176. Retrieved from https://so04.tci-thaijo.org/index.php/journal_sct/article/view/82156. (in Thai)
- Sagunee, N. (2016). *Development of Attitude, Achievement Motivation and Mathematics Learning Behavior of Ninth Grade Students by Using Activity-based Instruction*. Master's thesis. Chulalongkorn University, Bangkok. Retrieved from <https://digiverse.chula.ac.th/Info/item/dc:16522>. (in Thai)
- Sagunee, N., & Makaanong, A. (2017). The Development of Attitude, Achievement Motivation and Mathematics Learning Behavior of Ninth Grade Students by Using Activity-based Instruction. *An Online Journal of Education*, 12(2), 50-66. Retrieved from <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/OJED/article/view/110544/86654>. (in Thai)
- Skulmowski, A. (2024). Learning by doing or doing without learning? The potentials and challenges of activity-based learning. *Educational Psychology Review*, 36(1), 28. Retrieved from <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s10648-024-09869-y.pdf>.
- Sooksena, S., & Songserm, U. (2018) The Development of Learning Developing Activities through Activities-Based Learning with Flipped Classroom to Enhance The Desirable Characteristic of ASEAN Citizens in Secondary Students. *Veridian E-Journal Silpakorn University*, 11(2), 2967-2980. Retrieved from <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/view/141819>. (in Thai)
- Sukjairungwattana, T., & Supannopaph, P. (2021). Guidelines for Silpakorn University Undergraduate Students towards Learning Behavior Development. *Journal of Education, Prince of Songkla University, Pattani Campus*, 32(3), 103-115. Retrieved from <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/edupsu/article/view/240275>. (in Thai)
- Thanin Intharawiset, T., Thanawat Jareoan-sa, T., & Yuang-soj, P. (2021). Reflection on Thai Education after COVID 2019. *Journal of Legal Entity Management and Local Innovation*, 7(4), 323-333. Retrieved from <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jsa-journal/article/view/247120/169764>. (in Thai)
- Thongking, P. (2020). The Teacher's Role and Creating a Positive Learning Environment in the 21st Century Classroom. *CMU Journal of Education*, 4(1), 50-58. Retrieved from <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/cmujedu/article/view/226951>. (in Thai)

การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ วิชาหลักการทางคณิตศาสตร์ เรื่อง วิธีการพิสูจน์ โดยใช้การนำเสนอ มโนทัศน์แบบกว้างล่วงหน้าและ การเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 1

วรารกรณ์ สุดสงวน

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์

ภควดี สุดสงวน

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์

Received : November 28, 2023

Revised : October 28, 2025

Accepted : November 18, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยกึ่งทดลองนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประเมินประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่องวิธีการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ โดยใช้การนำเสนอมโนทัศน์แบบกว้างล่วงหน้าและการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด ตามเกณฑ์ 70/70 2) เปรียบเทียบทักษะการให้เหตุผลของนักศึกษา กับเกณฑ์ร้อยละ 70 และ 3) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70 กลุ่มเป้าหมาย คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์ จำนวน 28 คน ที่ลงทะเบียนวิชาหลักการทางคณิตศาสตร์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 3 แผน 2) แบบวัดทักษะการให้เหตุผล จำนวน 15 ข้อ และ 3) แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 6 ข้อ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบค่าที (t-test for one sample)

ผู้รับผิดชอบบทความ : วรารกรณ์ สุดสงวน สาขาวิชาคณิตศาสตร์และสถิติประยุกต์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์ 422 ถ.มรุพงษ์ ต.หน้าเมือง อ.เมือง จ.ฉะเชิงเทรา 24000 อีเมล warakorn.sud@rru.ac.th

ผลการวิจัยพบว่า 1) แผนการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ 77.56/72.58 สูงกว่าเกณฑ์ 70/70 2) ทักษะการให้เหตุผลอยู่ที่ร้อยละ 75.12 สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ที่ร้อยละ 72.58 สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ : การนำเสนอโมโนทัศน์แบบกว้างล่วงหน้า / การเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด / วิธีการพิสูจน์ / ทักษะการให้เหตุผล

Development of a Learning Management Plan for the Subject of Principle of Mathematics on Methods of Proof Using Advance Organizer Presentation and Think-pair-share Learning for 1st year Students

Warakorn Sudsanguan

Faculty of Science and Technology, Rajabhat Rajanagarindra University

Pakawadee Sudsanguan

Faculty of Science and Technology, Rajabhat Rajanagarindra University

Abstract

This Quasi-Experimental research aimed to 1) evaluate the effectiveness of a learning management plan on Methods of Proof using advance organizer presentation and think-pair-share learning on the 70/70 criterion 2) compare the students' reasoning skills with the 70% criterion and 3) compare the academic achievement with the 70% criterion. The target group is 28 first-year students from the Faculty of Education, Rajabhat Rajanagarindra University, who registered for Principle of Mathematics course in the first semester of the 2023 academic year. The research instruments consisted of 1) 3 learning management plans, 2) 15-item reasoning skill test, and 3) 6-item achievement test. Data were analyzed using percentages, means, standard deviations and t-test for one sample.

Corresponding Author : Warakorn Sudsanguan, Program in Mathematics and Applied Statistics, Faculty of Science and Technology, Rajabhat Rajanagarindra University, 422 Marupong Road, Na Mueang Subdistrict, Muang Chachoengsao, Chachoengsao, 24000, E-mail : warakorn.sud@rru.ac.th

The research results found that 1) the learning management plan had an efficiency of 77.56/72.58, higher than the 70/70 criterion; 2) reasoning skills were at 75.12 percent, higher than the 70 percent criterion with statistically significant at the .05 level; and 3) academic achievement test was at 72.58 percent, higher than the 70 percent criterion with statistically significant at the .05 level

Keywords : advance organizer presentation / think-pair-share learning / Methods of Proof / reasoning skills

1. บทนำ

คณิตศาสตร์เป็นวิชาที่มีความสำคัญต่อมนุษย์ทุกคน เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ เกี่ยวข้องกับความคิด เป็นโครงสร้างที่มีเหตุผลและมีการฝึกการคิดอย่างมีระบบระเบียบ (Cheausuwantavee, 2018, p. 1) โดยจะเห็นว่าเด็กที่จะเข้าเรียนอนุบาล นอกจากจะเริ่มท่อง ก-ฮ และ A-Z แล้วก็ต้องนับเลข 1-10 ด้วย จากนั้นก็เริ่มบวกลบจำนวนนับที่ไม่เกิน 10 และเรียนรู้คณิตศาสตร์เพิ่มเติมขึ้นเรื่อย ๆ ตามลำดับ ความเหมาะสมของช่วงวัยจนไปถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จากที่กล่าวมาข้างต้น คณิตศาสตร์ถูกปลูกฝังมาตั้งแต่เด็ก แต่ถึงกระนั้น คนส่วนใหญ่จะมีความรู้สึกไปในทางลบเสียมากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่า คณิตศาสตร์เป็นวิชาที่นักเรียนมีทัศนคติเชิงลบและผลสัมฤทธิ์ต่ำ (Hwang & Son, 2021, p. 277-278; Harun et. al., 2021, p. 209, & Chand et. al., 2021, p. 3)

ปัญหาในการสอนวิชาคณิตศาสตร์ ส่วนใหญ่ผู้สอนมักจะเน้นความจำในเรื่องของสูตร บทนิยาม และวิธีการหาคำตอบที่ถูกต้อง (Kruawang et al., 2022, p. 65) นักเรียนต้องทำตามรูปแบบที่ครูสอนหรือไม่ก็บรรยายไปตามเนื้อหาว่าโจทย์ข้อนี้ต้องทำอะไร มีขั้นตอนอะไรบ้าง ครูเป็นผู้ตัดสินใจว่าจะเรียนรู้เมื่อใด อย่างไร และสิ่งใด โดยไม่คำนึงว่าผู้เรียนส่วนใหญ่มีความสามารถในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน และจำเป็นต้องใช้วิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกันเพื่อแก้ไขปัญหานี้ (Kaymak, 2021, p. 495) การสอนในลักษณะเช่นนี้ไม่ก่อให้เกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำไปใช้แต่อย่างใด ซึ่งการกระทำเช่นนี้ทำให้นักเรียนขาดความรู้ความเข้าใจและไม่สนใจในการเรียน ถ้าต้องการให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ในการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ครูควรมีเทคนิคการสอนที่ดีโดยนำ

เทคนิคเหล่านั้นไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน เพื่อเป็นการกระตุ้นการเรียนรู้และความสนใจในการเรียนวิชาคณิตศาสตร์

ความท้าทายของวิชาคณิตศาสตร์ในระดับปริญญาตรี คือ วิชาพิสูจน์ วิชาแรกสำหรับการพิสูจน์คือวิชาหลักการทางคณิตศาสตร์ ซึ่งหัวใจสำคัญของวิชานี้ก็คือเรื่องวิธีการพิสูจน์ทั้ง 9 วิธี โดยการพิสูจน์จะต้องประยุกต์ใช้บทนิยาม สัจพจน์ และทฤษฎีบทในการให้เหตุผลเพื่อแสดงว่าสิ่งที่จะพิสูจน์นั้นเป็นจริงหรือไม่ จากประสบการณ์ของผู้วิจัยในการสอนวิชานี้โดยวิธีบรรยาย พบว่านักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยเพียงร้อยละ 62 นอกจากนี้ยังมีร้อยละ 15 ของนักศึกษาที่ไม่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 50 อย่างไรก็ตามจากการประเมินเบื้องต้นพบว่าร้อยละ 10 ของนักศึกษาไม่สามารถเขียนพิสูจน์ได้เลย และจากประสบการณ์ของผู้วิจัยและการศึกษางานวิจัยพบว่า สาเหตุที่ทำให้ นักศึกษามีความสามารถในการพิสูจน์ในระดับค่อนข้างต่ำ คือ 1) นักศึกษามีพื้นฐานตรรกะไม่ดีเท่าที่ควรและขาดความเข้าใจในแนวคิดที่จำเป็น ทำให้ไม่สามารถนำหลักตรรกศาสตร์ไปใช้อย่างถูกต้อง 2) นักศึกษามีความสามารถในการเชื่อมโยงข้อเท็จจริงกับสิ่งที่ต้องพิสูจน์ได้น้อย และไม่สามารถเริ่มต้นเขียนบทพิสูจน์ในปัญหาที่ไม่คุ้นเคยได้ (Hardianti, et. al., 2020, p. 102; Luna & Jr., 2021, p. 1) 3) นักศึกษาไม่สามารถพิจารณาความสัมพันธ์สมเหตุสมผลของข้อโต้แย้งได้ (Feriyanto, 2018, p. 1-2) และ 4) ไม่สามารถใช้บทนิยาม ทฤษฎีบท ข้อเท็จจริง และความรู้พื้นฐานในการให้เหตุผลได้ ถ้าผู้เรียนต้องการประสบความสำเร็จในการพิสูจน์นั้นจะต้องมีความเข้าใจในการพิสูจน์ และสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์ทางคณิตศาสตร์ที่สั่งสมมาตั้งแต่อดีตนำมาใช้ประกอบกับบทนิยาม สัจพจน์ และทฤษฎีบทในการให้เหตุผล เพื่อใช้แก้ปัญหา

การพิสูจน์ในแต่ละรูปแบบ นั่นคือ ผู้เรียนจะพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ได้ดี จะต้องมึมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ที่ถูกต้องด้วย

มโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ หมายถึง ภาพหรือความคิดขั้นสุดท้ายที่เป็นนามธรรมที่เป็นลักษณะสำคัญในการจัดกลุ่มของสิ่งนั้นหรือเหตุการณ์นั้น สามารถแยกแยะลักษณะร่วม หรือลักษณะเฉพาะให้นักเรียนจำแนกสิ่งที่มีลักษณะตามความคิดนามธรรมนั้น ๆ ได้ ระบุว่าเป็นตัวอย่างหรือไม่เป็นตัวอย่าง และสามารถเชื่อมโยงหมวดหมู่ ประเภทเดียวกัน การเรียนรู้มโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ อาจจะใช้วิธีการให้บทนิยามของเนื้อหา นั้น ๆ หรือการฟัง การดู การสัมผัส การอภิปราย (Rujirek Bunmapa, 2018, p. 14) ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมโนทัศน์ในวิชาทางคณิตศาสตร์ พบความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ การให้เหตุผล และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คือ การจัดการเรียนรู้ที่ใช้มโนทัศน์ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น นอกจากนี้การที่นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์สูง ก็จะทำให้ นักเรียนมีความสามารถในการให้เหตุผลสูงตามไปด้วย (Issariya Arunyamit, 2017, p. 3; Suttabus Putthamachaiwat, 2020, p. 4; Chueamueangphan et. al, 2021, p. 93)

จากการศึกษาข้อมูลงานวิจัยในฐานะข้อมูลระดับนานาชาติ พบเทคนิคที่น่าสนใจ คือ การนำเสนอมนทัศน์กว้างล่วงหน้าซึ่งถูกนำมาใช้กับวิชาคณิตศาสตร์ แต่ไม่ใช้วิชาพิสูจน์ โดยมีงานวิจัยของ Bukar (2022) และ Lawan et.al (2020) ที่ยืนยันได้ว่าเทคนิคนี้มีผลในการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ ซึ่งช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ ส่วนข้อมูลงานวิจัยในระดับชาติพบการใช้เทคนิคนี้ในรายวิชาทางสังคมศึกษา และ

วิทยาศาสตร์ แต่ไม่พบในวิชาคณิตศาสตร์ ผู้วิจัยจึงเลือกการนำเสนอมนทัศน์กว้างล่วงหน้ามาใช้กับวิชาทางการพิสูจน์ และเห็นว่า การเรียนวิชาทางพิสูจน์นั้นควรเรียนแบบร่วมมือ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Syaban & Saefudin (2023) ที่พบว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือโดยการทำงานเป็นทีม ช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการทำงานเป็นทีมนั้น ถ้ามีจำนวนมากกว่า 2 คนขึ้นไปจะเกิดปัญหาว่า ผู้เรียนบางคนอาจจะไม่ช่วยเพื่อนทำกิจกรรม จึงเลือกการทำกิจกรรมเป็นคู่ ซึ่งสอดคล้องกับการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด โดยเทคนิคนี้ช่วยส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ต่อผู้เรียน เพิ่มความมั่นใจและช่วยพัฒนาทักษะการให้เหตุผล ซึ่งสอดคล้องกับ Tanya Naendong (2018) และ Amornrat Toeihom (2020) พบว่า หลังการจัดการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิดช่วยให้ทักษะการให้เหตุผลสูงขึ้น

ดังนั้นในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้วิชาหลักการทางคณิตศาสตร์ เรื่องการพิสูจน์ โดยใช้ 2 เทคนิคคือ การนำเสนอมนทัศน์แบบกว้างล่วงหน้า เพื่อแก้ปัญหาการขาดมโนทัศน์พื้นฐาน และการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด เพื่อแก้ปัญหาการขาดความมั่นใจและทักษะการให้เหตุผล นอกจากนี้ยังศึกษาทักษะการให้เหตุผลพร้อมกับคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่าสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 หรือไม่

2. วัตถุประสงค์

1) ประเมินประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่องวิธีการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ โดยใช้การนำเสนอมนทัศน์แบบกว้างล่วงหน้าและการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิดตามเกณฑ์ 70/70

2) เปรียบเทียบทักษะการให้เหตุผลของ
นักศึกษากับเกณฑ์ร้อยละ 70

3) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับ
เกณฑ์ร้อยละ 70

3. ทฤษฎีพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

3.1 ทฤษฎีแบบสรรคนิยม หรือ การ สร้างสรรค์ (Constructivism Theories)

ทฤษฎีแบบสรรคนิยม หรือทฤษฎีที่มุ่งเน้น
การสร้างสรรคความรู้ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน โดยจุดเน้น
ของทฤษฎีการเรียนรู้คือการสร้างความรู้ที่ได้รับผล
มาจากความรู้ที่นักเรียนคิดที่อยู่ภายในซึ่งได้รับอิทธิพล
มาจากบริบทรอบข้างในการเรียนรู้ของปัจเจกบุคคล
เสนอโดยนักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียงคือ วิกทอร์สกี
(Lev Vygotsky, 1896-1934) ซึ่งมีหลักในการ
ประยุกต์ใช้ 4 ประการดังนี้

1. การเรียนรู้และการพัฒนาในด้าน
สังคม ได้แก่ กิจกรรมความร่วมมือ

2. ขอบเขตระหว่างสิ่งที่ผู้เรียนทำได้
ด้วยตัวเอง และสิ่งที่ผู้เรียนสามารถทำได้โดย
ได้รับคำแนะนำและการสนับสนุนจากผู้ที่มีความรู้
มากกว่า ควรจะตอบสนองต่อแนวทางการจัดหลักสูตร

3. การเรียนรู้ภายในโรงเรียนควร
เกิดขึ้นในบริบทที่มีความหมายแต่ไม่ควรแยกจาก
การเรียนรู้และความรู้ที่ผู้เรียนพัฒนาจากสภาพ
ชีวิตจริง (Real World)

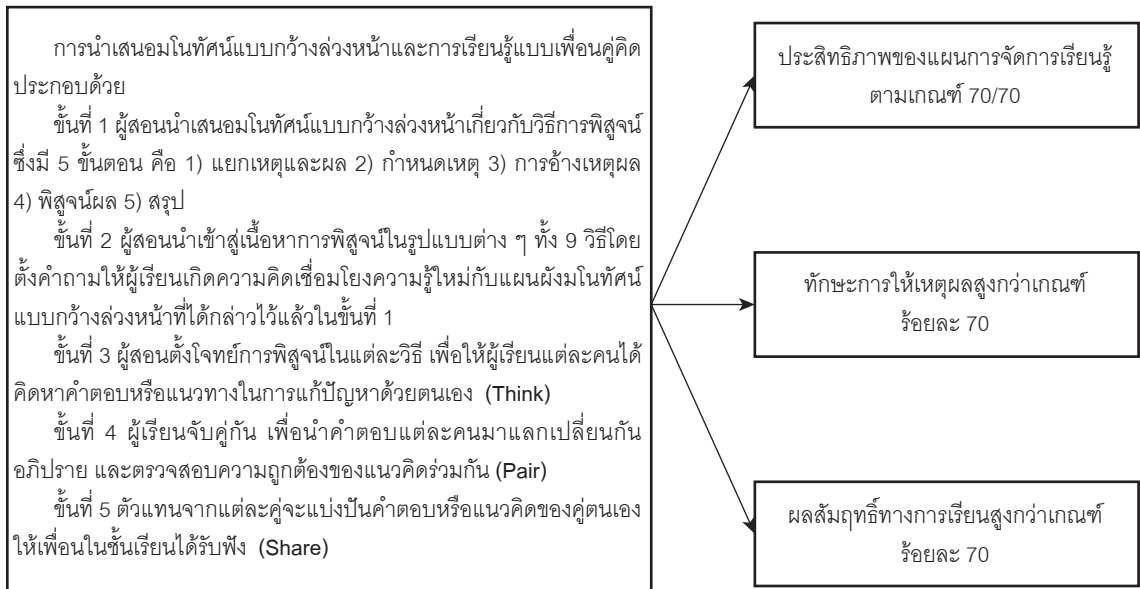
4. ประสบการณ์นอกโรงเรียน ควร
จะมีการเชื่อมโยงนำมาสู่ประสบการณ์ภายใน
โรงเรียนของผู้เรียน (Pahey, 2021, pp. 42-43)

3.2 แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้อย่างมี ความหมาย (A Theory of Meaningful Verbal Learning) ของเดวิดออสเชเบล

แนวคิดนี้เชื่อว่าการเรียนรู้จะมีความหมาย
หากการเรียนรู้สามารถเชื่อมโยงกับสิ่งที่รู้มาก่อน
ปัจจัยสำคัญ คือ สิ่งที่ผู้เรียนรู้อยู่แล้ว ซึ่งผู้สอนต้อง
ค้นหาว่าผู้เรียนรู้อะไรมาบ้าง แล้วสอนให้สอดคล้อง
กับสิ่งนั้น กระบวนการสร้างความคิดรวบยอดเป็น
สิ่งสำคัญและจำเป็นในการเรียนการสอนคณิตศาสตร์
ผู้เรียนต้องมีความเข้าใจในความคิดรวบยอดซึ่งเป็น
พื้นฐานสำคัญในการเรียนรู้ (U-thaisaeng, 2020,
p. 66)

4. กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับงานวิจัย
การนำเสนอมนทัศน์กว้างล่วงหน้าและการเรียนรู้
แบบเพื่อนคู่คิด เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาการขาด
มนทัศน์พื้นฐาน การขาดความมั่นใจและทักษะการ
ให้เหตุผล ซึ่งสามารถแสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
2 วิธีนี้ตามกรอบแนวคิดการวิจัยดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

5. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง โดยใช้การวิจัยแบบกลุ่มเดียว วัดผลหลังทดลองครั้งเดียว

(One-Group Posttest-Only design) (Fakkham et. al, 2018, p. 101) ตามแผนภาพการทดลอง ดังภาพที่ 2

การสุ่ม	กลุ่ม	ทดสอบก่อน	สิ่งทดลอง	ทดสอบหลัง
-	E	-	X	O

ภาพที่ 2 แผนภาพการทดลองโดยใช้การวิจัยแบบกลุ่มเดียว วัดผลหลังทดลองครั้งเดียว

ที่มา : Worrakham, 2018. p. 141

เมื่อ E หมายถึง กลุ่มทดลอง (Experiment group)

X หมายถึง มีการให้สิ่งทดลอง (Treat)

O หมายถึง มีการสังเกต (Observation)

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยนี้ เลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) คือ นักศึกษาภาคปกติชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาหลักการทางคณิตศาสตร์ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566

จำนวน 28 คน โดยมีระยะเวลา (timeline) ของการทดลองนี้ตั้งแต่วันที่ 10 กรกฎาคม 2566 ถึงวันที่ 4 สิงหาคม 2566

5.1 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

5.1.1 ตัวแปรอิสระ คือ การจัดการเรียนโดยใช้การนำเสนอโน้ตบุ๊กแบบกว้างล่วงหน้า และการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด

5.1.2 ตัวแปรตาม คือ ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้วิชาหลักการทาง

คณิตศาสตร์ เรื่อง วิธีการพิสูจน์, ทักษะการให้เหตุผล และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาหลักการทางคณิตศาสตร์ เรื่อง วิธีการพิสูจน์

5.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

5.2.1 แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้นำเสนอโมโนทัศน์แบบกว้างล่วงหน้า และการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด เรื่อง วิธีการพิสูจน์ จำนวน 3 แผน แผนละ 4 ชั่วโมง โดยใช้เวลาทั้งหมด 12 ชั่วโมงโดยแผนดังกล่าวนี้จะนำเสนอโมโนทัศน์แบบกว้างให้ล่วงหน้าและครอบคลุมเนื้อหา ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน โดยขั้นตอนดังกล่าวนี้ล้วนเป็นขั้นตอนที่ใช้ในการพิสูจน์ข้อความทั้ง 9 วิธีที่ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านที่ประเมินความเหมาะสมของแบบประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคอร์ท (Ritjaroon, 2021, p. 61) ซึ่งมีค่าเฉลี่ย คือ 4.43 โดยอยู่ในระดับที่มีความเหมาะสมมาก และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน คือ 0.28 จากนั้นนำแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้นำเสนอโมโนทัศน์แบบกว้างล่วงหน้า และการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด จำนวน 3 แผนที่ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้วไปทดลองใช้ (try out) กับกลุ่มทดลอง คือนักศึกษาภาคปกติของมหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาหลักการทางคณิตศาสตร์ ชั้นปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 34 คน จากนั้นปรับปรุงข้อบกพร่องที่พบจากการทดลองใช้จะได้แผนการจัดการเรียนรู้ฉบับจริง

5.2.2 แบบวัดทักษะการให้เหตุผลแบบอัตนัย เรื่อง วิธีการพิสูจน์ จำนวน 15 ข้อที่ได้จากการนำแบบวัดทักษะการให้เหตุผล เรื่อง วิธีการพิสูจน์ จำนวน 25 ข้อไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหารายชื่อ

(IOC) พบว่า ค่าเฉลี่ยความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาในแต่ละข้อมีค่าตั้งแต่ 0.67 ถึง 1 ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ทั้ง 25 ข้อแล้วนำไปทดลองใช้ (try out) กับกลุ่มทดลอง คือนักศึกษาภาคปกติของมหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ชั้นปีที่ 1 ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาหลักการทางคณิตศาสตร์ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 34 คน ผลการตรวจสอบมีค่าความยากง่าย (PE) อยู่ในช่วง 0.50-0.78 มีค่าอำนาจจำแนก (D) อยู่ในช่วง 0.43-0.80 จำนวน 15 ข้อ จากนั้นนำมาวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับโดยใช้สัมประสิทธิ์อัลฟา (α Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) (Ritjaroon, 2021, p. 171) ซึ่งพบว่ามีค่าความเชื่อมั่น (α) เท่ากับ 0.75

5.2.3 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์แบบอัตนัย เรื่อง วิธีการพิสูจน์ จำนวนทั้งหมด 10 ข้อ ซึ่งมีผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือพบว่ามีแบบทดสอบจำนวน 6 ข้อที่มีค่าความยากง่าย (P_e) อยู่ในช่วง 0.51-0.78 และมีค่าอำนาจจำแนก (D) อยู่ในช่วง 0.30-0.80 และมีความเชื่อมั่น (α) ทั้งฉบับคือ 0.70 ซึ่งแบบทดสอบทั้ง 6 ข้อนี้มีความครอบคลุมเนื้อหาสาระการพิสูจน์ที่ครบถ้วนทั้ง 9 วิธีแล้ว โดยมีกระบวนการในการสร้าง เช่นเดียวกับกับแบบวัดทักษะการให้เหตุผล เรื่อง วิธีการพิสูจน์

5.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

5.3.1 ผู้วิจัยดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้การนำเสนอโมโนทัศน์แบบกว้างล่วงหน้า และการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิดจำนวน 3 แผน แผนละ 4 ชั่วโมงรวมทั้งรวมทั้งหมด 12 ชั่วโมง และให้นักศึกษาทำกิจกรรมในแบบฝึกทักษะ เรื่อง วิธีการพิสูจน์ พร้อมทั้งตรวจให้คะแนนหลังจากได้ทำกิจกรรมตามแผนการจัดการเรียนรู้ในแต่ละแผน

5.3.2 ใช้แบบวัดทักษะการให้เหตุผล เรื่อง วิธีการพิสูจน์ จำนวน 15 ข้อทดสอบหลังการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้การนำเสนอโน้ตส์แบบกว้างล่วงหน้า ผู้วิจัยทำการตรวจให้คะแนนและบันทึกข้อมูล เพื่อนำไปวิเคราะห์ผลต่อไป

5.3.3 ใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่อง วิธีการพิสูจน์ จำนวน 6 ข้อ ทดสอบหลังเรียน (Posttest) ผู้วิจัยทำการ

ตรวจให้คะแนนและบันทึกข้อมูล เพื่อนำไปวิเคราะห์ผลต่อไป

6. ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้วิชาหลักการทางคณิตศาสตร์ เรื่อง วิธีการพิสูจน์ ของกลุ่มเป้าหมายโดยใช้การนำเสนอโน้ตส์แบบกว้างล่วงหน้าและการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด เปรียบเทียบกับเกณฑ์ 70/70 ได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้วิชาหลักการทางคณิตศาสตร์ เรื่อง วิธีการพิสูจน์

การประเมิน	คะแนนเต็ม	M	S.D.	ร้อยละ
ระหว่างเรียน (E ₁)	30	23.27	3.65	77.56
หลังเรียน (E ₂)	36	26.13	3.73	72.58

จากตารางที่ 1 การจัดการเรียนสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้วิชาหลักการทางคณิตศาสตร์ เรื่อง วิธีการพิสูจน์ โดยใช้การนำเสนอโน้ตส์แบบกว้างล่วงหน้าและการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด มีประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ E1/E2 มีค่าเท่ากับ 77.53/72.58 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 70/70

2. ผลการวิเคราะห์ทักษะการให้เหตุผล เรื่อง วิธีการพิสูจน์ หลังเรียนโดยใช้การนำเสนอโน้ตส์แบบกว้างล่วงหน้าและการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด เปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม ซึ่งแสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 คะแนนทักษะการให้เหตุผล เรื่อง วิธีการพิสูจน์ เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม

คะแนน	N	คะแนนเต็ม	M	S.D.	คะแนนตามเกณฑ์ร้อยละ 70	t	df	p-value
ทักษะการให้เหตุผล	28	75	56.34	9.99	52.5	2.08	27	.024*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่าคะแนนทักษะการให้เหตุผล เรื่อง วิธีการพิสูจน์ ได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 56.34 คะแนน จากคะแนนเต็ม 75 คะแนน โดยคิดเป็นร้อยละ 75.12 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาหลักการทางคณิตศาสตร์ เรื่อง วิธีการพิสูจน์ของกลุ่มเป้าหมาย หลังเรียน โดยใช้การนำเสนอโน้ตส์แบบกว้างล่วงหน้าและการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิดเปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม ได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาหลักการทางคณิตศาสตร์ เรื่อง วิธีการพิสูจน์เมื่อเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม

คะแนน	N	คะแนนเต็ม	M	S.D.	คะแนนตามเกณฑ์ร้อยละ 70	t	df	p-value
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	28	36	26.13	3.73	25.2	1.89	27	.035*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 พบว่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาหลักการทางคณิตศาสตร์ เรื่อง วิธีการพิสูจน์ ได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 26.13 คะแนน จากคะแนนเต็ม 36 คะแนน โดยคิดเป็นร้อยละ 72.58 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

7. อภิปรายผล

1. จากผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้วิชาหลักการทางคณิตศาสตร์ เรื่อง วิธีการพิสูจน์ ของกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้การนำเสนอโน้ตส์แบบกว้างล่วงหน้าและการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด เปรียบเทียบกับเกณฑ์ 70/70 พบว่ามีประสิทธิภาพเท่ากับ 77.56/72.58 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 70/70 อาจเนื่องมาจากผู้วิจัยได้ออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและเป็นขั้นเป็นตอน โดยนำเสนอแผนผังมโนทัศน์ที่เป็นขั้นตอนการพิสูจน์

5 ขั้นตอน ซึ่งเป็นมโนทัศน์ที่กว้างและครอบคลุมเนื้อหาการพิสูจน์ทั้งหมด จากนั้นนำเข้าสู่เนื้อหาที่จะเรียนเป็นหัวข้อย่อย ๆ และสอดแทรกการอธิบายการใช้บทนิยาม สัจพจน์ และทฤษฎีบทในเนื้อหาวิธีการพิสูจน์ทั้ง 9 วิธี เพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจและสามารถอ้างอิงหรือแสดงเหตุผลประกอบการพิสูจน์ได้ สอดคล้องกับ Lapyingyony (2018) ที่กล่าวว่า สิ่งหนึ่งที่ทำให้นักศึกษาประสบปัญหาในการพิสูจน์คือ นักศึกษาไม่ทราบบทนิยาม โดยเชื่อมโยงกับแผนผังมโนทัศน์ก่อนหน้า ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมาย (Jariyapoom, 2017, p. 252) และใช้คำถามกระตุ้น มีการสาธิตและยกตัวอย่างการพิสูจน์ ให้ผู้เรียนหาคำตอบด้วยตนเอง แล้วจับคู่กันเพื่อนำคำตอบของแต่ละคนมาอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทำให้ตัวเองและเพื่อนเกิดความมั่นใจในตนเอง ซึ่งเป็นวิธีของการจัดการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด อีกทั้งยังมีการทำแบบฝึกทักษะระหว่าง

การทำกิจกรรม สอดคล้องกับ Brikshavana (2017) ที่ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแก้ปัญหาในการพิสูจน์ คือ นักศึกษาควรหมั่นฝึกฝนการพิสูจน์ด้วยตนเอง อย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ผู้สอนเป็นผู้แนะนำ และให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิด ทำให้ผู้เรียนกล้าซักถาม และมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนมากขึ้น คะแนนที่สูงขึ้น อาจสะท้อนว่าผู้เรียนมีความเข้าใจที่ดีขึ้น ซึ่งจะสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hanmontri & Tongmoon (2020) ที่พบว่าประสิทธิภาพของแผนการจัดการ กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคเพื่อนคู่คิดมี ประสิทธิภาพเท่ากับ 77.92/72.31 สูงกว่าเกณฑ์ 70/70 และจะเห็นว่าประสิทธิภาพด้านกระบวนการ (E_1) มีค่าสูงกว่าประสิทธิภาพด้านผลสัมฤทธิ์ (E_2) อาจเป็นเพราะค่า E_1 เป็นคะแนนจากการทำแบบ ฝึกทักษะระหว่างการทำกิจกรรมในแต่ละคาบ ซึ่ง ผู้เรียนเพียงผ่านการเรียนรู้มาจึงสามารถทำคะแนนได้ สูงกว่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ E_2 ส่วนคะแนนของ E_2 เป็นคะแนนที่ได้หลังจากจัดการเรียนรู้เสร็จสิ้นแล้ว ทั้ง 3 แผน ทำให้ผู้เรียนอาจลืมนเนื้อหาบางส่วนได้ ทำให้คะแนนผลสัมฤทธิ์น้อยลง

ทั้งนี้ค่า S.D. ของ E_1 ที่ได้ 3.65 จากการ วิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยกับคะแนนรายบุคคลที่ได้จาก การทำแบบฝึกทักษะ พบว่า คะแนนรายบุคคลของ ผู้เรียนส่วนใหญ่สูงกว่าคะแนนเฉลี่ย จึงกล่าวได้ว่า การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้นี้เป็นประโยชน์กับผู้เรียน ส่วนใหญ่ในห้องเรียน แต่มีบางคนที่มีส่วนต่างของ คะแนนมาก ทำให้ S.D. มีค่าสูง ซึ่งอาจเนื่องมาจาก 1) ความรู้พื้นฐานและประสบการณ์เดิมของผู้เรียน ที่ไม่เท่ากัน 2) ความสนใจในการเรียนที่ไม่เท่ากัน

ส่วนค่า S.D. ของ E_2 ที่ได้ 3.73 จากการ วิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยกับคะแนนผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียนรายบุคคล พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ ทาง การเรียนของผู้เรียนส่วนใหญ่สูงกว่าคะแนน

เฉลี่ย จึงกล่าวได้ว่า การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ เป็น ประโยชน์กับผู้เรียนส่วนใหญ่ในห้องเรียน แต่ถึง กระนั้นก็มีผู้เรียนบางคนที่มีส่วนต่างของคะแนนมาก จึงทำให้ S.D. มีค่าสูง ซึ่งอาจมีสาเหตุอันเนื่อง มาจาก 1) การเตรียมตัวสอบของผู้เรียนอาจไม่ดี เท่าที่ควร 2) สภาพร่างกายที่ไม่พร้อมในวันสอบ

2. จากผลการวิเคราะห์ทักษะการให้เหตุผล พบว่า คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 56.43 จากคะแนนเต็ม 75 คะแนน โดยคิดเป็นร้อยละ 75.24 ซึ่งสูงกว่า เกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อาจเนื่องมาจากการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ได้มี การนำเสนอโมโนทัศน์ที่กว้างและครอบคลุมเนื้อหา และเสริมเพิ่มเติมด้วยความรู้ใหม่ที่ผู้สอนได้มีการ ตั้งประเด็นคำถาม มีการอธิบายตัวอย่างและให้ผู้เรียน อภิปรายแสดงเหตุผลประกอบการพิสูจน์ พร้อมทั้ง ได้ฝึกการเขียนแสดงเหตุผลประกอบในการพิสูจน์ จากแบบฝึกทักษะ สอดคล้องกับ Nalau (2018) ที่ กล่าวไว้ว่า ในการพัฒนาการให้เหตุผลควรจัดกิจกรรม ที่เน้นกระบวนการให้ผู้เรียนได้ฝึกคิด ฝึกปฏิบัติและ ให้เหตุผลในการทำกิจกรรมด้วย และสอดคล้องกับ Saelo (2021) ที่กล่าวว่าองค์ประกอบหลักที่มีส่วน ช่วยในการเสริมทักษะการให้เหตุผล คือ ผู้เรียนได้ เจอใจทศปัญหาที่ไม่ยากเกินความสามารถที่จะคิด และให้เหตุผลในการหาคำตอบได้ และให้ผู้เรียนมี โอกาสและเป็นอิสระที่จะแสดงออกถึงความคิดเห็น ในการใช้และให้เหตุผลของตนเอง พร้อมกับมีเพื่อน ร่วมแลกเปลี่ยนความคิด ก่อให้เกิดการเรียนรู้ไป พร้อมกัน กล้าคิด กล้าที่จะแสดงความคิดเห็น เน้นการ ลงมือปฏิบัติจริง โดยมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการ เรียนรู้ (Laorpaksin, 2021, p. 26) เพิ่มทักษะการ สื่อสาร การอ้างเหตุผล และช่วยกันสรุปเหตุผลที่จะ ใช้ในการอ้างอิงในการพิสูจน์ ทำให้เกิดการเรียนรู้ จากประสบการณ์ของตนเอง จึงเกิดความรู้ความ

เข้าใจ ซึ่งสอดคล้องกับ Wittaya Pulsawad (2023) ที่กล่าวว่า การให้เหตุผล ประกอบด้วย 2 มิติ คือ 1) กระบวนการคิดที่เกิดขึ้นภายในตัวของบุคคล และ 2) กระบวนการทางสังคม หรือการแสดงเหตุผลผ่านการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งทำให้ทักษะการให้เหตุผลของผู้เรียนสูงขึ้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Khotcha et. al. (2022) ที่พบว่า ทักษะการให้เหตุผลหลังการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคเพื่อนคู่คิด เรื่อง อัตราส่วนตรีโกณมิติสูงกว่าร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kunakoonwisan et. al. (2022) ที่พบว่า ความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เรื่อง ความเท่ากันทุกประการ หลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนมโนทัศน์ร่วมกับเทคนิค Think Write Pair Share สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงส่งผลให้ผู้เรียนมีความสามารถในการให้เหตุผลเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

แต่เมื่อพิจารณาค่า S.D. ที่ได้จากรายที่ 2 มีค่า 9.99 ซึ่งมีค่าสูง จากการวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยกับคะแนนทักษะการให้เหตุผลรายบุคคลพบว่า คะแนนทักษะการให้เหตุผลรายบุคคลของคนส่วนใหญ่สูงกว่าคะแนนเฉลี่ย อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นประโยชน์กับผู้เรียนส่วนใหญ่ในห้องเรียน ซึ่งมีผู้เรียนหลายคนที่มีคะแนนสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยค่อนข้างมาก อีกทั้งยังมีผู้เรียนบางคนที่ได้คะแนนต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยอย่างมาก ส่งผลให้ความแตกต่างกันระหว่างคะแนนมีมากขึ้นไปด้วย จึงทำให้ค่า S.D. มีค่าสูง กรณีที่ผู้เรียนได้คะแนนทักษะการให้เหตุผลสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยมาก อาจเนื่องมาจาก 1) ผู้เรียน

มีความรู้พื้นฐานที่ดีและเป็นระบบ สามารถเชื่อมโยงข้อมูลใหม่เข้ากับความรู้เดิม จึงมีส่วนช่วยให้การให้เหตุผลมีความถูกต้องและสมเหตุสมผลมากขึ้น 2) มีการฝึกการเขียนการให้เหตุผลในรูปแบบฝึกทักษะระหว่างเรียนทุกคาบ พร้อมทั้งผู้สอนใช้คำถามกระตุ้นเพื่อให้อธิบายเหตุผล กรณีที่ผู้เรียนได้คะแนนทักษะการให้เหตุผลต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยมาก อาจเนื่องมาจากผู้เรียนไม่ค่อยให้ความสนใจในการทำกิจกรรมเท่าที่ควร

3. จากผลการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางเรียนวิชาหลักการทางคณิตศาสตร์ พบว่า คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 26.13 คะแนนจากคะแนนเต็ม 36 คะแนน โดยคิดเป็นร้อยละ 72.58 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการเรียนรู้มีการเสนอโมโนทัศน์แบบกว้างล่วงหน้า ผู้เรียนจะได้รู้จักการจัดลำดับและให้ความสำคัญของเนื้อหา อีกทั้งผู้เรียนต้องนำความรู้เก่าและความรู้ใหม่มาผสมผสานเข้าด้วยกัน (Charoennitikul, 2015, p. 744) เพื่อให้เกิดความคิดรวบยอดเพื่อนำไปต่อยอดการพิสูจน์ในรูปแบบต่าง ๆ ต่อไป เมื่อผู้เรียนเกิดโมโนทัศน์ในเรื่องวิธีการพิสูจน์แล้วจะนำไปสู่การเขียนพิสูจน์ได้ดีมากยิ่งขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด เป็นกระบวนการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนคิด คนเก่งก็จะช่วยคนอ่อนได้ คนอ่อนจะสนใจในวิชาเรียนมากยิ่งขึ้น เพราะมีเพื่อนที่เก่งให้คำแนะนำ อีกทั้งไม่รู้สึกลดดันเมื่อตอบคำถามหรือทำแบบฝึกหัดไม่ได้ เพราะสามารถปรึกษาร่วมกับเพื่อนได้ ช่วยเหลือกันและกัน เพื่อที่จะให้เกิดความเข้าใจ ให้กำลังใจ เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง (Panarach, 2017, p. 124) เกิดปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและผู้สอน มีความกล้าที่จะซักถามข้อสงสัยมากขึ้น ส่งผลให้คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย

ของ Gohthong, Phanham & Kongthangk (2017) ที่พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ สากลของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบ การนำเสนอโน้ตศัพท์กว้างล่วงหน้าสูงกว่านักเรียน ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ .05 และงานวิจัยของ Satjaporn Bhupradid (2017) ที่พบว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ การเรียนการสอนโดยการนำเสนอโน้ตศัพท์กว้าง ล่วงหน้าส่งผลให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชากายวิภาคศาสตร์ และสรีรวิทยาสัตว์สูงขึ้นไปร้อยละ 79.20 ซึ่งอยู่ใน ระดับพัฒนาการสูงมาก และงานวิจัยของ Takarn Sommai (2021) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่าน ภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจร่วมกับใช้เทคนิคการ สอนแบบเพื่อนคู่คิดสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2 หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้สอดคล้อง กับงานวิจัยของ Kaewsunthorn & Yawai (2022) ที่พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การแก้ไขภัย ภัยพิบัติการบวกลบ คูณ หารจำนวนนับของนักเรียน หลังใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค เพื่อนคู่คิดสูงกว่าก่อนเรียนและสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 เชิงวิชาการ ควรขยายขอบเขตของการใช้ แนวคิดมโนทัศน์แบบกว้างล่วงหน้าและการเรียนรู้ แบบเพื่อนคู่คิดไปยังรายวิชาอื่นในสาขาคณิตศาสตร์ เช่น แคลคูลัส เพื่อเปรียบเทียบผลของรูปแบบ การจัดการเรียนรู้ในการให้เหตุผลในการพิสูจน์ใน บริบทที่หลากหลายมากขึ้น

8.2 เชิงนโยบาย หลักสูตรควรสนับสนุนให้ผู้สอนในรายวิชาพื้นฐานด้านคณิตศาสตร์ นำ แนวคิดการจัดการเรียนรู้มโนทัศน์กว้างล่วงหน้าและ การเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิดมาปรับใช้ในการเรียน การสอน

8.3 เชิงปฏิบัติการ ผู้สอนควรเตรียมแผนภาพ แนวคิดหรือแผนภูมิโครงสร้าง สื่อมโน้ตศัพท์ล่วงหน้า ที่เชื่อมโยงเนื้อหากับประสบการณ์เดิมของผู้เรียน อย่างเป็นระบบ

9. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์ ที่สนับสนุนทรัพยากรในการทำวิจัยฉบับนี้

References

- Amornrat Toeihom. (2020). *Effect of cooperative learning using think-pair-share techniques for reasoning ability and Mathematics achievements involving multiplications and divisions of grade 4 students*. (Unpublished Master of Education Degree). Valaya Alongkorn Rajabhat University, Pathum Thani. (in Thai).
- Brikshavana. T. (2017). A Study of Ability and the Problems in Mathematical Proof of Educational Bachelor Degree Students, Mathematical Program, Suan Dusit University. *SDU Research Journal*.13(2), 167-183. (in Thai).
- Bukar, Y. I. (2022). Effect of video advance organizer strategy on pre-service teachers' retention and gender in colleges of education Yobe state. *International Journal of Interdisciplinary Education and Research*, 8(4), 1-13.
- Chand, S., Chaudhary, K., Prasad, A., & Chand, V. (2021). Perceived causes of students' poor performance in mathematics: A case study at Ba and Tavua secondary schools. *Frontiers in Applied Mathematics and Statistics*, 7(614408). doi: 10.3389/fams.2021.614408
- Charoennitikul, M. (2015). The Development of Enduring Understanding On Economic Activity In Daily Life Of Matthayomsuksa 5 Students Using Advance Organizer Presentation. *Veridian E-Journal*, 8(3), 741-754. (in Thai).
- Cheausuwantavee, (2018). *Mathematics Instruction*. Bangkok: Chulalongkorn University Press. (in Thai).
- Chueamueangphan, S., Nualpang, K., & Angganapattarakajorn, V. (2021). Learning activities management to enhance on mathematical concepts on relation and function of Mathayom suksa IV students. *MBU Education Journal*, 9(1), 93-106.
- Fakkham, S., Nualpang, K., & Angganapattarakajorn, V. (2018). The effects of learning management by using concept attainment presentation and higher-order questions on Mathematical concepts and reasoning ability of Mathayomsuksa II students. *Journal of humanities and social science Surin Rajabhat University*, 20(2), 97-113. (in Thai).
- Feriyanto. (2018). The ability of students' mathematical proof in determining the validity of argument reviewed from gender differences. *IOP Conference Series: Journal of Physics: Conference Series*, 947(012042). doi: 10.1088/1742-6596/947/1/012042
- Gohthong, N., Phanham, S., & Kongthangk, U. (2017). Study of the learning achievement in the subject of Universal History using the Advance Organizer Learning management presentation method for Matthayom 12 Students in Pathumwilai School, Pathumthani province. *Journal of Education and Human Development Science*, 1(2), 56-65. (in Thai).

- Hanmontri, T., & Tongmoon M. (2020). A development of learning activities using collaborative learning with think-pair-share technique to promote Mathematical problem-solving ability on Interest and Value of money of Matthayomsuksa 5 students. *Journal of Roi Et Rajabhat University*. 16(1), 35-45. (in Thai).
- Hardianti, S., Tayeb, T., Nur, F., Majid, A. F., & Baharuddin. (2020). The analysis of mathematical proof ability. *Matematika dan Pembelajaran*, 8(2), 102-111.
- Harun, Kartowagiran, B., & Manaf, A. (2021). Student attitude and mathematics learning success: A meta-analysis. *International Journal of Instruction*, 14(4), 209-222.
- Hwang, S., & Son, T. (2021). Students' attitude toward mathematics and its relationship with mathematics achievement. *International Journal of Education and Practice*, 9(2), 271-284.
- Issariya Arunyamit. (2017). *A study Relationship Between Mathamatics Achirvement and Abilities of Mathamatics Reasonong of Logical Mathayom Suksa 4*. (Unpublished Master of Education Mathematics). Rajabhet Maha Sarakham University, Maha Sarakham. (in Thai).
- Jariyapoom, T., Wannapiroon, P., & Piriyasurawong P. (2017). Business Advance Organizer via Social Cloud to Enhance System Thinking. *Journal of MCU Peace Studies*, 5(3), 250-264. (in Thai).
- Kaewsunthorn, J., & Yawai, A. (2022). Development of learning achievement on solving the problem of adding subtracting, multiplying, and dividing counting numbers of grade 4 students by using cooperative learning management think-pair-share technique. *The 55th National Graduate Research Conference*. 8-9 December 2022 on Nakhon Ratchasima Rajabhat University. Nakhon Ratchasima. (in Thai).
- Kaymak, S., Kassymbek, Zh., Kalamkas, A., & Saydenov, F. (2021). The effect of cooperative learning on Students' academic achievement. *Management Studies*, 9(6), 495-503. <https://doi.org/10.17265/2328-2185/2021.06.009>
- Khotcha, C., Sungdaung, T., Thongsomnuk, I., & Neammalai, P. (2022). The effect of cooperative learning management using buddy technique on learning achievement and reasoning skill on trigonometric ratios of Mathayomsuksa 3 students at Wachirathamsopit School. *The 14th Hatyai National and International Conference*. 19 May 2022 on Hatyai University. Hatyai. (in Thai).
- Kruawang, R., Angganapattarakajorn, V., & Tantinai, P. (2022). The Effects of Inductive Instruction Activity Organizing with Active Learning on Mathematical Reasoning Ability and Mathematics Learning Achievement of Mathayomsuksa 4 Students. *Rajabhat RambhaiBarni Research Journal*. 16(2), 63-72. (in Thai).

- Kunakoonwisan, D., Angganapattarakajorn, V., & Suwannapho, P. (2022). The effects of concept attainment presentation with think write pair share technique on Mathematical concept and reasoning ability of Mathayomsuksa II students. *Journal of Industrial Education*. 21(2), 10-21. (in Thai).
- Laorpaksin, J. (2021). Development of mathematical investigation activities that promote the mathematical reasoning ability of preservice mathematics teachers. *Journal of Education Burapha University*. 32(1), 14-31.
- Lapyingyong, N. (2018). A Development of Learning Model of Mathematical Proofs for Abilities in Writing Proofs. *Ratchaphruek Journal*. 16(3), 37-45. (in Thai).
- Lawan, H. M., Ibrahim, M., & Usman, Z. (2020). Statistical analysis of teaching mathematics with and without use of advance organizers in the Maiduguri educational zone of Bor. *ARCN International Journal of Advanced Academic and Educational Research*, 27(1), 447-458.
- Luna, C. A., & Canoy, S. R., Jr. (2021). Teachers' difficulty in writing mathematical proof: An analysis. *Journal of Innovations in Teaching and Learning*, 1(1), 1-3. doi:10.12691/jittl-1-1-1
- Nalau, W. (2018). Developing mathematical problem-solving ability with a focus on reasoning On finding solutions to systems of linear equations among mathematics students. *Online Journal for Graduate study, Faculty of Education*. paper no. 201. Retrieved from http://www.edu-journal.ru.ac.th/index.php/abstractData/indexBy.ru?bid=3&AbstractDataModel_sort=year.desc&AbstractDataModel_page=11. (in Thai).
- Pahey, S. (2021). *Principles and Theories of Instructional Design*. Phrae: Muang Phrae KarnPim Limited Partnership. (in Thai).
- Panarach, Y. (2017). The Effect of Applying Learning and Enjoying in Mathematics (5T Model) to Encourage the Skills of Mathematical Proof Interpersonal Skills and Responsibility of Pre-service Teachers. *Suratthani Rajabhat Journal*, 4(2), 103-128. (in Thai).
- Ritjaroon, P. (2021). *Techniques for measuring and evaluating learning outcomes*. Nakhon Pathom: Phetkasem Printing. (in Thai).
- Rujirek Bunmapa. (2018). *Mathematical conceptions of sequence in high school in Nan Province*. Master of Science, (Unpublished Mathematics Education Degree). Burapha University, Chonburi. (in Thai).
- Saelo B. (2021). *Mathematics Education : Learning for life*. 2nd ed. Bangkok: Prottexts.com Press. (in Thai).

- Satjaporn Bhupradid. (2017). *The study of concepts and learning achievement in animal anatomy and physiology for Mathematics and Science Talented students using advance organizer model*. (Unpublished Master of Education Degree). Burapha University, Chonburi. (in Thai).
- Suttabus Putthamachaipiwat. (2020). *The Effects of Learning Management Using Concept Mapping to Develop Learning Achievement and Analytical Thinking in Learning the Information Technology Substance of Prathom Suksa VI Students in Schools under Local Administration Organizations in Krabi Province*. (Unpublished Master of Education). Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi. (in Thai).
- Syaban, M., & Saefudin, D. (2023). How do students' method of solving proofs change when working in groups? *International Journal of Research and Innovation in Social Science (IJRISS)*, 7(5), 1269–1274.
- Takarn Sommai. (2021). *Improving English reading comprehension skills with think-pair-share technique for Mathayom 2 students*. (Unpublished Master of Education Degree). Naresuan University, Phitsanulok. (in Thai).
- Tanya Naendong. (2018). *The effects of inductive learning management and think-pair-share technique On mathematical concept and reasoning ability of mathayomsuksa II students* (Unpublished Master's thesis). Burapha University, Chonburi. (in Thai).
- U-thaisaeng, P. (2020). The Development of an Instructional Model to Promote the Ability to Solve Mathematical Problems for Nineth Grade Students. *Journal of Roi Et Rajabhat University*. 14(2), 63-75. (in Thai).
- Wittaya Pulsawad. (2023). *Developing a constructivist instructional model to facilitate preservice (Mathematics) teachers' mathematical reasoning ability*. (Unpublished doctoral dissertation). University of Phayao, Phayao. (in Thai).
- Worrakham, P. (2018). *Educational Research*. Maha Sarakham : Taxila Printing. (in Thai).

การพัฒนาและการวิเคราะห์คุณภาพ แบบทดสอบความสามารถภาษา อังกฤษตามกรอบมาตรฐาน CEFR สำหรับนักศึกษาหลักสูตรภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

รชฎ นุเสน

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

กนิษฐ์ ดีहनอ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

พะเยา นุเสน

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

สลิลา ศรีรัตนบัลล์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

Received : August 3, 2024

Revised : December 18, 2025

Accepted: January 8, 2026

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแบบทดสอบความสามารถทางภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลักสูตรภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ที่มีคุณภาพ เครื่องมือวิจัยที่ใช้ได้แก่ 1) แบบทดสอบภาษาอังกฤษของหลักสูตร ซึ่งเป็นข้อสอบปรนัยแบบสี่ตัวเลือก จำนวน 100 ข้อ วัดความสามารถทางภาษาในสี่ด้าน คือ ทักษะการฟัง ทักษะการอ่าน ความรู้เกี่ยวกับภาษาที่ใช้ในการสนทนา และความรู้เกี่ยวกับภาษา คำศัพท์ และไวยากรณ์ที่ใช้ในการเขียน ข้อสอบได้รับการออกแบบมาให้สอดคล้องกับคำอธิบายความสามารถทางภาษา

ผู้รับผิดชอบบทความ : รชฎ นุเสน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เลขที่ 202
ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง เชียงใหม่ 50300 อีเมล rachod.nus@cmru.ac.th

ตามกรอบมาตรฐาน CEFR ในระดับ A2, B1, และ B2 2) แบบประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับ วัตถุประสงค์หลายข้อ 3) แบบประเมินคุณภาพด้านคุณประโยชน์ของแบบทดสอบ และ 4) แบบบันทึก การสัมภาษณ์ผู้ทดลองสอบแบบกึ่งมีโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า ข้อสอบทุกข้อมีค่าความเที่ยงตรงทางเนื้อหา มากกว่า .75 จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ และผู้เชี่ยวชาญ “เห็นด้วยอย่างยิ่ง” ว่าแบบทดสอบมีคุณภาพ ด้านคุณประโยชน์ โดยด้านที่ได้คะแนนประเมินสูงที่สุดมีด้วยกันสองด้าน คือ ด้านความเชื่อมั่นและด้าน ผลกระทบที่เกิดขึ้น การสัมภาษณ์ผู้ทดลองสอบจำนวน 11 คนแสดงให้เห็นได้ว่าการจัดสอบโดยภาพรวม ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่มีปัจจัยใดที่จะส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นและความถูกต้องของคะแนน สอบ จากนั้นคณะผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง เลือกนักศึกษามาสอบแบบทดสอบจำนวน 100 คน เพื่อเก็บข้อมูลคุณภาพของแบบทดสอบ ผลการวิเคราะห์พบว่า แบบทดสอบมีค่าความเชื่อมั่นตามสูตร KR-20 อยู่ที่ .93 มีค่าความยากง่ายอยู่ที่ .57 มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ที่ .46 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 16.64

คำสำคัญ : แบบทดสอบความสามารถทางภาษาอังกฤษ / การพัฒนาแบบทดสอบ / การวิเคราะห์ คุณภาพแบบทดสอบ

Developing and Analyzing a CEFR-Based English Proficiency Test for Students in English Programs at Chiang Mai Rajabhat University

Rachod Nusen

Faculty of Humanities and Social Sciences, Chiang Mai Rajabhat University

Kanit Deenor

Faculty of Humanities and Social Sciences, Chiang Mai Rajabhat University

Phayao Nusen

Faculty of Humanities and Social Sciences, Chiang Mai Rajabhat University

Salila Sriratanaban

Faculty of Humanities and Social Sciences, Chiang Mai Rajabhat University

Abstract

This research aims to develop a quality English proficiency test for students in English programs at Chiang Mai Rajabhat University. The research tools used include: 1) an English proficiency test, comprising 100 four multi-choices items, assessing four areas of language proficiency: listening, reading, conversational language knowledge, and knowledge of language, vocabulary, and grammar used in writing. The test was designed to align with the standard framework of CEFR at levels A2, B1, and B2; 2) an assessment form for indexes of item-objective congruence for multidimensional items; 3) an assessment form for evaluating the test's usefulness; and 4) a semi-structured interview form. The results showed that all test items had a content validity index greater than .75 according to experts' evaluations and the experts "strongly agreed" that the test was of high quality in terms of its usefulness, with the highest scores in reliability and impact.

Corresponding Author : Rachod Nusen, Faculty of Humanities and Social Sciences, Chiang Mai Rajabhat University, 202 T.Changpuek, A.Muang, Chiang Mai, 50300, Email : rachod.nus@cmru.ac.th

Interviews with 11 test takers indicated that the overall test administration was effective, with no significant factors affecting the reliability and accuracy of the test scores. The researchers then used purposive sampling to select 100 students to take the test to collect data on the test's quality. The analysis revealed that the test had a reliability coefficient (KR-20) of .93, a difficulty index of .57, a discrimination index of .46, and a standard deviation of 16.64.

Keywords : English proficiency test / test development / test analysis

1. บทนำ

คณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษา (2567) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม ได้ออกประกาศ เรื่อง นโยบายการยกระดับมาตรฐานภาษาอังกฤษในสถาบันอุดมศึกษา เพื่อพัฒนาความสามารถทางภาษาอังกฤษของคนในประเทศ ดังข้อความตอนหนึ่งว่า ให้สถาบันอุดมศึกษาพิจารณาจัดให้นิสิตนักศึกษาทุกคน สอบวัดความรู้และทักษะภาษาอังกฤษก่อนสำเร็จการศึกษา ตามแบบทดสอบที่สถาบันอุดมศึกษาพัฒนาขึ้นหรือแบบทดสอบตามมาตรฐานสากลอื่น ๆ โดยเทียบเคียงผลกับ *Common European Framework of Reference for Languages (CEFR)* เพื่อให้ทราบถึงผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะภาษาอังกฤษของนิสิตนักศึกษาแต่ละคน และสถาบันอุดมศึกษาอาจพิจารณานำผลการทดสอบความรู้และทักษะภาษาอังกฤษบันทึกในใบรับรองผลการศึกษา หรือจัดทำเป็นประกาศนียบัตร ทั้งนี้ เป้าหมายผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะภาษาอังกฤษ [...] ระดับปริญญาตรี ควรกำหนดเป้าหมายผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะภาษาอังกฤษก่อนสำเร็จการศึกษา เทียบเคียงผลกับ CEFR ในระดับเกณฑ์ตั้งแต่ B2 ขึ้นไป

เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างสอดคล้องกับนโยบายการยกระดับมาตรฐานภาษาอังกฤษ สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยหลายแห่งจึงพัฒนาแบบทดสอบความสามารถทางภาษาอังกฤษตามกรอบมาตรฐาน CEFR ขึ้นมา เพื่อวัดความสามารถของนักศึกษา อย่างไรก็ตาม ปรากฏว่าแบบทดสอบที่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ พัฒนาขึ้นมักมีเป้าหมายเพื่อวัดความสามารถทางภาษาอังกฤษของนักศึกษาที่กำลังจะสำเร็จการศึกษาตามประกาศข้างต้น แบบทดสอบลักษณะนี้จัดเป็นแบบทดสอบรวบยอด (summative test) ซึ่งจัดขึ้นหลังกระบวนการ

การเรียนการสอนเสร็จสิ้นแล้ว ดังนั้น การที่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ จะนำผลการสอบไปดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อพัฒนาผู้เข้าสอบแต่ละคนต่อไป จึงเป็นเรื่องยาก และหากจัดให้มีการสอบแบบทดสอบของมหาวิทยาลัยล่วงหน้าหลายครั้ง ก็อาจจะทำให้เกิดการร่วไหลของข้อสอบ

หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ และหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ และสาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ได้ร่วมกันสร้างแบบทดสอบความสามารถทางภาษาอังกฤษตามกรอบมาตรฐาน CEFR ขึ้น เพื่อใช้วัดความสามารถทางภาษาของนักศึกษาในหลักสูตร (ต่อไปนี้จะเรียกแบบทดสอบที่พัฒนาขึ้นว่า แบบทดสอบภาษาอังกฤษของหลักสูตร) การมีแบบทดสอบเป็นของตนเอง จะทำให้แต่ละหลักสูตรสามารถวัดความสามารถของนักศึกษาเมื่อใดก็ได้ตามที่เห็นเหมาะสม สาเหตุอีกประการหนึ่งที่คณะผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการสร้างแบบทดสอบขึ้นมาเอง โดยไม่ใช้ข้อสอบมาตรฐานที่สามารถเทียบค่าการกำหนดเกณฑ์มาตรฐาน CEFR เช่น ข้อสอบ IELTS และ TOEFL เนื่องจากการสอบข้อสอบมาตรฐานเหล่านี้มีค่าใช้จ่ายที่สูงมากเมื่อเทียบกับค่าธรรมเนียมการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ การกำหนดให้สอบจะสร้างภาระทางการเงินให้กับนักศึกษา ค่าใช้จ่ายในการสอบข้อสอบมาตรฐานบางสำนักสูงกว่าค่าธรรมเนียมการศึกษาที่ต้องชำระในหนึ่งภาคการศึกษา

2. วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาแบบทดสอบความสามารถทางภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลักสูตรภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ที่มีคุณภาพ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการวิจัยเพื่อพัฒนาแบบทดสอบความสามารถภาษาอังกฤษของหลักสูตรปรับเปลี่ยนมาจากข้อเสนอของสหภาพยุโรป (Council of Europe, 2011) ว่าด้วยขั้นตอนการพัฒนาแบบทดสอบความสามารถทางภาษาตามกรอบมาตรฐาน CEFR การวิจัยครั้งนี้เริ่มต้นด้วยการกำหนดคุณลักษณะเฉพาะของแบบทดสอบการแต่งข้อสอบ การประชุมแก้ไขข้อสอบ การตรวจสอบความถูกต้องของภาษา การประเมินค่าความเที่ยงตรงทางเนื้อหาและการประเมินค่าคุณภาพด้านคุณประโยชน์ของแบบทดสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ การทดลองสอบการสัมภาษณ์ผู้ทดลองสอบ การปรับวิธีการจัดสอบตามข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสอบ และการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาคุณภาพข้อสอบ

3.1 กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายซึ่งเข้าร่วมการวิจัยแบ่งออกได้เป็นสองกลุ่ม กลุ่มที่หนึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายในช่วงการพัฒนาข้อสอบ ได้แก่ นักศึกษาวิชาเอกภาษาอังกฤษจำนวน 11 คน ซึ่งอาสาเข้าร่วมทดลองทำแบบทดสอบ เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับความเหมาะสมของแบบทดสอบและการจัดสอบในภาพรวม

กลุ่มที่สองเป็นกลุ่มเป้าหมายในการตรวจสอบคุณภาพข้อสอบ ได้แก่ นักศึกษาของหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษและหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ และสาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ จำนวน 100 คน

3.2 เครื่องมือวิจัย

3.2.1 แบบทดสอบภาษาอังกฤษของหลักสูตร ซึ่งเป็นข้อสอบปรนัยแบบสี่ตัวเลือก จำนวน 100 ข้อ มีวัตถุประสงค์เพื่อวัดความสามารถทาง

ภาษาในสี่ด้าน คือ ทักษะการฟัง ทักษะการอ่าน ความรู้เกี่ยวกับภาษาที่ใช้ในการสนทนา และความรู้เกี่ยวกับภาษา คำศัพท์ และไวยากรณ์ที่ใช้ในการเขียน ข้อสอบได้รับการออกแบบมาให้สอดคล้องกับคำอธิบายความสามารถทางภาษาตามกรอบมาตรฐาน CEFR ในระดับ A2 B1 และ B2 ผู้พัฒนาแบบทดสอบกำหนดให้แบบทดสอบวัดความสามารถในสามระดับนี้ เพราะตามประสบการณ์ของคณะผู้วิจัยแล้ว ความสามารถในสามระดับนี้ครอบคลุมความสามารถของนักศึกษาหลักสูตรภาษาอังกฤษมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

3.2.2 แบบประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับวัตถุประสงค์หลายข้อ (Index of Item-Objective Congruence for Multidimensional Items) ซึ่งกำหนดให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ประเมินความสอดคล้องของข้อสอบจำนวน 100 ข้อ กับวัตถุประสงค์สองประการ คือ ทักษะหรือความรู้ที่ข้อสอบวัด และระดับ CEFR ที่ข้อสอบวัด ผู้เชี่ยวชาญทุกคนเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการสอนภาษาอังกฤษมาไม่น้อยกว่า 15 ปี และมีประสบการณ์ในการพัฒนาแบบทดสอบความสามารถทางภาษาอังกฤษตามกรอบมาตรฐาน CEFR จากนั้นคณะผู้วิจัยหาค่า IOC ของข้อสอบตามสูตรที่เทิร์นเนอร์และคาร์ลสัน (Turner & Carlson, 2003) เสนอ ดังนี้

$$I'_{ik} = \frac{(N)\mu_k - (N-p)\mu_i}{2N-p}$$

I'_{ik} แทน ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบ (i) กับวัตถุประสงค์ทั้งหมด (k) N แทน จำนวน วัตถุประสงค์ P แทน จำนวนวัตถุประสงค์ที่ ข้อสอบข้อนั้นต้องการวัด μ_k แทนคะแนนเฉลี่ย ของผู้เชี่ยวชาญในวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด และ μ_i แทน คะแนนเฉลี่ยของผู้เชี่ยวชาญใน วัตถุประสงค์ที่ไม่ต้องการวัด

3.2.3 แบบบันทึกการสัมภาษณ์ผู้ทดลอง สอบแบบกึ่งมีโครงสร้าง ซึ่งประกอบด้วยคำถาม 6 ข้อ การสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ทดลอง สอบสะท้อนความเห็นของตนต่อการจัดสอบหกด้าน ได้แก่ ความเหมาะสมของเวลาที่ใช้ในการจัดสอบ คุณภาพของระบบเสียงสำหรับการทดสอบการฟัง คุณภาพของรูปภาพ ความเหมาะสมของขนาด ตัวอักษร คุณภาพการถ่ายสำเนาแบบทดสอบ และ ความเหมาะสมของห้องสอบ แบบบันทึกนี้ผ่านการ ตรวจสอบความเหมาะสมในภาพรวมโดย ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน แล้วก่อน การนำใช้สัมภาษณ์

3.2.4 แบบประเมินคุณภาพด้าน คุณประโยชน์ของแบบทดสอบ (test usefulness evaluation form) แบบประเมินนี้สร้างขึ้นเพื่อ วิเคราะห์คุณภาพของแบบทดสอบตามที่ แบชแมน และพาล์มเมอร์ (Bachman & Palmer, 1996) ได้เสนอว่า แบบทดสอบที่มีคุณภาพประกอบด้วย คุณสมบัติหกประการ คือ ความเชื่อมั่น (reliability) ความเที่ยงตรงทางโครงสร้าง (construct validity) ความเหมือนจริง (authenticity) การปฏิสัมพันธ์ (interactiveness) ผลกระทบที่เกิดขึ้น (impact) และการนำไปใช้ได้จริง (practicability) แบบ ประเมินนี้ผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมในภาพ รวมโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน แล้วก่อนการนำใช้ เก็บข้อมูล

4. ผลการวิจัย

4.1. การกำหนดคุณลักษณะเฉพาะของ แบบทดสอบ

คณะผู้พัฒนาแบบทดสอบประชุมร่วมกัน เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ของแบบทดสอบและวิธีการ ทดสอบที่ประชุมระบุวัตถุประสงค์ของแบบทดสอบ ไว้สองวัตถุประสงค์ คือ หนึ่ง เพื่อวัดความสามารถ ทางภาษาอังกฤษของนักศึกษาในหลักสูตร และ สอง เพื่อให้ข้อมูลสะท้อนกลับจากผลการสอบกับ ผู้เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ คณะผู้พัฒนาแบบทดสอบ ยังเห็นควรให้พัฒนาแบบทดสอบในลักษณะของ ข้อสอบปรนัยแบบสี่ตัวเลือก จำนวน 100 ข้อ เพื่อวัด ความสามารถทางภาษาตามกรอบมาตรฐาน CEFR ในระดับ A2 B1 และ B2 ทั้งนี้เพื่อให้แบบทดสอบ ภาษาอังกฤษของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับ คุณสมบัติเฉพาะของแบบทดสอบภาษาอังกฤษ CMRU-TEP ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ในการประชุมครั้งต่อมา คณะผู้พัฒนาแบบ ทดสอบได้ร่วมกันกำหนดรายละเอียดของการ กำหนดคุณลักษณะเฉพาะของแบบทดสอบโดยใช้ แบบฟอร์มเพื่อการบรรยายลักษณะแบบทดสอบของ สหภาพยุโรป (Council of Europe, 2009) และ ฮิวส์ และฮิวส์ (Hughes & Hughes, 2020) เป็นแนวทาง รายละเอียดที่ร่วมกันกำหนดมีหลายเรื่อง เช่น จำนวนของบทอ่านในแบบทดสอบ ความยาวของ บทอ่าน ความยากง่ายของบทอ่าน ประเภทของ บทอ่าน และเนื้อเรื่องของบทอ่าน เป็นต้น

นอกจากนั้น เพื่อให้ข้อสอบมีความเที่ยงตรง (validity) และสามารถเปรียบเทียบกับกรอบ มาตรฐาน CEFR ได้ คณะผู้พัฒนาจึงร่วมกันกำหนด โครงสร้างแบบทดสอบ และตกลงให้ออกแบบ ข้อสอบแต่ละข้อให้วัดทักษะตามคำอธิบายเกณฑ์ มาตรฐาน CEFR ในเอกสาร *Common European*

Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment ของสหภาพยุโรป (Council of Europe, 2020) และคำอธิบายในเอกสาร *EAQUALS Core Inventory for General English* ของ นอร์ธ, โอเตกา และชีแฮน (North, Ortega, & Sheehan, 2011) ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากบริติช เคานซิล (British Council)

4.2 การวิเคราะห์และแก้ไขข้อสอบ

คณะผู้พัฒนาแบบทดสอบประชุมร่วมกัน เพื่อพิจารณาความเที่ยงตรงของข้อสอบกับคำอธิบายตามกรอบมาตรฐาน CEFR (ตารางที่ 1-4)

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ข้อสอบการฟังตามคำอธิบายกรอบมาตรฐาน CEFR (Council of Europe, 2020; North, Ortega, & Sheehan, 2011)

ลำดับข้อ	ทักษะที่ใช้	หัวข้อ	ระดับ CEFR
9	Describing habits and routines	Leisure activities	A2
10	Expressing opinions	Books and literature	B1
12	Describing hopes and plans	Education	B2

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ข้อสอบการอ่านตามคำอธิบายกรอบมาตรฐาน CEFR (Council of Europe, 2020; North, Ortega, & Sheehan, 2011)

ลำดับข้อ	ทักษะที่ใช้	หัวข้อ	ระดับ CEFR
32	Identifying the purpose of an email	Job Interview	A2
47	Identifying the incorrect statement	News Report	B1
55	Identifying the author's tone toward the article	Academic Article	B2

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ข้อสอบความรู้เกี่ยวกับภาษาที่ใช้ในการสนทนาตามคำอธิบายกรอบมาตรฐาน CEFR (Council of Europe, 2020; North, Ortega, & Sheehan, 2011)

ลำดับข้อ	ทักษะที่ใช้	หัวข้อ	ระดับ CEFR
56	Describing things	Education	A2
62	Requests	Holidays	B1
76	Expressing agreement	Education	B2

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์ข้อสอบความรู้เกี่ยวกับภาษา คำศัพท์ และไวยากรณ์ที่ใช้ในการเขียนตามคำอธิบายกรอบมาตรฐาน CEFR (Council of Europe, 2020; North, Ortega, & Sheehan, 2011)

ลำดับข้อ	ทักษะที่ใช้	หัวข้อ	ระดับ CEFR
81	Using quantifiers in simple structures correctly	Quantifiers	A2
90	Using tenses accurately in familiar contexts	Tenses	B1
100	Using conjunctions in complex grammatical forms	Conjunctions	B2

นอกจากนั้น ผู้พัฒนาข้อสอบยังได้ช่วยกันแก้ไขข้อสอบให้มีความยากง่ายสอดคล้องกับระดับมีคำถามและคำตอบที่ชัดเจน และมีตัวลวงที่เหมาะสม

มีโอกาสลวงให้ผู้เข้าสอบที่มีความสามารถต่ำมาเลือกได้ แบบทดสอบที่ผ่านการแก้ไขมีโครงสร้างดังที่แสดงในตารางที่ 5-8

ตารางที่ 5 โครงสร้างข้อสอบการฟัง (Council of Europe, 2020; North, Ortega, & Sheehan, 2011)

จำนวนข้อ	ระดับ CEFR	จำนวนบทสนทนา	ทักษะที่วัด
30 items	A2 = 9 items B1 = 16 items B2 = 5 items	<p>Pictures (items 1-7)</p> <p>Question-Response (items 8-13)</p> <p>Conversations (items 14-19)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Conversation 1 (3 items) - Conversation 2 (3 items) <p>Talks (items 20-25)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Talk 1 (3 items) - Talk 2 (3 items) 	<ul style="list-style-type: none"> - Can understand enough to be able to meet needs of a concrete type. (7 items) - Can understand straightforward factual information about common everyday or job-related topics, identifying both general messages and specific details. (12 items) - Can understand the main ideas of propositionally and linguistically complex discourse on both concrete and abstract topics delivered in standard language or a familiar variety, including technical discussions in their field of specialisation. (6 items)

ตารางที่ 6 โครงสร้างข้อสอบการอ่าน (Council of Europe, 2020; North, Ortega, & Sheehan, 2011)

จำนวนข้อ	ระดับ CEFR	จำนวนบทอ่าน	ทักษะที่วัด
30 items	A2 = 9 items B1 = 16 items B2 = 5 items	<p>Short Passages (items 26-34)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Passage 1 (3 items) - Passage 2 (3 items) - Passage 3 (3 items) <p>Short Reading Passages (items 35-47)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Passage 1 (4 items) - Passage 2 (3 items) - Passage 3 (3 items) - Passage 4 (3 items) <p>Extended Reading Passage (items 48-55)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Can identify the main ideas or suitable titles of the passage. (5 items) - Can identifying the main ideas and paragraph purposes. (3 items) - Can identify details in the passages. (10 items) - Can recognize implied information. (4 items) - Can identify the purpose of the passage. (2 items) - Can understand vocabulary in context. (4 items) - Can understand pronoun references. (1 item) - Can understanding the writer's tone and attitude. (1 item)

ตารางที่ 7 โครงสร้างข้อสอบความรู้เกี่ยวกับภาษาที่ใช้ในการสนทนา (Council of Europe, 2020; North, Ortega, & Sheehan, 2011)

จำนวนข้อ	ระดับ CEFR	จำนวนบทอ่าน	ทักษะที่วัด
25 items	A2 = 6 items B1 = 14 items B2 = 5 items	Short Conversations (items 56-61) - Dialogue 1 (3 items) - Dialogue 2 (3 items) - Dialogue 3 (3 items) Medium Length Conversations (items 62-75) - Dialogue 1 (4 items) - Dialogue 2 (3 items) - Dialogue 3 (3 items) - Dialogue 4 (4 items) Extended Conversation (items 76-80)	- Know how to interact in short conversations. (6 items) - Know how to communicate on familiar routine and non-routine matters related to their interests and professional field. (14 items) - Know how to use the language fluently and effectively on academic topics. (5 items)

ตารางที่ 8 โครงสร้างข้อสอบความรู้เกี่ยวกับภาษา คำศัพท์ และไวยากรณ์ที่ใช้ในการเขียน (Council of Europe, 2020; North, Ortega, & Sheehan, 2011)

จำนวนข้อ	ระดับ CEFR	จำนวนบทอ่าน	ทักษะที่วัด
20 items	A2 = 5 items B1 = 9 items B2 = 6 items	Error Identification (Items 81 - 92) Cloze Test (Items 93 – 100)	- Quantifiers (1 item) - Gerunds (1 item) - Conditional sentences (2 items) - Tenses (3 items) - Prepositions of time (1 item) - Adverbs (1 item) - Infinitives (1 item) - Agreement of subject and verb (2 items) - Phrasal verbs (1 item) - Modal verbs (1 item) - Word choices (3 items) - Conjunctions (3 items)

4.3 การตรวจค่าความเที่ยงตรงทางเนื้อหา และการประเมินค่าคุณภาพด้านคุณประโยชน์ของแบบทดสอบ

คณะผู้วิจัยนำผลการประเมินค่าความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับวัตถุประสงค์หลายข้อ (Index of Item-Objective Congruence for Multidimensional Items) ของผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์ตามสูตรของ เทิร์นเนอร์และคาร์ลสัน (Turner & Carlson, 2003) ซึ่งเสนอว่าข้อสอบที่มีความเที่ยงตรงทางเนื้อหาต้องมีค่าความสอดคล้องอย่างน้อย .75 ในการประเมินครั้งแรก มีข้อสอบบางข้อที่มีค่าความสอดคล้องน้อยกว่า .75 คณะผู้พัฒนาจึงได้ปรับปรุงข้อสอบเดิมหรือเขียนข้อสอบขึ้นมาใหม่ จากนั้นจึงส่งให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินอีกครั้ง จนได้ข้อสอบครบ 100 ข้อที่มีค่าความสอดคล้องมากกว่า .75

สำหรับการประเมินคุณภาพด้านคุณประโยชน์ของแบบทดสอบจำนวนหกด้าน คณะผู้วิจัยได้ให้ผู้เชี่ยวชาญทำการประเมินตามรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. ความเชื่อมั่น (reliability) การตรวจแบบทดสอบมีความเป็นแบบภววิสัย (objective) ไม่ว่าจะเป็นผู้ตรวจหรือมีการตรวจซ้ำ คะแนนที่ผู้เข้าสอบแต่ละคนได้ก็จะเหมือนเดิม

2. ความเที่ยงตรงทางโครงสร้าง (construct validity)

2.1 แบบทดสอบสามารถสะท้อนความสามารถในการฟังที่แท้จริงของผู้เข้าสอบได้

2.2 แบบทดสอบสามารถสะท้อนความสามารถในการอ่านที่แท้จริงของผู้เข้าสอบได้

2.3 แบบทดสอบสามารถสะท้อนความรู้ที่แท้จริงของผู้เข้าสอบเกี่ยวกับเรื่องภาษาที่ใช้ในการพูดได้

2.4 แบบทดสอบสามารถสะท้อนความรู้ที่แท้จริงของผู้เข้าสอบเกี่ยวกับเรื่องภาษาคำศัพท์ และไวยากรณ์ที่ใช้ในการเขียนได้

3. ความเหมือนจริง (authenticity)

3.1 บทอ่านและเรื่องที่ฟังในแบบทดสอบใช้ภาษาซึ่งเหมือนกับภาษาที่ใช้กันในสถานการณ์จริงในบริบทนั้น ๆ

3.2 ข้อสอบถามสิ่งสำคัญซึ่งผู้เข้าสอบต้องเข้าใจเมื่ออ่านบทอ่านหรือฟังเรื่องราวนั้น ๆ ในสถานการณ์จริง

4. การปฏิสัมพันธ์ (interactiveness)

4.1 แบบทดสอบกระตุ้นให้ผู้เข้าสอบสนใจทำแบบทดสอบเพราะบทอ่านและเรื่องที่ฟังสัมพันธ์กับระดับความรู้ทางภาษาของผู้เข้าสอบ

4.2 แบบทดสอบกระตุ้นให้ผู้เข้าสอบสนใจทำแบบทดสอบเพราะบทอ่านและเรื่องที่ฟังเชื่อมโยงกับความรู้ภูมิหลังของผู้เข้าสอบ

4.3 แบบทดสอบกระตุ้นให้ผู้เข้าสอบสนใจทำแบบทดสอบเพราะบทอ่านและเรื่องที่ฟังเชื่อมโยงกับความชอบความสนใจของผู้เข้าสอบ

5. ผลกระทบที่เกิดขึ้น (impact)

5.1 การทำแบบทดสอบนี้จะส่งผลดีต่อผู้เข้าสอบในเรื่องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ

5.2 การจัดสอบแบบทดสอบนี้จะส่งผลดีต่อการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษของหลักสูตร

6. การนำไปใช้ได้จริง (practicability)

6.1 สาขาวิชาภาษาอังกฤษมีบุคลากรมากพอที่จะพัฒนา จัดสอบ และตรวจคะแนนจากการทำแบบทดสอบนี้

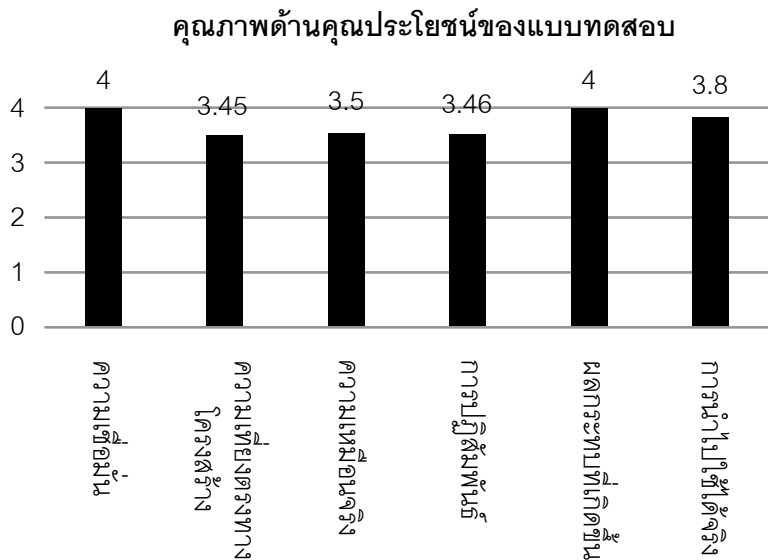
6.2 สาขาวิชาภาษาอังกฤษมีวัสดุอุปกรณ์มากพอที่จะพัฒนา จัดสอบ และตรวจคะแนนจากการทำแบบทดสอบนี้

6.3 คณาจารย์สาขาวิชาภาษาอังกฤษมีเวลามากพอที่จะพัฒนา จัดสอบ และตรวจคะแนนจากการทำแบบทดสอบนี้

คณะผู้วิจัยตีความค่าคุณภาพด้านคุณประโยชน์ของแบบทดสอบจากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญโดยแบ่งเป็น 4 ระดับตามที่ ทอดด์ (Todd, 2011) เสนอ ดังนี้

1.00 - 1.75	ไม่เห็นด้วย
1.76 - 2.50	ไม่มีความคิดเห็นไปในทางใดทางหนึ่ง
2.51 - 3.25	เห็นด้วย
3.26 - 4.00	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

แผนภูมิที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ค่าคุณภาพด้านคุณประโยชน์ของแบบทดสอบภาษาอังกฤษของหลักสูตร

ในภาพรวม ผู้เชี่ยวชาญ “เห็นด้วยอย่างยิ่ง” (3.7) ว่าแบบทดสอบความสามารถภาษาอังกฤษของหลักสูตรมีคุณภาพด้านคุณประโยชน์ ด้านที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด (4) มีด้วยกันสองด้าน คือ ด้านความเชื่อมั่นและด้านผลกระทบที่เกิดขึ้น ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า เนื่องจากแบบทดสอบมีลักษณะ

เป็นการเลือกคำตอบซึ่งมีคำตอบที่ถูกต้องเพียงข้อเดียว การตรวจแบบทดสอบจึงมีความเป็นแบบภววิสัย (objective) ไม่ว่าใครจะเป็นผู้ตรวจหรือมีการตรวจซ้ำ คะแนนที่ผู้เข้าสอบแต่ละคนได้ก็จะเหมือนเดิม และการสอบแบบทดสอบจะทำให้ผู้เข้าสอบและอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรได้ข้อมูล

สะท้อนกลับเกี่ยวกับความสามารถทางภาษาอังกฤษของผู้เข้าสอบแต่ละคนตามกรอบมาตรฐาน CEFR รวมถึงทราบว่าผู้เข้าสอบทำคะแนนในส่วนใดได้มาก และส่วนใดได้น้อย ข้อมูลจากการสอบจะทำให้ผู้เข้าสอบและอาจารย์ทราบว่าผู้เข้าสอบมีทักษะใดที่ควรได้รับการพัฒนาต่อไป

คุณภาพด้านคุณประโยชน์ซึ่งได้คะแนนจากการประเมินน้อยที่สุดสองอันดับแรก คือ ด้านความเที่ยงตรงทางโครงสร้าง (3.45) และด้านการปฏิสัมพันธ์ (3.46) สาเหตุที่คุณภาพด้านคุณประโยชน์สองด้านนี้ได้คะแนนน้อยเนื่องจากผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าแบบทดสอบเป็นการวัดความรู้เกี่ยวกับภาษาที่ใช้ในการพูดและภาษาที่ใช้ในการเขียน ไม่ใช่การวัดทักษะทั้งสองโดยตรง นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญยังได้แนะนำให้เพิ่มบทอ่านซึ่งผู้เข้าสอบน่าจะสนใจให้มากขึ้น เช่น บทอ่านเกี่ยวกับเทคโนโลยีสมัยใหม่

4.4 การตรวจสอบความถูกต้องของภาษา

คณะผู้วิจัยนำแบบทดสอบไปให้อาจารย์ชาวแคนาดา ซึ่งมีประสบการณ์การสอนภาษาอังกฤษมาแล้วมากกว่า 10 ปี ตรวจสอบความถูกต้องและความเป็นธรรมชาติของภาษาก่อนการทดลองสอบ

4.5 การทดลองสอบ การสัมภาษณ์ ผู้ทดลองสอบ และการปรับวิธีการจัดสอบตามข้อมูลจากการสัมภาษณ์

คณะผู้วิจัยนำแบบทดสอบไปทดลองสอบกับอาสาสมัครซึ่งเป็นนักศึกษาหลักสูตรภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จำนวน 11 คน และสัมภาษณ์ผู้ทดลองสอบด้วยคำถามในแบบบันทึกการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง ซึ่งมีคำถามหลักจำนวน 6 คำถาม ดังนี้

1. คุณมีความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอย่างไรบ้างเกี่ยวกับการกำหนดให้ทำแบบทดสอบในระยะเวลาสองชั่วโมง
2. คุณมีความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอย่างไรบ้างเกี่ยวกับระบบเสียงที่ใช้สำหรับการทดสอบทักษะการฟัง
3. คุณมีความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอย่างไรบ้างเกี่ยวกับภาพที่ใช้ประกอบข้อสอบการฟัง
4. คุณมีความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอย่างไรบ้างเกี่ยวกับขนาดตัวอักษรที่ใช้ในแบบทดสอบ
5. คุณมีความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอย่างไรบ้างเกี่ยวกับการถ่ายสำเนาแบบทดสอบ
6. คุณมีความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอย่างไรบ้างเกี่ยวกับห้องที่ใช้จัดสอบ

จากการสัมภาษณ์ ผู้ทดลองสอบเห็นว่าเวลาที่ใช้ในการสอบอาจน้อยเกินไป ผู้ทดลองสอบจำนวนหนึ่งบอกว่าตนทำข้อสอบบางส่วนไม่ทัน สำหรับเรื่องระบบเสียงสำหรับข้อสอบการฟังนั้น ผู้ทดลองสอบบอกว่าเสียงดังและชัดเจนดี สำหรับเรื่องคุณภาพของรูปภาพที่ใช้ในการทดสอบการฟัง ผู้ทดลองสอบบอกว่ามีรูปภาพบางรูปที่พื้นหลังค่อนข้างดำ แต่โดยรวมแล้วภาพที่ใช้มีความชัดเจน ไม่เป็นอุปสรรคต่อการทดสอบ สำหรับเรื่องตัวอักษร ผู้ทดลองสอบเห็นว่ามีความเหมาะสม ตัวอักษรมีขนาดไม่เล็กจนเกินไป สำหรับเรื่องคุณภาพของการถ่ายสำเนา ผู้ทดลองสอบเห็นว่าภาพถ่ายสำเนาชัดเจน สามารถอ่านได้ตามปกติ และสำหรับเรื่องห้องที่ใช้จัดสอบ ผู้ทดลองสอบเห็นว่าห้องสอบเก็บเสียงได้ดี อากาศเย็นสบายเพราะมีเครื่องปรับอากาศ เมื่อพิจารณาความเห็นของผู้ทดลองสอบในประเด็นทั้งหมด จะเห็นได้ว่าการจัดสอบโดยภาพรวมดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่เป็นอุปสรรคต่อการทดสอบ ไม่มี

ปัจจัยใดที่จะส่งผลสำคัญต่อความเชื่อมั่นและความถูกต้องของคะแนนสอบ

เนื่องจากในการทดลองสอบ มีผู้ทดลองสอบที่ทำแบบทดสอบไม่เสร็จภายในสองชั่วโมงจำนวนสองคน เพื่อจัดการกับปัญหาการทำแบบทดสอบไม่เสร็จตามเวลา ผู้วิจัยจึงได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติในการคุมสอบเพิ่มขึ้น คือ ข้อที่หนึ่ง ให้ผู้คุมสอบบอกให้ผู้เข้าสอบเขียนข้อมูลส่วนตัวของตนเองบนกระดาษคำตอบให้เรียบร้อยก่อนแจกแบบทดสอบและเริ่มจับเวลาสอบ และข้อที่สอง ให้ผู้คุมสอบบอกเตือนเวลาเมื่อเหลือเวลาในการสอบ 30 นาที และบอกเตือนเวลาอีกครั้งเมื่อเหลือเวลาในการสอบ 5 นาที

4.6 การสอบ

คณะผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) เลือกนักศึกษามาสอบจำนวน 100 คน โดยเลือกแบบคละหลักสูตร คละชั้นปี และคละความสามารถตามจำนวนที่เชื่อว่าสะท้อนความสามารถของนักศึกษาหลักสูตรภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ในภาพรวมได้ ผู้วิจัยเลือกนักศึกษาที่ได้คะแนนเฉลี่ยรายวิชาเอกภาษาอังกฤษ 3.50 หรือมากกว่ามาจำนวน 25 คน เลือกนักศึกษาที่ได้คะแนนเฉลี่ยรายวิชาเอกภาษาอังกฤษ 2.75-3.49 มาจำนวน 50 คน และเลือกนักศึกษาที่ได้คะแนนเฉลี่ยรายวิชาเอกภาษาอังกฤษ 2.74 หรือน้อยกว่ามาจำนวน 25 คน

มีงานวิจัยที่นำผลการสอบครั้งนี้ไปทำการกำหนดมาตรฐาน (standard setting) ด้วยวิธี Yes/No Angoff โดยกำหนดให้คะแนนจุดตัดระดับ A2 อยู่ที่ 26 คะแนน ระดับ B1 อยู่ที่ 64 คะแนน และระดับ B2 อยู่ที่ 84 คะแนน ผลการวิจัยครั้งนั้นแสดงให้เห็นว่าการจัดกลุ่มผู้เข้าสอบตามเกณฑ์มาตรฐาน CEFR จากคะแนนการสอบและการจัดกลุ่ม

ผู้เข้าสอบตามประสบการณ์ของอาจารย์ที่เคยสอน นักศึกษาผู้เข้าสอบมีค่าสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's correlation coefficient) อยู่ที่ .63 (ความสัมพันธ์ค่อนข้างสูง) (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมที่ รัชฎา นุเสณ, จุติญาณี เพิ่มทันจิตต์, ปิยะณัฐ จันตะคาต, ปิยะพันธ์ กันทิสา และลลิตา วิบูลวิชร, 2568)

นอกจากนั้น การกำหนดมาตรฐานยังแสดงให้เห็นว่านักศึกษาผู้เข้าสอบส่วนใหญ่ (ร้อยละ 62) มีความสามารถทางภาษาอังกฤษอยู่ในระดับ A2 ซึ่งต่ำกว่าความคาดหวังของคณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษา และผู้เข้าสอบได้คะแนนเฉลี่ยในแบบทดสอบส่วนความรู้เกี่ยวกับภาษาที่ใช้ในการเขียนน้อยที่สุด คณะผู้วิจัยได้แจ้งให้อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรภาษาอังกฤษทราบข้อมูลสะท้อนกลับที่ได้จากการสอบแล้วเพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องหาทางจัดการเรียนการสอนและโครงการที่ช่วยพัฒนาความสามารถทางภาษาอังกฤษของนักศึกษาอย่างเหมาะสมต่อไป

4.7 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาคุณภาพข้อสอบ

การวิเคราะห์ผลการสอบแสดงให้เห็นว่าแบบทดสอบทั้งฉบับมีค่าความเชื่อมั่น (reliability) ตามสูตร KR-20 อยู่ที่ .93 สูงกว่าที่แมกโคเวนและแมกโคเวน (McCowan & McCowan, 1999) เสนอว่าค่าความเชื่อมั่นขั้นต่ำที่แบบทดสอบควรจะมีคือ .80 แบบทดสอบมีค่าความยากง่าย (p) อยู่ที่ .57 ซึ่งสมนึก ภัททิยธนี (2565) เสนอว่าเป็นค่าความยากง่ายที่ดีมาก ข้อสอบมีความยากง่ายพอเหมาะ ค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบ (r) คือ .46 สูงกว่าที่แมกโคเวนและแมกโคเวน (McCowan & McCowan, 1999) เสนอว่าข้อสอบที่ดีควรมีค่าอำนาจจำแนกอย่างน้อย .20 คะแนนสูงสุดจากการสอบครั้งนี้คือ 92 คะแนน คะแนนต่ำสุดคือ 21

คะแนน แบบทดสอบมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) อยู่ที่ 16.64 และค่าความคลาดเคลื่อนของการวัด (SEM) อยู่ที่ 4.20

5. การอภิปรายผล

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้แบบทดสอบความสามารถทางภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลักสูตรภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ที่มีคุณภาพ การวิจัยเริ่มต้นจากการกำหนดคุณลักษณะเฉพาะของแบบทดสอบ จากนั้นผู้พัฒนาข้อสอบได้แต่งข้อสอบ ประชุมแก้ไขข้อสอบ และเชิญอาจารย์ชาวแคนาดามาตรวจสอบความถูกต้องของภาษา ในขั้นตอนต่อไป คณะผู้วิจัยได้ส่งแบบทดสอบไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อหาค่าความเที่ยงตรงทางเนื้อหาและการประเมินค่าคุณภาพด้านคุณประโยชน์ของแบบทดสอบข้อสอบทุกข้อในแบบทดสอบมีค่า IOC ตามสูตรของ เทิร์นเนอร์และคาร์ลสัน (Turner & Carlson, 2003) มากกว่า .75 และแบบทดสอบมีคุณภาพด้านคุณประโยชน์ในภาพรวมที่ 3.7 ซึ่งหมายความว่าผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยอย่างยิ่งว่าแบบทดสอบมีคุณภาพด้านคุณประโยชน์ หลังจากนั้นคณะผู้วิจัยนำแบบทดสอบไปให้นักศึกษาจำนวน 11 คนทดลองสอบ เพื่อให้แน่ใจว่าการจัดสอบมีประสิทธิภาพ ไม่มีเป็นอุปสรรคต่อความเชื่อมั่นและความเที่ยงตรงของการทดสอบ จากการสัมภาษณ์ ผู้ทดลองสอบมีความเห็นว่าการจัดสอบเป็นอย่างไรมีประสิทธิภาพ ในขั้นตอนต่อมา คณะผู้วิจัยได้ให้นักศึกษาจำนวน 100 คนทดสอบแบบทดสอบที่พัฒนาขึ้นและนำข้อมูลมาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาคุณภาพข้อสอบ ผลการวิเคราะห์พบว่า แบบทดสอบมีค่าความเชื่อมั่นตาม

สูตร KR-20 อยู่ที่ .93 มีค่าความยากง่ายอยู่ที่ .57 มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ที่ .46 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 16.64

ขั้นตอนการพัฒนาแบบทดสอบของงานวิจัยนี้ดำเนินไปโดยใช้ข้อเสนอของสหภาพยุโรปว่าด้วยการพัฒนาแบบทดสอบตามเกณฑ์มาตรฐาน CEFR (Council of Europe, 2011) เป็นแนวทางสอดคล้องกับกาญจนา ชีวาสุขธาวร (Cheewasukthawon, 2022) ซึ่งใช้ข้อเสนอดังกล่าวเช่นกันเป็นแนวทางในการพัฒนาแบบทดสอบความสามารถทางภาษาอังกฤษของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง

แบบทดสอบภาษาอังกฤษของหลักสูตรเป็นแบบทดสอบปรนัยสี่ตัวเลือกจำนวน 100 ข้อ ซึ่งกาญจนา ชีวาสุขธาวร (Cheewasukthawon, 2022) เห็นว่ามีความเหมาะสม ข้อสอบมีจำนวนไม่มากเกินไปจนอาจส่งผลให้ผู้เข้าสอบเหนื่อยล้าหรือเกิดความกังวล แบบทดสอบภาษาอังกฤษของหลักสูตรวัดความสามารถทางการฟังและการอ่านโดยตรง และวัดทักษะการพูดและการเขียนโดยอ้อม ซึ่งเป็นวิธีการทดสอบเดียวกันกับที่ เกียรติฉวีรัตน์, ศุภกาญจน์ ผาทอง, ทศพล สุรศักดิ์รินทร์ และอมรรัตน์ อัมราลิขิต (Sridhanyarat et al., 2021) ใช้ในการทดสอบความสามารถทางภาษาอังกฤษของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง การวัดทักษะในการผลิตภาษาโดยทางอ้อมมักมีเหตุผลมาจากคุณประโยชน์ของแบบทดสอบในด้านการนำไปใช้ได้จริง (practicability) เนื่องจากการวัดความสามารถทางการพูดและการเขียนโดยตรงต้องใช้เวลาและงบประมาณในฝึกอบรมผู้ประเมินและการตรวจข้อสอบมาก

แบบทดสอบวัดความสามารถทางภาษานี้ออกแบบมาสำหรับวัดความสามารถทางภาษาอังกฤษของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่โดยเฉพาะ ซึ่งตามประสบการณ์ของคณะผู้วิจัย นักศึกษาจะมีความสามารถทางภาษาตามกรอบมาตรฐาน CEFR ในระดับ A2 B1 และ B2 ต่างจากแบบทดสอบอื่นที่ออกแบบมาเพื่อวัดความสามารถของนักศึกษาทั้งมหาวิทยาลัย ซึ่งผู้เข้าสอบย่อมมีความสามารถที่ต่างกันมากจึงต้องวัดความสามารถในระดับ A1 และระดับ C1 ด้วย (Balleras, Yippikun, Castro, & Prasertsak, 2025; Waluyo, Zahabi, & Ruangsung, 2024; Cheewasukthawon, 2022) ซึ่งสำหรับกลุ่มเป้าหมายของแบบทดสอบนี้เป็นระดับที่ต่ำและสูงเกินความจำเป็น

แบบทดสอบภาษาอังกฤษของหลักสูตรได้รับการตรวจสอบคุณภาพโดยการวิเคราะห์ความเที่ยงตรงทางเนื้อหาโดยการคำนวณค่า IOC เช่นเดียวกับงานวิจัยที่ผ่านมาจำนวนหนึ่ง (Cheewasukthawon, 2022, จันทิมา ชูวานนท์, 2561) งานวิจัยนี้ได้ใช้สูตรการคำนวณของเทิร์นเนอร์และคาร์ลสัน (Turner & Carlson, 2003) และข้อเสนอของทั้งสองซึ่งระบุว่าความเที่ยงตรงทางเนื้อหาต้องมีค่าความสอดคล้องอย่างน้อย .75 ค่าความสอดคล้อง .75 เป็นค่าเดียวกับที่เกี่ยวข้องในวิน ศรีธัญรัตน์, ศุภกาญจน์ ผาทอง, ทศพล สุรณรงค์รินทร์ และอมรรัตน์ อัมราลิขิต (Sridhanyarat et al., 2021) ใช้สาเหตุที่งานวิจัยนี้เลือกใช้สูตรการคำนวณของเทิร์นเนอร์และคาร์ลสันเนื่องจากต้องการวัดความเที่ยงตรงทั้งทางเนื้อหาและระดับมาตรฐาน CEFR ที่ข้อสอบแต่ละข้อวัด

นอกจากนั้น แบบทดสอบภาษาอังกฤษของหลักสูตรยังได้รับการตรวจสอบคุณภาพผ่านการหาค่าความเชื่อมั่นตามสูตร KR-20 ค่าความยากง่าย และค่าอำนาจจำแนก เช่นเดียวกับงานวิจัยที่ผ่านมาหลายเรื่อง (Cheewasukthawon, 2022; จตุพงศ์ โมรา และคณะ, 2564; Sridhanyarat et al., 2021; จันทิมา ชูวานนท์, 2561)

สำหรับการประเมินคุณภาพด้านคุณประโยชน์ของแบบทดสอบเป็นการประเมินคุณภาพทางด้านของแบบทดสอบตามที่ แบชแมน และพาล์มเมอร์ (Bachman & Palmer, 1996) เสนอ อังชรินทร์ทองปาน และคณะ (2564) ได้ใช้กรอบความคิดของแบชแมน และพาล์มเมอร์ เช่นกันในการตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบความสามารถทางภาษาอังกฤษ อย่างไรก็ตาม ในขณะที่ยังคงคุณภาพด้านคุณประโยชน์ในงานวิจัยนี้ได้ผลการประเมินสูงที่สุดคือ ค่าความเชื่อมั่น และด้านที่มีผลการประเมินต่ำที่สุดคือ ความเที่ยงตรงทางโครงสร้างแบบทดสอบของอังชรินทร์และคณะมีค่าคุณภาพด้านคุณประโยชน์ที่ตรงกันข้าม โดยด้านที่ได้ผลการประเมินสูงที่สุดคือ ความเที่ยงตรงทางโครงสร้างและด้านที่ได้ผลการประเมินต่ำที่สุดคือ ค่าความเชื่อมั่น เหตุผลที่การประเมินออกมาแตกต่างกันนี้น่าจะมาจากสาเหตุที่แบบทดสอบของอังชรินทร์และคณะเป็นแบบทดสอบซึ่งวัดทักษะการเขียนโดยตรง ผู้เข้าสอบต้องเขียนคำตอบตามคำสั่งและจำนวนคำที่กำหนด ดังนั้นจึงมีความเที่ยงตรงทางโครงสร้างมากกว่างานวิจัยนี้ แต่การให้คะแนนข้อสอบเขียนก็มีโอกาสที่การให้คะแนนจะต่างกันไป ซึ่งอาจส่งผลต่อความเชื่อมั่น

6. ข้อเสนอแนะ

หากจะมีการพัฒนาแบบทดสอบวัดความสามารถทางภาษาอังกฤษและการวิจัยในเรื่องนี้อีกในอนาคต ผู้วิจัยควรเพิ่มเนื้อหาที่มีบริบทระดับท้องถิ่น (local context) ในทุกทักษะ เพื่อให้ข้อสอบมีความใกล้เคียงกับบริบทการใช้ภาษาอังกฤษในชีวิตจริงของผู้เข้าสอบให้มากขึ้น และควรเพิ่มการทดสอบความสามารถทางการพูดและการเขียนโดยตรง เพื่อ

ให้แบบทดสอบมีลักษณะเป็นการวัดสมรรถนะทางภาษา (performance based) โดยตรงมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การจัดสอบการเขียนและการพูดโดยตรงจะมีความท้าทายในหลายเรื่องซึ่งผู้พัฒนาแบบทดสอบต้องนำมาพิจารณา ไม่ว่าจะเป็นเวลาในการฝึกอบรมผู้ประเมิน ความเชื่อมั่นต่อการให้คะแนนของผู้ประเมิน และงบประมาณที่จะต้องใช้งา

References

- Bachman, L. F., & Palmer, A. S. (1996). *Language testing in practice: Designing and developing useful language tests*. Oxford University Press.
- Balleras, J. M., Yippikun, C., Castro, R. B., & Prasertsak, A. (2025). Developing a standardized English proficiency test based on the CEFR and language test development manual. *Journal of English Language and Linguistics*, 6(2), 169-189.
- Cheewasukthawon, K. (2022). Developing a standardized English proficiency test in alignment with the CEFR. *PASAA*, 63, 66-92.
- Chuwarnond, C. (2018). Development of English proficiency test for DRU students. *Academic Journal for the Humanities and Social Sciences, Dhonburi Rajabhat University*, 1(1), 9-23. (in Thai)
- Council of Europe. (2020). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment, companion volume*. Retrieved from <https://rm.coe.int/common-european-framework-of-reference-for-languages-learning-teaching/16809ea0d4>
- Council of Europe. (2011). *Manual for language test development and examining*. Retrieved from <https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages/developing-tests-examining>
- Council of Europe. (2009). *Relating language examinations to the Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment (CEFR)*. Retrieved from <https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages/relating-examinations-to-the-cefr>
- Hughes, A. & Hughes, J. (2020). *Testing for language teachers*. Cambridge University Press.
- McCowan, R. J., & McCowan, S. C. (1999). *Item analysis for criterion-referenced tests*. Center for Development of Human Services.

- Mora, J., Torut, B., Torut, S., & Nilakorn, P. (2021). Development of a university English proficiency test. *Journal of Suvarnabhumi Institute of Technology*, 7(2), 368-386. (in Thai)
- North, B., Ortega, A. & Sheehan, S. (2011). *EAQUALS core inventory for general English*. Retrieved from https://www.eaquals.org/wpcontent/uploads/EAQUALS_British_Council_Core_Curriculum_April2011.pdf
- Nusen, R., Permthanjit, J., Chantakhat, P., Kantisa, P., & Wiboonwachara, L. (2025). Yes/No Angoff standard setting on an English proficiency test: Setting cut-off scores and analyzing standard setting validation. *Journal of Social Sciences in Measurement, Evaluation, Statistics and Research*, 6(1), 71-90. (in Thai)
- Pattiyanthani, S. (2022). *Educational measurement*. Prasan Publishing. (in Thai)
- Sridhanyarat, K., Panthong, S., Suranakkharin, T., & Ammaralikit, A. (2021). The development of STEP, the CEFR-based English proficiency test. *English Language Teaching*, 14(7), 95-106.
- The Commission on Higher Education Standards, Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovations. (2024). *Announcement from the Higher Education Standards Committee on the policy for upgrading English standard in Higher Education B.E. 2567*. Retrieved from <https://www.ops.go.th/th/ches-downloads/edu-standard/item/9625-2567> (in Thai)
- Thongpan, A., Pantawee, T., Banbang, C., Wongnak, D., & Choolserm, S. (2021). Development of English proficiency tests for Roi Et Rajabhat University's graduate students. *Journal of Educational Measurement, Mahasarakham University*, 27(2), 336-352. (in Thai)
- Todd, R. W. (2011). Analyzing and interpreting rating scale data from questionnaires. *rEFLECTIONS*, 14, 69–77.
- Turner, R. & Carlson, L. A. (2003). Indexes of item-objective congruence for multidimensional items. *International Journal of Testing*, 3(2), 163-172.
- Waluyo, B., Zahabi, A., & Ruangsung, L. (2024). Language assessment at a Thai university: A CEFR-based test of English proficiency development. *rEFLECTIONS*, 31(1), 25-47.

การบริหารเมืองอัจฉริยะในระดับโลก: การสังเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จ

เทพศักดิ์ บุญรัตพันธุ์

สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Received : June 26, 2025

Revised : September 24, 2025

Accepted : September 30, 2025

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารเมืองอัจฉริยะในระดับโลก: การสังเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความสำเร็จของการบริหารเมืองอัจฉริยะในระดับโลกโดยใช้กรณีศึกษา และ 2) สังเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารเมืองอัจฉริยะในระดับโลก

วิธีการวิจัยที่ใช้ คือ การวิจัยเอกสาร จากการจัดอันดับของ International Institute for Management Development ที่มีการจัดโดยใช้ IMD Smart City Index ในปี ค.ศ. 2023 โดยศึกษาเจาะจงจำนวน 2 เมือง คือ เมือง Zurich ประเทศ Switzerland และเมือง Oslo ประเทศนอร์เวย์ ที่ถูกจัดอันดับเป็นเมืองอัจฉริยะ ในลำดับที่ 1 และลำดับที่ 2 ระดับโลก ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการจำแนกและจัดระบบข้อมูล และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัย คือ 1) เมืองซูริค (Zurich) มีวิสัยทัศน์ในการสร้างสรรค์เมืองที่สมบูรณ์แบบที่สร้างโอกาสที่ดีให้ประชาชนในทุกมิติ โดยใช้ประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลเพื่อเพิ่มมูลค่าทางสังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ คณะผู้บริหารเมือง เป็นผู้กำหนดทิศทางและกลยุทธ์ กลไกการทำงานเน้นการทำงานร่วมกันในลักษณะคณะทำงาน โครงการริเริ่ม และโครงการนำร่อง กลยุทธ์หลักที่สำคัญ คือ มุ่งสู่เป้าหมาย “สังคม 2000 วัตต์” การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม เช่น มีแพลตฟอร์ม ZüriMobil สำหรับวางแผนการเดินทางและซื้อตั๋วสำหรับขนส่งทุกรูปแบบ การบริหารจัดการ ใช้แบบจำลองดิจิทัล เป็นต้น ส่วนเมืองออสโล (Oslo) มีวิสัยทัศน์ เป็นเมืองอัจฉริยะที่ยั่งยืนที่สุดในโลก มีคณะกรรมการบริหารเมืองอัจฉริยะรับผิดชอบเป็นการเฉพาะ กลยุทธ์ครอบคลุมหลายด้าน เช่น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล การสร้างนวัตกรรมเทคโนโลยีสีเขียว เป็นต้น การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม เช่น ระบบจราจรอัจฉริยะที่ใช้ AI ระบบจัดการขยะอัจฉริยะ มี City Data Platform แบบเรียลไทม์ ระบบตรวจจับเหตุผิดปกติด้วย AI เป็นต้น 2) ปัจจัย

ผู้รับผิดชอบบทความ : รศ.ดร.เทพศักดิ์ บุญรัตพันธุ์ สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อีเมล dr_theppasak@hotmail.com

สำคัญแห่งความสำเร็จของเมืองซูริค ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์ที่เน้นการสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจและสังคม การบูรณาการแผนพัฒนาระยะยาว การมีโครงสร้างบริหารแบบกระจายศูนย์และร่วมมือ และการมีระบบนิเวศนวัตกรรมที่เข้มแข็ง ส่วนปัจจัยสำคัญแห่งความสำเร็จของเมืองฮอกไกโด ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์ที่มุ่งเน้นความยั่งยืนเป็นแกนหลัก โครงสร้างบริหารแบบรวมศูนย์และมีส่วนร่วม การขับเคลื่อนด้วยข้อมูล และการมีกลไกการมีส่วนร่วมของพลเมืองที่ชัดเจน ส่วนปัจจัยที่เหมือนกันทั้ง 2 เมืองเหมือนกัน คือ มีวิสัยทัศน์ที่ไม่ได้มุ่งเน้นแค่ด้านเทคโนโลยี แต่ครอบคลุมถึงมิติสิ่งแวดล้อม สังคม และคุณภาพชีวิตของพลเมือง การให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของพลเมืองผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล และการสร้างระบบนิเวศนวัตกรรม โดยทั้ง 2 เมืองส่งเสริมความร่วมมือกับภาคเอกชน สตาร์ทอัพ และสถาบันการศึกษา เพื่อผลักดันให้เกิดนวัตกรรมใหม่ ๆ ให้แก่เมืองอัจฉริยะ

คำสำคัญ : เมืองอัจฉริยะ / ปัจจัยความสำเร็จของเมืองอัจฉริยะ

Global Smart City Governance: A Synthesis of Success Factors

Theppasak Boonyarataphan

School of Management Science Sukhothai Thammathirat Open University

Abstract

This research study examines Global Smart City Governance: A Synthesis of Success Factors with the following objectives: 1) to investigate the success of global smart city governance through case studies, and 2) to synthesize the factors contributing to successful smart city governance at the global level.

The research methodology employed documentary research, utilizing data from the International Institute for Management Development's IMD Smart City Index 2023 rankings. The study focused specifically on two cities: Zurich, Switzerland, and Oslo, Norway, which were ranked first and second respectively as global smart cities. Data analysis employed qualitative methods including typology and taxonomy classification, and content analysis.

Research Findings were: 1) Zurich's Smart City Model: Zurich envisions creating a comprehensive city that provides optimal opportunities for citizens across all dimensions, leveraging digital transformation to enhance social, environmental, and economic value. The city's executive committee establishes strategic direction and policies. The operational mechanism emphasizes collaborative work through task forces, initiatives, and pilot projects. Key strategic priorities include pursuing the "2000-Watt Society" goal and implementing technology and innovation initiatives such as the ZüriMobil platform for comprehensive travel planning and ticketing across all transportation modes, and digital twin modeling for urban management. Oslo's Smart City Model: Oslo's vision positions itself as the world's most sustainable smart city, with a dedicated smart city governance committee responsible for strategic oversight. The strategy encompasses six key areas, including digital infrastructure development and green technology innovation. Technology and innovation implementations include AI-powered intelligent traffic systems, smart waste management systems,

Corresponding Author : Associate Professor Dr. Theppasak Boonyarataphan, School of Management Science Sukhothai Thammathirat Open University, Email : dr_theppasak@hotmail.com

real-time City Data Platform, and AI-based anomaly detection systems. 2) Critical success factors for Zurich are socio-economic value creation vision, long-term strategic integration, decentralized and collaborative governance, and strong innovation ecosystem. Critical success factors for Oslo are sustainability-driven vision, centralized and participatory Governance, data-driven Approach, and formalized citizen engagement mechanism. The analysis reveals several common elements contributing to both cities' success. First, both cities demonstrate comprehensive and balanced visions that extend beyond mere technological implementation to encompass environmental, social, and quality-of-life dimensions for citizens. Second, both cities prioritize citizen participation through digital platforms, recognizing the importance of inclusive governance. Third, both cities have established innovation ecosystems that foster collaboration with private sector entities, startups, and educational institutions to drive continuous innovation in smart city development.

Keywords : Smart City Governance / Key Success Factors of Smart City

1. บทนำ

การศึกษาเรื่องเมืองอัจฉริยะมีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากประชากรโลกส่วนใหญ่ย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่ในเมือง ทำให้เกิดปัญหาความแออัด การจราจรติดขัด มลภาวะ การจัดการขยะ และการขาดแคลนทรัพยากร ส่งผลทำให้เกิดปัญหาความแออัดและคุณภาพชีวิตที่ลดลง รวมถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการสาธารณะด้วยเหตุนี้ เมืองทั่วโลกต้องรับมือกับความท้าทายจากปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมือง ขณะที่เมืองอัจฉริยะชั้นนำของโลกมีทิศทางของการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อบริหารจัดการกับปัญหาเหล่านี้ของเมืองมากยิ่งขึ้น เช่น ระบบขนส่งอัจฉริยะ การบริหารจัดการพลังงานและน้ำ การจัดทำข้อมูลข่าวสารผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล การขับเคลื่อนเศรษฐกิจและนวัตกรรม กล่าวได้ว่า เมืองที่มีโครงสร้างพื้นฐานอัจฉริยะและระบบนิเวศนวัตกรรมที่แข็งแกร่ง จะมีความได้เปรียบในการแข่งขันระดับโลก ดึงดูดผู้มีความสามารถ นักลงทุน และธุรกิจใหม่ ๆ เข้ามา มีการนำเทคโนโลยีอัจฉริยะต่าง ๆ เข้ามาใช้ในการบริหารจัดการเมืองมากยิ่งขึ้น เช่น Internet of Things (IoT) ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เทคโนโลยีเครือข่ายโทรศัพท์มือถือรุ่นที่ 5 (5G) เทคโนโลยีบัญชีข้อมูลแบบกระจายศูนย์ (Blockchain) เป็นต้น เปิดโอกาสให้เกิดบริการและธุรกิจใหม่ ๆ ที่ใช้ข้อมูลเป็นตัวขับเคลื่อน รวมไปถึงการให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเมืองที่มุ่งไปสู่ความยั่งยืนและการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ด้วยการลดการใช้พลังงาน ลดการปล่อยมลพิษ และส่งเสริมการใช้พลังงานสะอาด เช่น ระบบพลังงานอัจฉริยะ การจัดการขยะ เป็นต้น พร้อมไปกันกับการยกระดับการบริหารจัดการภาครัฐและส่งเสริมธรรมาภิบาล โดยส่งเสริมให้

ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเมืองมากขึ้น ผ่านช่องทางดิจิทัลต่าง ๆ ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาเมือง รวมไปถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพลเมือง ด้วยการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการด้านความปลอดภัยและบริการสุขภาพ ทำให้เมืองมีความปลอดภัยมากขึ้น ดังนั้น บทความนี้จึงมุ่งที่จะศึกษาเพื่อถอดบทเรียนปัจจัยสำคัญของการพัฒนาเมืองอัจฉริยะของเมืองในระดับโลก ที่จัดอันดับโดยสถาบัน IMD (International Institute for Management Development)

2. วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาความสำเร็จของการบริหารเมืองอัจฉริยะในระดับโลกโดยใช้กรณีศึกษา
- 2) เพื่อสังเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารเมืองอัจฉริยะในระดับโลก

3. วิธีการวิจัย

ใช้การวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) จากการจัดอันดับของ International Institute for Management Development ที่มีการใช้เกณฑ์ที่เรียกว่า IMD Smart City Index ในปี ค.ศ. 2023 โดยศึกษาเจาะจงจำนวน 2 เมือง คือ เมือง Zurich ประเทศ Switzerland ที่ถูกจัดอันดับที่ 1 ของโลก และเมือง Oslo ประเทศนอร์เวย์ ที่ถูกจัดอันดับที่ 2 ของโลก โดยเริ่มจากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จของเมืองอัจฉริยะ ด้วยการสืบค้นและศึกษาแนวคิด ทฤษฎี โมเดลและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยความสำเร็จของเมืองอัจฉริยะ จากฐานข้อมูลวิชาการ เช่น Google Scholar, Scopus, Science Direct เป็นต้น จากนั้น ได้นำมาสร้างกรอบการวิเคราะห์เบื้องต้น

ออกเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ การศึกษาวิสัยทัศน์และเป้าหมายของเมือง โครงสร้างของการบริหารเมือง อัจฉริยะ กลยุทธ์การพัฒนาเมืองอัจฉริยะ และการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในการพัฒนาเมือง เก็บข้อมูลปฐมภูมิของทั้งสองเมือง ได้แก่ แผนยุทธศาสตร์เมืองอัจฉริยะ แผนพัฒนาดิจิทัล รายงานประจำปี รายงานผลการดำเนินงานของโครงการต่าง ๆ เว็บไซต์ของเทศบาลเมืองซูริกและออสโล ตลอดจนเว็บไซต์โครงการ Smart City โดยเฉพาะสำหรับข้อมูลทุติยภูมิ ศึกษาจากรายงาน Smart City Index 2023 ของสถาบันจัดอันดับ คือ International Institute for Management Development ตลอดจนงานวิจัยและบทความวิชาการที่เกี่ยวกับ Smart City ของซูริกหรือออสโลโดยเฉพาะ รวมถึงรายงานจากองค์การระหว่างประเทศ เช่น World Bank, UN-Habitat ในขั้นของการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาของแต่ละกรณีศึกษา (Within-Case Analysis) โดยนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์โดยใช้กรอบการวิเคราะห์ที่นักวิจัยสร้างขึ้น โดยการทำการถอดรหัส (Coding) และสรุปเนื้อหาในแต่ละประเด็นตามกรอบการวิเคราะห์ รวมถึงมีการวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างกรณีศึกษา (Cross-Case Analysis) เพื่อค้นหาทั้งความเหมือนและความแตกต่าง ซึ่งผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบ นักวิจัยได้ทำการสังเคราะห์ออกมาเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จ (Success Factors) ที่เป็นหัวใจสำคัญร่วมกันของทั้งสองเมือง เพื่อตอบตามวัตถุประสงค์การวิจัยทั้งหมดที่ได้กำหนดไว้

4. ข้อจำกัดในการศึกษา

เป็นการศึกษาเฉพาะเมืองที่อยู่ในการจัดอันดับเมืองกลุ่ม 1 ของโลกที่มีค่าคะแนนควอไทล์บนสุดของโลกจากการจัดอันดับของ International

Institute for Management Development ภายใต้กรอบการวิเคราะห์ที่นักวิจัยกำหนดขึ้น โดยไม่ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องความคุ้มค่าของการลงทุนพัฒนาเมืองอัจฉริยะ ผลกระทบที่อาจเกิดช่องว่างของประชาชนจากการพัฒนาเมือง

5. แนวคิดเกี่ยวกับเมืองอัจฉริยะ

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับเมืองอัจฉริยะ Boyd Cohen ได้เน้นขอบเขตของการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ ได้นำเสนอแนวคิดวงล้อของเมืองอัจฉริยะ (Smart City Wheel) โดยแบ่งการพัฒนาเมืองอัจฉริยะออกเป็น 6 มิติ ได้แก่ Smart Economy, Smart Environment, Smart Government, Smart Living, Smart Mobility, และ Smart People และเห็นว่าในแต่ละมิติควรมีการกำหนดตัวชี้วัดเพื่อให้ประเมินความเป็นเมืองอัจฉริยะด้วย (Cohen, 2012)

ทั้งนี้ การพัฒนาเมืองอัจฉริยะ จำเป็นต้องมีการวางแผนกลยุทธ์ระยะยาวในการพัฒนาเมืองสะท้อนจากแนวคิดเรื่องการจัดทำโมเดลกลยุทธ์การพัฒนาเมืองอัจฉริยะ ที่เสนอโดย M. Angelidou (2015) เห็นว่าจะต้องมีการกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาเมืองอัจฉริยะที่เน้นการวางแผนเชิงกลยุทธ์และการเชื่อมโยงเทคโนโลยีกับเมืองเพื่อสร้างเมืองที่มีคุณภาพชีวิตดี โดยเห็นว่าควรมีการวางแผนและวิสัยทัศน์ระยะยาวสำหรับการพัฒนาเมือง รวมถึงการส่งเสริมเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยความรู้ การวิจัยและพัฒนา และการสร้างสรรคนวัตกรรม ตลอดจนจะต้องมีการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน บริการ และการบริหารจัดการเมือง เพื่อตอบสนองต่อความต้องการและความคาดหวังของประชาชนและการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ประชาชนในเมือง

สำหรับในการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ จะต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเมืองอย่างบูรณาการและยั่งยืน ซึ่งในประเด็นนี้ Lombardi และคณะ ได้เสนอโมเดลการบริหารเมืองอัจฉริยะที่เรียกว่า Integrative Framework for Smart City ซึ่งจะต้องมีการเชื่อมโยงเรื่องความยั่งยืน เทคโนโลยี และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างเมืองอัจฉริยะ เพื่อให้มีการพัฒนาเมืองอย่างบูรณาการและยั่งยืน (Lombardi et al., 2012) ซึ่งในประเด็นนี้ ยังได้รับการสนับสนุนจาก Angelidou ที่เห็นว่าการพัฒนาเมืองอัจฉริยะที่ประสบความสำเร็จ จะต้องมุ่งหมายไปเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมและการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นสิ่งสำคัญ (Angelidou, 2015) เช่นเดียวกับแนวคิดของ Albino และคณะที่เห็นว่าการพัฒนาเมืองอัจฉริยะในมิติต่าง ๆ จะต้องเชื่อมโยงกับการพัฒนาเมืองที่ยั่งยืน (Albino, Berardi, & Dangelico, 2015)

ประเด็นหนึ่งที่สำคัญที่ Lombardi และคณะ เห็นว่าการพัฒนาเมืองอัจฉริยะจะต้องให้ความสำคัญการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมือง เช่นเดียวกับ Hollands (2008) ที่เห็นว่าความสำเร็จของการพัฒนาเมืองอัจฉริยะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชน ไม่ใช่แค่การใช้เทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ ยังปรากฏในข้อเขียนของ Schaffers และคณะที่เห็นว่าในการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ จำเป็นที่จะต้องมีการสร้างกรอบความร่วมมือระหว่างเมือง ผู้ให้บริการเทคโนโลยี และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมนวัตกรรมและการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน (Schaffers et al., 2011) เช่นเดียวกับ Angelidou ที่เห็นว่าการพัฒนาเมืองอัจฉริยะที่ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องบูรณาการการพัฒนาในทุกด้านอย่างสมดุล โดยไม่ควรเน้นเฉพาะด้าน

เทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่ควรคำนึงถึงความต้องการของสังคมเป็นสิ่งสำคัญ (Angelidou, 2015)

ประเด็นที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ จากบทเรียนของการพัฒนาเมืองอัจฉริยะจากทั่วโลก มักมีองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญที่นำมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาเมืองอัจฉริยะก็คือ เรื่องของเทคโนโลยีและนวัตกรรม ประเด็นนี้ถูกให้ความสำคัญจากนักวิชาการที่สำคัญหลายคน อาทิ M. Angelidou (2015) ที่เห็นว่าเมืองอัจฉริยะจะต้องมีการขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยี หรือ Cocchia (2014) ที่มองว่าการพัฒนาเมืองอัจฉริยะได้จะต้องให้ความสำคัญต่อการใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน หรือ Komninos (2011) ที่มองว่าเมืองอัจฉริยะเป็นการรวมกันของนวัตกรรมเทคโนโลยี และการเชื่อมต่อที่เพิ่มขีดความสามารถของเมืองในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง โดยเน้นการสร้างระบบนิเวศนวัตกรรมในพื้นที่เมือง หรือ Nam & Pardo (2011) ที่เห็นว่าองค์ประกอบหลักของการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ นอกเหนือจากผู้คนที่มีความรู้และมีส่วนร่วมแล้ว จะต้องมียุทธศาสตร์ในเรื่องของการนำเทคโนโลยีอัจฉริยะมาใช้

ในส่วนของคุณสมบัติและสารสนเทศของเมืองอัจฉริยะ Schaffers และคณะ ได้นำเสนอโมเดลหนึ่งที่น่าสนใจคือ Open Innovation Model in Smart Cities โดยเห็นว่าการสร้างเมืองอัจฉริยะผ่านการนำนวัตกรรมเปิด (Open Innovation) และการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเห็นว่าการสร้างสภาพแวดล้อมที่เปิดกว้างสำหรับนวัตกรรมและการมีส่วนร่วมของผู้ใช้เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาบริการและโซลูชันใหม่ ๆ ที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในเมือง โดยเมืองอัจฉริยะทำหน้าที่เป็นแพลตฟอร์ม

สำหรับการทดลองและตรวจสอบบริการใหม่ ๆ ซึ่งช่วยให้เมืองอัจฉริยะสามารถพัฒนาบริการที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้ได้ดียิ่งขึ้น เช่นเดียวกันกับ Batty และคณะได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีและข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์และบริหารจัดการเมืองโดยใช้โมเดลจำลอง และการเชื่อมต่อข้อมูลของโครงสร้างพื้นฐานภายในเมือง (Batty et al., 2012)

นอกจากนี้ มีอีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญของการพัฒนาเมืองอัจฉริยะที่สะท้อนจากความคิดเห็นของนักวิชาการต่าง ๆ ด้วยก็คือ การบริหารจัดการเมืองที่ดี (City Governance) พบว่าปรากฏในแนวคิดของ Nam & Pardo (2011) ที่เห็นว่าเมืองอัจฉริยะนอกเหนือจะต้องมีองค์ประกอบสำคัญในเรื่องของเทคโนโลยีอัจฉริยะ ผู้คนที่มีความรู้และมีส่วนร่วมแล้ว จะต้องมีส่วนประกอบในเรื่องของการบริหารจัดการเมืองที่ดีด้วย และสะท้อนในผลงานของ Meijer & Bolívar (2016) ที่มองว่าการจัดการและการพัฒนาเมืองอัจฉริยะจะต้องกระทำผ่านมุมมองการกำกับดูแลที่ดี (Good Governance) โดยชี้ให้เห็นว่าความสำเร็จของเมืองอัจฉริยะขึ้นอยู่กับความร่วมมือของประชาชนและการสร้างความไว้วางใจ

6. ผลการศึกษา

สถาบัน IMD (International Institute for Management Development) จัดได้ว่าเป็นสถาบันที่มีชื่อเสียงในระดับโลกที่มีการนำเมืองต่าง ๆ จากทั่วโลกมาจัดอันดับของการเป็นเมืองอัจฉริยะ โดยแบ่งตามคะแนนดัชนีการพัฒนามนุษย์ (HDI) ของ Global Data Lab โดยเมืองทั้งหมดถูกแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มมีระดับคะแนนที่แตกต่างกัน ดังนี้ 1) เมืองกลุ่ม 1 (มีค่าคะแนน HDI สูงสุด ซึ่งเป็นควอไทล์บนสุด) มีช่วงของระดับคะแนนแบ่งเป็น

5 ช่วง คือ AAA, AA, A, BBB, BB 2) เมืองกลุ่ม 2 (มีค่าคะแนน HDI ระดับที่สอง อยู่ในควอไทล์ที่สอง) มีช่วงของระดับคะแนนแบ่งเป็น 5 ช่วง คือ A, BBB, BB, B, CCC 3) เมืองกลุ่ม 3 (มีค่าคะแนน HDI ระดับที่สาม อยู่ในควอไทล์ที่สาม) ช่วงของระดับคะแนนแบ่งเป็น 5 ช่วง คือ BB, B, CCC, CC, C และเมืองกลุ่ม 4 (มีค่าคะแนน HDI ต่ำสุด อยู่ในควอไทล์ที่สี่) ช่วงของระดับคะแนนแบ่งเป็น 4 ช่วง คือ CCC, CC, C, D วิธีการให้คะแนนของ IMD ทำโดยแต่ละเมืองจะถูกประเมินโดยเปรียบเทียบกับเมืองอื่น ๆ ที่อยู่ในกลุ่ม HDI เดียวกันเท่านั้น คะแนนมาจากการสำรวจการรับรู้ของประชาชน 120 คน ในแต่ละเมือง โดยใช้ข้อมูลย้อนหลัง 3 ปี โดยให้น้ำหนักแบบ 3:2:1 โดยปัจจุบันให้น้ำหนักเป็น 3 เท่า ปีก่อนหน้ามีน้ำหนักเป็น 2 เท่า และย้อนกลับที่ผลประเมินใน 3 ปีย้อนหลังจะให้น้ำหนักเป็น 1 เท่า ได้แก่ 1) มิติโครงสร้างพื้นฐาน (Structures) ประเมินโครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่ในเมือง และ 2) มิติเทคโนโลยี (Technology) โดยประเมินการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและบริการที่มีให้กับประชาชน แต่ละเสาหลักจะถูกประเมินใน 5 ด้านสำคัญ คือ (1) สุขภาพและความปลอดภัย โดยพิจารณาจากคุณภาพอากาศ บริการทางการแพทย์ ระบบสาธารณสุข และความปลอดภัยสาธารณะ (2) ความคล่องตัวในการเดินทาง พิจารณาจากการจราจรติดขัด ระบบขนส่งสาธารณะ การจัดการจราจร (3) กิจกรรมและคุณภาพชีวิต โดยพิจารณาจากพื้นที่สีเขียว กิจกรรมทางวัฒนธรรม และสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะ (4) โอกาสพิจารณาจากการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต โอกาสทางการศึกษา การจ้างงาน และความครอบคลุมทางสังคม (5) ธรรมชาติ โดยพิจารณาจากความโปร่งใสของการตัดสินใจของรัฐบาล การเข้าถึงข้อมูล

ทางการเงินออนไลน์ และการให้บริการดิจิทัล

6.1 ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อที่ 1

6.1.1 เมือง Zurich ประเทศ Switzerland

ในปี 2023 เมือง Zurich ประเทศ Switzerland ได้รับการจัดอันดับให้เป็นเมืองอัจฉริยะอันดับ 1 ของโลก เมืองนี้สามารถรักษาตำแหน่งนี้ได้อย่างต่อเนื่องจากการมีนโยบายที่เหมาะสมในการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ ซึ่งครอบคลุมมิติหลักต่าง ๆ ได้แก่ การคมนาคม การดูแลสุขภาพ สิ่งแวดล้อม การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการมีส่วนร่วมของประชาชน

1) วิสัยทัศน์และเป้าหมายของเมือง

วิสัยทัศน์ของการเป็นเมืองอัจฉริยะของเมือง Zurich สามารถสรุปได้ว่าเป็นการ “สร้างสรรค์เมืองที่สมบูรณ์แบบที่สร้างโอกาสที่ดีให้กับประชาชนในทุกมิติ โดยใช้ประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลเพื่อเพิ่มมูลค่าทางสังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ” (City of Zurich, n.d.-a). แนวคิดหลักคือ “Smart” ไม่ได้หมายถึงเพียงแค่การใช้เทคโนโลยี แต่คือการเชื่อมโยงผู้คน องค์กร และโครงสร้างพื้นฐานเข้าด้วยกันอย่างชาญฉลาด เพื่อให้เกิดคุณค่าเพิ่มขึ้นในวงกว้าง (City of Zurich, n.d.-a; Mingothings, 2025). โดยมีเป้าหมายสำคัญของเมือง คือ (1) การมุ่งสู่ความเป็นกลางทางสภาพภูมิอากาศและสังคม 2000 วัตต์ เพื่อลดการใช้พลังงานหลักต่อหัวประชากรให้เหลือเพียง 2,000 วัตต์ต่อคน และลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกให้เหลือ 1 ตันต่อคนต่อปีภายในปี 2050 (FutureHubs.eu, 2024; The Business Plus, 2025). (2) การเป็นศูนย์กลางนวัตกรรมและเศรษฐกิจดิจิทัล ที่เน้นการดึงดูดนักลงทุน ผู้ประกอบการ และผู้มีความสามารถด้านเทคโนโลยี เพื่อขับเคลื่อนการเติบโตทาง

เศรษฐกิจและสร้างโอกาสใหม่ ๆ เช่น การสนับสนุนสตาร์ทอัพด้านเทคโนโลยีเมืองอัจฉริยะ และการสร้างความร่วมมือระหว่างภาคเอกชน สถาบันการศึกษา เป็นต้น (3) การยกระดับคุณภาพชีวิตและการบริการสาธารณะที่เน้นประชาชน มุ่งเป้าหมายไปที่การพัฒนาการขนส่งสาธารณะที่บูรณาการและมีประสิทธิภาพสูง ลดการพึ่งพารถยนต์ส่วนตัว ใช้เทคโนโลยีเพื่อเสริมสร้างความปลอดภัยในเมือง เช่น ระบบเฝ้าระวังอัจฉริยะ เป็นต้น รวมถึงการทำให้บริการภาครัฐเป็นดิจิทัลและเข้าถึงได้ง่ายผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ (4) ธรรมชาติของดิจิทัลและการมีส่วนร่วมของพลเมือง พัฒนาและส่งเสริมการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลที่ช่วยให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็น เสนอแนะ และมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจและโครงการต่าง ๆ ของเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Mayors of Europe, 2024).

2) โครงสร้างของการบริหารเมือง อัจฉริยะ

จากการศึกษาพบว่าคณะผู้บริหารเมือง (Executive Board/City Council) ซึ่งเป็นโครงสร้างปกติของเมืองมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางและกลยุทธ์การพัฒนาเมืองอัจฉริยะ แนวทางของเมืองเน้นการทำงานร่วมกันและการบูรณาการในลักษณะคณะทำงาน (Working Groups) หรือโครงการริเริ่ม (Initiatives) ที่มีผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากหลายภาคส่วนเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยเมืองมักจะจัดตั้งโครงการนำร่อง (Pilot Projects) หรือหน่วยงานเฉพาะกิจ (Task Forces) เพื่อทดลองและพัฒนาโซลูชันเมืองอัจฉริยะในแต่ละด้าน โดยอาจมีทีมงานเฉพาะที่รับผิดชอบและประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ในด้านความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายพบว่าเมือง Zurich เป็นแหล่งรวมของบริษัท

เทคโนโลยีและสตาร์ทอัพจำนวนมาก ซึ่งมีส่วนสำคัญในการนำเสนอโซลูชันและนวัตกรรมใหม่ ๆ ให้กับเมือง เช่น การพัฒนาแอปพลิเคชันสำหรับบริการสาธารณะ หรือระบบ IoT (Internet of Things) เพื่อการจัดการเมือง (Thinger.io, 2023) ตลอดจนสถาบันการศึกษาอย่าง ETH Zurich และ University of Zurich ก็เข้ามามีบทบาทสำคัญในการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับเมืองอัจฉริยะ

3) กลยุทธ์การพัฒนาเมืองอัจฉริยะ

มี “Smart City Zurich Strategy” ที่เป็นแผนแม่บทสำหรับการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ (City of Zurich, n.d.-a). อย่าง “Zurich Strategies 2035” ประกอบด้วยกลยุทธ์ที่สำคัญ คือ

3.1) กลยุทธ์การสร้างสภาพแวดล้อมที่ยั่งยืนและมีประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากร โดยมุ่งเน้นการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนผ่านเทคโนโลยีและนวัตกรรม มีเป้าหมายระยะยาวคือการเป็น “สังคม 2000 วัตต์” (2000-Watt Society) ซึ่งหมายถึงการลดการใช้พลังงานและลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกอย่างมีนัยสำคัญ (FutureHubs.eu, 2024; The Business Plus, 2025) เช่น การใช้พลังงานหมุนเวียน การสร้างโครงข่ายไฟฟ้าอัจฉริยะ การจัดการของเสียอัจฉริยะ อาคารอัจฉริยะ เป็นต้น

3.2) กลยุทธ์การส่งเสริมนวัตกรรมและดึงดูดธุรกิจ ด้วยการมีโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่ทันสมัย มีแพลตฟอร์มข้อมูลเปิด (Open Data Platforms) โดยมีการเปิดเผยชุดข้อมูลต่าง ๆ ของเมืองให้กับนักพัฒนา ภาคธุรกิจ และประชาชนทั่วไป เพื่อส่งเสริมนวัตกรรมและการสร้างสรรค์โซลูชันใหม่ ๆ ที่ตอบโจทย์ความต้องการของเมือง (Mingothings, 2025) มีการจัดตั้งโครงการหรือ

กองทุนเพื่อสนับสนุนสตาร์ทอัพด้านเทคโนโลยีเมืองอัจฉริยะ และการริเริ่มโครงการนำร่องเพื่อทดสอบและประเมินผลเทคโนโลยีใหม่ ๆ ก่อนนำมาใช้จริงในวงกว้าง (City of Zurich, n.d.-a)

3.3) กลยุทธ์การยกระดับคุณภาพชีวิตและบริการสาธารณะที่เน้นประชาชน เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการสาธารณะได้อย่างสะดวกสบายและมีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงความต้องการและข้อเสนอแนะของพลเมืองเป็นสำคัญ เช่น ระบบขนส่งอัจฉริยะ (Smart Mobility) ที่บูรณาการรถราง รถบัส รถไฟ ด้วยข้อมูลเรียลไทม์ การจัดการสัญญาณไฟจราจรอัจฉริยะ การส่งเสริมการเดินทางด้วยจักรยานและรถยนต์ไฟฟ้า และการพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อการวางแผนการเดินทางที่สะดวกสบาย (Mingothings, 2025) ความปลอดภัยอัจฉริยะ (Smart Safety เช่น กล้องวงจรปิดอัจฉริยะ และการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อคาดการณ์และป้องกันอาชญากรรม รวมถึงระบบเตือนภัยฉุกเฉิน เป็นต้น สุขภาพอัจฉริยะ (Smart Healthcare) เพื่อยกระดับการเข้าถึงบริการสุขภาพ การดูแลผู้สูงอายุ และการส่งเสริมสุขภาพในชุมชน บริการภาครัฐดิจิทัล (E-Government Services) ด้วยการพัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ครอบคลุมสำหรับบริการภาครัฐต่าง ๆ เช่น การยื่นขอใบอนุญาต การชำระภาษี และการเข้าถึงข้อมูลสาธารณะ เพื่อเพิ่มความสะดวกและลดขั้นตอน (G4I Congress, 2025) ตลอดจนการวางผังเมืองอัจฉริยะ โดยใช้แบบจำลองดิจิทัลของเมือง เช่น Digital Twins และ Augmented Reality (AR) ในการวางแผนและจัดการโครงการพัฒนาเมือง เพื่อให้สามารถจำลองผลกระทบและปรับปรุงการออกแบบก่อนการก่อสร้างจริง (G4I Congress, 2025)

3.4) กลยุทธ์การบริหารจัดการเมืองที่โปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วม เช่น มีแพลตฟอร์มการมีส่วนร่วมทางอิเล็กทรอนิกส์ (E-Participation Platforms) เพื่อให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็น เสนอแนะในโครงการพัฒนาเมือง การนำเสนอข้อมูลที่โปร่งใสเกี่ยวกับนโยบาย โครงการ และงบประมาณของเมือง เพื่อให้ประชาชนสามารถตรวจสอบและเข้าใจกระบวนการทำงานของภาครัฐได้ รวมถึงมีการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงบริการและนโยบายให้ตรงกับความต้องการที่แท้จริง

4) การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในการพัฒนาเมือง จากการศึกษาพบว่า เมือง Zurich ได้มีการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเมืองอย่างเป็นรูปธรรม ในหลายด้าน ได้แก่ (1) ด้านการสัญจรและคมนาคมอัจฉริยะ (Smart Mobility) มีแพลตฟอร์มและแอปพลิเคชัน ZüriMobil ช่วยให้ผู้ใช้งานสามารถวางแผนการเดินทาง ตรวจสอบข้อมูลแบบเรียลไทม์ และซื้อตั๋วสำหรับระบบขนส่งทุกรูปแบบ คือ รถราง รถบัส รถไฟ รวมถึงบริการแบ่งปันจักรยาน เช่น จักรยานและสกู๊ตเตอร์ไฟฟ้า (Oliver Wyman Forum, n.d.) นอกจากนี้ เมืองยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการเดินและขี่จักรยาน เพื่อลดปัญหาการจราจรและมลพิษ (2) ด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อมอัจฉริยะ (Smart Environment) โดยเป้าหมาย “สังคม 2,000 วัตต์” เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดของการบูรณาการนวัตกรรมเพื่อความยั่งยืน (3) ด้านการบริหารจัดการเมืองอัจฉริยะ (Smart Governance) มีการใช้แบบจำลองดิจิทัล 3 มิติของเมือง (Digital Twin) เพื่อจำลองและทดสอบโครงการก่อสร้างใหม่ ๆ ทำให้

สามารถประเมินผลกระทบด้านต่าง ๆ เช่น เสียงรบกวน หรือความเสี่ยงจากน้ำท่วม ก่อนการก่อสร้างจริง (G4I Congress, 2025) มีการเปิดเผยข้อมูลสาธารณะ (Open Government Data) เพื่อให้ภาคเอกชน นักพัฒนา และประชาชนสามารถนำข้อมูลไปใช้สร้างสรรค์นวัตกรรมและบริการใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อเมือง และให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของพลเมือง (Citizen Participation) โดยแพลตฟอร์มดิจิทัลถูกใช้เป็นเครื่องมือในการรับฟังความคิดเห็นและให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาเมือง

6.1.2 เมือง Oslo ประเทศนอร์เวย์

เป็นเมืองหลวงของประเทศนอร์เวย์ เป็นเมืองที่ได้รับการขนานนามว่าเป็นปอดของยุโรป เนื่องจากมีการให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมอย่างมาก เป็นเมืองที่ล้อมรอบด้วยเนินเขาและป่าไม้ โครงสร้างพื้นฐานมีรถเมลไฟฟ้ามากถึง 75 สาย เส้นทางจักรยานกว่า 1,600 กม. ระบบสาธารณูปโภค มีไฟฟ้าจากพลังงานหมุนเวียนมากกว่าร้อยละ 95 และมีระบบจัดการขยะอัตโนมัติด้านเศรษฐกิจ จากข้อมูลในปี ค.ศ. 2023 มี GDP 105 พันล้านยูโร อุตสาหกรรมหลัก ได้แก่ เทคโนโลยีการเงิน พลังงานสะอาด ในด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี มีบริษัท Startup มากกว่า 850 แห่ง มีศูนย์วิจัยและพัฒนาถึง 45 แห่ง และมีการลงทุนด้านนวัตกรรมจำนวนมากถึง 2.5 พันล้านยูโร/ปี (Johannessen et al., 2023) ในเรื่องของการบริการสาธารณะมีบริการดิจิทัลมากกว่าร้อยละ 90 ของบริการทั้งหมด มีศูนย์บริการประชาชนแบบ 24 ชั่วโมงตลอด 7 วัน มีแพลตฟอร์มการมีส่วนร่วมของพลเมือง 5 ระบบ และมีระบบติดตามประสิทธิภาพแบบเรียลไทม์ (Peterson & Berg, 2024) ส่วนการบริหารการปกครองเป็นแบบเทศบาลรูปแบบ

พิเศษ ใช้ระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

1) วิสัยทัศน์และเป้าหมายของเมือง

เมือง Oslo ได้มีการวางวิสัยทัศน์ในการเป็น “Smart City ที่ยั่งยืนที่สุดในโลก” โดยมุ่งเน้นการพัฒนาที่สมดุลระหว่างเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตของประชาชน (Oslo Kommune, 2024) หรือที่เรียกว่า “Smart, Sustainable and Inclusive Oslo 2030” เน้นการเป็นเมืองอัจฉริยะที่ยั่งยืนและครอบคลุมทุกภาคส่วนของสังคม และกำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญในด้านต่าง ๆ ดังนี้

(1) ด้านสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืน เป้าหมายเป็นเมืองที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนเพื่อให้เป็น “ปอดของยุโรป” เป้าหมายที่เป็นรูปธรรมคือการใช้พลังงานจากแหล่งหมุนเวียนให้ได้มากกว่าร้อยละ 95 และมีระบบจัดการขยะอัตโนมัติที่มีประสิทธิภาพ

(2) ด้านเศรษฐกิจและนวัตกรรม เป้าหมายคือการเป็นศูนย์กลางด้านเทคโนโลยีและการเงินที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมสะอาด โดยส่งเสริมระบบนิเวศของสตาร์ทอัพที่มีมากกว่า 850 แห่ง และสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาผ่านศูนย์วิจัยกว่า 45 แห่ง ด้วยงบประมาณการลงทุนด้านนวัตกรรมมากกว่า 2 พันล้านยูโรต่อปี

(3) ด้านบริการสาธารณะดิจิทัล เมืองได้กำหนดเป้าหมายที่จะยกระดับการให้บริการภาครัฐให้เป็นดิจิทัลมากกว่าร้อยละ 90 ของบริการทั้งหมด พร้อมทั้งจัดตั้งศูนย์บริการประชาชนที่สามารถเข้าถึงได้ตลอด 24 ชั่วโมง 7 วันต่อสัปดาห์ และ

(4) ด้านการมีส่วนร่วมของพลเมือง เป้าหมายสำคัญคือการส่งเสริมประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมผ่านเทคโนโลยี โดยมีการพัฒนาแพลตฟอร์มเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ และมีระบบติดตามประสิทธิภาพของเมืองแบบเรียลไทม์เพื่อให้เกิดความโปร่งใส

2) โครงสร้างของการบริหารเมือง

อัจฉริยะ จากการศึกษาพบว่า คณะกรรมการบริหารเมืองอัจฉริยะ (Smart City Executive Board) รับผิดชอบการวางแผนและกำกับการพัฒนา Smart City ประกอบด้วยผู้แทนจาก 5 ภาคส่วนหลัก คือ ผู้บริหารเมือง ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี นักวิชาการ ภาคธุรกิจ ตัวแทนประชาชน (Eriksson et al., 2023) และมีสำนักงานเมืองอัจฉริยะ (Smart City Office)

นอกจากนี้ยังพบกลไกที่สำคัญอีกอย่างน้อย 3 กลไก ได้แก่ (1) การมีศูนย์นวัตกรรมเมืองอัจฉริยะ (Smart City Innovation Hub) ทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างภาครัฐ เอกชน และสถาบันวิจัย และบริหารกองทุนนวัตกรรมเมือง (2) คณะกรรมการพลเมืองดิจิทัล (Digital Citizens Board) ประกอบด้วยตัวแทนประชาชนจากทุกเขต แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาบริการดิจิทัล และการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน (Larsen & Nielsen, 2024) และ (3) ทีมข้อมูลเมือง (City Data Team) ทำหน้าที่รับผิดชอบการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ของเมือง และพัฒนาและดูแล Smart City Dashboard ที่รวบรวมตัวชี้วัดสำคัญ 50 ตัวใน 6 มิติ ได้แก่ มิติด้าน Environmental Performance, มิติด้าน Digital Infrastructure, มิติด้าน Mobility & Transportation, มิติด้าน Social Inclusion, มิติด้าน Innovation & Economy และ มิติด้าน Quality of Life (Johannessen et al., 2023)

3) กลยุทธ์การพัฒนาเมืองอัจฉริยะ

จากการศึกษาพบว่า การวางกลยุทธ์การพัฒนาเมืองอัจฉริยะเมือง Oslo ที่ครอบคลุมทุกมิติ กลยุทธ์ที่สำคัญที่ถูกนำมาใช้ ได้แก่ (1) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัล โดยมีการพัฒนา

โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่ครอบคลุมทั้งประเทศ มีระบบข้อมูลเมืองที่เชื่อมโยงและเปิดกว้าง มีการพัฒนาระบบ Cloud City Platform และสร้างศูนย์ข้อมูลเมืองอัจฉริยะ (Eriksson & Hansen, 2023) (2) การสร้างนวัตกรรมเทคโนโลยีสีเขียว โดยมีการให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีสีเขียว มีการส่งเสริมการใช้พลังงานหมุนเวียน ลดการปล่อยคาร์บอน (Bergmann et al., 2023) (3) การพัฒนาระบบการเคลื่อนที่อัจฉริยะ (Smart Mobility Solutions) ด้วยมีการพัฒนาระบบขนส่งอัจฉริยะและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมถึงพัฒนาระบบจราจรอัจฉริยะ (Larsen & Nielsen, 2024) (4) การสร้างแพลตฟอร์มการมีส่วนร่วมของพลเมือง ด้วยการพัฒนาแพลตฟอร์มการมีส่วนร่วมดิจิทัล และจัดตั้งสภาพลเมืองดิจิทัล (Johannessen et al., 2023) (5) การพัฒนาบริการภาครัฐอัจฉริยะ ด้วยการยกระดับการให้บริการภาครัฐด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น มีการสร้างระบบบริการอัตโนมัติ 24/7 และพัฒนาระบบ AI สำหรับงานบริการประชาชน (Peterson & Berg, 2024) (6) การพัฒนาระบบนิเวศนวัตกรรม เช่น การจัดตั้งศูนย์นวัตกรรมเมืองอัจฉริยะ และการพัฒนาโครงการบ่มเพาะธุรกิจนวัตกรรม (Kristensen et al., 2023)

4) การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรม
มาใช้ในการพัฒนาเมือง พบว่าเมือง Oslo ได้มีการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ทันสมัยมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเมืองอย่างครอบคลุม โดยมุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนและความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม โดยเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่สำคัญที่ถูกนำมาใช้ในการพัฒนาเมือง ได้แก่ (1) เทคโนโลยีโครงสร้างพื้นฐานอัจฉริยะ เช่น

มีโครงข่าย 5G ความเร็วสูงครอบคลุมทั้งประเทศ มีเซ็นเซอร์ IoT กว่า 100,000 จุดทั่วเมือง เป็นต้น (Eriksson et al., 2023) (2) เทคโนโลยีด้านการคมนาคม ได้แก่ ระบบขนส่งสาธารณะอัจฉริยะ และระบบจราจรอัจฉริยะ เช่น ไฟจราจรอัจฉริยะปรับตามสภาพการจราจร การวิเคราะห์และพยากรณ์การจราจรด้วย AI (Larsen et al., 2023) (3) เทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อม เช่น ระบบจัดการขยะอัจฉริยะโดยมีถังขยะอัจฉริยะที่แจ้งเตือนเมื่อเต็ม ระบบคัดแยกขยะอัตโนมัติ การติดตามการจัดการขยะแบบเรียลไทม์ (Peterson & Berg, 2024) รวมถึงระบบติดตามคุณภาพสิ่งแวดล้อม เช่น เครือข่ายเซ็นเซอร์ตรวจวัดคุณภาพอากาศ และการพยากรณ์สภาพอากาศในระดับไมโคร เป็นต้น (4) เทคโนโลยีด้านการบริหารจัดการเมือง โดยมีระบบข้อมูลเมืองอัจฉริยะ เช่น City Data Platform แบบเรียลไทม์ ระบบวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Kristensen & Olsen, 2024) และมีแพลตฟอร์มบริการประชาชน เช่น ระบบ e-Government แบบครบวงจร แอปพลิเคชันบริการประชาชน ระบบรับเรื่องร้องเรียนอัตโนมัติ (Johannessen et al., 2024) (5) นวัตกรรมด้านความปลอดภัย ได้แก่ ระบบตรวจจับเหตุผิดปกติด้วย AI ระบบแจ้งเตือนภัยอัจฉริยะ ระบบสั่งการอัตโนมัติในภาวะฉุกเฉิน (Nielsen et al., 2024) รวมถึงศูนย์ควบคุมเมืองอัจฉริยะ แพลตฟอร์มพัฒนานวัตกรรมเมือง (Hansen et al., 2024)

จากที่กล่าวมาทั้งหมด สามารถนำมาเปรียบเทียบให้เห็นความคล้ายคลึงและความแตกต่างของการพัฒนาเมืองเมืองซูริกและเมืองออสโลได้ ดังตาราง

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบการพัฒนาเมืองอัจฉริยะของเมืองซูริค (Zurich) และเมืองออสโล (Oslo)

ประเด็น เปรียบเทียบ	เมืองซูริค (Zurich) ประเทศสวิตเซอร์แลนด์	เมืองออสโล (Oslo) ประเทศนอร์เวย์
1. วิสัยทัศน์ และเป้าหมาย	<ul style="list-style-type: none"> • วิสัยทัศน์ สร้างสรรค์เมืองที่สมบูรณ์แบบที่สร้างโอกาสที่ดีให้ประชาชนในทุกมิติ โดยใช้ประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลเพื่อเพิ่มมูลค่าทางสังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ • เป้าหมายหลัก มุ่งสู่ความเป็นกลางทางสภาพภูมิอากาศและสังคม 2000 วัตต์ เป็นศูนย์กลางนวัตกรรมและเศรษฐกิจดิจิทัล ยกระดับคุณภาพชีวิตและการบริการสาธารณะที่เน้นประชาชนและธรรมาภิบาลดิจิทัลและการมีส่วนร่วมของพลเมือง 	<ul style="list-style-type: none"> • วิสัยทัศน์ เป็นเมืองอัจฉริยะที่ยั่งยืนที่สุดในโลก โดยเน้นการพัฒนาที่สมดุลระหว่างเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิต • เป้าหมายหลัก เป็นเมืองที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เป็นปอดของยุโรปเป็นศูนย์กลางด้านเทคโนโลยีและการเงิน ยกระดับการให้บริการภาครัฐให้เป็นดิจิทัลและมีการพัฒนาแพลตฟอร์มให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วม
2. โครงสร้าง การบริหาร	<p>คณะผู้บริหารเมือง เป็นผู้กำหนดทิศทางและกลยุทธ์ กลไกการทำงานเน้นการทำงานร่วมกันในลักษณะคณะทำงาน โครงการริเริ่ม และโครงการนำร่อง ร่วมมือกับบริษัทเทคโนโลยี สตาร์ทอัพ และสถาบันการศึกษา เช่น ETH Zurich</p>	<p>โครงสร้างที่เป็นทางการ มีคณะกรรมการบริหารเมืองอัจฉริยะ ที่ประกอบด้วยผู้แทนจาก 5 ภาคส่วน และมีสำนักงานเมืองอัจฉริยะโดยเฉพาะ มีกลไกสนับสนุน ได้แก่ ศูนย์นวัตกรรมเมืองอัจฉริยะ คณะกรรมการพลเมืองดิจิทัล และทีมข้อมูลเมือง</p>

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ประเด็น เปรียบเทียบ	เมืองซูริค (Zurich) ประเทศสวิตเซอร์แลนด์	เมืองออสโล (Oslo) ประเทศนอร์เวย์
3. กลยุทธ์ การพัฒนา	<p>แผนแม่บท Smart City Zurich Strategy และ Zurich Strategies 2035</p> <ul style="list-style-type: none"> • ด้านการสร้างสภาพแวดล้อมที่ยั่งยืน มุ่งสู่เป้าหมาย “สังคม 2000 วัตต์” • ด้านการส่งเสริมนวัตกรรมและดึงดูดธุรกิจผ่านแพลตฟอร์มข้อมูลเปิด และ สนับสนุนสตาร์ทอัพ • ด้านระบบขนส่งอัจฉริยะ (Smart Mobility) ความปลอดภัย สุขภาพ และ บริการภาครัฐดิจิทัล • ด้านการมีส่วนร่วม บริหารจัดการ โปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมผ่าน E-Participation Platforms 	<p>กลยุทธ์ครอบคลุม 6 ด้าน คือ</p> <ul style="list-style-type: none"> • ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล เช่น Cloud City Platform • ด้านการสร้างนวัตกรรมเทคโนโลยีสีเขียว • ด้านการพัฒนากระบวนการเคลื่อนที่อัจฉริยะ • ด้านการสร้างแพลตฟอร์มการมีส่วนร่วมของพลเมือง • ด้านการพัฒนาบริการภาครัฐอัจฉริยะ • ด้านการพัฒนาระบบนิเวศนวัตกรรมผ่านศูนย์นวัตกรรม
4. การใช้ เทคโนโลยี และ นวัตกรรม	<ul style="list-style-type: none"> • การสัญจร แพลตฟอร์ม ZüriMobil สำหรับวางแผนการเดินทางและซื้อตั๋ว สำหรับขนส่งทุกรูปแบบ • สิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นเป้าหมายสังคม 2000 วัตต์ • การบริหารจัดการ ใช้แบบจำลองดิจิทัล (Digital Twin) และ AR ในการวางผังเมือง มีข้อมูลเปิด (Open Government Data) และแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อการมีส่วนร่วม 	<ul style="list-style-type: none"> • โครงสร้างพื้นฐาน โครงข่าย 5G ความเร็วสูง และเซ็นเซอร์ IoT • คมนาคม ระบบจราจรอัจฉริยะที่ใช้ AI ในการวิเคราะห์และพยากรณ์ • สิ่งแวดล้อม ระบบจัดการขยะอัจฉริยะ และระบบติดตามคุณภาพอากาศ • การบริหารจัดการ มี City Data Platform ระบบวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ และ e-Government แบบครบวงจร • ความปลอดภัย ระบบตรวจจับเหตุผิดปกติด้วย AI พร้อมแจ้งเตือนภัย

6.2 ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อที่ 2

เมื่อนำมาวิเคราะห์ถึงปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ พบว่าทั้ง 2 เมืองมีแนวทางการพัฒนาที่วางบนรากฐานของวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและการบูรณาการเทคโนโลยีเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของพลเมืองและความยั่งยืนของเมือง โดยเมื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยสำคัญแห่งความสำเร็จ (Key Success Factors) พบว่ามีทั้งปัจจัยร่วมที่คล้ายคลึงกันและปัจจัยเฉพาะที่สะท้อนถึงบริบทที่แตกต่างกันของแต่ละเมือง ดังนี้

1) **ปัจจัยสำคัญแห่งความสำเร็จของเมืองซูริค (Zurich)** ได้แก่ ประการแรก เกิดจากการมีวิสัยทัศน์ที่เน้นการสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจและสังคม โดยวิสัยทัศน์ของซูริคมุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มมูลค่าทั้งในมิติสังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ โดยมีเป้าหมายที่ชัดเจนในการเป็นศูนย์กลางนวัตกรรมและเศรษฐกิจดิจิทัลเพื่อดึงดูดการลงทุนและผู้มีความสามารถ ประการที่สอง การบูรณาการแผนพัฒนาระยะยาว โดยความสำเร็จของซูริคเกิดจากการวางแผนแม่บท “Smart City Zurich Strategy” ที่สอดคล้องและสนับสนุนเป้าหมายระยะยาวของเมืองอย่าง “Zurich Strategies 2035” โดยเฉพาะเป้าหมายสังคม 2000 วัตถุประสงค์ที่เป็นตัวขับเคลื่อนหลักด้านสิ่งแวดล้อม ประการที่สาม การมีโครงสร้างการบริหารแบบกระจายศูนย์และร่วมมือ โดยที่โครงสร้างการบริหารของซูริคไม่ได้จัดตั้งหน่วยงานส่วนกลางที่ตายตัว แต่เน้นการทำงานร่วมกันผ่านคณะทำงานและโครงการนำร่องที่ดึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากหลายภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม และประการที่สี่ ระบบนิเวศนวัตกรรมที่เข้มแข็ง โดยซูริคมีข้อได้เปรียบจากการเป็นที่ตั้งของบริษัทเทคโนโลยี สตาร์ทอัพ และสถาบันการศึกษาชั้นนำ

อย่าง ETH Zurich ซึ่งเป็นภาคีเครือข่ายสำคัญในการร่วมวิจัยและพัฒนานวัตกรรมให้กับเมือง

กล่าวโดยสรุป ความสำเร็จของเมืองซูริคเกิดจากการผสมผสานของปัจจัยต่าง ๆ ทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น โดยการมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนเป็นศูนย์กลางนวัตกรรม ได้ช่วยดึงดูดและเสริมความแข็งแกร่งให้ระบบนิเวศนวัตกรรม อีกทั้งการที่มีแผนแม่บทและกลยุทธ์ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการแปลงวิสัยทัศน์ให้เป็นเป้าหมายที่ชัดเจน ซึ่งแผนแม่บทที่ชัดเจนนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อโครงสร้างการบริหารแบบกระจายศูนย์ เพราะได้ทำหน้าที่เป็นกรอบการทำงานร่วมกันของทุกหน่วยงาน ทำให้มีพันธมิตรได้เข้ามาร่วมคิด ร่วมทดลอง และร่วมพัฒนานวัตกรรมผ่านโครงการนำร่องต่าง ๆ

2) **ปัจจัยสำคัญแห่งความสำเร็จของเมืองออสโล (Oslo)** ได้แก่ ประการแรก การมีวิสัยทัศน์ที่มุ่งเน้นความยั่งยืนเป็นแกนหลัก โดยออสโลวางตำแหน่งตนเองอย่างชัดเจนในการเป็น “เมืองอัจฉริยะที่ยั่งยืนที่สุดในโลก” โดยให้ความสำคัญสูงสุดกับประเด็นสิ่งแวดล้อม เช่น การกำหนดเป้าหมายใช้พลังงานหมุนเวียนมากกว่าร้อยละ 95 และการพัฒนานวัตกรรมเทคโนโลยีสีเขียว ประการที่สอง โครงสร้างการบริหารแบบรวมศูนย์และมีส่วนร่วม เนื่องจากออสโลมีโครงสร้างการบริหารจัดการเมืองอัจฉริยะที่เป็นทางการและชัดเจน โดยมีคณะกรรมการบริหารเมืองอัจฉริยะ และสำนักงานเมืองอัจฉริยะ เป็นหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรง ประการที่สาม การขับเคลื่อนด้วยข้อมูล เมืองออสโลให้ความสำคัญกับการจัดการข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยมีการจัดตั้งทีมข้อมูลเมือง และพัฒนา Smart City Dashboard เพื่อรวบรวมและติดตามตัวชี้วัดสำคัญ 50 ตัวใน 6 มิติ ซึ่งช่วยให้การตัดสินใจและการบริหารจัดการมีประสิทธิภาพและโปร่งใส และ

ประการที่สี่ เกิดจากการมีกลไกการมีส่วนร่วมของพลเมืองที่ชัดเจน โดยที่ออสโลจัดตั้งคณะกรรมการพลเมืองดิจิทัล ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนประชาชนจากทุกเขต เพื่อทำหน้าที่ให้ความเห็นต่อการพัฒนาบริการดิจิทัล

กล่าวโดยสรุป ความสำเร็จของเมืองออสโลเกิดจากการผสมผสานของปัจจัยต่าง ๆ ทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น โดยวิสัยทัศน์ที่มุ่งเน้นความยั่งยืนที่จะเป็นเมืองอัจฉริยะที่ยั่งยืนที่สุดในโลก เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของการมีโครงสร้างบริหารที่เป็นทางการและรวมศูนย์ ซึ่งประเด็นนี้แตกต่างจากซูริค การจะบรรลุเป้าหมายด้านความยั่งยืนที่วัดผลได้ ทำให้มีการจัดการข้อมูลอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่เปิดเผยข้อมูลให้สาธารณะได้รับรู้ ทำให้เกิดกลไกการมีส่วนร่วมของพลเมืองที่ชัดเจน

3) ปัจจัยความสำเร็จร่วมที่คล้ายคลึงกัน (Similar Factors) มี 3 ประการที่สำคัญ ได้แก่ ประการแรก เกิดจากการมีวิสัยทัศน์ที่ครอบคลุมและสมดุล โดยทั้ง 2 เมืองมีวิสัยทัศน์ที่ไม่ได้มุ่งเน้นแค่ด้านเทคโนโลยี แต่ครอบคลุมถึงมิติสิ่งแวดล้อม สังคม และคุณภาพชีวิตของพลเมือง ประการที่สอง การให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของพลเมือง กล่าวได้ว่า ทั้งซูริคและออสโลต่างพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองได้ ประการที่สาม การสร้างระบบนิเวศนวัตกรรม จะพบว่าทั้ง 2 เมืองส่งเสริมความร่วมมือกับภาคเอกชน สตาร์ทอัพ และสถาบันการศึกษา เพื่อผลักดันให้เกิดนวัตกรรมใหม่ ๆ ในการพัฒนาเมือง และประการที่สี่ มีเป้าหมายด้านความยั่งยืนที่ชัดเจน โดยทั้งซูริคมีเป้าหมาย สังคม 2000 วัตถุประสงค์ และออสโลมีเป้าหมายด้านพลังงานหมุนเวียน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความยั่งยืนเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ

4) ปัจจัยความสำเร็จที่แตกต่างกัน (Different Factors)

4.1 จุดเน้นของวิสัยทัศน์ เมืองซูริคเน้นการสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจและนวัตกรรมควบคู่ไปกับสังคมและสิ่งแวดล้อม ขณะที่เมืองออสโล เน้นความเป็นผู้นำด้าน “ความยั่งยืน” เป็นอันดับแรกและชัดเจนที่สุด

4.2 โครงสร้างการบริหาร เมืองซูริคเน้นแบบกระจายอำนาจ โดยอาศัยคณะทำงานและโครงการนำร่องที่ยืดหยุ่น โดยไม่มีหน่วยงานกลางที่ชัดเจน ขณะที่เมืองออสโล เป็นแบบรวมศูนย์ โดยมีคณะกรรมการและสำนักงานเมืองอัจฉริยะที่รับผิดชอบโดยตรง ทำให้มีโครงสร้างที่เป็นทางการมากกว่า

4.3 กลไกการขับเคลื่อน เมืองซูริคเน้นขับเคลื่อนผ่านแผนกลยุทธ์ระยะยาวที่มีการบูรณาการเข้ากับแผนพัฒนาเมือง “Zurich Strategies 2035” ขณะที่เมืองออสโล ขับเคลื่อนด้วยข้อมูลและการวัดผลโดยใช้ “Smart City Dashboard” และตัวชี้วัด 50 ตัวเป็นเครื่องมือหลักในการติดตามและบริหารจัดการ

4.4 กลไกการมีส่วนร่วม เมืองซูริคเน้นแพลตฟอร์มเปิด (E-Participation Platforms) เพื่อรับฟังความคิดเห็นในภาพรวม ขณะที่เมืองออสโล มีการจัดตั้ง “คณะกรรมการพลเมืองดิจิทัล” ซึ่งเป็นกลไกเชิงสถาบันที่มีตัวแทนจากประชาชนโดยตรง

ทั้งนี้ ทั้งเมืองซูริคและเมืองออสโลจะต้องเน้นการสร้างความเข้มแข็งของปัจจัยที่เมืองตนเองประสบผลสำเร็จอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของการพัฒนาเมืองอัจฉริยะในระยะยาว เนื่องจากปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้กลายเป็นข้อได้เปรียบเชิงกลยุทธ์ที่ได้รับการพิสูจน์จากประสบการณ์ปฏิบัติจริง แต่ทั้งนี้ ก็ควรศึกษาและสร้างปัจจัยเสริมต่าง ๆ

ที่ทั้งสองเมืองจะต้องพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทและความท้าทายในอนาคตด้วย เช่น เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ เทคโนโลยีควอนตัม เป็นต้น อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเมืองซูริกและเมืองออสโลจะเป็นต้นแบบของการพัฒนาเมืองอัจฉริยะในระดับโลก แต่ทั้งสองเมืองก็มีข้อจำกัดและความท้าทายหลายเรื่องของการพัฒนาเมืองอัจฉริยะของตนเอง ได้แก่ (1) ด้านข้อมูล ในการเข้าถึง ความเป็นส่วนตัว และความปลอดภัย แม้ทั้งสองเมืองจะส่งเสริมแพลตฟอร์มข้อมูลเปิด แต่ในทางปฏิบัติ การรวบรวมข้อมูลจากหลากหลายแหล่งให้มีมาตรฐานเดียวกัน และพร้อมใช้งานแบบเรียลไทม์ยังคงเป็นเรื่องที่ท้าทาย อีกทั้งโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญของเมือง เช่น ระบบไฟฟ้า ระบบจราจร และบริการภาครัฐ ถูกเชื่อมโยงเข้ากับโลกดิจิทัล ย่อมเพิ่มความเสี่ยงต่อการถูกโจมตีทางไซเบอร์ อีกทั้งการติดตั้งเซ็นเซอร์ IoT กว่า 100,000 จุดทั่วมือเมืองออสโล หรือการใช้ระบบเฝ้าระวังอัจฉริยะในซูริก ย่อมสร้างความกังวลให้แก่ประชาชนเกี่ยวกับสิทธิความเป็นส่วนตัวและการถูกสอดส่องดูแลจากภาครัฐ (2) ด้านความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลและการมีส่วนร่วมของพลเมือง ทั้งซูริกและออสโล แม้ว่าจะเน้นย้ำเรื่องการมีส่วนร่วมของพลเมืองผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล แต่ก็ยังคงมีข้อจำกัดในการเข้าถึงของประชากรบางกลุ่ม โดยเฉพาะผู้สูงอายุ ผู้มีรายได้น้อย หรือผู้ที่ไม่มีทักษะทางดิจิทัล ซึ่งอาจถูกกีดกันออกไปจากกระบวนการตัดสินใจโดยไม่ได้ตั้งใจ ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล (Digital Divide) (3) ด้านความยั่งยืนทางการเงินและการพึ่งพิงภาคเอกชน เนื่องจากการพัฒนาเมืองอัจฉริยะต้องอาศัยการลงทุนมหาศาลโดยเฉพาะในด้านโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล กรณีของซูริกอาศัยความร่วมมือกับภาคเอกชนและสตาร์ทอัพจำนวนมาก ขณะที่ออสโล

มีการลงทุนด้านนวัตกรรมปีละกว่า 2.5 พันล้านยูโร การพึ่งพิงภาคเอกชน แม้จะช่วยขับเคลื่อนนวัตกรรม แต่อาจนำไปสู่การตั้งคำถามถึงผลประโยชน์สาธารณะ ว่าโซลูชันที่พัฒนาขึ้นนั้นตอบโจทย์ความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง หรือมุ่งเน้นผลกำไรของบริษัทเทคโนโลยีเป็นหลัก การสร้างรูปแบบความร่วมมือภาครัฐ-เอกชน (PPP) ที่สมดุลและโปร่งใสจึงเป็นสิ่งจำเป็น

7. อภิปรายผล

1) อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1

ผลการศึกษากรณีศึกษาของเมืองซูริกและเมืองออสโลได้ฉายภาพให้เห็นถึงรูปธรรมของความสำเร็จในการบริหารจัดการเมืองอัจฉริยะพบประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้ ประการแรก วิสัยทัศน์และเป้าหมายที่ครอบคลุมและยั่งยืนเป็นรากฐานสำคัญ ผลการศึกษาพบว่าทั้งสองเมืองมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและไม่ได้จำกัดอยู่เพียงมิติทางเทคโนโลยี ซึ่งสอดคล้องอย่างยิ่งกับแนวคิดของ Cohen (2012) ที่นำเสนอ “วงล้อเมืองอัจฉริยะ” (Smart City Wheel) ซึ่งครอบคลุม 6 มิติ ตั้งแต่เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ไปจนถึงการดำรงชีวิตและพลเมือง วิสัยทัศน์ของซูริกที่มุ่ง “เพิ่มมูลค่าทางสังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ” และของออสโลที่ต้องการเป็น “เมืองอัจฉริยะที่ยั่งยืนที่สุดในโลก” ล้วนสะท้อนถึงการมองการณ์ไกลที่เชื่อมโยงเทคโนโลยีเข้ากับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งสนับสนุนแนวคิดของ Lombardi และคณะ (2012), Angelidou (2015), และ Albino และคณะ (2015) ที่เห็นตรงกันว่าความสำเร็จของเมืองอัจฉริยะต้องผูกโยงกับการพัฒนาที่ยั่งยืนและความต้องการของสังคมเป็นที่ตั้ง ประการที่สอง เทคโนโลยีและ

นวัตกรรมถูกใช้เป็นเครื่องมือในการบรรลุเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ การที่ธุรกิจใช้แบบจำลองดิจิทัล (Digital Twin) ในการวางแผนเมือง หรือการที่ออสโลใช้เซ็นเซอร์ IoT กว่า 100,000 จุดเพื่อรวบรวมข้อมูลเมือง เป็นการยืนยันแนวคิดของ Angelidou (2015) และ Cocchia (2014) ที่มองว่าเมืองอัจฉริยะต้องขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อยกระดับโครงสร้างพื้นฐานและคุณภาพชีวิต นอกจากนี้การที่ทั้งสองเมืองเน้นการใช้ข้อมูลในการบริหารจัดการ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Batty และคณะ (2012) ที่เสนอให้ใช้เทคโนโลยีและข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์และบริหารจัดการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ ประการที่สาม การมีส่วนร่วมของพลเมืองและภาคีเครือข่ายเป็นหัวใจของการพัฒนา ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าทั้งธุรกิจและออสโลต่างให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการสร้างกลไกการมีส่วนร่วม ธุรกิจมีแพลตฟอร์ม E-Participation และทำงานร่วมกับภาคเอกชนและสถาบันการศึกษาอย่างใกล้ชิด ขณะที่ออสโลมี “คณะกรรมการพลเมืองดิจิทัล” ที่มีตัวแทนจากทุกเขต ประเด็นนี้สนับสนุนแนวคิดของ Hollands (2008) และ Lombardi และคณะ (2012) ที่เน้นย้ำว่าความสำเร็จของเมืองอัจฉริยะไม่ได้ขึ้นอยู่กับเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชน นอกจากนี้ยังสะท้อนถึงแนวคิด Open Innovation ของ Schaffers และคณะ (2011) ที่เสนอให้สร้างกรอบความร่วมมือระหว่างเมือง ผู้ให้บริการเทคโนโลยี และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมนวัตกรรมอย่างยั่งยืน ประการที่สี่ การบริหารจัดการเมืองที่ดี (Good Governance) เป็นกลไกกำกับทิศทาง แม้ว่าโครงสร้างการบริหารของทั้งสองเมืองจะแตกต่างกัน โดยธุรกิจมีลักษณะกระจายศูนย์และยืดหยุ่นผ่านคณะทำงาน ในขณะที่ออสโล

มีโครงสร้างที่เป็นทางการและรวมศูนย์มากกว่า แต่ทั้งสองรูปแบบต่างก็สะท้อนถึงความพยายามในการสร้างธรรมาภิบาลที่ดีในการบริหารจัดการเมือง สอดคล้องกับแนวคิดของ Nam & Pardo (2011) ที่มองว่าการบริหารจัดการเมืองที่ดีเป็นหนึ่งในสามองค์ประกอบหลักของเมืองอัจฉริยะนอกเหนือจากเทคโนโลยีและผู้คน และยังสนับสนุนมุมมองของ Meijer & Bolívar (2016) ที่ชี้ว่าความสำเร็จของเมืองอัจฉริยะขึ้นอยู่กับการทำกับดูแลที่ดี (Good Governance) ซึ่งต้องอาศัยการมีส่วนร่วมและความไว้วางใจจากประชาชน

2) อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อที่ 2

ผลการสังเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จจากกรณีศึกษาทั้งสองเมือง ชี้ให้เห็นถึงปัจจัยร่วมที่เป็นสากลและปัจจัยแตกต่างที่สะท้อนบริบทเฉพาะ ปัจจัยความสำเร็จร่วมที่ค้นพบ ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์ที่ครอบคลุมและสมดุล 2) การให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของพลเมือง 3) การสร้างระบบนิเวศนวัตกรรม และ 4) เป้าหมายด้านความยั่งยืนที่ชัดเจน ปัจจัยเหล่านี้เมื่อพิจารณาในกรอบแนวคิดทางวิชาการแล้ว ถือเป็นองค์ประกอบแกนกลางของการพัฒนาเมืองอัจฉริยะที่ประสบความสำเร็จ วิสัยทัศน์และแผนกลยุทธ์ ที่พบในทั้งสองเมือง ยืนยันแนวคิดของ Angelidou (2015) ที่ว่าการพัฒนาเมืองอัจฉริยะจำเป็นต้องมีการวางแผนกลยุทธ์และวิสัยทัศน์ระยะยาวที่ชัดเจน การมีส่วนร่วมและระบบนิเวศนวัตกรรม สนับสนุนแนวคิดเรื่อง Open Innovation และกรอบความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของ Schaffers และคณะ (2011) และแนวคิดเรื่องระบบนิเวศนวัตกรรมในพื้นที่เมืองของ Komninos (2011) ส่วนเป้าหมายด้านความยั่งยืนตอกย้ำถึงความสำคัญของกรอบการพัฒนาที่ยั่งยืน

ซึ่งเป็นที่ยอมรับในหมู่นักวิชาการอย่างกว้างขวาง

ปัจจัยความสำเร็จที่แตกต่างที่พบระหว่างธุรกิจและเอสไอ เป็นการชี้ให้เห็นว่า “ไม่มีรูปแบบสำเร็จรูปเพียงหนึ่งเดียว” (No One-Size-Fits-All Model) สำหรับการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ ด้านโครงสร้างการบริหาร คือ กระจายศูนย์ หรือ รวมศูนย์ การที่ธุรกิจประสบความสำเร็จด้วยโครงสร้างแบบกระจายศูนย์ที่ยืดหยุ่น ขณะที่เอสไอใช้โครงสร้างแบบรวมศูนย์ที่เป็นทางการ แสดงให้เห็นว่า “การบริหารจัดการเมืองที่ดี” ตามแนวคิดของ Nam & Pardo (2011) สามารถเกิดขึ้นได้จากโครงสร้างที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับบริบททางการเมือง วัฒนธรรมองค์กร และเป้าหมายเฉพาะของเมืองนั้น ๆ ด้านกลไกการขับเคลื่อน คือ แพลตฟอร์ม หรือข้อมูล ธุรกิจขับเคลื่อนด้วยแผนแม่บทระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของ Angelidou (2015) ที่เน้นการวางแผน ในทางกลับกัน เอสไอขับเคลื่อนด้วยข้อมูลและการวัดผลผ่าน Smart City Dashboard ซึ่งเป็นรูปธรรมของแนวคิดที่เสนอโดย Batty และคณะ (2012) ที่เน้นการใช้ข้อมูลในการบริหารจัดการ ความแตกต่างนี้ชี้ให้เห็นว่าเมืองสามารถเลือกใช้กลไกหลักที่เหมาะสมกับจุดแข็งของตนเองได้ ไม่ว่าจะเป็นความเข้มแข็งด้านการวางแผนเชิงบูรณาการ หรือความสามารถในการจัดการและวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1) การสร้างธรรมาภิบาลที่ยืดหยุ่นและมีโครงสร้างที่ชัดเจนควบคู่กัน เมืองธุรกิจประสบความสำเร็จจากการใช้โครงสร้างแบบกระจายศูนย์ที่เน้นการทำงานร่วมกันผ่านคณะทำงาน และโครงการนำร่อง ซึ่งเอื้อต่อความคล่องตัวและการเกิด

นวัตกรรม ในทางกลับกัน เมืองเอสไอได้จัดตั้งโครงสร้างที่เป็นทางการ เช่น คณะกรรมการบริหารเมืองอัจฉริยะ และสำนักงานเมืองอัจฉริยะ ซึ่งช่วยให้ทิศทางการดำเนินงานมีความชัดเจนและต่อเนื่อง ดังนั้น เมืองในอนาคตควรบูรณาการจุดแข็งของทั้งสองรูปแบบเข้าด้วยกัน กล่าวคือ การมีหน่วยงานกลางที่รับผิดชอบในการกำกับดูแลเชิงกลยุทธ์และกำหนดเป้าหมายหลัก ในขณะที่เดียวกันก็ต้องส่งเสริมให้เกิดหน่วยงานย่อยหรือโครงการเฉพาะกิจที่มีความยืดหยุ่น สามารถทำงานข้ามสายงานและร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ได้อย่างอิสระ เพื่อทดลองแนวคิดใหม่ ๆ ก่อนนำไปขยายผล

2) การยกระดับเป้าหมายความยั่งยืนสู่การปฏิบัติที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล ทั้ง 2 เมืองต่างมีเป้าหมายด้านความยั่งยืนที่ชัดเจน ธุรกิจมุ่งสู่สังคม 2000 วัตต์ เพื่อลดการใช้พลังงานและก๊าซเรือนกระจก ขณะที่เอสไอกำหนดเป้าหมายการใช้พลังงานหมุนเวียนมากกว่าร้อยละ 95 อย่างไรก็ตาม สิ่งที่เมืองในอนาคตสามารถต่อยอดได้คือการนำแนวทางการขับเคลื่อนด้วยข้อมูลของเอสไอมาปรับใช้อย่างเต็มรูปแบบ การจัดตั้งทีมข้อมูลเมือง และการพัฒนา Smart City Dashboard เพื่อติดตามตัวชี้วัดสำคัญในมิติต่าง ๆ แบบเรียลไทม์ จะช่วยให้เมืองสามารถประเมินผลกระทบของนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมได้อย่างแม่นยำ ปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ได้อย่างรวดเร็ว และสร้างความโปร่งใสให้ประชาชนสามารถตรวจสอบความคืบหน้าของเป้าหมายด้านความยั่งยืนได้

3) การสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของพลเมืองที่เป็นรูปธรรม ธุรกิจและเอสไอต่างให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของพลเมืองผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล เมืองในอนาคตควรพัฒนาให้เหนือกว่าการเป็นเพียงช่องทางรับฟังความคิดเห็น

โดยควรนำแนวคิด “คณะกรรมการพลเมืองดิจิทัล” ของออสเตรเลียมาประยุกต์ใช้ ซึ่งเป็นกลไกเชิงสถาบันที่ให้ประชาชนมีบทบาทในการร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาบริการดิจิทัลโดยตรง นอกจากนี้ การนำเทคโนโลยีอย่าง Digital Twins และ Augmented Reality (AR) ที่ซุริคใช้ในการวางผังเมือง มาผนวกเข้ากับกระบวนการมีส่วนร่วม จะช่วยให้ประชาชนสามารถเห็นภาพจำลองของโครงการต่าง ๆ และให้ข้อเสนอแนะได้

4) การส่งเสริมระบบนิเวศนวัตกรรมที่เชื่อมโยงกับความต้องการของเมืองอย่างแท้จริง ทั้ง 2 เมืองต่างสนับสนุนสตาร์ทอัพและร่วมมือกับสถาบันการศึกษา ข้อเสนอแนะเพื่อการต่อยอดคือการสร้าง “ศูนย์นวัตกรรมเมืองอัจฉริยะ” ดังเช่นที่ออสเตรเลียดำเนินการ ให้ทำหน้าที่เป็นตัวกลางเชื่อมโยงระหว่างปัญหาและความต้องการของหน่วยงานภาครัฐกับโซลูชันจากภาคเอกชนและนักวิจัยอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งใช้แพลตฟอร์มข้อมูลเปิด ดังที่ซุริคทำ เพื่อให้ นักพัฒนาสามารถเข้าถึงข้อมูลและสร้างสรรค์นวัตกรรมที่ตอบโจทย์ความท้าทายของเมือง

อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้นี้ แม้ว่าจะเป็นการเป็นการศึกษาเฉพาะเมืองที่อยู่ในการจัดอันดับเมืองกลุ่ม 1 ของโลกที่มีค่าคะแนนคอโวลท์บนสุดของโลกจากการจัดอันดับของ International Institute for Management Development ซึ่งถือถือว่าเป็น Best Practice ของเมือง 2 อันดับแรกของโลกก็ตาม แต่ในเชิงการ

บริหาร เมืองอัจฉริยะที่อยู่ในกลุ่มรอง ๆ มาไม่ว่าจะเป็นกลุ่ม 2 กลุ่ม 3 หรือ กลุ่ม 4 ก็สามารถพหุนำไปประยุกต์ใช้ได้ โดยจัดทำเป็น Smart City Roadmap ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เพื่อการขับเคลื่อนเมืองอัจฉริยะอย่างเป็นระบบ ร่วมไปกับการสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางดิจิทัลให้ยั่งยืน ซึ่งเมืองต่าง ๆ ที่มีระดับของเมืองอัจฉริยะที่น้อยกว่า อาจต้องเน้นจัดหาทรัพยากรโดยเน้นความร่วมมือกับภาคเอกชนและสตาร์ทอัพ รวมถึงภาครัฐจะต้องมีการลงทุนด้านนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง พร้อมไปกับการนำข้อได้เปรียบตามบริบทของเมืองตนเองมาใช้ในการพัฒนาเมืองอัจฉริยะคู่ขนานไปด้วย

8.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบกับเมืองอื่น ๆ ในกลุ่มเดียวกัน เช่น เปรียบเทียบกับเมืองต่าง ๆ ที่อยู่ในกลุ่มที่ 1 ด้วยกัน หรือ ที่ถูกจัดอันดับเปรียบเทียบกับเมืองต่าง ๆ ที่อยู่ในกลุ่มที่ 2 ด้วยกัน หรือ ที่ถูกจัดอันดับเปรียบเทียบกับเมืองต่าง ๆ ที่อยู่ในกลุ่มที่ 3 ด้วยกัน หรือ ที่ถูกจัดอันดับเปรียบเทียบกับเมืองต่าง ๆ ที่อยู่ในกลุ่มที่ 4 ด้วยกัน ซึ่งเป็นเกณฑ์ IMD Smart City Index ของ International Institute for Management Development รวมถึงมีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้บริหารเมืองอัจฉริยะ เพื่อหาแนวทางการพัฒนาที่หลากหลาย นอกจากนี้แล้วควรมีการศึกษาผลกระทบระยะยาวของนโยบายเมืองอัจฉริยะต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน รวมถึงศึกษาผลกระทบของการพัฒนาเมืองอัจฉริยะที่อาจทำให้เกิดช่องว่างทางสังคมกับประชาชนกลุ่มต่าง ๆ

References

- Albino, V., Berardi, U., & Dangelico, R. M. (2015). Smart Cities: Definitions, Dimensions, Performance, and Initiatives. *Journal of Urban Technology*, 22(1), 3-21.
- Angelidou, M. (2015). Smart cities: A State of the Art Review and Future Research Directions. *Cities*, 42 (Part A), 145-159.
- Batty, M., Axhausen, K. W., Giannotti, F., Pozdnoukhov, A., Bazzani, A., Wachowicz, M., Ouzounis, G., & Portugali, Y. (2012). *Smart cities of the Future* (CASA Working Paper 188). Centre for Advanced Spatial Analysis - University College London.
- Bergmann, S., Hansen, M., & Olsen, T. (2023). Environmental Goals in Smart City Development: The Oslo Case. *Journal of Environmental Planning*, 28(4), 89-106.
- City of Zurich. (n.d.-a). *Smart City Zurich Strategy*. Retrieved from https://budtesmart.cz/media/154/download/sc_zurich_strategy.pdf?v=1
- Cocchia, A. (2014). Smart and Digital City: A Systematic Literature Review. *Smart City*, 13-43.
- Cohen, B. (2012). The Top 10 Smart Cities on the Planet. Fast Company. Retrieved from <https://www.fastcompany.com/1680538/the-top-10-smart-cities-on-the-planet>
- Eriksson, M., Larsen, E., & Berg, O. (2023). Digital Transformation in Oslo: Progress and Challenges. *Digital Cities Quarterly*, 12(2), 123-140.
- Eriksson, M., & Hansen, L. (2023). Digital Infrastructure Development in Smart Cities. *Urban Technology Review*, 31(4), 78-95.
- FutureHubs.eu. (2024). *Urban Development Innovations in Zurich: A Eurocities Spotlight*.
- G4I Congress. (2025, February 20). *Zurich: A leading smart city in 2025*.
- Hansen, L., & Berg, K. (2024). Digital Governance in Oslo: Structure and Implementation. *Digital Government*, 8(1), 12-28.
- Hollands, R. G. (2008). Will the Real Smart City Please Stand Up? *City*, 12(3), 303-320.
- IMD World Competitiveness Center. (2023). *IMD Smart City Index 2023*. International Institute for Management Development.
- Johannessen, M., Berg, O., & Larsen, K. (2023). Big Data Management in Smart Cities. *Journal of Urban Technology*, 25(4), 320-335.
- Johannessen, M., Berg, O., & Larsen, K. (2024). Digital Government Platforms. *Public Administration Technology*, 25(4), 320-335.
- Komninos, N. (2011). Intelligent Cities: Variable Geometries of Spatial Intelligence. *Intelligent Buildings International*, 3(3), 172-188.
- Kristensen, O., Berg, M., & Nielsen, R. (2023). Innovation Management in Smart Cities. *Innovation Studies*, 28(4), 320-335.

- Kristensen, O., & Olsen, P. (2024). City Data Analytics and Digital Twins. *Urban Technology Review*, 28(4), 320-335.
- Larsen, E., Berg, M., & Nielsen, T. (2023). Citizen Participation in Smart City Development. *Public Engagement*, 45(1), 78-95.
- Larsen, E., & Nielsen, R. (2024). Smart Mobility Solutions: The Oslo Case. *Transportation Research*, 8(1), 12-28.
- Lombardi, P., Giordano, S., Farouh, H., & Yousef, W. (2012). Modelling the Smart City Performance. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 25(2), 137-149.
- Mayors of Europe. (2024, October 17). *What Makes Zurich a Smart City Role model: Five Questions for Mr David Weber, Head of Smart City Zurich*. Retrieved from <https://mayorsofeurope.eu/news/what-makes-zurich-a-smart-city-role-model-five-questions-for-mr-david-weber-head-of-smart-city-zurich/>
- Meijer, A., & Bolívar, M. P. R. (2016). Governing the Smart City: A Review of the Literature on Smart Urban Governance. *International Review of Administrative Sciences*, 82(2), 392-408.
- Mingothings. (2025, January 29). *Zurich: A Leading Smart City in 2025*.
- Nam, T., & Pardo, T. A. (2011). Conceptualizing Smart City with Dimensions of Technology, People, and Institutions. *In Proceedings of the 12th Annual International Digital Government Research Conference: Digital Government Innovation in Challenging Times*. (pp. 282-291).
- Nielsen, R., Olsen, K., & Berg, M. (2024). Emergency Response Systems in Smart Cities. *Safety Science*, 31(1), 45-62.
- Oliver Wyman Forum. (n.d.). *How Zurich Performs Across Urban Mobility Targets*. Retrieved from <https://www.oliverwymanforum.com/mobility/urban-mobility-readiness-index/zurich.html>
- Oslo Kommune. (2024). *Climate Budget 2024: Enhanced Efforts to Cut Greenhouse Gas Emissions*. Climate Agency.
- Peterson, M., & Berg, O. (2024). Digital Government Services in Smart Cities. *Digital Government Journal*, 17(2), 145-162.
- Schaffers, H., Komninos, N., Pallot, M., Trousse, B., Nilsson, M., & Oliveira, A. (2011). Smart Cities and the Future Internet: Towards Cooperation Frameworks for Open Innovation. *in The Future Internet Assembly*, (pp. 431-446). Springer.
- Thinger.io. (2023). *Top 5 Smart Cities in the World (2023)*. Retrieved from <https://thinger.io/top-5-smart-cities-in-the-world-2023/>
- Via Smart Cities. (2021). *eZürich initiative overview*.

การรับมือความเสี่ยงภัยธรรมชาติ ของชุมชนท้องถิ่นของประเทศไทย

บัญญัติ โฉลนันท

คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

เกศสุตา สิทธิสันติกุล

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

อังคณา จุติสีมา

คณะศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

ดิษฐ์เดช ราชแพทยาคม

คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

ภาณุ อุทัยศรี

คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

Received : May 26, 2025

Revised : December 23, 2025

Accepted : January 8, 2026

บทคัดย่อ

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นปัจจัยเร่งที่ทำให้ประเทศไทยเผชิญกับภัยธรรมชาติที่มีความถี่และความรุนแรงเพิ่มขึ้น ส่งผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นที่พึ่งพิงฐานทรัพยากรธรรมชาติในการประกอบอาชีพ การบริหารจัดการความเสี่ยงภัยที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมุ่งเน้นการจัดการองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน ได้แก่ การลดภัย การลดความล่อแหลม การลดความเปราะบาง และการเพิ่มศักยภาพในการปรับตัว โดยจำแนกมาตรการดำเนินงานออกเป็น 2 ประเภทหลัก คือ 1) มาตรการเชิงโครงสร้าง ซึ่งมุ่งเน้นการลงทุนด้านวิศวกรรมและสิ่งก่อสร้างเพื่อลดภัยและความล่อแหลม มีจุดแข็งในการให้ผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมแต่มีข้อจำกัดด้านต้นทุนที่สูงและความเสี่ยงต่อประสิทธิผลในการรับมือหากขาดการบริหารจัดการที่ดี และ 2) มาตรการที่ไม่ใช่เชิงโครงสร้าง ซึ่งเน้นการลดความเปราะบางและเพิ่มศักยภาพการปรับตัวผ่านกระบวนการทางสังคม กฎหมาย และการมีส่วนร่วม มีจุดแข็งด้านความคุ้มค่าและความยั่งยืนแต่ต้องอาศัยเวลาและการมีส่วนร่วม

ผู้รับผิดชอบบทความ : รองศาสตราจารย์ ดร.บัญญัติ โฉลนันท คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี อีเมล bjolanun@gmail.com

ที่ต่อเนื่อง ดังนั้นการบูรณาการมาตรการทั้งสองประเภทควบคู่กันอย่างเหมาะสมภายใต้บริบทของชุมชนท้องถิ่น คือกุญแจสำคัญในการสร้างความยืดหยุ่นและความยั่งยืนในการรับมือกับความเสี่ยงภัยจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในระยะยาว

คำสำคัญ : การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ / ความเสี่ยงภัยธรรมชาติ / มาตรการเชิงโครงสร้าง / มาตรการที่ไม่ใช่เชิงโครงสร้าง / ความยืดหยุ่นของชุมชนท้องถิ่น

Coping with Natural Disaster Risk of Local Community of Thailand

Banjarata Jolanun

Faculty of Engineering, Rajamangala University of Technology Lanna

Ketsuda Sitthisuntikul

Faculty of Economics, Maejo University

Angkana Jutisima

Faculty of Arts and Architecture, Rajamangala University of Technology Lanna

Dittidej Rachapattayakom

Faculty of Engineering, Rajamangala University of Technology Lanna

Phanu Uthaisri

Faculty of Engineering, Rajamangala University of Technology Lanna

Abstract

Climate change has significantly intensified the frequency and severity of natural disasters in Thailand, directly impacting local communities whose livelihoods depend on natural resources. Effective disaster risk management requires a comprehensive approach addressing four key components: hazard reduction, exposure reduction, vulnerability reduction, and adaptive capacity enhancement. These strategies are implemented through two primary measures: 1) Structural measures, which focus on engineering and infrastructure investments to mitigate hazards and exposure, offering concrete results but entailing high costs and risks of maladaptation without proper management; and 2) Non-structural measures, which prioritize reducing vulnerability and increasing adaptive capacity through social processes, legislation, and community participation, offering cost-effectiveness and long-term sustainability but requiring time and continuous

Corresponding Author : Associate Professor Dr. Banjarata Jolanun, Faculty of Engineering, Rajamangala University of Technology Lanna, E-mail : bjolanun@gmail.com

engagement. Therefore, the strategic integration of both measures, tailored to local contexts, is vital for fostering resilience and ensuring sustainable adaptation to natural disaster risk from climate change.

Keywords : Climate Change / Natural Disaster Risk / Structural Measures / Non-structural Measures / Local Community Resilience

1. บทนำ

การเจริญเติบโตและการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีทั่วทั้งภูมิภาคของโลกและประเทศไทย ล้วนแต่เป็นปัจจัยเร่งสำคัญที่ทำให้ระบบนิเวศโลกเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่สมดุล โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (climate change) การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้นำไปสู่การเกิดภัยธรรมชาติ (natural disasters) ที่ทวีความรุนแรงขึ้น เช่น ภัยแล้ง อุทกภัย พายุ แผ่นดินไหว และสึนามิ เป็นต้น เมื่อภัยธรรมชาติเหล่านี้เกิดขึ้น ย่อมก่อให้เกิดความสูญเสียอย่างมหาศาลต่อชีวิต สถานะความเป็นอยู่ ทรัพย์สิน ตลอดจนความเชื่อมโยงของฐานทรัพยากรธรรมชาติทั่วทั้งโลก สำหรับประเทศไทยซึ่งเป็นพื้นที่หนึ่งตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีการคาดการณ์ว่าสภาวะโลกร้อนที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง จะทำให้สภาพภูมิอากาศแบบร้อนและแห้งแล้งใหม่เกิดขึ้นและขยายขึ้นไปยังบริเวณนี้ รวมถึงประเทศไทย ส่งผลให้บริเวณดังกล่าวจะประสบกับสภาพอากาศสุดขั้วในแง่ของความถี่และความรุนแรงเพิ่มขึ้นทั้งค่าอุณหภูมิและปริมาณฝน (IPCC 2023; กองพัฒนาอุตุนิยมวิทยา 2565) ผลกระทบจากความแปรปรวนและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก (climate variability and change) ที่รุนแรงและยากต่อการรับมือนี้ ส่งผลกระทบต่อ ชุมชนท้องถิ่นของประเทศไทยซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรรมและกสิกรรมเป็นหลัก ชุมชนเหล่านี้ถือเป็นกลุ่มประชากรที่มีความเสี่ยงสูงต่อผลกระทบด้านฐานทรัพยากรธรรมชาติและปัจจัยการผลิตโดยตรง ซึ่งในที่สุดย่อมส่งผลกระทบต่อรายได้และความยากจนในการประกอบอาชีพ รวมถึงคุณภาพชีวิตของภาคครัวเรือนและระดับการพัฒนาของท้องถิ่นในภาพรวมที่ลดต่ำลง

ด้วยเหตุนี้ ภาครัฐ ท้องถิ่น และชุมชนจึงจำเป็นต้องเร่งหาแนวทาง วิธีการ หรือมาตรการในการรับมือ และการปรับตัวเพื่อลดความเสี่ยงจากภัยคุกคามทางธรรมชาติอย่างเร่งด่วนและมีประสิทธิผล

ความเสี่ยงภัยธรรมชาติที่เกิดจากความแปรปรวนและการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อน มีความเกี่ยวพันและเชื่อมโยงในทุกมิติของความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ท้องถิ่นทุกระดับ ขณะเดียวกันยังสามารถส่งผลกระทบต่อและสร้างความเปราะบางแบบพลวัตอย่างต่อเนื่องทั้งด้านสังคมและวิถีชีวิต ด้านฐานเศรษฐกิจ ครัวเรือนและชุมชน และด้านทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม (Brander, 2010; IPCC, 2023) ดังนั้น แนวทางการรับมือหรือการปรับตัวของชุมชนท้องถิ่น จึงควรมีนัยยะเป็น องค์รวม ซึ่งครอบคลุมทั้งระบบนิเวศ สังคม เศรษฐกิจ วิถีชีวิต วิศวกรรมและเทคโนโลยีเพื่อรับมือกับผลกระทบดังกล่าว นอกจากนี้ แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วม และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ยังสามารถนำมาใช้ประกอบการกำหนดนโยบาย แผนยุทธศาสตร์ และโครงการพัฒนา เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการรับมือและบรรเทาความเสี่ยงภัยธรรมชาติได้อย่างเหมาะสม ด้วยเหตุนี้ การวิเคราะห์และสังเคราะห์บทเรียนแนวทางการรับมือและลดความเสี่ยงภัยธรรมชาติของชุมชนท้องถิ่นที่ผ่านมา ซึ่งครอบคลุมทั้งมาตรการเชิงโครงสร้าง (structural measures) และมาตรการที่ไม่ใช่เชิงโครงสร้าง (non-structural measures) จึงเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนรู้ของชุมชน ท้องถิ่น สังคมและประเทศในทุกระดับ เพื่อนำไปสู่การพัฒนา ปรับปรุง และขยายผลดำเนินมาตรการรับมือหรือแนวทางการลดความเสี่ยงภัยธรรมชาติที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และเหมาะสมมากยิ่งขึ้นในอนาคต

2. การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศกับความเสี่ยงภัยธรรมชาติ

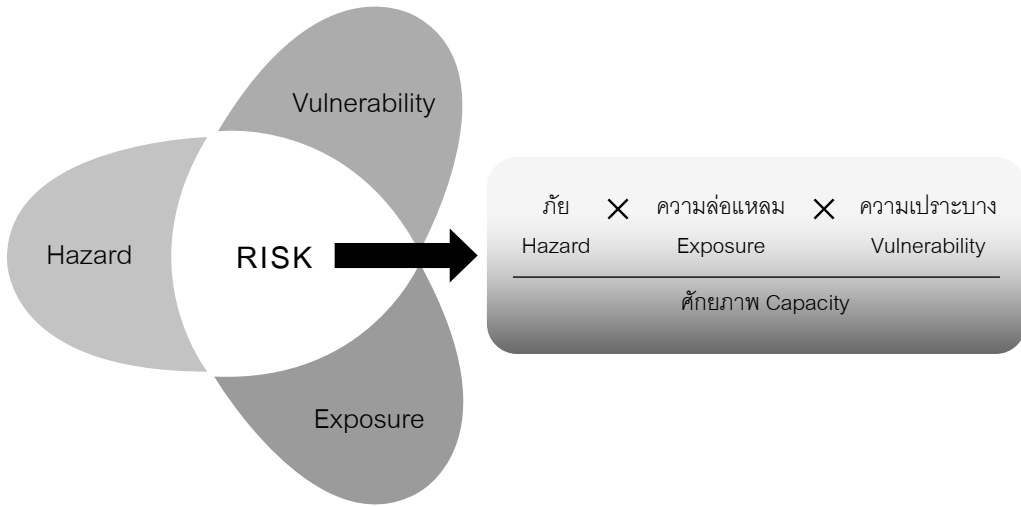
จากกรอบอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (United Nations Framework Convention on Climate Change: UNFCCC) ได้นิยามการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ คือ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอันเป็นผลจากกิจกรรมของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อมที่ทำให้องค์ประกอบของบรรยากาศของโลกเปลี่ยนแปลงไปนอกเหนือจากความผันแปรตามธรรมชาติ ดังนั้นในช่วงปี ค.ศ. 1970-1980 จากกรณีวิกฤตการสูญเสียปริมาณก๊าซโอโซน (ozone depletion) ในชั้นบรรยากาศสตราโตสเฟียร์ (stratosphere) ของโลก ซึ่งเป็นผลจากการใช้และปลดปล่อยสาร CFCs (chlorofluorocarbons) และสารเคมีอื่น ๆ อีกหลายชนิดเข้าสู่ชั้นบรรยากาศ จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่ประชาคมโลกให้ความสำคัญต่อปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและนำไปสู่พิธีสารมอนทรีออล (Montreal Protocol) เพื่อปกป้องชั้นโอโซนของโลกโดยการยุติการผลิตและบริโภคสารเคมีที่ทำลายชั้นโอโซนและมีผลบังคับใช้ในปี ค.ศ. 1989 (พ.ศ. 2532) ตามลำดับ หลังวิกฤตการณ์ดังกล่าว ประชาคมโลกจึงให้ความสนใจด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลกและผลกระทบอย่างจริงจัง โดยเฉพาะปัญหาภาวะโลกร้อนเนื่องจากการสะสมของก๊าซเรือนกระจก (greenhouse gas, GHG) ในชั้นบรรยากาศซึ่งส่งผลต่อความแปรปรวนและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลกตลอดจนผลกระทบอย่างมากเป็นวงกว้าง จากรายงานการประเมินสถานการณ์ล่าสุดของ IPCC (2023) ยืนยันว่า ภูมิอากาศพื้นผิวของโลกในช่วง ค.ศ. 2011-2020 ได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าช่วงปี ค.ศ. 1850-1900

ประมาณ 1.1 องศาเซลเซียส และเพิ่มขึ้นในอัตราที่เร่งตัวมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970 เป็นต้นมา การเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิโลกมีความสัมพันธ์โดยตรงกับการสะสมของ ก๊าซเรือนกระจก ในชั้นบรรยากาศ ซึ่งในปี ค.ศ. 2019 ปริมาณความเข้มข้นสะสมของก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (410 ppm, CO₂) มีค่าสูงกว่าช่วงเวลาใด ๆ อย่างน้อยในรอบ 2 ล้านปีที่ผ่านมานอกจากนี้ก๊าซมีเทน (1866 ppb, CH₄) และก๊าซไนตรัสออกไซด์ (332 ppb, N₂O) พบว่ามีค่าสูงกว่าช่วงเวลาใด ๆ อย่างน้อยในรอบ 8 แสนปีที่ผ่านมาด้วยเช่นกัน ดังนั้นการสะสมของก๊าซเรือนกระจกในชั้นบรรยากาศอย่างรวดเร็วนี้บ่งชี้ว่า การพัฒนาและกิจกรรมของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ ล้วนเป็นสาเหตุสำคัญของการเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิพื้นผิวโลกและภาวะโลกร้อนโดยเฉพาะในช่วงหลังยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมเป็นต้นมา

โดยทั่วไปการจำแนกประเภทของ “ภัย” (hazard) สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลักตามสาเหตุของการเกิดภัย คือ 1) ภัยธรรมชาติ (natural hazards) เช่น พายุ แผ่นดินไหว สึนามิ ไฟป่า ภัยแล้ง น้ำท่วม ฯลฯ และ 2) ภัยจากการกระทำของมนุษย์ (manmade hazards) เช่น ภัยจากคมนาคมขนส่ง ภัยจากการจราจร ภัยจากการทำงานและภัยที่เกิดจากอัคคีภัย เป็นต้น ส่วนคำว่า “ภัยพิบัติ” (Disaster) หมายถึง เหตุการณ์รุนแรงที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติหรือที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์แบบทันทีทันใดหรือแบบค่อย ๆ เกิดขึ้น แต่มีผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินของคนในสังคม จนทำให้คน ชุมชน หรือ สังคมที่ประสบภัยนั้นไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ นอกจากนี้กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (2559) ได้นิยาม “ภัยพิบัติ” หมายถึง การหยุดชะงักอย่างรุนแรงของการปฏิบัติหน้าที่ของชุมชนหรือสังคมอันเป็นผลมาจากการเกิด

ภัยทางธรรมชาติหรือเกิดจากมนุษย์ ซึ่งส่งผลกระทบต่อ ในทุกมิติอย่างกว้างขวางและเกินกว่าความสามารถ และทรัพยากรที่มีอยู่ของชุมชนหรือสังคมที่ได้รับผลกระทบจะรับมือได้ ดังนั้น ความเสี่ยงภัยธรรมชาติ (natural hazard risk) จึงหมายถึงโอกาสหรือความเป็นไปได้ทั้งในระดับบุคคล ชุมชน สังคมและประเทศที่ได้รับผลกระทบทางลบและเกิดความเสียหายหรือสูญเสียต่อชีวิต ทรัพย์สิน สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมระบบต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลจาก ปฏิสัมพันธ์ระหว่างภัยที่เกิดขึ้น (hazard) การเปิดรับภัยหรือความล่อแหลม (exposure) และความเปราะบาง (vulnerability) ของระบบ โดยความเสี่ยงหลักที่เชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ คือ ความเสี่ยงทางกายภาพ (physical risk) ซึ่งรวมถึงสภาพภูมิอากาศแบบสุดขั้ว (extreme weather events) เช่น พายุ น้ำท่วม ภัยแล้ง สึนามิ แผ่นดินไหว และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างช้า ๆ (slow onset events) เช่น การเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิโลก (global warming) การเพิ่มขึ้นของระดับน้ำทะเล (sea-level rise) ที่คุกคามพื้นที่ชายฝั่ง ความเป็นกรดของมหาสมุทร (ocean acidification) และการเปลี่ยนแปลงของเขตการแพร่กระจายของพาหะนำโรค (disease vector) รวมถึงความเสี่ยงทางสังคมที่เป็นผลกระทบต่อเนื่อง เช่น การพลัดถิ่นและการอพยพย้ายถิ่นฐาน (displacement and migration) การเพิ่มขึ้นของความขัดแย้งจากการแย่งชิงทรัพยากรที่ขาดแคลน และการขยายวงของความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งผลกระทบ

เหล่านี้เกิดขึ้นในวงกว้างโดยเฉพาะประชากรที่ยากจนและเปราะบางทั่วโลก ในระดับประเทศและท้องถิ่น (local impact) ความเสี่ยงภัยธรรมชาติและผลกระทบมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เช่น ภาคการเกษตรของไทยซึ่งเป็นภาคการผลิตที่มีความอ่อนไหวสูง ในภาวะฝนแล้งและน้ำท่วมส่งผลให้ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ (ข้าว ข้าวโพด อ้อย) ลดลงอย่างมาก นอกจากนี้ในมิติความเสี่ยงทางสังคม (social risk) ความเสียหายเหล่านี้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อภาคครัวเรือนและสังคมโดยรวมอย่างชัดเจน ได้แก่ คุณภาพการดำรงชีวิตลดต่ำลง (การขาดแคลนน้ำและอาหาร) การสูญเสียรายได้และอาชีพ ผลกระทบด้านสุขภาพและสุขภาวะ รวมถึงความขัดแย้งทางสังคมเพื่อแย่งชิงทรัพยากรซึ่งจะนำไปสู่ความยากจนและการอพยพย้ายถิ่นฐานในที่สุด (Brander, 2010; IPCC, 2023) ทั้งนี้ในการประเมินระดับความเสี่ยงภัย เช่น ระดับปราศจากความเสี่ยง หรือ ความเสี่ยงระดับน้อย ปานกลาง และมาก นอกจากการเกิดภัย (hazard) แล้ว จำเป็นต้องพิจารณาปฏิสัมพันธ์และการจัดการขององค์ประกอบหลักที่สำคัญ ได้แก่ ความล่อแหลมหรือการเปิดรับภัย (exposure) ความเปราะบางในการป้องกันหรือการรับมือกับภัย (vulnerability) และศักยภาพในการรับมือ การปรับตัว หรือการฟื้นฟูความเสียหายจากภัย (capacity) ร่วมกัน ซึ่งปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของความเสียหายสามารถนำเสนอในรูปแบบสมการดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ประกอบสำคัญของความเสี่ยงจากภัยพิบัติ

ที่มา : ดัดแปลงจาก United Nations (2024)

ด้วยความเสี่ยงภัยธรรมชาติที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อนและมีความเกี่ยวพันเชื่อมโยงในทุกมิติของความเป็นอยู่ของชุมชนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น แนวทางการรับมือ (coping) หรือการปรับตัว (adaptation) ของชุมชนท้องถิ่นจึงควรมีลักษณะเป็นองค์รวม (holistic approach) โดยครอบคลุมทั้งมาตรการเชิงโครงสร้าง (structural measure) และมาตรการที่ไม่ใช่เชิงโครงสร้าง (non-structural measure) แม้ว่าหลายภูมิภาคของโลกรวมทั้งประเทศไทยได้อาศัยมาตรการทั้งสองดังกล่าวในการกำหนดนโยบาย แผนงาน ตลอดจนการดำเนินการเพื่อการรับมือและการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ แต่ด้วยข้อจำกัดที่แตกต่างกันตามบริบทสังคมและลักษณะระบบนิเวศทางกายภาพจึงส่งผลให้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ได้จากการดำเนินการมีความแตกต่างกัน สำหรับอุปสรรคหรือข้อจำกัดที่สำคัญในการรับมือหรือการปรับตัว ได้แก่

การขาดแคลนทรัพยากร การขาดการมีส่วนร่วม การขาดเงินทุนหรืองบประมาณสนับสนุน การขาดฐานข้อมูลสภาพภูมิอากาศที่แม่นยำ และการขาดองค์ความรู้ที่เหมาะสมและพร้อมใช้ในการปรับตัว โดยเฉพาะกลุ่มประเทศกำลังพัฒนามักพบข้อจำกัดด้านการเงินและงบประมาณ (ภาครัฐและภาคเอกชน) เป็นประเด็นหลักในการขับเคลื่อนมาตรการ ด้วยเหตุนี้ การดำเนินมาตรการการปรับตัวและการบรรเทาผลกระทบที่ได้ผลจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญและจัดลำดับความสำคัญของความเสมอภาค (equity) และความยุติธรรมทางสังคม (social justice) รวมถึงการสนับสนุนด้านการเงินและงบประมาณอย่างทั่วถึง เพื่อนำไปสู่ความร่วมมือและการพัฒนาความสามารถในการรับมือกับความเสี่ยงภัยธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมมากยิ่งขึ้นในอนาคต (United Nations: UN, 2024)

3. ผลกระทบจากความเสียหายภัยธรรมชาติ

เนื่องด้วยผลกระทบจากความเสียหายภัยธรรมชาติ (natural hazard risk) ที่รุนแรง สามารถก่อให้เกิดความเสียหายและความสูญเสียต่อชีวิตทรัพย์สิน ระบบเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ผลกระทบทางตรงต่อภาคส่วนต่าง ๆ ได้แก่ ภาคการเงิน ภาคการเกษตร ภาคอุตสาหกรรม ภาคบริการและการท่องเที่ยว และภาคครัวเรือน เป็นต้น ส่วนผลกระทบทางอ้อมเกิดขึ้นจากการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของภาคธุรกิจ ครัวเรือน สถาบันการเงินและรัฐ ซึ่งเป็น “ปัจจัยพื้นฐาน” (micro foundation) ที่ส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจมหภาค (macro economy) เปลี่ยนแปลงไปด้วยทั้งในด้านผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product, GDP) อัตราเงินเฟ้อตลอดจนความเหลื่อมล้ำในระบบเศรษฐกิจ ด้วยผลกระทบระดับมหภาคที่เปลี่ยนไปนี้จะย้อนกลับมาก่อให้เกิดการตัดสินใจและมาตรการปรับตัวของภาคส่วนต่าง ๆ ในลักษณะของวงจรย้อนกลับอีกครั้ง ลักษณะผลกระทบจากความเสียหายภัยธรรมชาติที่สำคัญต่อภาคส่วนต่าง ๆ มีดังนี้ (สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์, 2567; David et al., 2023; Dube et al., 2022; Watts et al., 2021; Poapongsakorn et al., 2015; บัญญัติรัตน์ ใจลานันท์ และ มนฤดี ม่วงรุ่ง, 2557; Henry et al., 2012; Brander, 2010; Thornton et al., 2009)

3.1 ภาคการเงิน (Financial Sector) : ได้รับความกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมจากภัยธรรมชาติ โดยผ่านกลไกความเสี่ยงหลัก คือ 1) ความเสี่ยงด้านสินเชื่อ (credit risk) ทำให้ทรัพย์สินที่ใช้เป็นหลักประกันเงินกู้ของสถาบันการเงินเสียหาย และทำให้ความสามารถในการชำระหนี้โดยเฉพาะภาคธุรกิจ และครัวเรือนในพื้นที่ประสบภัยลดลงอย่างมี

นัยสำคัญ ในระดับท้องถิ่นพบว่าธนาคารท้องถิ่นหรือสาขาในพื้นที่เกษตรกรรมที่ประสบภัย (แล้ง/น้ำท่วม) ช้ำชาก จะเผชิญกับหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (Non-Performing Loan, NPLs) พุ่งสูงขึ้นอย่างรวดเร็วและชัดเจน 2) ความเสี่ยงด้านการประกันภัย (insurance risk) ความถี่และความรุนแรงของภัยพิบัติที่เพิ่มขึ้นทำให้ภาระการจ่ายค่าสินไหมทดแทน (claims) ของบริษัทประกันภัยสูงเกินกว่าที่คาดการณ์ ซึ่งอาจกระทบต่อความมั่นคงทางการเงินและการแบกรับความเสี่ยงที่สูงขึ้นของบริษัทประกันภัยโดยตรง ในที่สุดทำให้ต้นทุนและเบี้ยประกันภัยในตลาดเพิ่มสูงขึ้นทั่วโลก 3) ความเสี่ยงด้านตลาดและความผันผวน (market risk) ทำให้นักลงทุนขาดความเชื่อมั่นในบริษัทที่ได้รับผลกระทบ ส่งผลให้มูลค่าหลักทรัพย์ลดลง นอกจากนี้ความผันผวนของราคาสินค้าโภคภัณฑ์ (ราคาข้าวโพดหรือข้าว) ที่แหล่งผลิตได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติ อาจส่งผลกระทบต่อลูกโซ่ต่อเครื่องมือทางการเงินที่เกี่ยวข้อง 4) ความเสี่ยงจากการเปลี่ยนผ่าน (transition risk) ปัจจุบันทั้งนานาชาติและรัฐบาลไทยพยายามเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจคาร์บอนต่ำ โดยการกำหนดมาตรการด้านสิ่งแวดล้อม เช่น ระบบซื้อขายคาร์บอน (Emissions Trading System, ETS) อาจส่งผลให้สินทรัพย์ที่ปล่อยคาร์บอนสูง (fossil fuel-related assets) ด้อยค่าลง (stranded assets) อย่างรวดเร็ว ถือเป็นความเสี่ยงต่อพอร์ตโฟลิโอ (portfolio) การลงทุนของสถาบันการเงินทั่วโลก

3.2 ภาคการเกษตร (Agricultural Sector) : เป็นภาคส่วนที่มีความอ่อนไหวสูง และจำเป็นต้องพึ่งพาทรัพยากรทางธรรมชาติและสภาพอากาศที่เหมาะสม ผลกระทบหลักคือการลดลงของผลผลิตและการเพิ่มขึ้นของต้นทุนการผลิต เช่น กรณีภัยแล้งในพื้นที่เทศบาลตำบลอนใต้ อำเภอสันกำแพง

จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เกษตรกรต้องเผชิญกับปัญหาผลผลิตและรายได้ที่ลดลง (รายได้ลด 30-60%) แต่ต้นทุนการผลิตกลับเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งของความยากจนและบั่นทอนความสามารถในการรับมือตลอดจนการปรับตัวของเกษตรกร นอกจากนี้ ผลกระทบเฉพาะเจาะจงต่อพืชผลสำคัญ (พืชไร่) ในภาวะฝนแล้งทำให้ผลผลิตเกษตรที่สำคัญของไทยและเอเชีย เช่น ข้าวโพด อ้อย และข้าว ลดลงอย่างมาก เป็นต้น ส่วนในด้านการปศุสัตว์และประมง พบว่า อุณหภูมิเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อตรงต่อการผลิตเนื้อและนมสุภาพ โรค และการสืบพันธุ์ของสัตว์ ขณะเดียวกัน การเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิในแหล่งน้ำมีผลต่อค่าความเค็ม ปริมาณออกซิเจน และค่าความเป็นกรด-ด่างของน้ำ ซึ่งกระทบต่ออัตราการเจริญเติบโตและการอยู่รอดของสัตว์น้ำ ส่วนผลกระทบทางอ้อมเกิดขึ้นจากการทำลายระบบนิเวศสำคัญ เช่น ป่าชายเลน และแนวปะการังซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่และแหล่งอาหารสำคัญของสัตว์น้ำ

3.3 ภาคอุตสาหกรรม (Industrial Sector) : ภาคอุตสาหกรรมเผชิญกับความเสียหายทั้งจากภัยทางกายภาพ (physical hazards) และภัยจากการเปลี่ยนผ่านเชิงนโยบาย (policy transition) โดยความเสียหายส่งผลกระทบต่อทางตรงและความยืดหยุ่นของห่วงโซ่อุปทาน (supply chain) อาทิ 1) ความเสียหายของเครื่องจักร อุปกรณ์ และอาคารโรงงาน จากภัยพิบัติ 2) การขาดแคลนทรัพยากร (การขาดแคลนน้กรณีก่อเกิดภัยแล้ง) ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงต่ออุตสาหกรรมที่ใช้น้ำเป็นวัตถุดิบสำคัญ 3) การหยุดชะงักของห่วงโซ่อุปทานภาคการผลิตจากความเสียหายของเส้นทางคมนาคมและโครงสร้างพื้นฐานในการขนส่ง 4) ต้นทุนการผลิตโดยรวมที่สูงขึ้นขณะที่ผลิตภาพของแรงงาน (labor

productivity) ลดลง โดยเฉพาะงานที่ทำกลางแจ้งหรือในสภาพแวดล้อมที่ควบคุมอุณหภูมิได้ยาก นอกจากนี้ ความเสี่ยงจากการเปลี่ยนผ่านเชิงนโยบายทั้งในระดับโลก ประเทศ และท้องถิ่น โดยการกำหนดนโยบายและมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมของรัฐ เพื่อการพัฒนาและเปลี่ยนผ่านสู่เทคโนโลยีที่ปล่อยคาร์บอนต่ำในภาคอุตสาหกรรม เช่น มาตรการการกำหนดราคาคาร์บอน (ภาษีคาร์บอนหรือ ระบบซื้อ-ขายคาร์บอน) จะส่งผลให้ ต้นทุนของผู้ประกอบการเพิ่มสูงขึ้น หรือธุรกิจส่งออกต้องเผชิญกับมาตรการ ปรับราคาคาร์บอนก่อนเข้าพรมแดน (Carbon Border Adjustment Mechanism: CBAM) ซึ่งเป็นมาตรการระดับโลกที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขัน เป็นต้น

3.4 ภาคบริการและการท่องเที่ยว (Service and Tourism Sector) : ภาคบริการและการท่องเที่ยวเป็นภาคส่วนที่จำเป็นต้องพึ่งพาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและโครงสร้างพื้นฐานที่มั่นคง ดังนั้น ความถี่และความรุนแรงของภัยธรรมชาติจึงส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวและห่วงโซ่อุปทานด้านการท่องเที่ยว เช่น หากแหล่งท่องเที่ยวต้องปิดให้บริการเนื่องจากความเสียหาย และการขาดแคลนทรัพยากรสำคัญที่ใช้ในการให้บริการนักท่องเที่ยว ส่งผลต่อจำนวนนักท่องเที่ยวลดน้อยลงและทำให้เกิดการหยุดชะงักของห่วงโซ่อุปทานด้านการท่องเที่ยว ตลอดจนผลกระทบการหยุดชะงักทางเศรษฐกิจท้องถิ่น (local economic disruption) ในแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ โรงแรม รีสอร์ท ที่พัก ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายสินค้าและบริการท่องเที่ยว ฯลฯ เป็นต้น ดังกรณีศึกษาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านปาง เทศบาล ตำบลออนใต้ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ภัยแล้งส่งผลกระทบต่อให้ชุมชนสูญเสียโอกาสในการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวให้แก่คนในท้องถิ่นโดยรวม

นอกจากนี้ภัยพิบัติในพื้นที่ท่องเที่ยวสำคัญอาจส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์และความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวต่างชาติ ทำให้การฟื้นตัวของการท่องเที่ยวใช้เวลาและต้องใช้งบประมาณในการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเชื่อมั่น

3.5 ภาคครัวเรือน (Household Sector) : ภัยธรรมชาติส่งผลกระทบต่อสร้างความเปราะบางให้กับภาคครัวเรือนซึ่งเชื่อมโยงกันอย่างต่อเนื่องในทุกมิติ (สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสุขภาพ) ได้แก่ 1) ผลกระทบด้านรายได้ลดลงผ่านทางอาชีพและผลิตภาพ เช่น เกษตรกร/ผู้รับจ้างที่ได้รับผลกระทบ 2) ผลกระทบรายจ่ายเพิ่มขึ้นผ่านทางค่าครองชีพ การเข้าถึงสินค้าและบริการ รวมถึงภาระในการซ่อมแซมและรักษาพยาบาล 3) ผลกระทบสินทรัพย์ที่ถูกทำลาย เช่น ความเสียหายต่อทุนทางกายภาพ (บ้านเรือน/อาคาร) และทุนทางธรรมชาติ (แหล่งน้ำ/ป่าไม้) และ 4) ผลกระทบด้านสุขภาพและจิตสังคม เช่น ความเครียดจากการประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติ ความขัดแย้งทางสังคม (ชุมชนท้องถิ่น) เพื่อแย่งชิงทรัพยากร (น้ำ) ในการอุปโภคบริโภคและประกอบอาชีพ รวมทั้งการอพยพหรือย้ายถิ่นฐานเนื่องจากความเครียดและการสูญเสียโอกาสทางเศรษฐกิจ

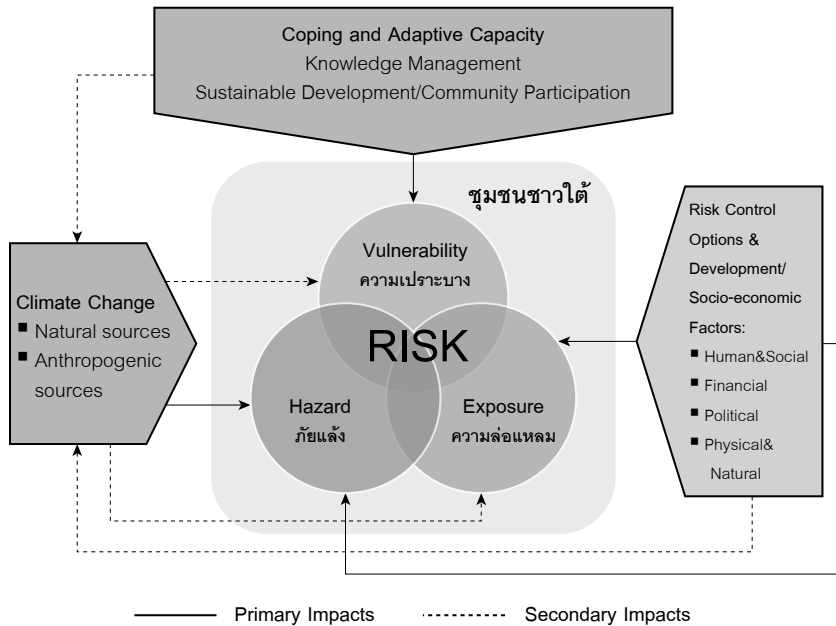
ดังที่กล่าวมาข้างต้นเห็นได้ว่า ความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติอันเนื่องมาจากความแปรปรวนและการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศเป็นประเด็นที่ซับซ้อนและมีความเชื่อมโยงกับความเป็นอยู่ของประชาชน ชุมชน ท้องถิ่น และสังคมในทุกมิติ ผลกระทบที่เกิดขึ้นไม่ได้จำกัดอยู่เพียงความเสียหายทางกายภาพในพื้นที่ประสบภัย แต่ขยายผลกระทบเป็นวงจรรย้อนกลับไปยังระบบเศรษฐกิจมหภาค และ

สร้างความเปราะบางอย่างต่อเนื่องทั้งในมิติทางสังคม ฐานเศรษฐกิจครัวเรือน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม การจัดการความเสี่ยงจึงต้องใช้แนวทางแบบองค์รวม (holistic approach) ที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างความสามารถในการปรับตัว (adaptive capacity) และความยืดหยุ่น (resilience) ให้แก่ทุกภาคส่วน ตั้งแต่ในระดับชุมชนท้องถิ่น (จุลภาค) ไปจนถึงการกำหนดนโยบายระดับประเทศและประชาคมโลก (มหภาค) เพื่อรองรับผลกระทบทางอ้อมและสร้างการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมที่พร้อมรับมือกับความเสี่ยงภัยธรรมชาติในอนาคต

4. มาตรการรับมือความเสี่ยงภัยธรรมชาติของชุมชนท้องถิ่นในประเทศ

จากองค์ประกอบสำคัญของความเสี่ยงภัยธรรมชาติ (ภาพที่ 1) เห็นได้ว่าการเกิดภัย (hazard) ความล่อแหลม (exposure) ความเปราะบาง (vulnerability) และศักยภาพ (capacity) เป็นทั้งปัจจัยและตัวแปรที่ส่งผลให้ความเสี่ยงภัยเพิ่มสูงขึ้นหรือลดต่ำลงได้ ดังนั้น หากภาคครัวเรือน ชุมชนท้องถิ่น สังคมและประเทศต้องการรับมือหรือลดความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติจำเป็นต้องอาศัยแนวทางที่เน้นการจัดการกับองค์ประกอบหลักของความเสียหายภัยธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดการถอดบทเรียนโครงการตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาของเทศบาลตำบลอนันต์ อำเภอดันก้าง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อใช้รับมือกับความเสียหายแล้งและเป็นโครงการที่มีส่วนช่วยลดความล่อแหลมและความเปราะบางให้แก่ชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่ (ภาพที่ 2)

การถอดบทเรียนโครงการตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลตำบลออนใต้

ภาพที่ 2 การรับมือความเสี่ยงภัยธรรมชาติ (แล้ง) ของเทศบาลตำบลออนใต้ จังหวัดเชียงใหม่
ที่มา : บัญญัติร์ โฉลกานันท์ และคณะ (2567)

สำหรับแนวทางในการจัดการได้แก่ 1) การลดภัย (hazard reduction) เป็นแนวทางที่มุ่งเน้นลดความถี่หรือความรุนแรงของภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้นหรือจำกัดผลกระทบของภัยพิบัติให้อยู่ในวงแคบที่สุด 2) การลดความล่อแหลม (exposure reduction) เป็นแนวทางที่มุ่งเน้นลดจำนวนหรือการมีอยู่ของทรัพย์สิน ครุภัณฑ์ อาคาร และระบบโครงสร้างหรือสาธารณูปโภคที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เสี่ยงภัย 3) การลดความเปราะบาง (vulnerability reduction) เป็นแนวทางที่มุ่งเน้นการลดขีดจำกัดและความอ่อนแอของครัวเรือน ชุมชน ท้องถิ่นและภาคส่วนต่าง ๆ ต่อผลกระทบทางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสุขภาพโดยรวม และ 4) การเพิ่มศักยภาพในการปรับตัวหรือการรับมือ (enhancing adaptive/coping capacity) เป็นแนวทางที่มุ่งเน้น

เพิ่มขีดความสามารถของครัวเรือน ชุมชน ท้องถิ่น และภาคส่วนต่าง ๆ ในการใช้ทรัพยากรและองค์ความรู้เพื่อการเตรียมพร้อม การตอบสนอง และการฟื้นตัวจากภัยพิบัติ (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2559) แม้ว่าแนวทางการลดความเปราะบางและการเพิ่มศักยภาพในการปรับตัวเป็นกลไกที่สำคัญในการสร้างความยืดหยุ่น (resilience) ให้แก่ชุมชนท้องถิ่น เนื่องจากเป็นกลไกที่เน้นสร้างการรับรู้ ความตระหนัก และความรู้ถึงการเป็นเจ้าของร่วมกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในระดับชุมชนท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพตลอดจนให้ผลลัพธ์ที่ดีในระยะยาวอย่างยั่งยืน ขณะที่แนวทางการลดภัยและการลดความล่อแหลมโดยส่วนใหญ่จำเป็นต้องลงทุน

โครงสร้างพื้นฐานระยะยาวเพื่อลดหรือจัดการความเสี่ยงที่เผชิญอยู่และมีผลกระทบสูงโดยรวม (ภาพที่ 2) อย่างไรก็ตามการจัดการความเสี่ยงภัยธรรมชาติให้ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องผสมผสานและใช้ทุกแนวทางควบคู่กัน (integrated approach)

สำหรับมาตรการการรับมือหรือการบรรเทาเพื่อลดผลกระทบจากความเสียหายภัยธรรมชาตินั้นสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่ มาตรการเชิงโครงสร้าง (structural measure) หรือมาตรการที่ใช้สิ่งก่อสร้าง และมาตรการที่ไม่ใช่เชิงโครงสร้าง (non-structural measure) หรือมาตรการที่ไม่ใช้สิ่งก่อสร้างในการบริหารจัดการเพื่อรับมือและลดความเสียหายจากภัยธรรมชาติ ปกติแล้ว มาตรการเชิงโครงสร้างเป็นแนวทางการจัดการความเสี่ยงภัยธรรมชาติที่เน้นการพัฒนาเชิงวิศวกรรม หรือการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อควบคุมภัยพิบัติ หรือลดผลกระทบทางกายภาพของภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้น มาตรการนี้จึงมีวัตถุประสงค์หลักคือ การลดภัย (hazard Reduction) หรือความรุนแรงของภัย และการลดความเสียหาย (exposure Reduction) ให้แก่ประชาชน ทรัพย์สิน และระบบสาธารณูปโภคที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เสี่ยงภัยไม่ได้รับผลกระทบจากภัย ดังนั้นมาตรการเชิงโครงสร้างโดยทั่วไปแล้วเป็นโครงการที่โดดเด่นในด้านประสิทธิภาพทางวิศวกรรม เนื่องจากสามารถแก้ไขปัญหาลงได้อย่างตรงจุด อย่างไรก็ตามมาตรการนี้มักมีต้นทุนสูงและมีความซับซ้อนเชิงเทคนิคในการดำเนินการตลอดจนการบำรุงรักษาให้พร้อมใช้งานอยู่เสมอ ขณะที่มาตรการที่ไม่ใช่เชิงโครงสร้างเป็นแนวทางการจัดการความเสี่ยงภัยที่เน้นการบริหารจัดการ (management) กฎหมาย (legal) สังคม (social) และ เศรษฐกิจ (economic) โดยไม่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้างทางวิศวกรรมขนาดใหญ่ มาตรการนี้โดยส่วนใหญ่ตั้งอยู่

บนฐานแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีเป้าหมายหลักคือ การลดความเปราะบาง (vulnerability reduction) ซึ่งมุ่งเน้นการลดขีดจำกัดและความอ่อนแอของชุมชนท้องถิ่นต่อผลกระทบทางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสุขภาพโดยรวม และการเพิ่มศักยภาพในการปรับตัวหรือการรับมือ (enhancing adaptive/coping capacity) ซึ่งมุ่งเน้นการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการใช้ทรัพยากรและองค์ความรู้เพื่อการเตรียมพร้อม การตอบสนอง และการฟื้นตัวจากภัยพิบัติ (UN, 2024; IPCC, 2023; กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2559)

สำหรับชุมชนท้องถิ่นในประเทศที่ผ่านมามีได้ปรับใช้ทั้งมาตรการเชิงโครงสร้างและไม่เชิงโครงสร้างในการรับมือหรือบรรเทาผลกระทบจากความเสียหาย (ภัยแล้ง อุทกภัย คลื่นซัด การกัดเซาะชายฝั่ง และแผ่นดินไหว) ดังนั้นการเผชิญกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของประเทศไทยในปัจจุบันซึ่งต่อเนื่องไปยังอนาคต จำเป็นต้องถอดบทเรียนมาตรการที่ใช้รับมือความเสี่ยงภัยเพื่อสร้างความรู้และความเข้าใจในการปรับใช้มาตรการตลอดจนการบริหารจัดการให้มีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นตามลำดับ สำหรับบทเรียนโครงการที่อาศัยมาตรการเชิงโครงสร้างและมาตรการที่ไม่ใช่เชิงโครงสร้างเพื่อนำมาใช้รับมือความเสี่ยงภัยธรรมชาติของชุมชนท้องถิ่น สามารถวิเคราะห์บริบทและประสิทธิผลรวมทั้งข้อจำกัดในการปรับใช้มาตรการพอสังเขป ดังนี้

4.1 ความเสี่ยงภัยแล้งและอุทกภัย

มาตรการเชิงโครงสร้าง : มาตรการโดยส่วนใหญ่ที่ชุมชนท้องถิ่นนำมาปรับใช้เพื่อรับมือหรือบรรเทาความเสี่ยงภัยแล้งและอุทกภัย ได้แก่ โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ โครงการก่อสร้างฝายชะลอน้ำ รวมทั้งโครงการก่อสร้างระบบประปา

หมู่บ้าน เป็นต้น เช่น 1) โครงการอ่างเก็บน้ำวังปลาหมอบ อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด 2) โครงการสร้างฝายชะลอน้ำขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวฝาย อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ และ 3) โครงการระบบประปาหมู่บ้านแบบบาดาลขนาดใหญ่ เทศบาลตำบลอนันต์ จังหวัดเชียงใหม่ กรณีโครงการอ่างเก็บน้ำและฝายชะลอน้ำถือเป็นมาตรการเชิงโครงสร้างที่ประสบความสำเร็จในการรับมือเพื่อลดความรุนแรงของภัยแล้งและการบรรเทาอุทกภัย โครงการเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นแหล่งน้ำเสริมเพื่อการเกษตร การเพิ่มผลผลิต และเสริมรายได้ให้แก่ประชาชนในช่วงภัยแล้ง ขณะเดียวกันก็ช่วยบรรเทาปัญหาและป้องกันน้ำท่วมในช่วงน้ำหลากได้เป็นอย่างดี ส่วนโครงการระบบประปาหมู่บ้านแบบบาดาลขนาดใหญ่ถือเป็นมาตรการที่ให้ประสิทธิผลอย่างชัดเจนในการจัดหาสาธารณูปโภคโดยครอบคลุมครัวเรือนมากกว่าร้อยละ 80 ของพื้นที่เพื่อลดความเสี่ยงการขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภคในช่วงภัยแล้ง นอกจากนี้โครงการฯ ยังช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ เช่น ธุรกิจการท่องเที่ยวและร้านอาหารภายในชุมชน ดังนั้น แม้ว่าโครงการอ่างเก็บน้ำ โครงการฝายชะลอน้ำ และโครงการระบบประปาหมู่บ้านแบบบาดาลขนาดใหญ่เป็นมาตรการเชิงโครงสร้างที่พัฒนาขึ้นเพื่อลดความล่าช้า (exposure reduction) และบรรเทาผลกระทบจากความเสียหายโดยตรง อย่างไรก็ตามทั้งสามโครงการพบว่ามีประสิทธิภาพในการช่วยลดความเปราะบาง (vulnerability reduction) ทางเศรษฐกิจ การดำรงชีวิต และสุขภาพของครัวเรือนและชุมชนท้องถิ่นทางอ้อมด้วยเช่นกัน

ด้วยมาตรการเชิงโครงสร้างหรือเชิงวิศวกรรมส่วนใหญ่เป็นโครงการที่ต้องใช้ทุนหรืองบประมาณในการก่อสร้างค่อนข้างสูงตลอดจนมี

ความซับซ้อนเชิงเทคนิคในทุกขั้นตอนในการพัฒนา การก่อสร้าง และการบริหารจัดการภายหลังดำเนินการและส่งมอบโครงการแล้วเสร็จ ดังนั้นการปรับใช้มาตรการเชิงโครงสร้างเพื่อลดความเสี่ยงภัยธรรมชาติ ชุมชนท้องถิ่นควรให้ความสำคัญด้านความคุ้มค่าในการลงทุนและการใช้ประโยชน์อย่างสูงสุดจากการอาศัยมาตรการเชิงโครงสร้างเพื่อลดและบรรเทาความเสี่ยงภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้น เช่น กรณีโครงการอ่างเก็บน้ำวังปลาหมอบ การต่อขยายผลระบบท่อส่งน้ำให้กระจายและส่งน้ำอย่างทั่วถึงโดยเฉพาะพื้นที่ที่อยู่ด้านท้ายโครงการ ถือเป็นประเด็นสำคัญเชิงเทคนิคหรือเชิงปฏิบัติเพื่อให้เกิดความคุ้มค่ากับการลงทุนของโครงการ นอกจากนี้ประเด็นการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการปริมาณน้ำในอ่างตลอดจนการดูแลและบำรุงรักษาอ่างเก็บน้ำของชุมชนท้องถิ่นถือเป็นปัจจัยสำคัญในการปรับใช้มาตรการให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยชุมชนท้องถิ่นจำเป็นต้องมีความรู้และความเข้าใจในการบริหารจัดการ และควรมีทักษะเชิงเทคนิคในการดำเนินระบบและการบำรุงรักษาโครงการฯ ให้มีประสิทธิภาพพร้อมใช้งานอยู่เสมอ สอดคล้องกับกรณีบทเรียนสำคัญจากโครงการระบบประปาหมู่บ้านแบบบาดาลขนาดใหญ่ เทศบาลตำบลอนันต์ภายหลังการส่งมอบโครงการฯ ให้คณะกรรมการบริหารกิจการและบำรุงรักษาระบบประปาหมู่บ้านดำเนินการบริหารจัดการเพื่อใช้ประโยชน์พบว่าในช่วงแรกของการดำเนินงานหลายหมู่บ้านประสบกับปัญหาการบริหารจัดการระบบประปา และการขาดทุน เนื่องจากรายได้จากการจัดเก็บค่าน้ำไม่เพียงพอกับรายจ่ายโดยเฉพาะค่าไฟในการสูบน้ำและค่าเปลี่ยนสารกรองที่ค่อนข้างสูง รวมถึงปัญหาการร้องเรียนด้านปริมาณและคุณภาพน้ำที่ทำการส่งจ่ายจากผู้ใช้ น้ำ ดังนั้น ชุมชนเทศบาล

ตำบลดอนใต้ซึ่งอาศัยมาตรการเชิงโครงสร้างเพื่อรับมือกับปัญหาภัยแล้ง จำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในเชิงเทคนิคด้านการดำเนินระบบประปาบาดาลขนาดใหญ่ตลอดจนการดูแลและบำรุงรักษาเป็นอย่างดี รวมถึงการปรับปรุงรูปแบบหรือแนวทางการบริหารจัดการที่เน้นสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้ใช้น้ำ รวมทั้งการกำหนดและการบังคับใช้กติกาการบริหารจัดการร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น (ไซคตี หนูมี, 2547; วัฒนา วาระกุล และ ดวงใจ พุทธวงศ์, 2558; บัญญัติรัตน์ โฉลาพันธ์ และคณะ, 2566)

มาตรการที่ไม่ใช่เชิงโครงสร้าง : การบริหารจัดการน้ำในสถานการณ์วิกฤต (ภัยแล้ง) จากปรากฏการณ์เอลนีโญ (El Niño) ของโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) เป็นกรณีหนึ่งที่อาศัยมาตรการทางด้านการบริหารจัดการแบบบูรณาการและการมีส่วนร่วม (integrated management) ของทุกภาคส่วน (ภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ เอกชน ชุมชนท้องถิ่นและภาคประชาชน) ในทุกระยะของการรับมือ ตั้งแต่ระยะก่อนเกิดวิกฤต โดยการวางแผนการกักเก็บและจัดสรรน้ำล่วงหน้า โดยกรมชลประทานร่วมมือกับภาคเอกชน (Eastwater) ระยะเกิดวิกฤตทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องร่วมกำหนดมาตรการและแบ่งความรับผิดชอบดำเนินการในระยะวิกฤต และระยะหลังวิกฤตทุกภาคส่วนได้ร่วมกำหนดมาตรการและวางแผนรองรับเพื่อรับมือความเสี่ยงภัยแล้งซ้ำซากซึ่งเป็นแผนระยะยาว 20 ปี หลังเกิดวิกฤต เป็นต้น นอกจากนี้ ชุมชนท้องถิ่นของประเทศในหลายพื้นที่ได้อาศัยมาตรการทางสังคม จารีต และวัฒนธรรม (social and cultural measures) ซึ่งเป็นมาตรการที่ไม่ใช่เชิงโครงสร้างเพื่อรับมือความเสี่ยงภัยแล้งในระยะยาวอย่างยั่งยืน เช่น การสืบสานประเพณีอนุรักษ์ป่าต้นน้ำชุมชนเทศบาล

ตำบลดอนใต้ (จังหวัดเชียงใหม่) กลุ่มอัครป่าศรีถ้อย (จังหวัดพะเยา) และกลุ่มอนุรักษ์ป่าเจ้าปู่บ้านวังยาว (จังหวัดเลย) เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการทรัพยากรร่วมกัน (common pool resource management) ที่อาศัยความเชื่อ วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น และชนบประเพณีเป็นรากฐานในการวางหลักธรรมาภิบาลและกติกาในการดูแลจัดการทรัพยากรร่วมกันมากกว่าการถือสิทธิครองความเป็นเจ้าของ (Ostrom, 1990) โดยชุมชนท้องถิ่นได้อาศัยชนบ ประเพณี และความเชื่อในคุณค่า “การเลี้ยงผีขุนน้ำ” แสดงความกตัญญูและการเคารพธรรมชาติ (ป่าต้นน้ำ) จึงส่งผลต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้อยู่ในสภาพดีอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ป่าต้นน้ำทำหน้าที่ในการควบคุมน้ำและลดความเสี่ยงภัยแล้งและอุทกภัยได้ หากพิจารณาด้านประสิทธิผลของทั้งสองมาตรการ (มาตรการบริหารจัดการแบบบูรณาการและการมีส่วนร่วม และ มาตรการทางสังคมและวัฒนธรรม) พบว่า เป็นมาตรการที่ให้ประสิทธิผลช่วยลดความเปราะบางและเพิ่มศักยภาพในการปรับตัวให้แก่ชุมชนท้องถิ่นรับมือกับความเสี่ยงภัยแล้งสูง เช่น มาตรการทางสังคมและวัฒนธรรมช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (มิติสิ่งแวดล้อม) ซึ่งเป็นฐานการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพที่สำคัญ ขณะที่การบริหารจัดการแบบบูรณาการช่วยสร้างความมั่นคงทางน้ำให้แก่ทุกภาคส่วน (มิติเศรษฐกิจ) นอกจากนี้ ทั้งสองมาตรการยังเสริมสร้างความยืดหยุ่นและความยั่งยืนในการตอบสนองการแก้ไขปัญหาและบรรเทาผลกระทบจากความเสี่ยงภัยระยะยาวให้แก่ชุมชนท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม การปรับใช้มาตรการที่ไม่ใช่เชิงโครงสร้างที่เน้นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งและความยืดหยุ่นภายในของชุมชนท้องถิ่นในทุกมิติ (สังคม, เศรษฐกิจ,

สิ่งแวดล้อม) เช่น มาตรการบริหารจัดการแบบบูรณาการและการมีส่วนร่วม รวมถึงมาตรการทางสังคมวัฒนธรรมในการรับมือความเสี่ยงภัยธรรมชาติในปัจจุบันและอนาคต จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกกลุ่มและความต่อเนื่องในการดำเนินการของชุมชนท้องถิ่น ดังนั้น หากบริบทของชุมชนหรือโครงสร้างประชากรมีการเปลี่ยนแปลงไปตามระยะเวลา อาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและการสืบสานหรือสืบทอดเจตนารมณ์จากรุ่นสู่รุ่นได้ จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อการจัดทำแผน การขับเคลื่อน การติดตามและประเมินผลโดยเน้นการมีส่วนร่วมภายในชุมชนท้องถิ่นอย่างทั่วถึง นอกจากนี้ การจัดการฐานข้อมูลและองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ รวมถึงการขยายเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและนอกชุมชน ตลอดจนการประชาสัมพันธ์กิจกรรมโดยอาศัยสื่อและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่หลากหลาย มีบทบาทอย่างยิ่งในการเพิ่มทุนทางสังคมและความรู้ (social and knowledge capital) และเป็นกลไกสำคัญที่ชุมชนท้องถิ่นใช้ในการจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากร (ธรรมชาติและโครงสร้างที่สร้างขึ้น) เพื่อสามารถปรับตัว (adaptation) วางแผน และสร้างความยั่งยืนให้กับฐานทรัพยากรธรรมชาติและระบบสาธารณูปโภคเหล่านั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพในระยะยาวต่อเนื่องไปในอนาคต (วริศ จูมจะนะ, 2551; ปิยนุช สถาวร, 2564; ปัญจรัตน์ ใจลานันท์ และคณะ, 2567)

4.2 ความเสี่ยงการกัดเซาะชายฝั่งและคลื่นซัด

มาตรการเชิงโครงสร้าง : ปัจจุบันการกัดเซาะชายฝั่งได้กลายเป็นปัญหาที่มีนัยสำคัญของประเทศ สาเหตุอาจเป็นผลสืบเนื่องจากหลายปัจจัย (การพัฒนาของมนุษย์และคลื่นซัดขนาดใหญ่) แต่หนึ่งปัจจัยที่สำคัญยิ่งและทำให้พื้นที่ชายฝั่งถูก

กัดเซาะอย่างรุนแรงรวมทั้งปัญหาการรुक้าของน้ำเค็ม (น้ำทะเล) คือ การสูญเสียป่าชายเลน (โกงกาง) หรือป่าชายหาดที่ทำหน้าที่เสมือนปราการธรรมชาติป้องกันการกัดเซาะ ความสำคัญของป่าโกงกางถือเป็นเขตรับแรงปะทะจากคลื่นและยังช่วยเสริมสร้างระบบนิเวศทั้งบนฝั่งและในทะเลให้อุดมสมบูรณ์ได้เป็นอย่างดี กรณีบทเรียนการอาศัยมาตรการเชิงวิศวกรรมโดยใช้กำแพงกันคลื่น (กำแพงหินทิ้ง) เพื่อลดความเสี่ยงภัยและบรรเทาผลกระทบจากปัญหาการกัดเซาะโดยตรง เช่น ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งคลองด่าน จังหวัดสมุทรปราการ และการกัดเซาะชายหาดบางแสน จังหวัดชลบุรี กลับพบว่าประสิทธิผลไม่เป็นไปตามคาด การออกแบบและก่อสร้างโดยใช้กำแพงหินทิ้งส่งผลให้เกิดการกัดเซาะรุนแรงมากยิ่งขึ้น ชายฝั่งคลองด่านมีสภาพเสื่อมโทรมลงรวมทั้งการสูญเสียพื้นที่ชายหาด (ทราย) บางแสนอย่างรวดเร็ว ผลลัพธ์ที่ได้ทำให้ชายฝั่งคลองด่านและชายหาดบางแสนกลับไม่ปลอดภัยจากมาตรการเชิงโครงสร้าง (กำแพงหินทิ้ง) ที่ใช้รับมือกับความเสี่ยงภัยธรรมชาติ อย่างไรก็ตาม มาตรการเชิงโครงสร้างยังคงเหมาะสมและเป็นไปได้ในการลดความเสียหายจากความเสียหายให้แก่ชุมชนท้องถิ่น ดังนั้นการปรับใช้มาตรการเชิงโครงสร้างหรือเชิงวิศวกรรมต้องให้ความสำคัญต่อการออกแบบและการก่อสร้างทางวิศวกรรมที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ และคำนึงถึงประสิทธิภาพ ความปลอดภัย และความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมตลอดจนบริบทของพื้นที่ เช่น ชายฝั่งคลองด่านควรออกแบบและก่อสร้างเชื่อมกันคลื่นแยกที่สูงพอต่อการกันคลื่นซัดขนาดใหญ่ รวมถึงมาตรการรับมือระยะยาว คือ การเร่งฟื้นฟูระบบนิเวศแนวป้องกัน (โครงสร้างธรรมชาติ) โดยส่งเสริมและฟื้นฟูสภาพป่าโกงกางให้เติบโตด้านหลังเชื่อมกันคลื่นแยก

เพื่อช่วยลดความเร็วและความแรงของคลื่น ขณะที่ชายหาดบางแสน มาตรการที่เหมาะสมเชิงวิศวกรรม คือ การสร้างแนวป้องกันชายฝั่งด้วยการสร้างหัวหาดชนิดจมใต้ทะเล (Submersible headland) ทั้งชนิดเขื่อนรอกดทรายซึ่งเป็นแบบสร้างเชื่อมต่อกับแนวชายฝั่งและเขื่อนกันคลื่นแยกซึ่งเป็นแบบอยู่ใกล้ชายฝั่ง เป็นต้น (นันทวัฒน์ จรัสโรจน์ธนเดช, 2556)

มาตรการที่ไม่ใช่เชิงโครงสร้าง : สำหรับการรับมือกับปัญหาและผลกระทบจากการกัดเซาะชายฝั่งและคลื่นซัดในระยะยาวอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยมาตรการที่ไม่ใช่เชิงโครงสร้าง ได้แก่ การบังคับใช้กฎหมาย ข้อบังคับ กฎกระทรวง หรือพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องในการวางผังเมือง การใช้ที่ดิน และการควบคุมอาคารในเขตพื้นที่ชายฝั่งหรือชายหาดอย่างเข้มงวดควบคู่กัน เพื่อลดความเปราะบางและเพิ่มศักยภาพในการปรับตัวหรือการรับมือให้แก่ชุมชนท้องถิ่น ดังกรณีปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งคลองด่านและชายหาดบางแสน ควรกำหนดบังคับใช้กฎหมายควบคุมอาคารและการใช้ที่ดินในเขตพื้นที่ชายฝั่งอย่างเข้มงวดควบคู่ไปกับการฟื้นฟูระบบนิเวศเพื่อใช้เป็นมาตรการแก้ไขปัญหการกัดเซาะอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ จากบทเรียนคลื่นซัดสินามิ (พ.ศ. 2547) บริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเลอันดามัน เทศบาลเมืองป่าตอง จังหวัดภูเก็ต พบว่าสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลให้เกิดความสูญเสียครั้งใหญ่ต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนอย่างรุนแรง คือ กฎหมายควบคุมอาคารและผังเมืองในขณะนั้นไม่สอดคล้องหรือครอบคลุมการวางผังและการออกแบบอาคารเพื่อลดความเสียหายจากคลื่นสินามิ ดังนั้น การปรับปรุงกฎหมายควบคุมอาคาร สถาปัตยกรรม และการวางผังเมืองให้สอดคล้องกับการลดความเสียหาย จึงมีความสำคัญ

ต่อการรับมือและบรรเทาผลกระทบจากความเสียหายคลื่นซัดขนาดใหญ่ทั้งในปัจจุบันและอนาคต หากวิเคราะห์ในเชิงลึกทั้งสองกรณี แม้ว่ามาตรการที่ไม่ใช่เชิงโครงสร้างเป็นแนวทางการจัดการความเสี่ยงภัยที่เน้นการบริหารจัดการ กฎหมาย สังคมและเศรษฐกิจ และอาจไม่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้างทางวิศวกรรมขนาดใหญ่โดยตรง กรณีมาตรการทางกฎหมาย หากบังคับใช้อย่างเข้มงวดโดยจำกัดไม่ให้มีการสร้างอาคารหรือทรัพย์สินในพื้นที่เสี่ยงสูงผ่านการวางผังเมืองและการควบคุมอาคารอย่างเข้มงวด รวมถึงการถอดถอนโครงสร้างที่ไม่จำเป็นออกจากพื้นที่เสี่ยง ถือเป็นมาตรการหนึ่งที่มีประสิทธิผลสูงในการลดความล่อแหลมให้แก่ชุมชนท้องถิ่นในอนาคต นอกจากนี้มาตรการด้านบริหารจัดการระบบเตือนภัยล่วงหน้า (early warning system) การสื่อสารฉุกเฉิน การจัดทำแผนที่เสี่ยงภัยและเส้นทางอพยพ (evacuation route maps) รวมทั้งปฏิบัติการฝึกซ้อมอพยพอย่างสม่ำเสมอ มาตรการเหล่านี้ช่วยเพิ่มศักยภาพการเตรียมพร้อมและการตอบสนองต่อความเสี่ยงภัยให้แก่คนในชุมชนท้องถิ่นเป็นไปอย่างรวดเร็ว ลดความสับสน และลดการสูญเสียในระหว่างการอพยพไปยังพื้นที่ปลอดภัยอย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม มาตรการที่ไม่ใช่เชิงโครงสร้างจำเป็นต้องใช้เวลาในการสร้างการยอมรับจากผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่และใช้เวลานานการเห็นผลลัพธ์ถึงการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย วัฒนธรรมหรือการบริหารจัดการ ดังนั้น การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ควรคำนึงถึงลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ และบริบทสังคมของพื้นที่นั้นควบคู่กัน เพื่อเกิดประโยชน์ ลดความขัดแย้ง และสร้างการยอมรับของคนในชุมชนท้องถิ่นให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน (ตระการ สีพืหวรงค์, 2548; นันทวัฒน์ จรัสโรจน์ธนเดช, 2556)

4.3 ความเสี่ยงแผ่นดินไหว

มาตรการเชิงโครงสร้าง : ความเสี่ยงภัยแผ่นดินไหวถือเป็นภัยคุกคามรูปแบบใหม่ของประเทศ เนื่องด้วยผลกระทบที่เกิดขึ้นทำให้เกิดความเสียหายต่อชีวิต ทรัพย์สิน อาคารและโครงสร้างพื้นฐานอย่างรุนแรงภายในระยะเวลาอันสั้นและยากต่อการเตือนภัยให้ประชาชนทราบล่วงหน้า มาตรการเชิงโครงสร้างจึงมุ่งเน้นการเสริมความแข็งแกร่งทางกายภาพและจัดหาสถานที่ปลอดภัย เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถใช้ทรัพยากรเหล่านั้นในการเตรียมพร้อมและการตอบสนองต่อภัยพิบัติ ดังกรณีเหตุการณ์แผ่นดินไหวที่จังหวัดเชียงราย ขนาด 6.3 ริคเตอร์ (พ.ศ. 2557) ส่งผลให้อาคารโบราณสถานและโครงสร้างพื้นฐานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เสี่ยงภัยต้องรีบดำเนินการเสริมความแข็งแรงโครงสร้างอาคาร (seismic retrofitting) ให้เป็นไปตาม กฎกระทรวง กำหนดการออกแบบอาคารต้านทานแรงสั่นสะเทือนของแผ่นดินไหว ขณะเดียวกันการสร้างอาคารที่แข็งแรงพิเศษเพื่อใช้เป็นศูนย์พักพิงและคลังสำรองฉุกเฉินในการจัดเก็บเครื่องอุปโภคบริโภคและเวชภัณฑ์สำรองไว้บริโภคที่ปลอดภัย ช่วยลดภัยและความล่อแหลมตลอดจนความเสียหายที่เกิดขึ้นจากผลกระทบของแผ่นดินไหวให้แก่ชุมชนท้องถิ่นโดยตรง เช่น ลดจำนวนอาคารที่พังทลายหรือเสียหายหนัก ลดจำนวนผู้บาดเจ็บและลดภาระงานกู้ภัยฉุกเฉินในทันทีหลังเกิดเหตุ เป็นต้น (ธีรพันธ์ อรรถธรรมรัตน์, 2562)

มาตรการที่ไม่ใช่เชิงโครงสร้าง : ในการเพิ่มศักยภาพให้แก่ชุมชนท้องถิ่นรับมือกับความเสี่ยงภัยแผ่นดินไหวอย่างมีประสิทธิภาพ การปรับใช้มาตรการที่ไม่ใช่เชิงโครงสร้างจึงมุ่งเน้นการพัฒนาความรู้ ทักษะ การจัดการ และการประสานงาน เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถดำเนินการเชิงบูรณาการ

ทุกภาคส่วนได้อย่างมีประสิทธิภาพเมื่อเผชิญกับเหตุการณ์เป็นหลัก ได้แก่ มาตรการจัดทำแผนที่เสี่ยงภัยและแผนที่เส้นทางอพยพ มาตรการฝึกซ้อมเผชิญเหตุและหนีภัยแผ่นดินไหว และมาตรการพัฒนาระบบข้อมูลและการสร้างเครือข่ายสื่อสารฉุกเฉิน ฯลฯ มาตรการเหล่านี้เน้นเพิ่มศักยภาพการเตรียมพร้อมและการตอบสนองให้แก่ประชาชนในการปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง ลดความตื่นตระหนกและทำให้การอพยพเป็นไปอย่างราบรื่น การให้ความช่วยเหลือตนเองและเพื่อนบ้านสามารถทำได้เร็วขึ้นก่อนที่ความช่วยเหลือจากภายนอกจะมาถึง และยังช่วยให้หน่วยงานกลางได้รับข้อมูลเพื่อจัดสรรทรัพยากรได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้นมาตรการที่กล่าวมานอกจากช่วยเพิ่มศักยภาพการตอบสนองกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว ยังช่วยลดความเปราะบางและการพึ่งพิงตัวให้กับประชาชนมี ความพร้อม (resilience) อย่างแท้จริงในการรับมือกับภัยแผ่นดินไหวที่อาจเกิดขึ้นซ้ำได้อีกในอนาคต (สิงห์ทอง หมีทอง และบรรพต วิรุณราช, 2560)

5. บทสรุป

การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับภูมิภาคและระดับโลกได้กลายเป็นปัจจัยเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างไม่สมดุลง ทำให้ประเทศไทยประสบกับสภาพอากาศสุดขั้ว ทั้งในแง่ของความถี่และความรุนแรงของค่าอุณหภูมิและปริมาณฝนที่เพิ่มขึ้น ซึ่งนำไปสู่การทวีความรุนแรงของภัยธรรมชาติและผลกระทบที่ยากต่อการรับมือนี้โดยชุมชนท้องถิ่นซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและกสิกรรมของประเทศ การรับมือความเสี่ยงภัยธรรมชาติให้แก่ชุมชนท้องถิ่นจำเป็นต้องมุ่งเน้นการจัดการองค์ประกอบสำคัญของความเสี่ยงภัยผ่านแนวทางหลัก ได้แก่ การลดภัย การลด

ความล่อแหลม การลดความเปราะบาง และการเพิ่มศักยภาพในการปรับตัวหรือการรับมือ โดยแนวทางเหล่านี้ถูกนำไปสู่การปฏิบัติในรูปแบบของมาตรการหลัก 2 ประเภท คือ มาตรการเชิงโครงสร้าง และ มาตรการที่ไม่ใช่เชิงโครงสร้าง มาตรการเชิงโครงสร้าง คือ การลงทุน (สูง) ด้านวิศวกรรมและการก่อสร้าง มุ่งเน้นไปที่การลดภัย (hazard reduction) และ ลดความล่อแหลม (exposure reduction) เป็นหลัก (เช่น โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ ฝายชะลอน้ำ ระบบประปาบาดาลขนาดใหญ่ การเสริมความมั่นคงของอาคารต้านแผ่นดินไหว) ดังนั้นมาตรการเชิงโครงสร้างจึงมีประสิทธิผลสูงเสมือนเกราะป้องกันในการป้องกันทางกายภาพและลดการปะทะโดยตรงระหว่างภัยพิบัติกับทรัพย์สินและชีวิต (ลดความล่อแหลม) อย่างเป็นทางการ ขณะเดียวกัน มาตรการนี้ยังสามารถช่วยลดความเปราะบางทางเศรษฐกิจและสุขภาพทางอ้อมให้แก่ชุมชนท้องถิ่น เช่น การเสริมความมั่นคงของอาคารต้านแผ่นดินไหว ช่วยลดความเสี่ยงต่อการบาดเจ็บและค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมใหญ่ แต่ไม่สามารถแก้ไขความเปราะบางทางสังคม องค์ความรู้ หรือความไม่เท่าเทียมโดยตรง อย่างไรก็ตาม มาตรการนี้มีจุดอ่อนสำคัญคือ ต้นทุนสูง และความซับซ้อนเชิงเทคนิค ในการบริหารจัดการและบำรุงรักษา ซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาการขาดทุนหรือระบบล้มเหลวหากชุมชนท้องถิ่นขาดความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการดำเนินการ และบริหารจัดการ นอกจากนี้ยังมีความเสี่ยงต่อ การปรับตัวที่ไม่เหมาะสม (Maladaptation) หากการออกแบบขาดหลักวิชาการ ดังนั้นชุมชนและท้องถิ่นควรพัฒนาและสร้างกลไกการบริหารจัดการแบบมี

ส่วนร่วมในการดูแลระบบสาธารณูปโภคที่สร้างขึ้น หลังโครงการแล้วเสร็จ เพื่อใช้มาตรการเชิงโครงสร้างรับมือความเสี่ยงภัยธรรมชาติได้อย่างต่อเนื่อง มีประสิทธิภาพ มีความคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดประภายไ้ต้งบประมาณที่จำกัด สำหรับ มาตรการที่ไม่ใช่เชิงโครงสร้าง คือ แนวทางการจัดการโดยไม่ใช้สิ่งก่อสร้าง มุ่งเน้นไปที่การลดความเปราะบาง (vulnerability reduction) และการเพิ่มศักยภาพ (capacity enhancement) เป็นหลัก (เช่น การบริหารจัดการเชิงบูรณาการและการมีส่วนร่วม การวางผังเมือง การบังคับใช้กฎหมาย การอาศัยชนบทประเพณีอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ การจัดทำแผนอพยพ การฝึกซ้อมหนีภัย และการพัฒนาระบบสื่อสารฉุกเฉิน) มาตรการนี้มีจุดแข็ง คือ ต้นทุนต่ำ สร้างความยั่งยืน และเสริมสร้างความยืดหยุ่นทางสังคม จึงมีประสิทธิผลสูงมากในการจัดการความเปราะบาง (ครอบคลุมทุกมิติ) ของชุมชนท้องถิ่นเพื่อรับมือความเสี่ยงภัยเสมือนภูมิคุ้มกันที่สร้างความเข้มแข็งทางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสุขภาพให้กับชุมชนท้องถิ่นโดยตรงอย่างยั่งยืน และสร้างความยืดหยุ่นทำให้ชุมชนท้องถิ่นมีความสามารถปรับตัว (adaptive capacity) ต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในระยะยาว นอกจากนี้มาตรการที่ไม่ใช่เชิงโครงสร้างยังมีประสิทธิผลสูงในการลดความล่อแหลมในระยะยาว โดยอาศัยและบังคับใช้มาตรการด้านกฎหมายอย่างเข้มงวด ช่วยจำกัดความเสียหายและทำให้ความล่อแหลมโดยรวมภายในพื้นที่เสี่ยงภัยสูงในอนาคตลดลง อย่างไรก็ตาม จุดอ่อนของมาตรการนี้ คือ ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่ต่อเนื่อง รวมถึงการใช้

ระยะเวลาในการเห็นผลลัพธ์เชิงสังคม ดังนั้น ชุมชนและท้องถิ่นควรให้ความสำคัญต่อการสร้างภาคี เครือข่ายความร่วมมือทุกภาคส่วน การจัดการฐาน ข้อมูลและองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ และการจัดทำ แผนปฏิบัติการ/ติดตาม/ประเมินผลภายใต้การมี ส่วนร่วมของคนในชุมชนท้องถิ่นอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ

ใช้มาตรการที่ไม่ใช่เชิงโครงสร้างในการรับมือความ เสี่ยงภัยอย่างยั่งยืน สรุปโดยรวมการรับมือความ เสี่ยงภัยธรรมชาติจะบรรลุผลสูงสุดเมื่อมีการบูรณาการ มาตรการทั้งสองประเภทควบคู่กันอย่างเหมาะสม โดยเน้นการสร้างความยืดหยุ่นในทุกมิติให้แก่ ชุมชนท้องถิ่นของประเทศอย่างยั่งยืน

References

- Brander, K. (2010). Impacts of climate change on fisheries. *Journal of Marine Systems*, 79(3-4), 389-402.
- Climate Center, Thai Meteorological Department. (2022). Climate variability and change B.E. 2565. Retrieved November 2, 2024, from <http://climate.tmd.go.th>
- David, C., Maheen A., & Baker, K. (2023). Climate Risks in the Industrials Sector. UN Environment Programme Finance Initiative.
- Dube, K., Nhamo, G., & Chikodzi, D. (2022). Climate change-induced droughts and tourism: Impacts and responses of Western Cape province, South Africa. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 39, 100319.
- Elinor Ostrom. (1990). Elinor Ostrom's 8 Principles for Managing a Common. Retrieved December 20, 2024, from www.onthecommons.org/magazine/-elinor-ostroms-8-principles-managing-commons
- Henry, B., Charmley, E., Eckard, R., Gaughan, J. B., & Hegarty, R. (2012). Livestock production in a changing climate: adaptation and mitigation research in Australia. *Crop and Pasture Science*, 63(3), 191.
- IPCC. (2023). AR6 Synthesis Report Climate Change 2023. Retrieved December 12, 2024, from <https://www.ipcc.ch/report/ar6/syr/>
- Jolanun, B. and Maungrung, M. (2014). Adaptive capacity building to climate change of on-tai agricultural community, San Kamphaeng District, Chiang Mai Province. *Rajamangala University of Technology Tawan-ok Research Journal*. 7 (2). 14-22. (in Thai)
- Jolanun, B., Sitthisuntikul, K., Yossuck, P., and Katsang, P. (2023). Lessons learned of large-scale groundwater supply system for drought risk reduction: a case study of on tai subdistrict municipality, Chiang Mai Province, *KMUTT R&D Journal*, 46 (1). 3-17. (in Thai)

- Jolanun, B., Sitthisuntikul, K., Yossuck, P., and Kotchasee, K. (2024). Lessons learned from socio-cultural measure for drought risk mitigation: a case study of ontai subdistrict municipality, Chiang Mai province, *Thammasat Journal*, 43(3), 164-184. (in Thai)
- Meethong, S. and Wiroonratch, B. (2017). Natural disaster integrated management model: a case study of earthquake. *Journal of Graduate School of Commerce-Burapha Review*, 12 (2), 123-137. (in Thai)
- Noomee, C. (2004). *The assessment of reservoir construction: A case study of Wang Pra Moh Reservoir Project, Khao Saming District, Trat Province* [Master's thesis, Burapha University]. (in Thai)
- Nunthawath Charusrojthanadech. (2013). A study of Coastal Erosion and Its Effects from Unsuitable Prevention Measures: A Case Study of Klong Dan and Bang Saen Beach. (Master's thesis of Engineering in Civil Engineering) King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang. (in Thai)
- Piyanuch Stavorn. (2021). Integrated Drought Management : A Case Study of Rayong, Thailand. (Master's thesis of Public Administration in Public Administration) Chulalongkorn University. (in Thai)
- Poapongsakorn, N., Thampanishvong, K., & Anuchitworawong, C. (2015). Global warming and its impact on Thai agriculture. Thailand Development Research Institute Foundation. Retrieved December 12, 2024, from <https://tdri.or.th/2015/02/20150226/>
- Puey Ungphakorn Institute for Economic Research (2024). Climate Change and the Economy: Situation and Effect. Retrieved November 8, 2024, from <https://www.pier.or.th/perspectives/002/>.
- Teraphan Ornthammarath. (2019). Seismic damage to ancient monuments in Chiang Saen (northern Thailand): implication for historical earthquakes in Golden Triangle area. The 24th National Convention on Civil Engineering July 10-12, 2019, Udonthani, Thailand, THAILAND.
- Thornton, P. K., van de Steeg, J., Notenbaert, A., & Herrero, M. (2009). The impacts of climate change on livestock and livestock systems in developing countries: A review of what we know and what we need to know. *Agricultural Systems*, 101(3), 113–127.
- Trakan Leehawaronk. (2005). Guidelines for Architectural Codes Improvement to Mitigate Damage from Tsunami Hazard Case Study: Patong Municipality, Phuket. (Master's thesis of Architecture) Chulalongkorn University. (in Thai)
- UNDP Thailand. (2016). Handbook for disaster risk assessment (ISBN: 978-974-680-406-6). Bangkok, UNDP Thailand. 95 pages.

- United Nations. (2024). Disaster Risk Management. Retrieved December 20, 2024, from <https://www.un-spider.org/risks-and-disasters/disaster-risk-management>.
- Varis Joomchana. (2008). Values of Community Forest and the Way of Living on Self-Sufficiency Economy: A Case Study of Chaopu-Community Forest in Wangyao Village, Wangyao Sub-District, Dansai District, Loei Province. (Master's thesis of Arts in Project Management and Evaluation) Loei Rajabhat University. (in Thai)
- Warakul, W. and Buddhawong, D. (2015). The evaluation of check dam project of hua fai subdistrict administrative organization (sao), sungmen district, phrae province. *Lampang Rajabhat University Journal*, 4(2), 91-101. (in Thai)
- Watts, N., Amann, M., Arnell, N., Ayeb-Karlsson, S., Beagley, J., Belesova, K., Boykoff, M., Byass, P., Cai, W., Campbell-Lendrum, D., & others. (2021). The 2020 report of The Lancet Countdown on health and climate change: responding to converging crises. *The Lancet*, 397(10269), 129-170.

ความเจ็บปวดทางจิตใจของสตรี จากปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

สุดารัตน์ มนต์สกุล

โครงการปรัชญาดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Received : June 18, 2025

Revised : December 29, 2025

Accepted: December 29, 2025

บทคัดย่อ

ความรุนแรงในครอบครัว คือ พฤติกรรมการข่มขู่ทำร้ายของผู้ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด หรือมีความสัมพันธ์แบบอื่น ๆ ในครอบครัวโดยบุคคลหนึ่งซึ่งอยู่ในสถานะที่มีอำนาจเหนืออีกคนหนึ่งและทำให้เกิดความกลัวสำหรับประเทศไทย พบว่า มีจำนวนของสตรีที่ถูกข่มขู่ทั้งทางร่างกาย และจิตใจจากการถูกกระทำ ความรุนแรงและถูกล่วงละเมิดทางเพศมากกว่า 7 คนต่อวัน ในปี พ.ศ. 2567 ซึ่งเป็นอันดับความรุนแรงต้น ๆ ของโลก ส่งผลทำให้สตรีได้รับความเจ็บปวดทางจิตใจตั้งแต่มีความเครียด และสุดท้ายชีวิตจะลงเอยด้วยภาวะ “ซึมเศร้า” ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายและสุขภาพจิต สูญเสียความมั่นใจในการดำเนินชีวิต กลัวสังคมไม่ยอมรับ เสี่ยงต่อการฆ่าตัวตายในที่สุด

ผู้รับผิดชอบบทความ : สุดารัตน์ มนต์สกุล อีเมล su.manaskul@gmail.com

คำสำคัญ : ความเจ็บปวดทางจิตใจ / ความรุนแรงในครอบครัว / สตรี

Psychological Pain of Women with Domestic Violence Problems

Sudarat Manaskul

Philosophy Program in Social Sciences , Ramkhamhaeng University

Abstract

Domestic violence is a threatening behavior of a person who has a close relationship or other types of family relationships, that person has over power and cause a fear. In Thailand, when talking about the problem of violence, it was found that there are a number of women who suffer both physically and mentally from domestic violence. It was found in 2024 that Thailand has 7 or more women are violently and sexually abused per day, this number is one of the highest violence on in the world. By the result, every day there are more women who suffer from mental pain and caused by domestic violence. The psychological pain can begin with stress and finally ended with “depressed”, then it a long effected impact on physical and mental health, such as loss of self confidence ie, fear of social rejection, and finally risk of suicide.

Corresponding Author : Sudarat Manaskul, E-mail : su.manaskul@gmail.com

Keywords : Psychological pain / domestic violence / women

1. บทนำ

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อให้มีนโยบายและกลไกในการป้องกันแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อสตรี เพื่อให้สตรีได้รับการปกป้องคุ้มครองไม่ให้ตกเป็นเหยื่อของการกระทำรุนแรง โดยมอบหมายให้กรมพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานกิจการสตรีและครอบครัว เป็นหน่วยงานกลางที่กำหนดหน้าที่ในการประสานการปฏิบัติตามนโยบายในลักษณะสหวิชาชีพร่วมมือกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนและนักวิชาการด้านความรุนแรงต่อสตรี รวมทั้งรณรงค์ปลูกจิตสำนึกกระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อสตรี ให้ประชาชนได้ตระหนักถึงความสำคัญและร่วมมือกันสร้างกลไกการป้องกันและเยียวยาต่อสตรีผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรง โดยเน้นปัญหาความรุนแรงในครอบครัวซึ่งความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาที่ต้องให้ความสำคัญจากข้อมูลสถิติในปี 2565 พบข่าวการใช้ความรุนแรงถึง 1,131 เหตุการณ์เพิ่มขึ้นจากปี 2564 ถึง 3 เท่า เป็นข่าวการใช้ความรุนแรงในครอบครัว 323 เหตุการณ์ เหตุระหว่างสามีภรรยา 216 เหตุการณ์ เหตุจากปัญหาครอบครัว 213 เหตุการณ์ ซึ่งปัญหาดังกล่าวเกิดจากสามีต่อภรรยา การใช้อำนาจของชายที่เป็นใหญ่ในบ้าน บังคับ ควบคุม ช่มชู้ รุกราน รวมทั้งกรณีที่มีปัจจัยกระตุ้นจากเครื่องดื่มแอลกอฮอล์หรือยาเสพติดด้วยการแก้ไขสังคมควรเริ่มต้นจากการป้องกันโดยจับสัญญาณการใช้ความรุนแรงในครอบครัวในระยะแรก ซึ่งมีแนวโน้มส่งผลให้ปัญหาทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น (จริยศรีสวัสดิ์, 2567) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนักสังคมวิทยาที่เริ่มหันมาสนใจศึกษาความรุนแรงในครอบครัวและพบว่าสถาบันครอบครัวเป็นสถาบัน

ที่เกิดความรุนแรงมากที่สุดสถาบันหนึ่ง บุคคลมักถูกทำทารุณทางเพศ ถูกทำร้ายร่างกาย และถูกข่มขู่ภายในบ้าน โดยเกิดจากการกระทำของสมาชิกในครอบครัว (Gells and Strauss, 1979 : Dobash, 1978 : Jonson, 1985 อ้างในวิลาลีนี พนานครทรัพย์, 2545 : 7) อย่างไรก็ตามความรุนแรงต่อสตรียังคงฝังรากลึกและทำทารุณกรรมแก้ไขอย่างต่อเนื่องแม้ว่าจะพยายามในการส่งเสริมความเสมอภาคและสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับสิทธิสตรีจากหลาย ๆ ฝ่ายแต่สถิติและเหตุการณ์ความรุนแรงยังคงปรากฏขึ้นให้เห็น อีกทั้งในสังคมไทยมีการศึกษาปัญหาของสตรีส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ จึงมองข้ามวิวัฒนาการและบริบทของเหตุการณ์มองเห็นปัญหาถูกจำกัดทำให้ความเข้าใจสาเหตุของปัญหาถูกจำกัดไปด้วย (ชลิตาภรณ์ สังข์สัมพันธ์, 2545) ซึ่งสาเหตุหลักที่ทำให้เกิดการใช้ความรุนแรงในครอบครัวต่อสตรีประกอบด้วยหลายสาเหตุ ทั้งนี้สาเหตุหลักมาจากการใช้อำนาจชายเป็นใหญ่ข่มขู่ ทำร้าย บังคับจิตใจ กดขี่ ควบคุมการดำเนินชีวิต และครอบครัวที่น่าจะเป็นที่ปลอดภัยที่สุดแต่กลายเป็นสถานที่ที่สตรีถูกระทำด้วยความรุนแรงทุกรูปแบบมากที่สุด ดังนั้นการแก้ไขปัญหาความรุนแรงที่กระทำต่อสตรีจึงเป็นปัญหาที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย รวมไปถึงการปรับเปลี่ยนทัศนคติเพื่อให้มีความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องความรุนแรง ไม่มองว่าเป็นความผิดของสตรีและไม่เพิกเฉยต่อความรุนแรงด้วยเช่นกัน

ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

ความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาเรื้อรังของสังคมไทยมาช้านาน ผลของความรุนแรงในครอบครัวก่อให้เกิดความเจ็บปวด ความทุกข์ทรมาน ทั้งทางร่างกายและจิตใจแก่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรง

ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวยังคงเป็นปัญหาที่คงอยู่ในสังคมไทยอย่างมิได้เบาบางลง แต่กลับมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในปัจจุบันที่สื่อออนไลน์กลายเป็นสื่อกระแสหลัก จึงกลายเป็นกระจกสะท้อนให้เห็นภาพสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจนและรวดเร็ว (Jiamtae, P., 2012) โดยความหมายของความรุนแรงในครอบครัว หมายถึง การกระทำใด ๆ โดยมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายต่อร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว หรือบังคับ หรือใช้อำนาจครอบงำผิดครองธรรม ให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมิชอบ (Piadaeng,W., 2010) ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ลักษณะของความรุนแรงในครอบครัวของสังคมไทย สามารถจำแนกตามลักษณะของผลที่เกิดต่อผู้ถูกกระทำ ได้ 4 ลักษณะ ได้แก่ (Office of the Permanent Secretary, Ministry of Social Development and Human Security, 2015)

1. ความรุนแรงทางร่างกาย ที่ผู้ถูกกระทำได้รับอันตรายแก่ร่างกายจากการกระทำรุนแรง
2. ความรุนแรงทางจิตใจ ที่ผู้ถูกกระทำเกิดความทุกข์ทางจิตใจจากการก่อความรุนแรง อันไม่ได้เกิดจากการทำร้ายร่างกาย
3. ความรุนแรงทางเพศ เป็นความรุนแรงที่ผู้ถูกกระทำถูกล่วงละเมิด หรือคุกคามทางเพศ
4. ความรุนแรงที่ก่อให้เกิดความสูญเสีย/การละเลยและทอดทิ้ง เป็นความรุนแรงที่มีผลให้ผู้ถูกกระทำรู้สึกถึงการสูญเสีย ถูกละเลย หรือทอดทิ้งจากผู้ก่อความรุนแรง

ในขณะที่ Hutapet, B. (2002) กล่าวว่า ความรุนแรงในครอบครัว (Family Violence) หมายถึง

การกระทำใด ๆ หรือการละเว้นการกระทำใด ๆ ต่อบุคคลที่ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรง ทำให้บุคคลซึ่งเป็นสมาชิกในครอบครัวนั้นได้รับการบาดเจ็บอย่างสาหัส ดังนี้

1. การทำร้ายร่างกาย เป็นการทำร้ายโดยการใช้กำลัง เช่น ตบ ตี ตะบอง รวมถึงการใช้อาวุธหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิต
 2. การทำร้ายจิตใจ เป็นการทำร้ายโดยใช้คำพูด ใช้คำพูดที่หยาบคาย ถูกเหยียดหยามทำให้ผู้ถูกกระทำได้รับความอับอาย เสียหาย ขาดความเชื่อมั่นและการนับถือตนเอง มีผลเสียทางด้านจิตใจ
 3. การใช้ความรุนแรงทางสังคมเป็นการปล่อยปละละเลย ไม่ให้ความสนใจ ไม่ให้ความสำคัญ ขัดขวางความก้าวหน้า จำกัดสิทธิที่พึงมีทางสังคม เช่น การมีปฏิสัมพันธ์กับญาติพี่น้อง หรือสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัว การคบเพื่อน
 4. การใช้ความรุนแรงทางเศรษฐกิจ เป็นการควบคุมและยึดทรัพย์สินต่าง ๆ การจำกัดค่าใช้จ่าย รวมทั้งการไม่รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในครอบครัว
 5. การทำทารุณกรรมทางเพศ เป็นการกระทำล่วงเกินทางเพศในลักษณะการอนาจาร ช่มชู้นกระทำชำเรา บังคับให้มีเพศสัมพันธ์โดยไม่ยินยอม รวมทั้งการบังคับให้ขายบริการทางเพศ โดยสาเหตุหลัก และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัวนั้น แบ่งได้ 3 กลุ่ม ดังนี้ (Hutapet, B., 2002)
1. สาเหตุความผิดปกติของจิตและบุคลิกภาพ ได้แก่ ปัญหาทางจิตที่ทำให้เกิดอารมณ์ก้าวร้าว และควบคุมตนเองไม่ได้ บุคลิกภาพก้าวร้าว การใช้สารเสพติด และมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ

2. สาเหตุทางภาวะสังคมวิทยา บุคคลเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมและสิ่งที่ได้พบเห็น ปัจจัยแวดล้อมภายนอกที่มีผลต่อครอบครัว เช่น โครงสร้างครอบครัว ปฏิสัมพันธ์และพฤติกรรมของบุคคลในครอบครัว วิถีชีวิต ความเป็นอยู่และภาวะวิกฤติที่ครอบครัวต้องเผชิญอยู่ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เป็นสาเหตุที่นำไปสู่ความรุนแรงในครอบครัวได้

3. สาเหตุจากสังคมวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยมและวัฒนธรรมมีผลกระทบต่อความรุนแรงในครอบครัวโดยเฉพาะอย่างยิ่งค่านิยมในเรื่องความแตกต่างระหว่างบทบาทชายและหญิง เจตคติที่ดีต่อสตรีและการยอมรับว่าการใช้ความรุนแรงเป็นเรื่องปกติทางสังคม

กล่าวโดยสรุป ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวถือได้ว่าเป็นพฤติกรรมการใช้อำนาจในการควบคุม บังคับ ชูเชื้อทำให้กลัว ทำร้ายร่างกาย และการข่มขืนกับคนในครอบครัว ส่งผลกระทบทำให้ผู้ถูกกระทำเกิดความทุกข์ทรมานทั้งด้านร่างกาย ด้านจิตใจส่งผลในการดำเนินชีวิต ซึ่งหากวิเคราะห์ถึงรากเหง้าของปัญหาความรุนแรงในครอบครัวแล้ว โครงสร้างสังคมหรือระบบความคิดแบบเน้นอำนาจของผู้ชาย รวมถึงการหล่อหลอมให้ผู้ชายผู้หญิงมีวิถีคิดและความเชื่อแตกต่างกันถือได้ว่าย่างทำให้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้นและดำรงอยู่ โดยเฉพาะความรุนแรงในครอบครัวต่อสตรีถือเป็นสถานการณ์ปัญหาสากลที่ทุกสังคมในโลกกำลังเผชิญอยู่ อันเนื่องมาจากรากฐานความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างหญิงชายที่ก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ หรืออาจกล่าวได้ว่า “ผู้หญิงถูกกระทำ ความรุนแรงก็เพราะว่าเป็นผู้หญิง”

สถิติสตรีที่ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว ในปีพุทธศักราช 2567

สตรีที่ถูกกระทำความรุนแรง หมายถึง การกระทำใด ๆ ที่เป็นการขู่เชื้อ คุกคาม กีดกันเสรีภาพ สตรีทั้งในที่สาธารณะและในชีวิตส่วนตัว อันเป็นผลจากอคติทางเพศก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานแก่สตรี โดยจากการศึกษาข้อมูลสถิติสตรีที่ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวในปี พ.ศ. 2567 พบว่า ปัญหาความรุนแรงต่อสตรีที่เกิดจากความรุนแรงในครอบครัวยังคงมีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น โดยพบผู้ถูกกระทำความรุนแรง เฉลี่ยวันละ 42 ราย ซึ่งเป็นตัวเลขที่เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2566 จำนวน 8 รายต่อวัน จากข้อมูลศูนย์เร่งรัดจัดการสวัสดิภาพประชาชน หรือ ศรส. สายด่วน พม. 1300 พบว่ามีผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว จำนวน 4,833 ราย ส่วนใหญ่เป็นบุคคลในครอบครัว จำนวน 3,421 ราย (71%) และภายนอกครอบครัว จำนวน 1,412 ราย (29%) โดยความรุนแรงที่พบ อันดับหนึ่ง คือ ถูกทำร้ายร่างกาย 3,532 ราย (73.08%) รองลงมา คือ ถูกล่วงละเมิดทางเพศ 814 ราย (16.84%) และอื่น ๆ เช่น ถูกกระทำอนาจาร ถูกทอดทิ้ง 487 ราย (10.07%) และผู้ที่กระทำความรุนแรงส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ประมาณ 3,500 ราย (72%) ซึ่งสาเหตุหรือปัจจัยที่กระตุ้นให้เกิดความรุนแรง อันดับหนึ่ง คือ ยาเสพติด รองลงมา คือ บันดาลโทสะ ความรู้สึกเชิงอำนาจ การหึงหวง ปัญหาสุขภาพจิต หรือความเครียดทางเศรษฐกิจ ล้วนเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งผู้ที่กระทำความรุนแรงส่วนใหญ่เป็นเพศชาย สถานะเป็นสามีหรือเป็นพ่อ (Ministry of Social Development and Human Security, 2024)

ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดกับสตรีในสังคมไทยสะท้อนถึงสภาพและความคิดของคนในสังคมไทย ที่ยังคงมีความคิดว่าเพศชายเป็นใหญ่ ซึ่งครอบงำสังคมไทยมาโดยตลอด การกดขี่ทางเพศ การใช้ความรุนแรงกับเพศหญิง และการมองว่าเพศหญิงเป็นเพียงสินค้าหรือวัตถุทางเพศ เป็นปัญหาที่ดำรงมาอย่างยาวนานและต่อเนื่อง แม้ว่าในปัจจุบันสภาพปัญหาอาจดูเหมือนรุนแรงน้อยลง และมีโครงสร้างทางกฎหมายยอมรับในความเท่าเทียมกันของหญิงและชายเป็นหลักการพื้นฐานของสังคม รวมทั้งมีการต่อสู้เรียกร้องของขบวนการทางสังคมของกลุ่มเพศหญิง ในแง่ของการผลักดันกฎหมายต่าง ๆ ในระดับนโยบาย และการเปิดพื้นที่ให้เพศหญิงเข้ามามีบทบาทในพื้นที่สาธารณะ เช่น ในองค์กรทางการเมืองระดับต่าง ๆ ก็ตาม แต่ปัญหาและความรุนแรงที่เกิดขึ้นต่อสตรีก็ยังไม่ปรากฏให้เห็นมาโดยตลอด (Ditha-aphichchai, C., 2020)

จากการศึกษา พบว่า รูปแบบของสตรีถูกกระทำ ความรุนแรงต่อสตรี แบ่งได้ 3 รูปแบบ (Kevin & Martin, 1997) ได้แก่

1. การกระทำรุนแรงทางร่างกาย (Physical Abuse) เป็นการกระทำรุนแรงที่เห็นได้ชัดเจนที่สุด เพราะทำให้ร่างกายสตรีได้รับบาดเจ็บตั้งแต่เล็กน้อย ไปจนถึงสาหัสหรือเสียชีวิต ทั้งที่มีร่องรอยและไม่มี โดยมีตั้งแต่การใช้กำลังเพียงเล็กน้อย เช่น การผลัก การหยิก การตบ การตี การกระชาก ขว้างปาสิ่งของ ใส่ไปจนถึงการใช้กำลังขั้นรุนแรง เช่น การบีบคอ การเตะ การใช้อาวุธ ประทุษร้ายร่างกาย รวมทั้งการจับโยนลงน้ำ การล่ามโซ่ กักขัง การจี้ด้วยยunque หรือของร้อน การกรอกด้วยยาพิษ การราดด้วยน้ำกรด เป็นต้น

2. การกระทำรุนแรงทางจิตใจ (Psychological Abuse) เป็นการใช้อาวุธจากความรู้สึกทางจิตใจหรืออารมณ์ ทำให้เกิดความรู้สึกเสียใจ ปวดร้าว กระแทบกระเทือนใจ หวาดกลัว หวาดระแวง กังวล ไม่สบายใจ ความรู้สึกที่ตนเป็นผู้ผิดและความกดดันทางอารมณ์อื่น ๆ เช่น การพูดจาดูถูก ต่ำด้วยคำหยาบคาย ตะคอก ตวาด เปรียบเทียบเป็นสัตว์ ประณามว่าชั่วช้า เลวทราม พูดจาประชดประชัน ชู่ว่าจะทำร้ายร่างกาย จะทำร้ายบุตรหรือคนที่เคารพรัก ทำลายสิ่งของ หรือทำลายสัตว์ที่รัก รวมทั้งการแสดงท่าทีและการกระทำที่มีผลต่อจิตใจ เช่น การแสดงท่าทีเฉยเมย ท่าทีโกรธ ไม่พอใจ เป็นต้น

3. การกระทำรุนแรงทางเพศ (Sexual Abuse) จัดเป็นรูปแบบเฉพาะที่มีการกระทำรุนแรงทางร่างกายและ/หรือจิตใจร่วมด้วย ได้แก่ การลวนลาม การจับต้องอวัยวะที่เป็นของสงวน เช่น เต้านม อวัยวะสืบพันธุ์ การรุกรานทางเพศอื่น ๆ เช่น การใช้กิริยาจาจาแทะโลมหรือชักชวนให้มีเพศสัมพันธ์โดยการข่มขู่ การข่มขืน บังคับให้มีเพศสัมพันธ์โดยไม่สมัครใจ การเฉยเมยต่อความต้องการทางเพศของภรรยา เป็นต้น

สาเหตุของสตรีไทยที่ถูกกระทำ ความรุนแรง มักเกิดจากลักษณะส่วนตัวของผู้กระทำ ความรุนแรง ที่ได้รับการหล่อหลอมมาจากครอบครัว เช่น นิสสัยที่ถูกปลูกฝังมาตั้งแต่เด็ก การเลียนแบบพฤติกรรม การใช้ความรุนแรงหรือได้แบบอย่างจากสื่อต่าง ๆ รวมถึงอาจเจ็บป่วยด้วยโรคบางอย่าง ทำให้ควบคุมตนเองไม่ได้ เช่น โรคจิต โรคประสาท ฯลฯ (Faculty of Medicine, Ramathibodi Hospital, Mahidol University, 2018) โดยจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า สาเหตุสำคัญที่สตรีไทยถูกกระทำ ความรุนแรง มีดังนี้

1. ภาวะทางอารมณ์ของผู้กระทำ บุคคลที่ถูกกระทำควมรุนแรงอาจได้รับความกดดัน หรือถูกรบกวนทางอารมณ์ ทำให้เกิดความโกรธ หงุดหงิด บางรายอาจแสดงการกระทำควมรุนแรงออกมา ซึ่งการกระทำที่เกิดจากสาเหตุนี้มักเกิดขึ้นเป็นครั้งคราว ไม่ใช่ทุกครั้ง และการแสดงออกไม่ถึงขั้นทำร้ายร่างกายผู้อื่น จึงไม่เป็นอันตราย สามารถเกิดได้กับคนทั่วไปไม่จำเป็นต้องป่วยเป็นโรค

2. ผู้กระทำมีโรคทางจิตเวช ผู้ป่วยทางจิตเวชบางรายอาจแสดงการกระทำควมรุนแรงออกมาได้ในบางกรณี อาจมีสาเหตุมาจากการขาดยา ทำให้มีอาการหวาดระแวง ประสาทหลอน หรือในบางรายมีปัญหาทางด้านอารมณ์บางอย่าง เช่น อารมณ์หงุดหงิด อารมณ์ซึมเศร้า หรืออาการทางจิตเวชซึ่งสาเหตุที่เกิดการกระทำควมรุนแรงคือการขาดการรับประทานยาอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีอาการทางประสาทเกิดขึ้น รวมทั้งการใช้สารเสพติด ยากระตุ้นประสาททำให้มีอาการทางกายทำให้เกิดการกระทำควมรุนแรงเกิดขึ้น และตลอดจนเป็นการกระทำควมรุนแรงที่เกิดจากการเลียนแบบการกระทำควมรุนแรงของคนในครอบครัวในวัยเด็ก หล่อหลอมให้ใช้การกระทำควมรุนแรงในการเผชิญแก้ปัญหาต่าง ๆ

สรุปการกระทำควมรุนแรงต่อสตรีไทย ไม่ว่าจะด้วยการกระทำ เช่น การทำร้ายร่างกายหรือทางวาจาเช่น การตำหนิเสียดสี เกิดจากลักษณะส่วนตัวของผู้กระทำควมรุนแรง เช่น มีภาวะที่ได้รับ ความกดดัน หรือมีอาการป่วยทางจิต เป็นต้น โดย Intasa, A. (2015) หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ มุลินธิหญิงชายก้าวไกลกล่าวถึงแนวทางในการป้องกันการเกิดควมรุนแรงต่อเพศหญิงว่า ควรมุ่งเน้นไปในทางการเปลี่ยนทัศนคติให้สตรีที่ถูกกระทำกล้าที่จะพูดบอกกล่าวถึง

ปัญหาควมรุนแรงที่ถูกกระทำต่อคนรอบข้าง เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหามาไม่ให้เกิดควมรุนแรงจนถึงขั้นฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องเสียชีวิต รวมถึงการปรับเปลี่ยนความคิดทัศนคติ ค่านิยม เพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมให้คู่รัก หรือสามีภรรยา มีความเคารพ ให้เกียรติ ยอมรับฟังความคิดเห็นต่อกัน จะเป็นรากฐานของความรักที่ยั่งยืนและครอบครัวที่มั่นคง เพศหญิงที่ถูกกระทำต้องกล้าที่จะพูดบอกกล่าวขอความช่วยเหลือ รวมถึงผู้พบเห็นที่จะต้องเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยเหลือ อาจจะเป็นการช่วยแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือหากเป็นญาติของผู้ถูกกระทำก็สามารถเข้าไปเป็นตัวกลางในการช่วยไกล่เกลี่ยพูดคุยให้ลดความตึงเครียดในสถานการณ์ขณะนั้นได้ ซึ่งจะเห็นได้ว่าทุกคนในสังคม สามารถเป็นส่วนหนึ่งที่จะยุติควมรุนแรงต่อสตรีไม่ให้เกิดขึ้นได้ ขอเพียงอย่ามองข้ามสิ่งที่พบเห็น

ความเจ็บปวดทางจิตใจของสตรีจากปัญหาควมรุนแรงในครอบครัว

ความเจ็บปวดทางจิตใจ หรือ ความเจ็บปวดทางอารมณ์ เป็นควมรู้สึกไม่พึงประสงค์ทางจิตใจ ไม่ใช่ทางกายภาพ โดยอธิบายถึงควมเจ็บปวดทางจิตใจว่า ในความเป็นมนุษย์ควมเจ็บปวดมันเป็นควมทุกข์ทางใจเป็นควมทรมานทางจิตใจ การใช้คำจำกัดควมเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงควมสำคัญของชีวิตจิตใจ หรือใช้ศัพท์เฉพาะทางจิตเวช เช่น ควมเจ็บปวดทางอารมณ์ ควมเจ็บปวดทางจิต ควมเจ็บปวดทางสังคม ควมเจ็บปวดทางจิตวิญญาณหรือควมทุกข์ คำเหล่านี้มาจาก การเปรียบเทียบทฤษฎีและแบบจำลองของควมเจ็บปวดทางจิตใจ ควมเจ็บปวดทางอารมณ์และควมทุกข์ทรมานที่เป็นระบบ สรุปได้ว่าแต่ละข้ออธิบายถึงควมรู้สึกที่ไม่พึงประสงค์อย่างลึกซึ้งของ

ความเจ็บปวดทางใจเหมือนกัน ซึ่งเชื่อว่าเป็นลักษณะทางอารมณ์ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ของการดำรงอยู่ของมนุษย์ (Edwin S. Shneidman, 1996) โดยความเจ็บปวดทางจิตใจนี้มีผลต่อความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวันต่าง ๆ ลดลง และจะแสดงออกเป็นพฤติกรรมทางอารมณ์ สังคม และอาการทางกายที่เปลี่ยนไปจากปกติ เช่น เจ็บบลง แยกตัวเอง วิตกกังวล ซึมเศร้า เป็นต้น (Ridner, 2004)

จากการศึกษาข้อมูลและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเจ็บปวดทางจิตใจของสตรีจากปัญหาความรุนแรงในครอบครัว พบว่า สำหรับสตรีแล้วนั้น เมื่อครอบครัวของตนเอง ไม่ใช่ครอบครัวที่ควรเป็นแหล่งถ่ายทอดประสบการณ์ที่ดีให้แก่สมาชิกที่อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นสายธารของการส่งมอบความรัก ความเอาใจใส่ และความเอื้ออาทรระหว่างสมาชิก แต่กลับเป็นครอบครัวที่ต้องเผชิญหน้ากับปัญหาและความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ จนส่งผลทำให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นการใช้กำลัง ประทุษร้ายต่อจิตใจ ร่างกาย เพศ ชีวิต เสรีภาพ หรือกระทำด้วยประการใด ๆ อันไม่เป็นธรรม ระหว่างคู่สมรสหรือเคยเป็นคู่สมรสหรือระหว่างบุคคลที่อยู่ในครอบครัวเดียวกันจนเกิดอันตรายแก่อนามัย ร่างกาย เสรีภาพเพศ จิตใจและชีวิต สตรีเหล่านี้จะต้องเผชิญกับอาการเครียดสูงและมีภาวะซึมเศร้าร่วมด้วย ซึ่งผลการศึกษา Unla, T. (2023) ที่ทำการศึกษารื่อง ผู้หญิงกับประสบการณ์การเปลี่ยนผ่านความรุนแรงในครอบครัว ที่พบว่า ผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อความเจ็บปวดทางจิตใจของผู้หญิง แบ่งได้ 3 ด้าน คือ

1. ผลกระทบต่อสภาวะทางจิตใจของผู้หญิงโดยตรง เป็นผลเกิดจากความรุนแรงที่สามีกระทำทางด้านร่างกายหรือวาจาซ้ำ ๆ จนกลายเป็น

ความรุนแรงที่ซ้ำซากต่อผู้หญิงเป็นประจำจนสะสมเป็นความเครียด เมื่อไม่สามารถจัดการกับความเครียดจึงนำไปสู่การมีความคิดอยากฆ่าตัวตาย และสุดท้ายชีวิตของผู้หญิงกลายเป็นชีวิตที่อยู่ในภาวะ “ซึมเศร้า” โดยที่ผู้หญิงไม่ทันได้คาดคิด

2. ผลกระทบต่อบุตรของผู้หญิง เป็นผลกระทบทางอ้อมจากความรุนแรงที่สามีมีต่อผู้หญิง แต่กระทบต่อบุตรของผู้หญิงด้วย โดยลักษณะของผลกระทบนี้บุตรของผู้หญิงจะได้รับเมื่อผู้หญิงได้รับความรุนแรงทางร่างกายจากสามีของเธอ

3. ผลกระทบต่อการทำงานของผู้หญิง เมื่อเกิดความรุนแรงในครอบครัวระหว่างผู้หญิงกับสามี ผู้หญิงสะท้อนว่าความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อเธอกระทบกับการทำงานและสถานที่ทำงานของเธอด้วย

ในขณะที่ Foundation for the Advancement of Women (2022) พบว่าปี พ.ศ. 2565 มีรายงานเรื่องราวความรุนแรงในครอบครัว 1,131 เหตุการณ์ พบเครื่องตีแม่แอลกอฮอล์ ยาเสพติด เป็นตัวกระตุ้นสูงถึง 347 ข่าว สาเหตุมาจากหึงหวง ระวังง้อไม่สำเร็จ วิธีการที่ใช้มากที่สุด คือ การใช้อาวุธปืน ใช้ของมีคม และตบตีทำร้ายร่างกายจนเสียชีวิต ซึ่งผู้ถูกรูด โดยเฉพาะสตรี ก็ยังต้องเผชิญกับปัญหาความเจ็บปวดด้านจิตใจตามมา ได้แก่ อาการจิตใจแปรปรวน อับอาย ตกอยู่ในภาวะซึมเศร้า หวาดกลัว ท้อแท้ มีความหวาดระแวงรวมถึงภาวะแทรกซ้อนอาจตั้งครมมิโดยไม่ได้ตั้งใจ มีความเครียดทางสุขภาพร่างกายและสุขภาพจิตในระยะยาว สูญเสียความมั่นใจการดำเนินชีวิต กลัวสังคมไม่ยอมรับเสี่ยงต่อการฆ่าตัวตาย

การทำร้ายร่างกาย ส่งผล (effect) โดยตรง เช่น ร่างกายพิการ → ผลกระทบ (impact) ทางจิตใจ → เครียด ภาวะซึมเศร้า, ฆ่าตัวตาย

ดังนั้นความเจ็บปวดทางจิตใจของสตรีจากปัญหาความรุนแรงในครอบครัวนี้ จึงถือเป็นอีกหนึ่งความท้าทายของสังคม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่จะต้องตระหนักถึงการแก้ไขปัญหา โดยสังคมต้องเริ่มต้นจากการป้องกัน โดยจับสัญญาณความรุนแรงในครอบครัวตั้งแต่แรก เช่น การหึงหวง การบังคับควบคุม ช่มชู้ รุกราน รวมทั้งกรณีที่มีปัจจัยที่ทำให้ทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็ก เรื่องการเคารพสิทธิเนื้อตัวร่างกาย เช่น ภรรยาไม่ใช่สมบัติของสามี เป็นต้น

มาตรการกฎหมายในการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

จากปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ที่ส่งผลกระทบต่อความเจ็บปวดทางจิตใจของสตรีที่ความรุนแรงเพิ่มขึ้นในประเทศไทย ทำให้ประเทศไทยเป็นอีกประเทศหนึ่ง ที่เห็นความสำคัญของสิทธิเสรีภาพของสตรี โดย Tichawan, C. (2009) กล่าวว่า สิทธิ หมายถึง สิ่งที่ไม่ถูกร่างซึ่งมีอยู่ในตัวมนุษย์ มาตั้งแต่เกิดหรือเกิดขึ้นโดยกฎหมาย เพื่อให้มนุษย์ได้รับประโยชน์ และมนุษย์จะเป็นผู้เลือกใช้สิ่งนั้นเอง โดยไม่มีผู้ใดบังคับได้ เช่น สิทธิในการกิน การนอน แต่สิทธิบางอย่างมนุษย์ได้รับโดยกฎหมายกำหนดให้ มี เช่น สิทธิในการมี การใช้ทรัพย์สิน สิทธิในการร้องทุกข์เมื่อตนถูกระทำละเมิดกฎหมาย เป็นต้น ในส่วนของเสรีภาพ หมายถึง การใช้สิทธิอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งได้อย่างอิสระ แต่ทั้งนี้จะต้องได้กระทบต่อสิทธิของผู้อื่น ซึ่งหากผู้ใดใช้สิทธิเสรีภาพเกินขอบเขตจนก่อความเดือดร้อนต่อผู้อื่น ก็ย่อมถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย โดยเมื่อกล่าวถึงสิทธิเสรีภาพของสตรีนั้น ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า ตั้งแต่สมัยโบราณถึงปัจจุบัน สภาพและสถานภาพของสตรีจะต่ำต้อยด้อยค่า ไม่เสมอภาค

เท่าเทียมชาย และที่สำคัญสตรีถูกกดขี่เหยียดหยามและกีดกันทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ซึ่งสภาพดังกล่าวถือเป็นการไม่เคารพสิทธิมนุษยชนของสตรีในทุกสังคม จึงมีการลุกขึ้นเรียกร้องสิทธิสตรีรัฐและสังคมประเทศต่าง ๆ ค่อยยอมรับฐานะและบทบาทของสตรี สิทธิสตรีในระดับสากล และมีการออกอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี ในทุกรูปแบบ ค.ศ. 1979 (พ.ศ. 2522) ประเทศไทยได้รับรองอนุสัญญาฯ ดังกล่าวไว้ สิทธิสตรี ได้รับการคุ้มครองอย่างน้อยก็มิให้ถูกเลือกปฏิบัติ และเสมอภาคเท่าเทียมกันในด้านการงาน ค่าจ้าง การประกันสังคม การตัดสินใจมีบุตร สิทธิในการพัฒนา ทั้งการศึกษาและสันตนาการ การมีส่วนร่วมทั้งการเลือกตั้ง การรับตำแหน่ง การปฏิบัติหน้าที่ราชการในทุก ๆ ระดับ ฯลฯ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้รับรองคุ้มครองสิทธิสตรีไว้หลายมาตราด้วยกัน ซึ่งมาตราที่สำคัญอย่างมาก คือ มาตรา 30 ที่มีความเห็นว่าบุรุษและสตรีมีความเท่าเทียมกันตามกฎหมาย จะเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมต่อสตรีไม่ได้ และที่สำคัญ คือ การมีมาตรการที่กำหนดขึ้นเป็นพิเศษเพื่อสตรีก็มิถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติ เนื่องจากสตรีถูกเอาเปรียบอย่างมากและอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังมีอีกหลายมาตราที่ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิสตรี ไม่ว่าจะเป็นด้านแรงงาน รวมถึงการร่างกฎหมายที่เกี่ยวกับสตรีก็ต้องมีตัวแทนที่ประกอบด้วยสตรีอยู่ด้วย เป็นต้น แต่อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่าจะมีมาตรากฎหมายที่ให้ความคุ้มครองในเรื่องของสิทธิสตรี แต่ก็ยังพบว่า การละเมิดสิทธิสตรียังคงมี และเกิดขึ้นอยู่อย่างต่อเนื่อง แม้จะน้อยลงเมื่อเปรียบเทียบกับสมัยที่ผ่านมา ๆ มา ทั้งนี้เป็นเพราะโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่ผู้ชายยังเป็นใหญ่การนิยมในสังคมไทย

ที่ครอบครัวบังคับให้ผู้หญิงอยู่ภายใต้อำนาจเป็นมาอย่างต่อเนือง โดยสังคมยังมีความเชื่อที่ว่า ผู้ชายเป็นช้างเท้าหน้า ส่วนผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลัง ผู้ชายมีภรรยาได้หลายคน ผู้หญิงต้องทำงานบ้าน เลี้ยงลูก มีบทบาทสำคัญในครัวเรือน หรือถ้าผู้หญิงทำงานนอกบ้านก็ยังคงกลับมาทำงานในบ้านด้วย รวมถึงทัศนคติที่คิดว่า การที่ผู้หญิงออกมาเรียกร้องสิทธิมาก ๆ ทำให้ครอบครัวเกิดความแตกแยก สังคมปั่นป่วน ผิดประเพณีที่นิยมกันมา เป็นต้น

นอกจากการให้ความสำคัญกับสิทธิสตรีแล้ว ประเทศไทยยังได้มีการกำหนดมาตรการในการลงโทษผู้กระทำความผิด การปกป้องผู้ที่ถูกกระทำ รวมทั้งการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด เพื่อให้สถาบันครอบครัวมีความเข้มแข็ง สร้างความสัมพันธ์อันดีของคนในครอบครัวต่อไป โดยมาตรการดังกล่าวก็คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ได้มีผลบังคับใช้มาตั้งแต่วันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 โดยมีเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากปัญหาการแก้ไขการใช้ความรุนแรงในครอบครัวมีความละเอียดอ่อน ซับซ้อนเกี่ยวข้องกับบุคคลใกล้ชิด มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากการทำร้ายร่างกายระหว่างบุคคลโดยทั่วไป การใช้มาตรการทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญามาบังคับกับการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวจึงไม่เหมาะสม เนื่องจากกฎหมายอาญามีเจตนารมณ์ที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดมากกว่าที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด หรือปกป้องคุ้มครองผู้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ดังนั้น การมีกฎหมายคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวจึงมีความเหมาะสมกว่าการใช้กระบวนการทางอาญาโดยทั่วไป เพราะสามารถกำหนดรูปแบบวิธีการ และขั้นตอนที่มีลักษณะแตกต่างจากการ

ดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป โดยให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสกลับตัวและยับยั้งการกระทำความผิดซ้ำ รวมทั้งสามารถรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวไว้ได้ ประกอบกับเด็ก เยาวชนและบุคคลในครอบครัวมีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐ จากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม โดยความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว (มาตรา 4) สรุปได้ว่า ผู้กระทำความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวและผู้ถูกกระทำความผิดในฐานความผิดนี้จำเป็นต้องเป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกันมีการบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ งดเว้นกระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งโดยมิชอบ แต่ไม่รวมถึงการกระทำโดยประมาท เช่น การข่มขืนบุคคลในครอบครัว การบังคับใช้เด็กให้กระทำความผิดที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายหรือขัดต่อกฎหมายหรือขัดต่อศีลธรรมอันดี เป็นต้น เป็นการกระทำใด ๆ โดยมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ สุขภาพของบุคคลในครอบครัว ซึ่งการกระทำที่มีเจตนาที่มุ่งประสงค์ดังกล่าวไม่จำเป็นต้องเกิดผลของการกระทำนั้น ดังนั้น หากได้มีการกระทำเพื่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัวแล้วก็ต้องถือว่าเป็นความผิดสำเร็จแล้ว ผู้กระทำความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวจะต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ทั้งนี้บทบัญญัติมาตรา 4 วรรคสองได้บัญญัติให้ความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวนี้เป็นความผิดอันยอมความได้ แต่ไม่ลบล้างความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่น และมีข้อยกเว้นกำหนดไว้เป็นพิเศษว่า หากการกระทำความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวนั้นเป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกายตามมาตรา 295 แห่งประมวล

กฎหมายอาญาแล้ว กฎหมายฉบับนี้ได้บัญญัติให้ความผิดดังกล่าวเป็นความผิดอันยอมความได้ แต่ไม่รวมถึงความผิดฐานทำร้ายร่างกายจนได้รับอันตรายสาหัสหรือเสียชีวิต และพบว่าได้มีการออกมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์แก่ผู้ถูกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว (มาตรา 10 และมาตรา 11) ในการดำเนินการตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัตินี้ กฎหมายกำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งมีฐานะเทียบได้ไม่ต่ำกว่าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์มีอำนาจออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ให้แก่บุคคลผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเป็นการชั่วคราว ไม่ว่าจะมีการร้องขอจากบุคคลดังกล่าวหรือไม่ โดยให้ออกคำสั่งได้เท่าที่จำเป็นและสมควร ซึ่งรวมถึงการออกคำสั่งให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวเข้ารับการตรวจรักษาจากแพทย์ หรือให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์เบื้องต้นตามสมควรแก่ฐานะ หรือห้ามผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวเข้าไปในที่พำนักของครอบครัวหรือเข้าใกล้ตัวบุคคลใดในครอบครัวตลอดจนกำหนดวิธีการดูแลบุตร

อย่างไรก็ดีในการแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่สตรีต้องเผชิญนั้น นอกจากกำหนดกฎหมาย และกลไกโทษผู้กระทำผิดที่ชัดเจนแล้ว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีมาตรการเพิ่มเติมดังนี้

1. การปรับปรุงกระบวนการยุติธรรม กระบวนการทางกฎหมาย เช่น การเพิ่มโทษ และการฝึกอบรมตำรวจ แพทย์ พยาบาล นักสังคมสงเคราะห์ อัยการ ผู้พิพากษา ให้มีความเข้าใจในเรื่องความ

รุนแรง เข้าใจปัญหา รวมทั้งวิธีการให้ความยุติธรรมกับผู้ถูกระทำ

2. การให้ข้อมูลข้อสนเทศแก่ประชาชนเกี่ยวกับหน่วยงาน ที่จะติดต่อเมื่อมีการกระทำรุนแรง

3. ดำเนินการให้มีแผนระดับชาติ และกลไกการประสานงาน และดำเนินงานให้ได้ผลและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

4. ส่งเสริมสถาบันครอบครัว โดยให้ความรู้เรื่องครอบครัวศึกษา สิทธิมนุษยชน สิทธิเด็ก วิธีการแก้ความขัดแย้ง โดยไม่ใช้ความรุนแรง และการดำรงชีวิตตามหลักศาสนา เพื่อสร้างความตระหนักในสิทธิของตนเองและผู้อื่น

5. สนับสนุนให้มีการทำงานจัดการปัญหาด้านความรุนแรงต่อเด็กและสตรีในกลุ่มต่าง ๆ เพิ่มขึ้น และเป็นประเด็นที่ทำงานให้ต่อเนื่อง ทั้งภาคธุรกิจองค์กรเอกชนอื่น ๆ สื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ และรายการวิทยุ

บทสรุป

ในสังคมไทยนั้น ผู้หญิงถูกคาดหวังจากระบบชายเป็นใหญ่ (patriarchy) รวมทั้งอุดมการณ์ผู้เดียวเมียเดียว (monogamy) จารีตประเพณีแต่ดั้งเดิมยกให้ชายมีอำนาจเหนือหญิงในความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส สามีจึงมีอำนาจเหนือภรรยา การควบคุมการใช้ความรุนแรงของชายจึงเป็นเครื่องมือในการรักษาอำนาจที่เหนือกว่าซึ่งสตรีส่วนใหญ่ก็ยอมรับสถานะภาพที่ด้อยกว่าผู้ชาย ซึ่งปรากฏการณ์นี้สะท้อนให้เห็นว่าสังคมโดยส่วนรวม ยังยอมรับความไม่เท่าเทียมของหญิงและชาย ซึ่งนำไปสู่การที่สังคมยังไม่ตระหนักว่าความรุนแรงต่อสตรีเป็นปัญหาสำคัญ แต่เป็นเพียงปัญหาภายในครอบครัวที่บุคคล

ภายนอกไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว ซึ่งจากค่านิยมเช่นนี้เอง ทำให้ในแต่ละปีมีสตรีที่ต้องทนต่อความเจ็บปวดทางจิตใจที่เกิดขึ้นจากปัญหาความรุนแรงในครอบครัวจำนวนมาก และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการรณรงค์ยุติการใช้ความรุนแรงต่อสตรีในครอบครัว และควรมีการสร้างค่านิยมในสังคมให้มีทัศนคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับการให้สิทธิเสรีภาพของสตรีอย่างเหมาะสมในครอบครัว

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวคิดการให้อภัยของ Enright เพื่อลดความเจ็บปวดทางใจและความโกรธในสตรีซึ่งตกเป็นเหยื่อความรุนแรงในสังคม” วัตถุประสงค์หลักของการวิจัยมุ่งเน้นที่ การพัฒนากระบวนการให้คำปรึกษาตามแนวคิดการให้อภัยของ Enright และการศึกษาประสิทธิผลของผลของการให้คำปรึกษา ตามรูปแบบการให้อภัยเพื่อลดบาดแผลทางใจและความโกรธของสตรีที่ถูกกระทำ ความรุนแรงในสังคมไทย โดยโครงการปริญญาโท สาขาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยรามคำแหง

References

- Ditha-aphichchai, C. (2020). *On the path of human rights*. Bangkok: Institute of Policy Studies. (in Thai)
- Edwin S. Shneidman. (1996). *The Suicidal Mind*. New York: McGraw–Hill Book, Co.
- Faculty of Medicine, Ramathibodi Hospital, Mahidol University. (2018). *The main causes of violence against Thai women*. Bangkok: Faculty of Medicine, Ramathibodi Hospital, Mahidol University. (in Thai)
- Foundation for the Advancement of Women. (2022). *Domestic Violence Report*. Bangkok: Foundation for the Advancement of Women.
- Hutapet, B. (2002). *Characteristics of service provision of government and private agencies related to domestic violence problems*. Nonthaburi: Research and Development Institute, Sukhothai Thammathirat Open University. (in Thai)
- Intasa, A. (2015). *Behavior adjustment process as a solution to domestic violence-related problems: a case study of the women and men progressive movement foundation*. Master of Social Work Thesis, Faculty of Social Work, Thammasat University. (in Thai)
- Jiamtae, P. (2012). *Definitions and Legal Measures of Domestic Violence: A comparative study* (Master's Thesis). Thammasat University, Faculty of Law, Field of Criminal Law. (in Thai)
- Juree, S. (2024). *Domestic Violence Situation Report 202*. Retrieved from <https://www.wmp.or.th/blog/10769/>
- Kevin & Martin. (1997). *Preventing Family Violence By Kevin Browne & Martin Herbert*. Chichester: John Wiley and Sons.
- Ministry of Social Development and Human Security. (2024). *Ending violence with equality*. Retrieved from https://www.m-society.go.th/ewtadmin/ewt/MSO_WEB_NEW/news_view.php?nid=41152. (in Thai)
- National Human Rights Commission. (2024). *Statistics reveal that 7 Thai women are subjected to violence and abuse per day*. Retrieved from <https://www.thaipbs.or.th/news/content/337786> (in Thai)
- Nilpetch, T. (2018). Domestic violence: analysis of causes and prevention of problems in Thai society. *The Periodical of Behavioral Science*, 24(2), 1-20. (in Thai)
- Office of the Permanent Secretary, Ministry of Social Development and Human Security. (2015). *Domestic Violence in Thai Society*. Bangkok: Office of the Permanent Secretary, Ministry of Social Development and Human Security. (in Thai)

- Piadaeng,W. (2010). *The community role in Prevention and correction domestic violence Problems: A case study of for pilot communities in Bangkok.* (Master's Thesis). Thammasat University, Faculty of Social Administration, Field of Criminal Justice Administration. (in Thai)
- Ridner, N. (2004). *The second sex: Feminism, race, and the origins of existentialism.* Maryland: Rowman & Littlefield.
- Tichawan, C. (2009). *Rights and Freedoms in Thai Society.* Bangkok: Office of the Constitutional Court.
- Unla, T. (2023). Women and experiences of transition with domestic violence. *MCU Journal of Social Development, 8(3), 183-193.* (in Thai)
- Wilasinee, P. (2002). *Domestic Violence:Voice of the Bottered Woman.* (Master's Thesis) Thammasat University, Faculty of Sociology and Anthropology. (in Thai)

รูปแบบการดูแลช่วยเหลือ เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของ ผู้เรียนสูงวัยในระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

สุชอรุณ วงษ์ทิม

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

นิธิพัฒน์ เมฆขจร

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Received : June 10, 2025

Revised : December 30, 2025

Accepted : December 30, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาทางการเรียนและความต้องการการดูแลช่วยเหลือของผู้เรียนสูงวัยในระดับปริญญาตรี ระบบการศึกษาทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2) สร้างรูปแบบการดูแลช่วยเหลือเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนสูงวัยและ 3) ศึกษาผลของการใช้รูปแบบการดูแลช่วยเหลือเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนสูงวัยด้านผู้เรียน กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มที่ 1 เป็นผู้เรียนสูงวัยในระดับปริญญาตรี ระบบการศึกษาทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ปีการศึกษา 2564 จำนวน 83 คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย กลุ่มที่ 2 เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาในระบบทางไกลจาก 12 สาขาวิชา จำนวน 12 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง กลุ่มที่ 3 เป็นผู้เรียนสูงวัยที่มีคะแนนจากแบบวัดการเรียนรู้อยู่ในระดับปานกลางลงมา กำหนดเป็นกลุ่มทดลองได้รับรูปแบบการดูแลแบบเผชิญหน้า จำนวน 7 คน และแบบออนไลน์ จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ 1) แบบสอบถามปัญหาทางการเรียนและความต้องการดูแลช่วยเหลือของผู้เรียนสูงวัย มีค่าความเที่ยงเท่ากับ .87 2) แบบวัดการเรียนรู้ในระบบการศึกษาทางไกล มีค่าความเที่ยงเท่ากับ .85 และ 3) รูปแบบการดูแลช่วยเหลือเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนสูงวัยในระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ

ผู้รับผิดชอบบทความ : รองศาสตราจารย์ พ.ต.ท.หญิง ดร.สุชอรุณ วงษ์ทิม สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช อีเมล sukroon.won@gmail.com

จัดในลักษณะการฝึกอบรมระยะสั้นทั้งแบบเผชิญหน้าและแบบออนไลน์ ให้กลุ่มทดลองเลือกใช้ตามความพร้อม ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์เนื้อหา และการทดสอบพรีดีแมน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้เรียนสูงวัยมีปัญหาทางการเรียนและความต้องการการดูแลช่วยเหลือทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านผู้เรียน ด้านผู้สอน ด้านสื่อ เทคโนโลยี ตำรา วัสดุอุปกรณ์ และด้านอาคาร สถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีปัญหาทั้งการเรียนและความต้องการการดูแลช่วยเหลือในด้านสื่อ เทคโนโลยี ตำรา วัสดุอุปกรณ์มากที่สุด และด้านอาคาร สถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวกน้อยที่สุด 2) รูปแบบการดูแลช่วยเหลือเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนสูงวัย เป็นการฝึกอบรมระยะสั้นตามความพร้อมของผู้เรียน สร้างโดยบูรณาการมาจากแนวคิดทางการแนะแนวด้านการศึกษาและการศึกษาทางไกล รวมทั้งผลการศึกษาในระยะที่ 1 และผลการสนทนากลุ่มของผู้เชี่ยวชาญ ที่เสนอแนะให้มีเนื้อหาของรูปแบบ จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการเรียนรู้ด้วยตนเอง (2) ด้านการเรียนทางไกล (3) ด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ (4) ด้านการใช้เทคโนโลยี มีการฝึกอบรมทั้งแบบเผชิญหน้า จำนวน 3 ครั้ง ครั้งละ 6 ชั่วโมง และแบบออนไลน์ จำนวน 6 ครั้ง ครั้งละ 3 ชั่วโมง และ 3) ภายหลังจากใช้รูปแบบการดูแลช่วยเหลือทั้งแบบเผชิญหน้าและแบบออนไลน์ ผู้เรียนสูงวัยมีการเรียนรู้ในระบบการศึกษาทางไกลเพิ่มมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความคงทนอยู่จนถึงระยะติดตามผลการทดลอง

คำสำคัญ : รูปแบบการดูแลช่วยเหลือ / การเรียนรู้ / ผู้เรียนสูงวัย / ผู้เรียนระดับปริญญาตรี

A Supporting Model for Elderly Learner in Bachelor Degree of Sukhothai Thammathirat Open University

Sukaroon Wongtim

Educational Studies, Sukhothai Thammathirat Open University

Nitipat Mekkhachorn

Educational Studies, Sukhothai Thammathirat Open University

Abstract

The purposes of this research were to 1) study learning problems and need for support of elderly learners in distance learning system of Sukhothai Thammathirat Open University, 2) develop a supporting model for elderly learners in distance learning system of Sukhothai Thammathirat Open University, and 3) study an effectiveness of the supporting model for development learning potentiality of elderly learners in distance learning system of Sukhothai Thammathirat Open University. The subjects in stage 1 for studying the problems of distance learning system and need for support were 83 elderly learners in Bachelor Degree of Sukhothai Thammathirat Open University, 2021 academic year. They were obtained from simple randomization. The key informants in stage 2 for development a supporting model were 12 experts in distance learning system and they were obtained by purposive selection. The subjects in stage 3 for studying the effectiveness of the supporting model were 16 volunteer elderly learners who had scores of less than moderate level from a learning potentiality measurement. They received the supporting model by training both face-to-face and online for 3 and 6 sessions, respectively. The instruments were 1) questionnaires for learning problems and need for support of elderly learners, 2) the learning potentiality measurement form, and 3) the supporting model. Statistics were percentage, mean, standard deviation, content analysis, and Friedman Test.

Corresponding Author : Associate Professor Police Lieutenant Colonel Dr. Sukaroon Wongtim,
Educational Studies, Sukhothai Thammathirat Open University, Email : sukroon.won@gmail.com

The results were as the followings:

1) The overall learning problems of the elderly learners were in moderate level. The highest aspect was media, technology, textbook, and equipment. The lowest aspect was building and facilities. The overall need for support was moderate level. The highest need aspect was supporting on media, technology, textbook, and equipment. The lowest aspect was building and facilities.

2) There were 4 aspects of the supporting model including learner aspect, instructor aspect, equipment aspect such as media, technology, textbook, and facilities aspect such as building and other facilities. The model could supporting learner aspect for the potentiality development of the elderly learners in distance learning system by training program both face-to-face and online method.

3) After using the supporting model, the learning potentiality of the elderly learners was increased and sustained until follow up period of the experiment.

Keywords : Supporting Model / Learning / Elderly Learner / Bachelor Degree Learner

1. บทนำ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เป็นมหาวิทยาลัยเปิดของไทยที่ใช้ระบบการเรียนการสอนทางไกล ซึ่งเป็นระบบการเรียนการสอนที่ไม่มีชั้นเรียน ผู้เรียนและผู้สอนจะอาศัยอยู่ห่างไกลกัน แต่สามารถมีกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกันได้โดยอาศัยสื่อประสม ได้แก่ สื่อทางไปรษณีย์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ การสอนเสริม การสัมมนา และผู้เรียนผู้สอนมีโอกาสได้พบกันอยู่บ้างเท่าที่จำเป็น ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วผู้เรียนจะใช้วิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองในเวลาและสถานที่ที่สะดวก พันธกิจที่สำคัญของมหาวิทยาลัยคือ การมุ่งศึกษาวิจัย ส่งเสริมและพัฒนาองค์ความรู้ด้านการศึกษาทางไกลและองค์ความรู้ด้านการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน โดยทำการศึกษาวิจัยเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนทางไกลและการพัฒนาประเทศ เน้นพัฒนางานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ตามอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย การยกระดับขีดความสามารถงานวิจัยของมหาวิทยาลัยที่ส่งผลกระทบต่อเชิงเศรษฐกิจ สังคม และรายได้ อีกทั้งบริการวิชาการแก่สังคมโดยพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ชุมชน และองค์กรสถาบันในสังคมเพื่อนำไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ สังคมฐานความรู้ โดยพัฒนาคุณภาพการให้บริการวิชาการแก่สังคม มุ่งขยายโอกาสทางการศึกษาและส่งเสริมการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต ในประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายรวมทั้งผู้สูงวัย (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2564,ออนไลน์)

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ยังไม่พบการศึกษาในเรื่องรูปแบบการดูแลช่วยเหลือกลุ่มผู้เรียนสูงวัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อย่างเฉพาะ และครอบคลุมในทุกด้านตามองค์ประกอบในการจัดการการเรียนรู้ (ประไพ ฉลาดคิด, 2548)

ได้แก่ ด้านผู้สอน ด้านผู้เรียน ด้านสื่อ เทคโนโลยี ตำรา วัสดุอุปกรณ์ และด้านอาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก จะมีเพียงการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนในทุกกลุ่มอายุและบางด้านเท่านั้น เช่น การสัมมนา การสอนเสริม การจัดอาจารย์ที่ปรึกษาชมรมสำหรับนักศึกษา และการจัดอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการ เป็นต้น แม้กระนั้น ก็ยังพบปัญหาการลาออกกลางคันของนักศึกษาอย่างต่อเนื่อง ดังงานวิจัยของ บุญศรี พรหมมาพันธุ์ และคณะ (2551) ได้ศึกษาการลาออกกลางคัน การคงอยู่และการเพิ่มจำนวนนักศึกษา ระดับปริญญาโท ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ผลการวิจัยพบว่า สาเหตุการออกกลางคันของนักศึกษา ได้แก่ ความรู้ความสามารถ การบริการของมหาวิทยาลัย ระบบการเรียนการสอนทางไกล ความไม่พึงพอใจในการเป็นนักศึกษา มสธ. ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาในเวลาต่อมาของ สุมาลี สังข์ศรี (2560) ที่ศึกษารูปแบบการจัดบริการการศึกษาเพื่อช่วยให้นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เรียนได้ประสบผลสำเร็จในระบบการศึกษาทางไกล โดยการศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาจากมหาวิทยาลัยเปิด 4 แห่งคือ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช มหาวิทยาลัยเปิดแห่งมาเลเซีย มหาวิทยาลัยเปิดแห่งฟิลิปปินส์ และมหาวิทยาลัยเทอบูกาในประเทศอินโดนีเซีย ผลการวิจัยส่วนหนึ่งพบว่า นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของทั้ง 4 มหาวิทยาลัยมีความคิดเห็นต่อการบริการการศึกษาที่มีผลต่อการเรียนให้ประสบความสำเร็จในลำดับต้น ๆ คือ อาจารย์สัมมนาเสริมมีความรู้ในวิชาที่สอนมาก เนื้อหาชุดวิชาในหลักสูตรที่ศึกษามีคุณค่าการเข้าถึงระบบออนไลน์ของมหาวิทยาลัย และการช่วยเหลือของศูนย์วิทย์พัฒนา ทั้งนี้ งานวิจัยทั้งสองเรื่องได้ศึกษากับนักศึกษาในระดับปริญญาโท

และศึกษากับนักศึกษาทั้งหมด โดยยังไม่ได้จำแนกออกมาเฉพาะกลุ่มนักศึกษาสูงวัย แต่ก็ได้แสดงให้เห็นว่าปัญหาการลาออกกลางคันเป็นปัญหาที่สำคัญ และควรได้รับการสนับสนุนส่งเสริมในองค์ประกอบด้านต่าง ๆ เพื่อลดปัญหาดังกล่าวสำหรับนักศึกษาทุกระดับและทุกช่วงวัย

ปัจจุบันพบว่า นักศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชมีทุกวัย ตั้งแต่เยาวชน วัยผู้ใหญ่ และวัยผู้สูงอายุ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาในระดับปริญญาตรี และขณะนี้ประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ จึงส่งผลให้มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช มีแนวโน้มที่จะมีนักศึกษาที่เป็นผู้เรียนสูงวัยเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น มหาวิทยาลัยจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนารูปแบบในการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาสูงวัยให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนและสอดคล้องกับสภาพปัญหาของผู้เรียนสูงวัยในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านผู้เรียน ด้านผู้สอน ด้านสื่อและเทคโนโลยี และด้านสถานที่ เป็นต้น

ด้วยเหตุที่คณะผู้วิจัยได้ปฏิบัติภารกิจอยู่ในแขนงวิชาการแนะแนวและการปรึกษาเชิงจิตวิทยา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ และเกี่ยวข้องกับผู้เรียนสูงวัย จึงมีความสนใจที่จะทำวิจัย เพื่อศึกษาปัญหาทางการเรียนและความต้องการการดูแลช่วยเหลือของผู้เรียนสูงวัย สร้างรูปแบบการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนสูงวัยในระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ตามแนวคิดของ Mauk (2010) ที่ให้ความสำคัญในการเตรียมกลยุทธ์ในการสอนและส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุที่เหมาะสมและตรงตามความต้องการเฉพาะของผู้สูงอายุ และฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ในระบบการศึกษาทางไกลของผู้เรียนสูงวัยในกลุ่มที่มีการเรียนรู้ในระบบการศึกษาทางไกลตั้งแต่ระดับปานกลางลงมา

ทั้งนี้เพื่อทราบปัญหาทางการเรียนที่พบของผู้เรียนสูงวัย และให้บุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นนี้ไปใช้ในการดูแลช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาทางการเรียนของผู้เรียนสูงวัย ให้สามารถสำเร็จการศึกษาได้ตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ลดการลาออกกลางคัน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีและนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียนสูงวัยในระบบการศึกษาทางไกลให้ดียิ่งขึ้นในอนาคต

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัญหาทางการเรียนและความต้องการการดูแลช่วยเหลือของผู้เรียนสูงวัยในระดับปริญญาตรี ระบบการศึกษาทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
2. เพื่อสร้างรูปแบบการดูแลช่วยเหลือเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนสูงวัย ในระดับปริญญาตรี ระบบการศึกษาทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
3. เพื่อศึกษาผลของการใช้รูปแบบการดูแลช่วยเหลือเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนสูงวัยด้านผู้เรียน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ระยะที่ 1 การศึกษาปัญหาทางการเรียนและความต้องการการดูแลช่วยเหลือของผู้เรียนสูงวัย ในระดับปริญญาตรี ระบบการศึกษาทางไกล ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ประชากร เป็นผู้เรียนสูงวัยระดับปริญญาตรีในระบบการศึกษาทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ปีการศึกษา 2564 จำนวน 157 คน

กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เรียนสูงวัยระดับปริญญาตรีในระบบการศึกษาทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ปีการศึกษา 2564 จำนวน 83 คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของเครจซี่และมอร์แกน กำหนดค่าความเชื่อมั่นที่ระดับ .05

ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบการดูแลช่วยเหลือเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนสูงวัยในระดับปริญญาตรี ระบบการศึกษาทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

2.1 การสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนสูงวัยในระบบการศึกษาทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการสนทนากลุ่มเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาในระบบทางไกล จำนวน 12 คน จาก 12 สาขาวิชา ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง

2.2 การประเมินคุณภาพของรูปแบบการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนสูงวัยในระบบการศึกษาทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช โดยมีผู้ประเมินคุณภาพของรูปแบบการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนสูงวัยในระบบการศึกษาทางไกล

ผู้ประเมินคุณภาพเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาในระบบทางไกล จำนวน 3 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง

ระยะที่ 3 การศึกษาผลของการใช้รูปแบบการดูแลช่วยเหลือเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนสูงวัยด้านผู้เรียน

ประชากรเป็นผู้เรียนสูงวัยระดับปริญญาตรีในระบบการศึกษาทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ปีการศึกษา 2564 จำนวน 157 คน

กลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้เรียนสูงวัยระดับปริญญาตรี ปีการศึกษา 2564 จำนวน 16 คน ฝึกอบรมแบบเผชิญหน้า จำนวน 7 คน และแบบออนไลน์ จำนวน 9 คน ที่มีคะแนนจากแบบวัดการเรียนรู้ในระบบการศึกษาทางไกลอยู่ในระดับปานกลางลงมา และสมัครใจเข้าร่วมการวิจัย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ระยะที่ 1 การศึกษาปัญหาทางการเรียนและความต้องการการดูแลช่วยเหลือของผู้เรียนสูงวัยในระดับปริญญาตรี ระบบการศึกษาทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

เครื่องมือที่ใช้คือ 1) แบบสอบถามปัญหาทางการเรียน และความต้องการการดูแลช่วยเหลือของผู้เรียนสูงวัย จำนวน 21 ข้อ และ 2) แบบวัดการเรียนรู้ในระบบการศึกษาทางไกล จำนวน 25 ข้อ

ลักษณะของเครื่องมือ

1) แบบสอบถามปัญหาทางการเรียนและความต้องการการดูแลช่วยเหลือของผู้เรียนสูงวัย ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา และภูมิลำเนา และส่วนที่ 2 เป็นข้อคำถามปัญหาทางการเรียนและความต้องการการดูแลช่วยเหลือของผู้เรียนสูงวัย เป็นแบบมาตรประมาณค่า (Rating Scale) 3 ระดับ และข้อเสนอแนะ ข้อคำถามจำนวน 21 ข้อ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านผู้เรียน ด้านผู้สอน ด้านสื่อเทคโนโลยี ตำรา วัสดุอุปกรณ์ และด้านอาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง .66-1.00 มีค่าความเที่ยงเท่ากับ .87

2) แบบวัดการเรียนรู้ในระบบการศึกษาทางไกล เป็นแบบมาตรประมาณค่า 3 ระดับ ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา และภูมิลำเนา และ

ส่วนที่ 2 ข้อคำถามวัดการเรียนรู้ในระบบการศึกษาทางไกล เป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 3 ระดับ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการเรียนรู้ด้วยตนเอง (2) ด้านการเรียนรู้ทางไกล (3) ด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ (4) ด้านการใช้เทคโนโลยี มีค่าดัชนีความสอดคล้อง อยู่ระหว่าง .66-1.00 มีค่าความเที่ยงเท่ากับ .85

ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบการดูแลช่วยเหลือเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนสูงวัยในระดับปริญญาตรี ระบบการศึกษาทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

เครื่องมือที่ใช้คือ แบบประเมินคุณภาพของรูปแบบการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนสูงวัยในระบบการศึกษาทางไกล มีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ

ระยะที่ 3 การศึกษาผลของการใช้รูปแบบการดูแลช่วยเหลือเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนสูงวัยด้านผู้เรียน

1) รูปแบบการดูแลช่วยเหลือเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนสูงวัยด้านผู้เรียน มีลักษณะเป็นการฝึกอบรมทั้งแบบเผชิญหน้าและแบบออนไลน์ มีจำนวน 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการเรียนรู้ด้วยตนเอง (2) ด้านการเรียนรู้ทางไกล (3) ด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ (4) ด้านการใช้เทคโนโลยี

2) แบบวัดการเรียนรู้ในระบบการศึกษาทางไกล ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวนทั้งหมด 25 ข้อ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการเรียนรู้ด้วยตนเอง (2) ด้านการเรียนรู้ทางไกล (3) ด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ (4) ด้านการใช้เทคโนโลยี

3. เก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามปัญหาทางการเรียนและความต้องการการดูแลช่วยเหลือของผู้เรียนสูงวัยและให้ส่งกลับทางไปรษณีย์

3.2 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากข้อ 3.1 มาสรุปเพื่อกำหนดเป็นประเด็นสนทนากลุ่มโดยผู้เชี่ยวชาญ

3.3 ผู้วิจัยดำเนินการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 12 คน ในประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนสูงวัย

3.4 นำข้อมูลจากการสนทนากลุ่มมาสร้างรูปแบบการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนสูงวัย

3.5 นำรูปแบบการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนสูงวัยที่พัฒนาขึ้น ไปตรวจสอบคุณภาพโดยการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน

3.6 ดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการดูแลช่วยเหลือเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนสูงวัยด้านผู้เรียน ด้วยวิธีการฝึกอบรม โดยมีการทดสอบก่อนหลังการทดลอง และติดตามผลการทดลอง

4. วิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยที่เป็นแบบสอบถาม ด้วยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence, IOC) และตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนสูงวัยในระบบการศึกษาทางไกล โดยการหาค่าเฉลี่ย

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการหา ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

4.4 การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยการเรียนรู้ทางไกลของกลุ่มทดลองก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะติดตามผลการทดลองด้วยการทดสอบฟรیدแมน (Friedman Test)

4. ผลการวิจัย

4.1 ผลการศึกษาปัญหาทางการเรียนและความต้องการการดูแลช่วยเหลือของผู้เรียนสูงวัย ในระดับปริญญาตรี ระบบการศึกษาทางไกล ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช โดยภาพรวม

ปัญหาทางการเรียนโดยภาพรวมของผู้เรียนสูงวัยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 1.87$, $SD = 0.50$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้เรียนสูงวัยมีปัญหาด้านสื่อ เทคโนโลยี ตำรา วัสดุอุปกรณ์มากที่สุด ($\bar{X} = 1.92$, $SD = 0.64$) รองลงมา ได้แก่ ด้านผู้สอน ($\bar{X} = 1.89$, $SD = 0.64$) ด้านผู้เรียน ($\bar{X} = 1.88$, $SD = 0.55$) และด้านอาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก ($\bar{X} = 1.80$, $SD = 0.62$) ตามลำดับ

สำหรับความต้องการการดูแลช่วยเหลือโดยภาพรวม พบว่า ผู้เรียนสูงวัยมีความต้องการการดูแลช่วยเหลืออยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.19$, $SD = 0.56$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้เรียนสูงวัยมีความต้องการการดูแลช่วยเหลือด้านสื่อ เทคโนโลยี ตำรา วัสดุอุปกรณ์มากที่สุด ($\bar{X} = 2.26$, $SD = 0.66$) รองลงมา ได้แก่ ด้านผู้เรียน ($\bar{X} = 2.24$, $SD = 0.60$) ด้านผู้สอน ($\bar{X} = 1.89$, $SD = 0.64$) และด้านอาคารสถานที่

สิ่งอำนวยความสะดวก ($\bar{X} = 2.04$, $SD = 0.71$) ตามลำดับ โดยจะเห็นได้ว่า ด้านสื่อ เทคโนโลยี ตำรา วัสดุอุปกรณ์ เป็นด้านที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยทั้งปัญหาทางการเรียน และความต้องการการดูแลช่วยเหลือในระดับมากที่สุด ในขณะที่ด้านอาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก มีค่าคะแนนเฉลี่ยปัญหาและความต้องการการช่วยเหลือในระดับน้อยที่สุด

4.2 ผลการสร้างรูปแบบการดูแลช่วยเหลือเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อของผู้เรียนสูงวัย ในระดับปริญญาตรี ระบบการศึกษาทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พบว่า องค์ประกอบในการสร้างรูปแบบการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนสูงวัยในระบบการศึกษาทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชทั้งหมดมีจำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านผู้เรียน ด้านผู้สอน ด้านสื่อ เทคโนโลยี ตำรา วัสดุอุปกรณ์ และด้านอาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก ดำเนินการโดยใช้การฝึกอบรม ทั้งแบบเผชิญหน้าและแบบออนไลน์ที่ไม่ใช้เวลานานเกินไป เน้นกิจกรรม การมีส่วนร่วม และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน จัดการฝึกอบรมแบบเผชิญหน้า 3 ครั้ง ครั้งละ 6 ชั่วโมง และ จัดแบบออนไลน์ โดยใช้ระยะเวลา 6 ครั้ง ครั้งละ 3 ชั่วโมง โดยมีการฝึกอบรมดังนี้

ตารางที่ 1 รูปแบบการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนสูงวัยในระบบทางไกลของ มสธ. แบบเผชิญหน้า

การอบรมแบบเผชิญหน้า		
ครั้งที่	เวลา 09.00-12.00 น.	เวลา 13.00-16.00 น.
1	เทคนิคการเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิต	เทคนิคการเรียนทางไกล
2	สื่อในระบบการศึกษาทางไกล	การพัฒนาทักษะทางเทคโนโลยี
3	การพัฒนาทักษะทางเทคโนโลยี (ต่อ)	กิจกรรมเสริมสร้างสมรรถนะ และการสร้างเครือข่าย

ตารางที่ 2 รูปแบบการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนสูงวัยในระบบทางไกลของ มสธ. แบบออนไลน์

การอบรมแบบออนไลน์	
ครั้งที่	เวลา 18.00-21.00 น.
1	เทคนิคการเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2	เทคนิคการเรียนทางไกล
3	สื่อในระบบการศึกษาทางไกล
4	การพัฒนาทักษะทางเทคโนโลยี
5	การพัฒนาทักษะทางเทคโนโลยี (ต่อ)
6	กิจกรรมเสริมสร้างสมรรถนะ และการสร้างเครือข่าย

4.3 ผลการศึกษาผลของการใช้รูปแบบการดูแลช่วยเหลือเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนสูงวัยด้านผู้เรียน

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนภายในกลุ่มของการใช้รูปแบบการดูแลช่วยเหลือเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนสูงวัยด้านผู้เรียน (แบบเผชิญหน้า) โดยการทดสอบของฟริดแมน (Friedman Test)

ระยะเวลา	Mean rank	Chi-square	df	p
ก่อนการทดลอง	1.0			
หลังการทดลอง	2.4	11.385	2	*.003
ติดตามผลการทดลอง	2.5			

* $p < .01$

จากตารางที่ 3 พบว่า ผู้เรียนสูงวัย มีการเรียนรู้ในระบบการศึกษาทางไกล (แบบเผชิญหน้า) ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และติดตามผล

การทดลอง กับระยะเวลาในการทดลอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอย่างน้อย 1 คู่

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการใช้รูปแบบการดูแลช่วยเหลือเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนสูงวัยด้านผู้เรียน (แบบเผชิญหน้า)

ระยะเวลา	n	\bar{X}	SD	Z	p
ก่อนการทดลอง	7	58.57	11.13		
หลังการทดลอง	7	68.00	6.45	2.375	*.005

* $p < .01$

จากตารางที่ 4 พบว่า ผู้เรียนสูงวัย มีการเรียนรู้ในระบบการศึกษาทางไกล (แบบเผชิญหน้า) หลัง

การทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบคะแนนหลังการทดลองและระยะติดตามผล ภายหลังจากการใช้รูปแบบการดูแลช่วยเหลือเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนสูงวัยด้านผู้เรียน (แบบเผชิญหน้า)

ระยะเวลา	n	\bar{X}	SD	Z	p
หลังการทดลอง	7	68.00	6.45		
ระยะติดตามผล	7	65.85	7.03	.412	.315

จากตารางที่ 5 พบว่า ผู้เรียนสูงวัยที่มีการเรียนรู้ในระบบการศึกษาทางไกล (แบบเผชิญหน้า) หลังการทดลองและระยะการติดตามผล ไม่แตกต่างกัน

แสดงว่า การเรียนรู้ในระบบการศึกษาทางไกลของผู้เรียนสูงวัยมีความคงทนอยู่จนถึงระยะติดตามผล การทดลอง

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนภายในกลุ่มของการใช้รูปแบบการดูแลช่วยเหลือเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนสูงวัยด้านผู้เรียน (แบบออนไลน์) โดยการทดสอบของฟรீดแมน (Friedman Test)

ระยะเวลา	Mean rank	Chi-square	df	p
ก่อนการทดลอง	1.1			
หลังการทดลอง	2.3	12.645	2	*.001
ติดตามผลการทดลอง	2.5			

* p <.01

จากตารางที่ 6 พบว่า ผู้เรียนสูงวัยมีการเรียนรู้ในระบบการศึกษาทางไกล ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และติดตามผลการทดลอง กับระยะเวลา

ในการทดลอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอย่างน้อย 1 คู่

ตารางที่ 7 ผลการเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการใช้รูปแบบการดูแลช่วยเหลือเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนสูงวัยด้านผู้เรียน (แบบออนไลน์)

ระยะเวลา	n	\bar{X}	SD	Z	p
ก่อนการทดลอง	9	64.33	6.63		
หลังการทดลอง	9	67.44	5.31	2.539	*.005

* p <.01

จากตารางที่ 7 พบว่า ผู้เรียนสูงวัยที่เรียน มีการเรียนรู้ในระบบการศึกษาทางไกล (แบบออนไลน์)

หลังการทดลอง สูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 8 ผลการเปรียบเทียบคะแนนหลังการทดลอง และระยะติดตามผล ภายหลังจากใช้รูปแบบการดูแลช่วยเหลือเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนสูงวัยด้านผู้เรียน (แบบออนไลน์)

ระยะเวลา	n	\bar{X}	SD	Z	p
หลังการทดลอง	9	67.44	5.31		
ติดตามผลการทดลอง	9	68.22	4.73	.843	.199

จากตารางที่ 8 พบว่าผู้เรียนสูงวัยที่เรียนในระบบการศึกษาทางไกล ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช มีการเรียนรู้ในระบบการศึกษาทางไกล (แบบออนไลน์) หลังการทดลอง และระยะการติดตามผล ไม่แตกต่างกัน แสดงว่าการเรียนรู้ในระบบการศึกษาทางไกลของผู้เรียนสูงวัยมีความคงทนอยู่จนถึงระยะติดตามผลการทดลอง

5. อภิปรายผล

5.1 ปัญหาทางการเรียนและความต้องการการดูแลช่วยเหลือของผู้เรียนสูงวัย ในระดับปริญญาตรี ระบบการศึกษาทางไกล ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

การเรียนรู้สำหรับผู้สูงวัยโดยเฉพาะการเรียนในระบบการศึกษาทางไกลนั้น ผู้เรียนมักพบกับปัญหาและอุปสรรคต่อการเรียนรู้ได้อันเนื่องมาจากสภาพการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย ความคล่องตัว ความสามารถในการจำ การมองเห็น และการได้ยินลดลง รวมทั้งไม่ค่อยมีทักษะในการใช้สื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา อีกทั้งขาดแรงจูงใจในการเรียนรู้ จากเนื้อหาที่อาจไม่ตอบสนองต่อความต้องการและความสนใจของผู้สูงวัย ที่ผ่านประสบการณ์การทำงานและการดำเนินชีวิตมาแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ บุญศรี พรหมมาพันธุ์ และคณะ (2551) ที่พบสาเหตุของปัญหาการออกกลางคันของนักศึกษาปริญญาโทในระบบทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ว่าส่วนหนึ่งเกิดจากระดับความรู้ความสามารถของนักศึกษาเอง ประสิทธิภาพการให้บริการระบบการเรียนการสอนทางไกลของมหาวิทยาลัย และการขาดแรงจูงใจในการเป็นนักศึกษา มสธ. จึงมีความสำคัญที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช และทุกสถาบันการศึกษาของทุกประเทศทั่วโลกที่กำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

จะต้องเตรียมความพร้อมสำหรับการหาวิธีส่งเสริมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้สูงวัย ตามองค์ประกอบต่าง ๆ ของการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ ด้านผู้เรียน ด้านผู้สอน ด้านระบบจัดการเรียนการสอน และด้านบรรยากาศในการเรียน สถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก ดังที่ ประไพ ฉลาดคิด (2548) กล่าวไว้ จากผลการศึกษาในครั้งนี้ ที่พบว่า ผู้เรียนสูงวัยของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ยังมีปัญหาและความต้องการการดูแลช่วยเหลือในด้านสื่อและเทคโนโลยีในการเรียนรู้เป็นลำดับแรก และด้านผู้สอนเป็นลำดับรองลงมา สอดคล้องเช่นเดียวกับผู้เรียนโดยทั่วไปของมหาวิทยาลัยในระบบทางไกลในประเทศยูกันดา และประเทศกานา ตามผลการวิจัยของ Ouma (2019) และ Dampson, Owusu-Mensah, Apau & Osei-Owusu (2019) ที่พบว่าผู้เรียนนอกจากจะขาดทักษะในการใช้สื่อและเทคโนโลยีสำหรับการเรียนรู้แล้ว ยังมีปัญหาและความต้องการการช่วยเหลือในการติดต่อสื่อสารกับอาจารย์ผู้สอน อาจารย์สอนเสริม และอาจารย์ผู้ให้บริการปรึกษาแนะแนวทางการเรียนร่วมอยู่ด้วย ซึ่งในส่วนของความต้องการการช่วยเหลือในด้านสื่อและเทคโนโลยีในการเรียนรู้ อาจมีประเด็นรายละเอียดเพิ่มเติมที่ผู้เรียนสูงวัยมีความเห็นเช่นเดียวกับที่นักวิชาการหลายท่านได้ศึกษาไว้ร่วมอยู่ด้วย เช่น การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมีความยุ่งยากซับซ้อนตนเองขาดความรู้และทักษะในการใช้งานรวมทั้งไม่เคยได้รับการฝึกอบรม หรือได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต (สุรศักดิ์ มั่งสิงห์, 2555; สมาน ลอยฟ้า, 2557) จากวิทยากรที่มีความเข้าใจในข้อจำกัดของผู้สูงวัย (อารีย์ มัยงพงษ์, 2555) และเนื้อหาที่เรียนยังไม่เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน รวมทั้งความสนใจที่มีของผู้สูงอายุ (พิชญพงษ์ จิระโกคานนท์, 2553) สำหรับในส่วน

ของความต้องกรการช่วยเหลือจากอาจารย์ผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญนั้นนอกจากผลการศึกษาจะสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุมาลี สังข์ศรี (2560) ที่พบว่า อาจารย์ผู้สอน และอาจารย์สอนเสริม สัมมนาเสริม มีภูมิความรู้ในหลักสูตรและเชี่ยวชาญในเนื้อหาวิชาที่สอนซึ่งเป็นส่วนที่ทำให้ผู้เรียนในมหาวิทยาลัยเปิด 4 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มหาวิทยาลัยเปิดแห่งมาเลเชีย มหาวิทยาลัยเปิดแห่งฟิลิปปินส์ และมหาวิทยาลัยเทอญูกาในประเทศอินโดนีเซียประสบความสำเร็จในการเรียน เพียงแต่ผลการจัดลำดับความต้องการด้านผู้สอนของการวิจัยครั้งนี้จะมาเป็นลำดับสอง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะจำนวนผู้เรียนสูงวัยของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ในปัจจุบันยังมีน้อยเมื่อเทียบกับนักศึกษาทั้งหมดในวัยอื่น อาจารย์ผู้สอนรุ่นใหม่บางท่านจึงอาจยังไม่ได้นำแนวคิดจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้สูงวัยของ Gagne (1963), Edgar (1969) และ Thorndike (1955) มาปรับใช้ในกลุ่มผู้เรียนสูงวัยได้มากพอ ซึ่งในประเด็นด้านผู้สอนนี้ ผู้เชี่ยวชาญการสอนในระบบทางไกล ทั้ง 12 สาขาวิชา ได้ระดมสมองในการสนทนากลุ่ม และได้ให้ข้อเสนอแนะในทางปฏิบัติไว้บางส่วนแล้ว ในขณะที่องค์ประกอบด้านอาคารสถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่ามีปัญหาและความต้องการดูแลน้อยที่สุดเป็นเพราะว่า มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มีประสบการณ์การจัดเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาผู้พิการทั้งการเคลื่อนไหว การมองเห็น และการได้ยิน มาตั้งแต่เปิดดำเนินการสอน ซึ่งนักศึกษาผู้พิการเหล่านี้มีความคล้ายคลึงกับการถดถอยทางร่างกายของผู้สูงวัยในบางประเด็น ดังนั้น มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จึงสามารถจัดการเรียนการสอนผู้เรียนสูงวัยได้ดีในระดับที่น่าพอใจ แต่ถึงกระนั้นก็ยังจำเป็นต้องมีการปรับปรุง

อีกหลายประการสำหรับผู้เรียนสูงวัยในอนาคตต่อไป

5.2 การสร้างรูปแบบการดูแลช่วยเหลือเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนสูงวัย ในระดับปริญญาตรี ระบบการศึกษาทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

การสร้างรูปแบบการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนสูงวัยในระบบการศึกษาทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่เน้นการพัฒนาการเรียนรู้ในระบบทางไกลของผู้เรียนสูงวัยครั้งนี้ มีจุดเด่นคือ การนำศาสตร์การแนะแนวและการปรึกษาเชิงจิตวิทยามานบูรณาการร่วมกับแนวทางการสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ สอดคล้องกับแนวคิดของ Mauk (2010) ที่ให้ความสำคัญตั้งแต่การเตรียมกลยุทธ์ในการดำเนินการสอน และส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ ด้วยการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม ตรงตามความต้องการเฉพาะของผู้สูงอายุ และใช้การนำเสนอแลกเปลี่ยนถ่ายทอดความรู้ร่วมกันแบบกัลยาณมิตร มุ่งให้การแนะแนวด้านการศึกษาเพื่อให้ผู้สูงอายุเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยใช้เนื้อหาสาระตามความต้องการเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต เทคนิคการเรียนทางไกล และสื่อในระบบการศึกษาทางไกล รวมทั้งการพัฒนาทักษะทางเทคโนโลยีเพื่อรองรับการศึกษาในยุคดิจิทัล ผ่านการจัดการเรียนการสอนและสื่อที่หลากหลายทั้งแบบเผชิญหน้าและแบบออนไลน์ ตามความสามารถและพร้อมในการเรียนรู้ของผู้เรียนสูงวัยแต่ละคน (อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ, 2554) สอดคล้องตามองค์ประกอบของจัดการการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ (Dollard & Miller, 1950) ที่มีอาจารย์แนะแนวเป็นผู้เสริมแรงกระตุ้นความสนใจให้เกิดการเรียนรู้

5.3 ผลของการใช้รูปแบบการดูแลช่วยเหลือเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนสูงวัยด้านผู้เรียน

ผลการวิจัยพบว่า ภายหลังจากการใช้รูปแบบการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนสูงวัย ผู้เรียนสูงวัยมีการเรียนรู้ทางไกลเพิ่มมากขึ้น และมีความคงทนอยู่จนถึงระยะติดตามผลการทดลอง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ลัดดาวัลย์ พุทธิรักษา, สมองโลหิตวิเศษ, รุ่งแสง อรุณไพโรจน์, และ พรรณนิภา บรรณเกียรติ (2556) ที่พบว่า ผู้ดูแลผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการนำตนเองและการจัดการความรู้ มีระดับคะแนนความรู้ภายหลังจากใช้รูปแบบเฉลี่ยสูงกว่าคะแนนความรู้ก่อนการเข้าร่วมโครงการ ที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจากรูปแบบการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนสูงวัยนี้เป็นรูปแบบที่พัฒนาขึ้นอย่างมีคุณภาพ มีการกำหนดองค์ประกอบตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาทางไกล และมีการตรวจสอบคุณภาพโดยผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาทางไกลเช่นกัน ดังนั้นจึงสามารถนำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังมีการใช้เทคโนโลยีที่ผสมผสานระหว่างรูปแบบการออนไลน์กับการเผชิญหน้า ที่เหมาะสมกับผู้สูงวัยกลุ่มทดลองและสถานการณ์การระบาดของโรคโคโรนาไวรัส 2019 รวมทั้งเนื้อหาที่ใช้ในการฝึกอบรมยังมีความ

ครอบคลุมในองค์ประกอบการพัฒนาการเรียนรู้ทางไกลด้านผู้เรียน ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาทางไกล ซึ่งได้แก่ เทคนิคการเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิต เทคนิคการเรียนรู้ทางไกล การพัฒนาทักษะทางเทคโนโลยี และการสร้างเครือข่าย จึงสามารถพัฒนาการเรียนรู้ทางไกลของผู้เรียนสูงวัยได้

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ผู้บริหารควรกำหนดให้มีการนำรูปแบบการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนสูงวัยบรรจุเป็นโปรแกรมการอบรมแบบเผชิญหน้า หรือแบบออนไลน์แก่ผู้เรียนสูงวัยในช่วงปฐมฤกษ์ก่อนเข้าเรียนจริง

6.2 ผู้บริหารควรอนุมัติทุนให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อศึกษาต่อขยายรูปแบบการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนสูงวัย เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ในระบบการศึกษาทางไกลด้านที่ยังไม่ได้ศึกษา ได้แก่ ด้านผู้สอน ด้านสื่อ เทคโนโลยี ตำรา วัสดุอุปกรณ์ และด้านอาคาร สถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก

7. กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณสถาบันวิจัยและพัฒนา และผู้บริหารของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ที่ได้กรุณาสับสนุนทุนวิจัยในครั้งนี้

References

- Archanya Rattana-ubol, Wirathep Pathumcharoenwatthana, Worrarat Pathumcharoenwatthana, Pan Kimpee, and Rawee Satjasophon. (B.E. 2554). *The Lifelong Study and Learning of Thai Elderly People*. Bangkok: The Foundation for Research and Development of Thai Elderly People. (in Thai)
- Dampson, D. G, Owusu-Mensah, F, Apau, S. K. & Osei-Owusu, B. (2019). *Learner Support Gaps in Distance Learning: The Case of Institute for Distance Education and e-Learning, University of Education, Winneba*. Retrieved from <https://www.researchgate.net/publication/335687849> Learner Support Gaps in Distance Learning: The Case of Institute for Distance Education and e-Learning. 27/9/2021.
- Dollard, J., & Miller, N. E. (1950). *Personality and Psychotherapy and Analysis in Terms of Learning and Thinking and Culture*. New York: McGraw-Hill.
- Edgar, D. (1969). *Audiovisual Methods in Teaching*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Gagne. (1963). "The Learning Requirements for Enquiry," *Journal of Research in Science Teaching*. 1(4), pp.144-153; February.
- Laddawan Phuttharaksa, Sanong Lohitwiset, Rungsaeng Arunphirot, and Phanwipha Buranakiat. (B.E. 2556). "The Model of Elderly Person Caregiver Development by Self-Learning Method and Knowledge Management", *Journal of Educational Research*. Faculty of Education, Srinakharinwirot University, 7(2), 16. (in Thai)
- Mauk, K. L. (2014). *Gerontological Nursing: Competencies for Care*. Burlington, MA: Jones & Bartlett Learning. Ning_sced. [online]. Components of Learning Management. Retrieved March 1, 2024. from <http://pichaikum.blogspot.com/2008/11/blog-post.html>.
- Ouma, R. (2019). *Transforming University Learner Support in Open and Distance Education: Staff and Students Perceived Challenges and Prospects*. Retrieved from <https://www.tanfonline.com/full/10.1080/2331186X>.
- Praphai Chalardkit. (B.E. 2548). *Principles of Teaching*. Bangkok: Kasemsri C.P. (in Thai)
- Pisanu Jirapokanon. (2010). *Opinions and needs of the elderly toward computer learning: A case study of members of the elderly club in Bang Khun Thian District, Bangkok* [Master's thesis, Thammasat University, Faculty of Social Administration].
- Saman Loifa. (B.E. 2557). "Elderly People and Information Technology", *Journal of Information Science*. 29(2), pp. 57-58. (in Thai)
- Sukhothai Thammathirat Open University. (2021). *Development of teaching and learning*. Retrieved March 1, 2021, from <https://www.stou.ac.th/main/sys1.html>

- Sumalee Sangsri et al. (B.E. 2555). *Guidelines for Promotion of the Persistence of Distance Education Students: A Case Study of STOU Students and Students of the Open University of Malaysia*. (Online). Retrieved April 25, 2018, from rd.stou.ac.th/Dbresearch/uploads/113 abstract.pdf. (in Thai)
- Surasak Mangsing and Jaruwan Mornthirat. (B.E. 2555). *A Study of the Needs for Information Technology and Communications of Elderly People in Bangkok Metropolitan Area*. A Document Submitted in the National Academic Conference at Sripatum University in the 2012 Academic Year on October 26, 2012. Bangkok. (Mimeographed Document) (in Thai)
- Thorndike, R. E. (1955). *Measurement and Evaluation in Psychology and Education*. New York: John Wiley and Son.

สิทธิและความเสี่ยงของศิลปิน: การวิเคราะห์กฎหมายลิขสิทธิ์ไทย ในบริบทของผลงานศิลปะ

นวภู แซ่ตั้ง

นักวิชาการอิสระ

Received : May 20, 2025

Revised : January 8, 2026

Accepted : January 8, 2026

บทคัดย่อ

การเติบโตของวงการศิลปะในประเทศไทยนอกจากจะนำไปสู่การพัฒนาทางด้านความคิดสร้างสรรค์และเศรษฐกิจแล้ว ยังตามมาด้วยปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์ โดยเฉพาะในรูปแบบของผลงานปลอม รวมถึงความเสี่ยงที่ศิลปินจะถูกเอาเปรียบจากกลุ่มทุน หากขาดความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมาย บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อชี้ให้เห็นถึงบทบาทของกฎหมายลิขสิทธิ์ในแวดวงศิลปะ โดยเน้นสิทธิของศิลปินในฐานะเจ้าของลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย ตลอดจนยกตัวอย่างพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการละเมิดลิขสิทธิ์ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย นอกจากนี้ ยังเสนอแนะแนวทางปฏิบัติสำหรับศิลปินและผู้เกี่ยวข้องในการรับมือกับปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์อย่างเหมาะสม เพื่อส่งเสริมความยั่งยืนในแวดวงศิลปะไทย

ผู้รับผิดชอบบทความ : นวภู แซ่ตั้ง นักวิชาการอิสระ อีเมล nawapoo@gmail.com

คำสำคัญ : ศิลปะไทย / ลิขสิทธิ์ / กฎหมาย

Artists' Rights and Risks: An Analysis of Thai Copyright Law in the Context of Art

Nawapoo Sae-tang
Independent scholar

Abstract

The expansion of the art industry in Thailand has not only driven creative and economic development but has also led to growing concerns over copyright infringement, particularly in the form of art forgeries. Additionally, artists without legal knowledge are increasingly vulnerable to exploitation by commercial interests. This article aims to explore the role of copyright law within the art community by highlighting the legal rights of artists as copyright holders and identifying behaviors that may constitute copyright violations under existing laws. Furthermore, it offers practical guidance for artists and stakeholders on how to navigate copyright issues responsibly, with the goal of promoting a more ethical and sustainable art ecosystem in Thailand.

Corresponding Author : Nawapoo Sae-tang , Independent scholar, Email : nawapoo@gmail.com

Keywords : Thai art / Copyright / Law

บทนำ : ปมปัญหา

ตั้งแต่เริ่มทศวรรษที่ 2560 เป็นต้นมา วงการศิลปะไทยขยายตัวมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในฝั่งของนักสะสม สถาบันการศึกษา หรือแม้แต่ในฝั่งของศิลปิน โดยเฉพาะเมื่อผ่านพ้นรัฐบาลของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา มาสู่รัฐบาลพลเรือนภายใต้การนำของ นายเศรษฐา ทวีสิน จากพรรคเพื่อไทย ซึ่งมีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมสร้างสรรค์ภายใต้การนำเสนอแนวคิดซอฟต์พาวเวอร์ (Soft power) และมีการตั้งคณะกรรมการยุทธศาสตร์ซอฟต์พาวเวอร์แห่งชาติในปี พ.ศ. 2566 ('PM Ready to Reconsider Soft Power Budget after Being Seen as High Budget, but Confident It's on the Right Track', 2023) ศิลปะในรูปแบบงานทัศนศิลป์ถูกนับให้เป็นส่วนหนึ่งของซอฟต์พาวเวอร์ด้วยเช่นกัน ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวนับเป็นแรงกระตุ้นให้วงการศิลปะและวัฒนธรรมสร้างสรรค์ในประเทศไทยคึกคักมากยิ่งขึ้น

ย้อนกลับไปในปี พ.ศ. 2561 เกิดมหกรรมทางศิลปะระดับนานาชาติขึ้นในประเทศไทย คือ Bangkok Art Biennale จัดโดย Bangkok Art Biennale Foundation นำโดย อภินันท์ โปษยานนท์ และ Thailand Biennale ซึ่งจัดโดย สำนักงานศิลปะวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม อาจกล่าวได้ว่าสองมหกรรมทางศิลปะดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญจุดหนึ่งในทศวรรษที่ 2560 ซึ่งทำให้ศิลปะไทยมีการเชื่อมต่อกับวงการศิลปะนานาชาติ ในปี พ.ศ. 2564 มีการก่อตั้งบริษัทประมูลงานศิลปะอย่างจริงจังมากขึ้น Bangkok Art Auction Center ถูกก่อตั้งขึ้นโดยเป็นการร่วมทุนระหว่าง RCB Auction ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของศูนย์การค้าริเวอร์ซิตี้ แต่เดิมเป็นบริษัทประมูลของสะสมโบราณและเบญจรงค์กับ พิริยะ วัชจิตพันธ์ และ เสริมคุณ คุณาวงศ์

ซึ่งอยู่ในธุรกิจการประมูลผลงานศิลปะมาก่อน (Boonpipattanapong, n.d.) โดยรวมผลงานศิลปะจากศิลปินชั้นนำของไทยมากกว่า 100 ชิ้นมาจัดแสดงในวันที่ 8 ถึง 17 ธันวาคม และเปิดประมูลในวันที่ 18 ธันวาคม 2564 ณ ศูนย์การค้าริเวอร์ซิตี้ ถนนสีพระยา (ThaiPR.net, 2021) การก่อตั้ง Bangkok Art Auction Center ถือเป็นจุดเริ่มต้นครั้งสำคัญของการประมูลศิลปะในช่วงทศวรรษที่ 2560 ซึ่งในภายหลังก่อให้เกิดขึ้นของ The Art Auction Center โดยพิริยะ วัชจิตพันธ์ และ Bangkok Art Auction โดยเสริมคุณ คุณาวงศ์ ในปี พ.ศ. 2565 ทำให้เกิดการประมูลงานศิลปะบ่อยมากขึ้น นับตั้งแต่ปีดังกล่าวจนถึงปัจจุบัน (พฤษภาคม 2568) The Art Auction Center จัดการประมูลขึ้น 13 ครั้ง ในขณะที่ Bangkok Art Auction จัดการประมูล 7 ครั้ง

เมื่อเดือนมีนาคม 2568 เสริมคุณ คุณาวงศ์ เปิดตัวธุรกิจประกันภัยงานศิลปะพร้อมเปิดเผยว่าอุตสาหกรรมศิลปะในประเทศไทยมีการเติบโตอย่างต่อเนื่องมาตลอด 5 ปีที่ผ่านมา โดยมีสินทรัพย์ศิลปะทั้งหมด 24,000 ล้านบาท โดยมีมูลค่าสินทรัพย์ที่มีการซื้อขายกันในประเทศไทย 1,400 ล้านบาทต่อปี ('Thai Art Market Continues to Grow, Total Assets 24 Billion, Annual Trading Value 1.4 Billion', 2025) ในสถาบันการศึกษา มีการเปิดหลักสูตรปริญญาโทด้านปฏิบัติการภัณฑารักษ์ (หลักสูตรนานาชาติ) ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยเริ่มรับนักเรียนรุ่นแรกในปี พ.ศ. 2565 และในปีเดียวกัน คณะสถาปัตยกรรม ศิลปะ และการออกแบบ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังเปิดหลักสูตรศิลปะสร้างสรรค์และภัณฑารักษ์ศึกษา หลักสูตรนานาชาติ ในระดับปริญญาตรี ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา วงการศิลปะมีการเติบโตมากขึ้นในบริบทต่าง ๆ

อย่างไรก็ตาม การเติบโตของวงการศิลปะโดยเฉพาะตลาดศิลปะก็นำมาสู่ปัญหาต่าง ๆ ด้วยเช่นกัน การจัดงานประมูลถึง 20 ครั้ง ในระยะเวลาเพียง 2-3 ปี เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดเม็ดเงินเข้ามาในวงการศิลปะมากขึ้น และปฏิเสธไม่ได้ว่านำมาสู่การเกิดขึ้นของผลงานศิลปะปลอม ซึ่งจริง ๆ แล้วผลงานศิลปะปลอมไม่ใช่เรื่องใหม่ มีการกล่าวถึงผลงานปลอมในวงการศิลปะไทยมาหลายสิบปีแล้ว ในปี พ.ศ. 2557 ศรีศิลป์ เอ็มเจริญ ทายาทของประเทือง เอ็มเจริญ ได้เปิดเผยว่ามีผลงานปลอมที่เซ็นชื่อประเทือง เอ็มเจริญ อยู่ในตลาด (MGR Online, 2014) ซึ่งผลงานปลอมมักจะเป็นการปลอมผลงานจิตรกรรมของศิลปินอาวุโสที่ผลงานมีราคาในตลาดศิลปะ ไม่ว่าจะเป็น เพื่อ หริพิทักษ์ ประเทือง เอ็มเจริญ มีเชียม ยิบอินซอย ทวี นันทขว้าง สุเชาว์ ศิษย์คณศ หรือถวัลย์ ดัชนี แล้วนำมาขายในตลาดศิลปะ

ในปี พ.ศ. 2567 มีการจัดนิทรรศการ 200 Years Journey Through Thai Modern Art ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หอศิลป์ หรือหอศิลป์เจ้าฟ้าฯ กรุงเทพฯ โดยเป็นการจัดแสดงผลงานในชุดสะสมของพิริยะ วัชจิตพันธ์ ผู้ก่อตั้ง The Art Auction Center อันนำมาซึ่งเสียงวิพากษ์วิจารณ์ในหลาย ๆ แง่มุม ในวันที่ 29 สิงหาคม 2567 ทิพย์ แซ่ตั้ง ทายาทจาง แซ่ตั้ง ได้เข้ายื่นหนังสือถึงสำนักพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ให้ตรวจสอบ โดยมีส่วนหนึ่งที่ระบุว่า ผลงานบางชิ้นในนิทรรศการดังกล่าวมีข้อสงสัยถึงความแท้ของตัวผลงาน ซึ่งบางชิ้นมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากสาธารณะว่าเป็นผลงานปลอม ('The Heir of Tang Chang Submitted a Request to the Fine Arts Department, Demanding an Explanation of the Origin of the Famous Exhibition, Fearing That It Would

Guarantee Its Authenticity.', 2024) กรณีดังกล่าวนำมาซึ่งการถกเถียงในวงการศิลปะอีกครั้ง อย่างไรก็ตาม เรื่องดังกล่าวก็ดูจะไม่มีความคืบหน้า เมื่อผลงานหลายชิ้นเป็นผลงานที่ศิลปินสร้างขึ้นและขายในช่วงเวลาที่ตนเองมีชีวิตอยู่โดยที่ทายาทอาจจะไม่เคยเห็น เมื่อศิลปินเสียชีวิตแล้ว จึงไม่อาจมีใครชี้ให้เห็นได้ชัดเจนจนเป็นข้อสรุปว่าผลงานชิ้นนั้นเป็นของจริงหรือไม่ แม้จะมีการตั้งข้อสงสัย แต่ก็ยังเป็นข้อสงสัยที่ไม่สามารถหาความชัดเจนได้

น่าสนใจว่า แม้จะมีกรณีที่เกี่ยวข้องกับงานปลอมเกิดขึ้นในประเทศไทยหลายครั้ง แต่ยังไม่เคยเกิดคดีความในกรณีดังกล่าวขึ้นในประเทศไทย ทั้งนี้ แม้จะมีการถกเถียง แต่กลับมีการพูดถึงในมิติเชิงกฎหมายไม่มาก นอกจากนี้ การเติบโตขึ้นของกลุ่มทุนในวงการศิลปะ ทำให้ศิลปินเสี่ยงที่จะถูกเอาเปรียบจากกลุ่มทุนหากไม่มีข้อมูลทางกฎหมายที่เพียงพอ บทความนี้ต้องการสำรวจประเด็นข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับศิลปินและผลงานศิลปะ โดยเฉพาะในประเด็นของทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งเป็นกฎหมายที่น่าจะถูกนำมาใช้หากเกิดข้อพิพาทในแง่ของงานปลอม บทความนี้ต้องการชี้ให้เห็นถึงสิทธิ์ของศิลปินและทายาทในการที่จะปกป้องและรักษาผลประโยชน์ของตนผ่านแง่มุมของกฎหมายไทย โดยนำเสนอผ่านตัวบทกฎหมายลิขสิทธิ์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน คือพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

ศิลปินกับผลงานศิลปะ

เมื่อศิลปินสร้างผลงานศิลปะ โดยทั่วไปแล้วศิลปินถือเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในผลงานที่ตนเองสร้าง แต่อย่างไรก็ตาม ในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ได้กำหนดรายละเอียดและสิทธิ์ของศิลปินในฐานะเจ้าของลิขสิทธิ์ไว้ จึงขอแบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 ส่วนเพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่าง

ศิลปินกับผลงานศิลปะของเขา โดยเริ่มที่ประเด็นของการเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ ลิขสิทธิ์ของศิลปินในฐานะเจ้าของลิขสิทธิ์ และอายุของการคุ้มครองลิขสิทธิ์

1. การเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์

โดยทั่วไปตามสามัญสำนึกของคนทั่วไป ผลงานศิลปะที่ถูกสร้างด้วยภูมิปัญญาของศิลปิน ผู้สร้างเป็นทรัพย์สินทางปัญญาของศิลปินอยู่แล้ว ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ซึ่งศิลปินอาจมีบทบาทในฐานะ “ผู้สร้างสรรค์” ตามนัยแห่งมาตรา 4 ที่ระบุไว้ว่า

“ผู้สร้างสรรค์” หมายความว่า ผู้ทำหรือผู้ก่อให้เกิดงานสร้างสรรค์อย่างใดอย่างหนึ่ง ที่เป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้ (Copyright Act, 1994, 1994)

เมื่อมีผู้สร้างสรรค์จึงมีผลงานศิลปะ และโดยทั่วไปแล้ว ศิลปะถูกคุ้มครองตามกฎหมายตามนัยแห่งมาตรา 6 แต่สิ่งที่กฎหมายคุ้มครองคือ “ผลงาน” หรือผลลัพธ์ที่ปรากฏออกมาเป็นงานสร้างสรรค์ ทั้งนี้ตามตัวบทของกฎหมายระบุว่า กฎหมายไม่คุ้มครองความคิด ขั้นตอน กรรมวิธี ระบบ วิธีใช้ หรือแนวความคิด ดังจะเห็นได้จากรายละเอียดของมาตรา 6 ที่ระบุว่า

มาตรา 6 งานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้ ได้แก่ งานสร้างสรรค์ประเภทวรรณกรรม นาฏกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง งานแพร่เสียงแพร่ภาพ หรืองานอื่นใดในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ หรือแผนกศิลปะ ของผู้สร้างสรรค์ไม่ว่างานดังกล่าวจะแสดงออกโดยวิธีหรือรูปแบบอย่างไร

การคุ้มครองลิขสิทธิ์ไม่คลุมถึงความคิด หรือขั้นตอน กรรมวิธีหรือระบบ หรือวิธีใช้ หรือทำงาน หรือแนวความคิด หลักการ การค้นพบ หรือ

ทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ หรือคณิตศาสตร์ (Copyright Act, 1994, 1994)

ดังนั้น ตามมาตรา 6 บุคคลอื่นสามารถที่จะได้รับแรงบันดาลใจจากแนวความคิด กรรมวิธี หรือเทคนิคที่ศิลปินใช้นำไปใช้สร้างผลงานของตนเองได้ โดยไม่ผิดกฎหมาย ทั้งนี้ เมื่อศิลปินสร้างผลงานนั้นๆ เสร็จแล้ว ลิขสิทธิ์จะเป็นของศิลปินในฐานะผู้สร้างสรรค์ตามมาตรา 8 หากศิลปินสร้างสรรค์ขึ้นโดยตัวเอง โดย ผู้สร้างสรรค์ต้องเป็นผู้มีสัญชาติไทย หรืออยู่ในราชอาณาจักรหรือเป็นผู้มีสัญชาติไทยอยู่ในประเทศที่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองลิขสิทธิ์ ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วย (มาตรา 8 (1)) (Copyright Act, 1994, 1994)

อย่างไรก็ตาม หากศิลปินสร้างผลงานขึ้นในฐานะงานรับจ้างหรือลูกจ้าง ในมาตรา 9 กำหนดให้ งานที่ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างสรรค์ขึ้นในฐานะพนักงานหรือลูกจ้าง ถ้ามิได้ทำเป็นหนังสือตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น ให้ลิขสิทธิ์ในงานนั้นเป็นของผู้สร้างสรรค์ แต่นายจ้างมีสิทธิในงานนั้นออกเผยแพร่ต่อสาธารณชนได้ตามที่เป็นวัตถุประสงค์แห่งการจ้างแรงงานนั้น และ มาตรา 10 งานที่ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างสรรค์ขึ้นโดยการรับจ้างบุคคลอื่น ให้ผู้ว่าจ้างเป็นผู้มีลิขสิทธิ์ในงานนั้น เว้นแต่ผู้สร้างสรรค์และผู้ว่าจ้างจะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น ดังนั้น ในการพิจารณาว่าลิขสิทธิ์ในงานนั้นๆ เป็นของใคร จึงจำเป็นต้องพิจารณาจากสัญญาอันเป็นลายลักษณ์อักษร หากไม่มีสัญญาใด ๆ เป็นลายลักษณ์อักษรทรัพย์สินทางปัญญาในผลงานศิลปะจะเป็นของศิลปินแต่เพียงผู้เดียว

แม้ว่าศิลปินจะได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติ หรือสิ่งอื่น ๆ ซึ่งในบางครั้งอาจเป็นเพียงการทำซ้ำธรรมชาติหรือสิ่งที่ไม่มิลิขสิทธิ์ เช่น การ

ถ่ายภาพของธรรมชาติ หรือแม้แต่การถ่ายภาพผลไม้ แต่ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5259/2549 ศิลปินยังคงเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ โดยในคำพิพากษาดังกล่าว โจทก์เป็นผู้ทำหรือก่อให้เกิดหนังสือชื่อ “ผลไม้ชุดที่ 1” ด้วยตนเอง โดยใช้ความรู้ความสามารถในฐานะสำนักพิมพ์สร้างสรรคงานด้วยการทุ่มเทความรู้ วิจารณ์ญาณ ฝีมือ แรงงาน โดยขั้นตอนถ่ายรูปผลไม้ต้องคัดสรรผลไม้ที่มีผลสมบูรณ์จากจังหวัดระยองและจันทบุรีมาทำความสะอาด จัดวางตำแหน่งผลไม้จากนั้นก็มีทีมงานช่างถ่ายภาพรูปลงในฟิล์มใหญ่แล้วนำภาพไปสแกนโดยระบบคอมพิวเตอร์เสร็จแล้วมีข้อมูลอธิบายเกี่ยวกับผลไม้ ประกอบรูปผลไม้ จึงถือได้ว่าโจทก์ได้ใช้ความรู้วิริยอุตสาหะในการจัดทำหนังสือ “ผลไม้ชุดที่ 1” แล้วภาพถ่ายรูปผลไม้จึงเป็นงานศิลปกรรมประเภทงานภาพถ่าย

จะเห็นได้ว่า ศิลปะที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ตามนัยกฎหมายและคำพิพากษาศาลฎีกา คือผลงานศิลปะที่ถูกสร้างจากศิลปินไม่ว่าในฐานะของบุคคลหรือนิติบุคคลก็ตาม ดังนั้น ความงดงามของธรรมชาติ หินงอก หินย้อย หรือสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ จึงไม่ถือว่าได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ และไม่อยู่นิยามของศิลปะ ทั้งนี้ รากศัพท์ของศิลปะ มาจากคำว่า “ars” ในภาษาละติน ซึ่งแปลว่า ความชำนาญหรือทักษะ (Rodboon, 2518 : 23) ดังนั้น ในบริบทของคำว่า “ศิลปะ” จึงเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นทั้งสิ้น และได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายว่าด้วยลิขสิทธิ์

2. สิทธิของศิลปินในฐานะเจ้าของลิขสิทธิ์

เมื่อศิลปินเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในผลงานศิลปะ กฎหมายได้ให้สิทธิของศิลปินในการกระทำการใดๆ แก่ผลงานในฐานะเจ้าของลิขสิทธิ์ได้ตามนัยของมาตรา 15 วรรคแรก ซึ่งระบุไว้ว่า

มาตรา 15 ภายใต้บังคับมาตรา 9 มาตรา 10 และมาตรา 14 เจ้าของลิขสิทธิ์ย่อมมีสิทธิแต่ผู้เดียวดังต่อไปนี้

- (1) ทำซ้ำหรือดัดแปลง
- (2) เผยแพร่ต่อสาธารณชน
- (3) ให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนางานไปรแกรมคอมพิวเตอร์ ไรต์สแตนด์ ภาพยนตร์ และสิ่งบันทึกเสียง
- (4) ให้ประโยชน์อันเกิดจากลิขสิทธิ์แก่ผู้อื่น
- (5) อนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิตาม (1) (2) หรือ (3) โดยจะกำหนดเงื่อนไขอย่างใดหรือไม่ก็ได้ แต่เงื่อนไขดังกล่าวจะกำหนดในลักษณะที่เป็นการจำกัดการแข่งขันโดยไม่เป็นธรรมไม่ได้ (Copyright Act, 1994, 1994)

ดังนั้น สิทธิของศิลปินหรือผู้ถือลิขสิทธิ์ในมาตรา 15 คุ้มครองการทำซ้ำ ดัดแปลง และเผยแพร่ต่อสาธารณชน รวมถึงการให้ประโยชน์หรืออนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิแทนได้โดยได้รับความยินยอมจากเจ้าของลิขสิทธิ์ ในแง่นี้ ลิขสิทธิ์สามารถเปลี่ยนมือได้ตามนัยแห่งมาตรา 17 ทางหนึ่งคือมรดก อีกทางหนึ่งเจ้าของลิขสิทธิ์สามารถที่จะโอนทั้งหมดหรือบางส่วนในระยะเวลาเท่าใดก็ได้โดยทำหนังสือเป็นลายลักษณ์อักษร และมีสิทธิที่จะห้ามมิให้ผู้รับโอนลิขสิทธิ์หรือบุคคลอื่นใดบิดเบือน ตัดทอน ดัดแปลง หรือทำโดยประการอื่นใดแก่งานนั้นจนเกิดความเสียหายต่อชื่อเสียง หรือเกียรติคุณของผู้สร้างสรรค์ และเมื่อผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตายทายาทของผู้สร้างสรรค์มีสิทธิที่จะฟ้องร้องบังคับตามสิทธิดังกล่าวได้ตลอด อายุแห่งการคุ้มครองลิขสิทธิ์ ทั้งนี้ เว้นแต่จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่นเป็นลายลักษณ์อักษร (มาตรา 18) (Copyright Act, 1994, 1994)

3. อายุของการคุ้มครองลิขสิทธิ์

เมื่อลิขสิทธิ์ของผลงานศิลปะเป็นของศิลปิน และตกถึงทายาทได้ในฐานะมรดก เพื่อความเป็นธรรมในฐานะที่ศิลปินเป็นบุคคลที่อาศัยในสังคม และได้รับแรงบันดาลใจจากสิ่งรอบตัว กฎหมายจึงระบุไว้ว่าลิขสิทธิ์จะถูกคุ้มครองตามกฎหมายเป็นระยะเวลาใดระยะเวลาหนึ่งให้เจ้าของลิขสิทธิ์แสวงหาผลประโยชน์ได้ ก่อนที่ลิขสิทธิ์นั้น ๆ จะตกเป็นของสาธารณะ ซึ่งตามมาตรา 19 วรรคแรก ได้กำหนดให้ลิขสิทธิ์มีอยู่ตลอดอายุของผู้สร้างสรรค์ และมีอยู่ต่อไปอีกเป็นเวลาห้าสิบปี นับแต่ผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตาย หรือหากมีผู้สร้างสรรค์ร่วม ในมาตรา 19 วรรคสอง กำหนดให้มีอยู่ตลอดอายุของผู้สร้างสรรค์ร่วม และมีอยู่ต่อไปอีกเป็นเวลาห้าสิบปีนับแต่ผู้สร้างสรรค์ร่วมคนสุดท้ายถึงแก่ความตาย ทั้งนี้ ในบางกรณี หากงานเหล่านั้นยังไม่เคยโฆษณาเผยแพร่ออกสู่สาธารณะจนผู้สร้างสรรค์เสียชีวิตไปก่อน ในมาตรา 19 วรรคสาม ได้กำหนดให้ลิขสิทธิ์ดังกล่าวมีอายุห้าสิบปีนับแต่ได้มีการโฆษณาเป็นครั้งแรก (Copyright Act, 1994, 1994)

ดังนั้น ตามกฎหมายแล้ว ศิลปินเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์และมีสิทธิ์ตามที่กฎหมายกำหนด ไม่ว่าจะเป็นการทำซ้ำ ดัดแปลง หรือเผยแพร่ต่อสาธารณชน แต่กฎหมายไม่ได้คุ้มครองกระบวนการ เทคนิค หรือแนวคิดของศิลปินที่อยู่เบื้องหลังผลงานเหล่านั้น บุคคลอื่นจึงสามารถนำไปเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานของตนเองได้ กฎหมายคุ้มครองลิขสิทธิ์เป็นเวลา 50 ปี หลังศิลปินถึงแก่ความตาย ซึ่งการเปลี่ยนมือของลิขสิทธิ์เป็นไปได้ทางมรดกหรือทำสัญญาอย่างเป็นทางการโดยลักษณะอักษร ตามนัยของกฎหมาย หากมีบุคคลใดกระทำการตามมาตรา 15 โดยไม่ได้รับความยินยอมจากศิลปินอย่างเป็นทางการ

ลายลักษณะอักษร จึงเป็นการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาตามกฎหมายเช่นกัน (Copyright Act, 1994, 1994)

การละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาในผลงานศิลปะ

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่าศิลปินเป็นเจ้าของผลงานศิลปะ และศิลปินมีสิทธิ์แต่เพียงผู้เดียวตามมาตรา 15 ในการ (1) ทำซ้ำหรือดัดแปลง (2) เผยแพร่ต่อสาธารณชน (3) ให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนา งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ไลต์ทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ และสิ่งบันทึกเสียง (4) ให้ประโยชน์อันเกิดจากลิขสิทธิ์แก่ผู้อื่น (5) อนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิตาม (1) (2) หรือ (3) โดยจะกำหนดเงื่อนไขอย่างใดหรือไม่ก็ได้ แต่เงื่อนไขดังกล่าวจะกำหนดในลักษณะที่เป็นการจำกัดการแข่งขันโดยไม่เป็นธรรมไม่ได้ ซึ่งสอดคล้องกับมาตรา 27 ที่ระบุไว้ว่า

มาตรา 27 การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งแก่งานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้ โดยไม่ได้รับอนุญาตตามมาตรา 15 (5) ให้ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ถ้าได้กระทำดังต่อไปนี้

(1) ทำซ้ำหรือดัดแปลง

(2) เผยแพร่ต่อสาธารณชน (Copyright Act, 1994, 1994)

มาตรา 27 เป็นตัวกำหนดว่า การกระทำใดที่ไม่ได้รับความยินยอมจากเจ้าของลิขสิทธิ์ ถือเป็น การกระทำที่ละเมิดลิขสิทธิ์ ในที่นี้คือการทำซ้ำหรือดัดแปลง และการเผยแพร่ต่อสาธารณชน ซึ่งมีบทกำหนดโทษตามมาตรา 69 ซึ่งระบุว่า

ผู้ใดกระทำการละเมิดลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงตามมาตรา 27 มาตรา 28 มาตรา 29 มาตรา 30 หรือมาตรา 52 ต้องระวางโทษปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสองแสนบาท

ถ้าการกระทำมีความผิดตามวรรคหนึ่ง เป็นการกระทำเพื่อการค้า ผู้กระทำต้องระวางโทษ จำคุก ตั้งแต่หกเดือนถึงสี่ปี หรือปรับตั้งแต่หนึ่งแสน บาทถึงแปดแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (Copyright Act, 1994, 1994)

โดยทั่วไปแล้ว การทำซ้ำหรือดัดแปลง ซึ่งรวมถึงการปลอมผลงานของศิลปิน ถือเป็นเรื่องที่เกิดกฎหมายอยู่แล้วในสามัญสำนักทั่วไป รวมถึงการนำไปทำซ้ำหรือตีพิมพ์ในหนังสือ วารสาร หรือสูจิบัตร โดยไม่ได้รับอนุญาต แต่ในมาตรา 27 (2) ยังระบุไว้ว่า การเผยแพร่ต่อสาธารณชนโดยไม่ได้รับความยินยอมจากเจ้าของลิขสิทธิ์ถือเป็นการกระทำที่ละเมิดลิขสิทธิ์ด้วยเช่นกัน ในกรณีของผลงานศิลปะ การเผยแพร่ต่อสาธารณชนอาจหมายถึงการนำออกแสดงในที่สาธารณะ การนำผลงานของศิลปินไปจัดนิทรรศการ หากไม่ได้รับความยินยอมจากศิลปิน หรือทายาทที่ถือลิขสิทธิ์แล้ว จะมีความผิดในฐานของการละเมิดลิขสิทธิ์ด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตามกฎหมายได้ละเว้นการกระทำที่ไม่ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ในมาตรา 32 ซึ่งมีข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ระบุไว้ดังนี้

มาตรา 32 การกระทำแก่งานอันมีลิขสิทธิ์ของบุคคลอื่นตามพระราชบัญญัตินี้หากไม่ขัดต่อการแสวงหาประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ตามปกติของเจ้าของลิขสิทธิ์และไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร มิให้ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์

ภายใต้บังคับบทบัญญัติในวรรคหนึ่ง การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งแก่งานอันมีลิขสิทธิ์ตามวรรคหนึ่ง มิให้ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ถ้าได้กระทำดังต่อไปนี้

(1) วิจัยหรือศึกษางานนั้น อันมิใช่การกระทำเพื่อหากำไร

(2) ใช้เพื่อประโยชน์ของตนเอง หรือเพื่อประโยชน์ของตนเองและบุคคลอื่นในครอบครัวหรือญาติสนิท

(3) ดิชม วิจารณ์ หรือแนะนำผลงาน โดยมีการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานนั้น

(4) เสนอรายงานข่าวทางสื่อสารมวลชนโดยมีการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานนั้น

(5) ทำซ้ำ ดัดแปลง นำออกแสดง หรือทำให้ปรากฏ เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาของศาล หรือเจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจตามกฎหมาย หรือในการรายงานผลการพิจารณาดังกล่าว

(6) ทำซ้ำ ดัดแปลง นำออกแสดง หรือทำให้ปรากฏโดยผู้สอน เพื่อประโยชน์ในการสอนของตน อันมิใช่การกระทำเพื่อหากำไร

(7) ทำซ้ำ ดัดแปลงบางส่วนของงาน หรือตัดทอนหรือทำบทสรุปโดยผู้สอนหรือสถาบันศึกษาเพื่อแจกจ่ายหรือจำหน่ายแก่ผู้เรียนในชั้นเรียน หรือในสถาบันศึกษา ทั้งนี้ ต้องไม่เป็นการกระทำเพื่อหากำไร

(8) นำงานนั้นมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการถามและตอบในการสอบ (Copyright Act, 1994, 1994)

จะเห็นได้ว่าตามมาตรา 32 กฎหมายได้ระบุนอกจากการกระทำเพื่อการศึกษและการกระทำเพื่อประโยชน์ของตนเองโดยไม่ขัดต่อการแสวงหาผลประโยชน์ของเจ้าของลิขสิทธิ์จนเกินควร มิถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ทั้งนี้ รวมถึงการขายต่อผลงานศิลปะที่ได้มาโดยชอบก็กระทำได้ตามมาตรา 32/1 ซึ่งระบุไว้ว่าจำหน่ายต้นฉบับหรือสำเนา งานอันมีลิขสิทธิ์โดยผู้ได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในต้นฉบับหรือสำเนา งานอันมีลิขสิทธิ์นั้นโดยชอบด้วยกฎหมาย มิให้ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ (Copyright Act,

1994, 1994) อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่า แม้กฎหมายระบุไว้ว่าการขายต่อหรือเปลี่ยนมือจะกระทำได้โดยไม่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ แต่การโฆษณาขายหรือนำผลงานไปตีพิมพ์ในสูจิบัตรเพื่อการขายหรือการประมูล ไม่ได้ถูกระบุยกเว้นไว้ในกฎหมาย หากเกิดข้อพิพาท จึงเป็นเรื่องที่ศาลจะเป็นผู้ชี้ขาด

ในกรณีของผลงานศิลปะปลอมในวงการศิลปะไทย เป็นเรื่องที่มีการพูดถึงเป็นอย่างมาก แม้จะยังไม่ได้เป็นประเด็นในที่สาธารณะ แต่ในวงสนทนาต่าง ๆ มีการกล่าวถึงการปลอมผลงานศิลปะของศิลปินอาวุโสที่มีราคาในตลาดผลงานศิลปะ ซึ่งการปลอมผลงานศิลปะมีหลากหลายรูปแบบ ในกรณีที่ชัดเจนคือการปลอมผลงานศิลปะที่มีลักษณะเป็นงานคู่แฝด กล่าวคือเป็นการคัดลอกผลงานศิลปะที่มีอยู่แล้ว และกล่าวอ้างว่าเป็นของศิลปินท่านนั้น ๆ ซึ่งกรณีนี้เป็นกรณีที่มีความชัดเจนว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ตามมาตรา 15 (5) ซึ่งหมายถึงการทำซ้ำ แต่ในบางครั้ง ผลงานศิลปะปลอมเป็นเพียงการปลอมสไตล์หรือรูปแบบการทำงานของศิลปิน ซึ่งเป็นกรณีที่ยังไม่มีข้อสรุปใด ๆ ทั้งนี้ มีข้อที่ต้องพิจารณาว่า ตามมาตรา 6 วรรคสอง การคุ้มครองลิขสิทธิ์ไม่คลุมถึงความคิด หรือขั้นตอนกรรมวิธีหรือระบบ หรือวิธีใช้ หรือทำงาน หรือแนวความคิด หลักการ การค้นพบ หรือทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ หรือคณิตศาสตร์ (Copyright Act, 1994, 1994) การปลอมสไตล์หรือรูปแบบการทำงานจะเข้าเกณฑ์ตามมาตราดังกล่าวว่าเป็น “ความคิด ขั้นตอน กรรมวิธีหรือระบบ หรือวิธีใช้ หรือทำงาน หรือแนวความคิด หลักการ การค้นพบ หรือทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ หรือคณิตศาสตร์” หรือไม่ ซึ่งการพิจารณาข้อขัดแย้งดังกล่าว คงเป็นที่วิจารณ์ญาณของศาลและผู้เชี่ยวชาญว่าการกระทำ

ดังกล่าว เป็นเพียงการ “ได้รับแรงบันดาลใจ” หรือการ “ดัดแปลง” ซึ่งขึ้นอยู่กับกรณีเฉพาะนั้น ๆ ของการละเมิดลิขสิทธิ์

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าในบางกรณี ผู้ปลอมผลงานศิลปะอาจอาศัยช่องโหว่หรือความไม่ชัดเจนของตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับลิขสิทธิ์ในการปลอมผลงานศิลปะ แต่การนำผลงานนั้น ๆ ไปจำหน่ายหรือทำกำไรแก่ผู้ซื้อ โดยที่ทำให้ผู้ซื้อเข้าใจว่าผลงานเหล่านั้นเป็นของศิลปินคนอื่นจริง แม้กฎหมายลิขสิทธิ์อาจจะเอาผิดไม่ได้ แต่ยังคงเข้าข่ายความผิดฐานฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341 ผู้ใดโดยทุจริต หลอกลวงผู้อื่นด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง และโดยการหลอกลวงดังว่านั้นได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม หรือทำให้ผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม ทำ ถอน หรือทำลายเอกสารสิทธิ ผู้นั้นกระทำความผิดฐานฉ้อโกง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

บทส่งท้าย : กรณีของศิลปิน นักสะสม และบุคคลในวงการศิลปะ

จากการศึกษาผ่านตัวบทกฎหมาย จะเห็นได้ว่า กฎหมายกำหนดให้ผลงานศิลปะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์และเมื่อศิลปินสร้างผลงานนั้น ๆ เสร็จแล้ว ลิขสิทธิ์จะเป็นของศิลปินในฐานะผู้สร้างสรรค์ ดังนั้น ศิลปินจึงมีสิทธิในผลงานของตนเองอย่างเต็มที่ หรืออย่างน้อยตามที่กฎหมายกำหนดเป็นระยะเวลาหนึ่ง โดยทั่วไปคือตลอดชีวิตของศิลปินและหลังจากศิลปินเสียชีวิตไปแล้ว 50 ปี โดยลิขสิทธิ์สามารถเปลี่ยนมือได้ในฐานะของมรดกตกถึงทายาท หรือการทำหนังสือเป็นลายลักษณ์อักษร ศิลปินและทายาทในฐานะเจ้าของลิขสิทธิ์จึง

มีสิทธิ์เต็มที่ในการอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ทำซ้ำ เผยแพร่ หรือให้บุคคลอื่นใช้ประโยชน์ใดๆ จนกว่า จะครบระยะเวลาการคุ้มครองลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย

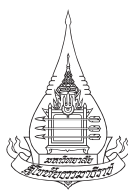
อย่างไรก็ตาม ในมาตรา 17 วรรคสาม กำหนดว่า การโอนลิขสิทธิ์ต้องทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อ ผู้โอน และผู้รับโอน (Copyright Act, 1994, 1994) ดังนั้น แม้ว่ากรรมสิทธิ์ของผลงานในฐานะวัตถุจะอยู่ในความครอบครองของใคร ไม่ว่าจะป็นนักสะสม พิพิธภัณฑน์ หรือหน่วยงานของรัฐ หากไม่มีหนังสือ โอนลิขสิทธิ์อย่างเป็นทางการเป็นลายลักษณ์อักษร ลิขสิทธิ์ของ ผลงานศิลปะจะยังคงอยู่ที่ศิลปินหรือทายาท การ ทำซ้ำในรูปแบบใด ๆ ก็ตาม หรือการเผยแพร่ต่อ สาธารณะ รวมถึงการจัดแสดงนิทรรศการ จึงจำเป็นต้องขออนุญาตต่อเจ้าของลิขสิทธิ์ทุกครั้ง มิฉะนั้น อาจเข้าข่ายเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ดังนั้น ตามนัย ของกฎหมาย ศิลปินหรือทายาทผู้ถือลิขสิทธิ์จะมี

สิทธิ์ที่จะอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ผู้ถือกรรมสิทธิ์ ของผลงานนำผลงานไปทำซ้ำหรือจัดแสดงก็ได้ แต่ ทั้งนี้ บุคคลหรือหน่วยงานที่เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์มี สิทธิ์ที่จะกระทำการตามที่กฎหมายกำหนด กล่าวคือ การขายกรรมสิทธิ์ การใช้เพื่อประโยชน์ของตนเอง โดยไม่กระทบต่อเจ้าของลิขสิทธิ์ หรือการใช้ ประโยชน์ทางการศึกษา ตามที่กฎหมายได้ระบุไว้

เนื่องจากบทความนี้เป็นการสำรวจแง่มุมทาง ลิขสิทธิ์ของผลงานศิลปะผ่านการสำรวจด้วยบท กฎหมายในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 อย่างไรก็ตาม เนื่องจากยังไม่มีกรณีพิพาทเกิดขึ้น จริงในวงการศิลปะ จึงยังไม่มีคำพิพากษาศาลฎีกา ที่เป็นต้นแบบให้ศึกษาได้มากนัก หากมีข้อพิพาท เกิดขึ้นจึงเป็นหน้าที่ของศาลที่จะพิจารณาชี้ขาด ต่อไป

References

- Boonpipattanapong, P. (n.d.). The Art Auction Center A passion for art that has become Thailand's leading auction business. *Capital*. Retrieved 20 May 2025, from <https://capitalread.co/art-auction-center/> (in Thai)
- Copyright Act B.E. 2537 (21 December 1994). Royal Gazette. Volume 111, Part 59ก. Pages 1-22. (in Thai)
- MGR Online. (2014, January 20). Forged artwork by National Artist Pratuang Emjaroen. *ART EYE VIEW*. Retrieved from <https://mgronline.com/celebonline/detail/9570000007076> (in Thai)
- PM ready to reconsider soft power budget after being seen as high budget, but confident it's on the right track. (2023, April 12). *Infoquest*. Retrieved from <https://www.infoquest.co.th/2023/356574> (in Thai)
- Rodboon, S. (1975). Art and Human. (Bangkok, Religion Department) (in Thai)
- Thai art market continues to grow, total assets 24 billion, annual trading value 1.4 billion. (2025, December 3). *Prachachat*. Retrieved from <https://www.prachachat.net/d-life/news-1771724> (in Thai)
- ThaiPR.net. (2021, March 2). Big event in 15 years 'Bangkok Art Auction Center' opens auction of over 100 artworks from leading Thai artists. *RYT9*. Retrieved from <https://www.ryt9.com/s/prg/3279007> (in Thai)
- The heir of Tang Chang submitted a request to the Fine Arts Department, demanding an explanation of the origin of the famous exhibition, fearing that it would guarantee its authenticity. (2024, August 31). *Matichon*. Retrieved from https://www.matichon.co.th/local/arts-culture/news_4766564 (in Thai)

ประกาศเกียรติคุณผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ วารสารสุขุทัยธรรมมาธิราช ปีที่ 38 ฉบับที่ 2

ด้วยบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารสุขุทัยธรรมมาธิราช ปีที่ 38 ฉบับที่ 2 ได้รับความกรุณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณาตรวจต้นฉบับ ตลอดจนให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้เขียนบทความ ยังผลให้วารสารสุขุทัยธรรมมาธิราชบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ทุกประการ โดยเฉพาะเป็นการดำรงไว้ซึ่งมาตรฐานทางวิชาการ อีกทั้งยังก่อให้เกิดคุณูปการต่อวงวิชาการ ตลอดจนเป็นการเผยแพร่ชื่อเสียงของมหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ขอขอบพระคุณและประกาศเกียรติคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ดังมีรายนามต่อไปนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ขนบพร แสงวณิช

คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร. วัจนกัญญา สุริยธรรม

สถาบันภาษา

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

รองศาสตราจารย์ ดร. ธีรวรรณ ธีระพงษ์

คณะมนุษยศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ดร. ณี ไพศาลพานิชย์กุล

คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ฌาน เรืองธรรมสิงห์

วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

รองศาสตราจารย์ ดร. ชมนาด เชื้อสุวรรณทวี

คณะศึกษาศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร. มณฑิรา จารุเพ็ง

คณะศึกษาศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กิตติชัย สุธาสีโนบล

คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.พนารัตน์ มาศขมาดล

คณะนิติศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรพัฒน์ วงศ์คุ้มสิน

คณะสังคมศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.สกล วรเจริญศรี

คณะศึกษาศาสตร์

อาจารย์ ดร.กิตสุรณ สังขสุวรรณ

คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กันยารัตน์ เมืองแก้ว

คณะศึกษาศาสตร์

อาจารย์ ดร.พรพิมล รอดเคราะห์

คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยนเรศวร

รองศาสตราจารย์ ดร.พัทธชนก กิติกานันท์

คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

รองศาสตราจารย์ ดร.พนารัตน์ มาศขมาดล

คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

รองศาสตราจารย์สิทธิกร ศักดิ์แสง

คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปรีชา จันทร์กล้า

คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

ดร.ชุติกานต์ วัชรธรรม

คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วรรษษา เชื้อจันทิก

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ คุณปลื้ม

คณะบริหารธุรกิจ

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ดร.กฤษฎา แก้ววัดปริง

สำนักวิจัยนวัตกรรมเมืองอัจฉริยะ

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอกราช บุญเรือง

คณะรัฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

รองศาสตราจารย์ ดร.กัมปนาท วงษ์วัฒน์พงษ์

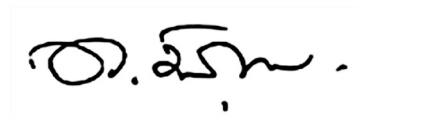
คณะสังคมศาสตร์และพัฒนาท้องถิ่น

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

อาจารย์ ดร.ฉัญธิกา ณ พิบูลย์

คณะนิติศาสตร์

ประกาศ ณ วันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2568

(รองศาสตราจารย์ ดร.ทวิวัฒน์ วัฒนกุลเจริญ)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

แนะนำหนังสือ

NEW EDITION

การเขียนตำรา และหนังสือ ระดับอุดมศึกษาที่มีคุณภาพ

เขียนโดย

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ
ดร.ชุตินา สัจจามันท์

ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2

พร้อมวางจำหน่ายแล้ว

ราคา 290 บาท
ค่าจัดส่งลงทะเบียนเล่มละ 50 บาท

เนื้อหาแบ่งเป็น 10 บท ประกอบด้วย

- บทที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับตำราและหนังสือ
- บทที่ 2 การค้นคว้าเพื่อการเขียนตำราและหนังสือ
- บทที่ 3 การตั้งชื่อเรื่อง การกำหนดคมโนทัศน์ และเค้าโครงตำราและหนังสือ
- บทที่ 4 การเขียนและการนำเสนอเนื้อหาตำราและหนังสือ
- บทที่ 5 กรณีศึกษาการตั้งชื่อเรื่อง การกำหนดคมโนทัศน์และเค้าโครง และการเขียนเนื้อหาตำราและหนังสือ
- บทที่ 6 การอ้างอิงในตำราและหนังสือ
- บทที่ 7 การเตรียมต้นฉบับเพื่อการจัดพิมพ์ตำราและหนังสือ
- บทที่ 8 การประเมินคุณภาพตำราและหนังสือ
- บทที่ 9 การส่งเสริมการเขียนตำราและหนังสือ
- บทที่ 10 การเขียนตำราและหนังสือในระบบนิเวศการเรียนรู้ใหม่

จิตวิทยา เพื่อการดำเนินชีวิตครอบครัว

เขียนโดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิศุภริกา เมธิกุล

หนังสือที่บูรณาการองค์ความรู้ด้านจิตวิทยากับครอบครัวศึกษา เพื่อ เสริมสร้างความเข้าใจทั้งต่อตนเอง และสมาชิกในครอบครัว นำไปสู่การดำเนินชีวิตครอบครัว

ที่อบอุ่น เกื้อกูล และมีความสุข อันเป็นรากฐานของคุณภาพชีวิตที่ดีและความผาสุกของครอบครัวไทย “การเข้าใจครอบครัวคือ พื้นฐานสำคัญของชีวิตที่เปี่ยมสุข”

ราคา 370 บาท
ค่าจัดส่งลงทะเบียนเล่มละ 50 บาท

ปรัชญาการเมือง อริสโตเติล:

ความเป็นสัตว์การเมือง
และระบอบการปกครอง

เขียนโดย

รองศาสตราจารย์ ดร.พิศาล มุกดาภิรมย์

หนังสือเล่มนี้เป็นการสำรวจถึงแนวคิดและความรู้ทางปรัชญาการเมืองที่สำคัญของอริสโตเติล ประกอบด้วยพื้นฐานความคิดทางปรัชญาการเมือง ความเป็นสัตว์

การเมือง (political animal) เป้าหมายของรัฐ (telos) องค์ประกอบและรูปแบบความเป็นพลเมือง (citizenship) การจัดแบ่งประเภทของรูปแบบการปกครอง (political regime/constitution) การศึกษาวิเคราะห์หลังไปยัง ‘ระบอบประชาธิปไตยในแบบไม่สุดโต่ง’ (polity) ที่มาของการปฏิวัติล้มล้างระบอบการปกครอง (revolution)

ราคา 295 บาท

ค่าจัดส่งลงทะเบียน เล่มละ 50 บาท

จัดจำหน่ายโดย ศูนย์หนังสือ มส.

ติดต่อสอบถามเพิ่มเติมที่ ☎ 0 2504 7671, 0 2504 7674 หรือ 0 2504 7678

ศูนย์หนังสือ มส. 🖱 <https://stoubook.stou.ac.th>

ศูนย์หนังสือ มส.